

Mircea Eliade - Romanul adolescentului miop

Prefata

Mircea Eliade este cea mai puternica, mai tenace si mai captivanta energie autoconstructiva din cultura româna. Sigur, multe au fost personalitatile care au avut din copilarie constiinta propriei valori si viziunea împlinirii lor sociale, profesionale, politice etc. Însa nimeni nu s-a mai forjat si cizelat cu atâta luciditate si insistenta, cu atâta siguranta si sistema. Iar asta iara - aparent - eforturi teribile, oricât ar parea de "inumane" tentativele de privare de somn, de claustrare si înfrângere a instinctelor si ispitelor.

La un capat de biografie, elevul de 15 ani care umple sute de pagini cu întâmplari si cazuistica adolescentina, constient ca demiurgul din el este dator sa însufleteasca literar lumea si ca, undeva, într-o "Academie din Apus", o "sala imensa, plina de lume, a venit sa asiste la încoronarea mea". La celalalt capat, savantul respectat Mircea Eliade avea 23 de ani când C. Noica (mai tânar cu doi ani) scria despre acest "caz sufletesc înzestrat cu o posibilitate de creatie în afara de ordinea comuna". Eliade, scria Noica în Vremea din 5 decembrie 1929 "e un om care a trait, care traieste, care loveste ideile, pentru a suferi de replica lor brutala, care se agaseaza spiritual, zdruncinându-si si mentinându-si totusi un echilibru, prabusindu-se si crescând. Niciodata un cuget de aici n-a simtit mai aproape minunea experientei plurale si indisciplinate. I-a placut sa se joace ideal, sa se distruga prin chin, sa încerce si sa se aventureze. A înteles cel mai bine dintre noi

de o întreaga comunitate stiintifica internationala, fermentul profesional dotat din plin cu acele calitati coagulante, de focalizator al energiilor din jur. Liantul unei generatii si nu doar simbolul ei. Stimul vital de împlinire si afirmare pentru tot ce va sa zica imensa vointa de creatie a tineretului interbelic.

Traditia exegetica îl situeaza pe Mircea Eliade - pe buna dreptate - în suita Cantemir-Hasdeu-Eminescu-Iorga-Blaga, fiecare dintre acestia însemnând mereu altceva, potrivit perspectivei de valoare: istorica, estetica, politica, didactica, spirituala. Pentru unii, Eliade este marele istoric al religiilor, pentru care literatura a fost un capriciu, o nostalgie, un "gagne-pain" efemer. Pentru altii, dimpotriva, opera savantului a fost doar masca oficiala a literaturii, când nu chiar a "doctrinarului". Unii încearca sa vada dincolo de sinteza stiintifica si universul epic o filozofie a culturii, o antropologie, în vreme ce pentru altii Eliade ramâne un diletant în toate, important ca instanta formativa pentru tânara generatie dintre razboaie si atât! Mai sunt si cei pentru care eseistul si gazetarul din Oceanografie, Fragmentarium, Insula lui Euthanasius are, într-un fel, o bataie mai lunga decât romancierul si istoricul religiilor!

acest resort spiritual: aventura." (în voi. Semnele Minervei, Publicistica, I, 1927, 1929, editie de Marin Diaconu, editura Humanitas, 1994, p. 462)

1. Dintre multele exemple de verdicte superlative, prefer sa citez acum relatia

Eliade-C.G.Jung facuta de Gilbert Durând: "Comme Jung de-couvre la terra incognito des archetypes qui animent la psyche individuelle, l'ouvre d'Eliade met au jour la terre si occultee par la de-mythologisation trop chere positivisme [...] Eliade comme Jung est à la tete de cette lente mais sure entreprise de remythologisation..." (Eliade ou l'anthropologie profonde, în voi. omagial Mircea Eliade, ed. de l'Herne, 1978, p. 39).

2. Pentru imensul, stufosul dosar al generatiei '27 si pentru ce a însemnat "activismul din disperare" al membrilor acesteia, v. grupajul respectiv din Mircea Vulcanescu, Catre stiinta spiritualitatii românesti, din Dimensiunea româneasca a existentei, editie de Marin Diaconu si Zaharia Balica, voi. III, 1996, pp. 5-55.

în sfârșit, între omul absolut¹ si omul "fara destin"² exista o întreaga ierarhie de polaritati. Ei bine, pentru toate cheia o constituie Romanul adolescentului miop. Aici (vorba lui Eminescu: "Viitorul si trecutul/sunt a filei doua fete/vede-n capat începutul/cine stie sa le-nvete"), aici se afla în starea cea mai pura si mai limpede exprimata suma de contrarii-în-armonie care compun personalitatea lui Eliade, definind-o totodata ca însumare exponentiala a generatiei. Daca pentru detaliile istorico-literare, strict editoriale, tânarul nostru cititor are a consulta obligatoriu capitolul Primul roman din monografia lui Mircea Handoca⁴, pentru circumstantele elaborarii

1. "Nu sunt doua saptamâni de când a aparut cartea acelu tânar prodigios de luciditate în care ne place, celor mai multi dintre noi, sa recunoastem pe seful spiritual al generatiei noastre. Vorbesc de întoarcerea din rai a lui Mircea Eliade. E un roman al ratarii generatiei aceasta carte! Al irosirii ei fara sens, fara finalitate, incapabila pâna si sa se sinucida" (Mircea Vulcanescu, loc.cit, p. 35).

2. Formula "Eliade - omul fara destin" îi apartine lui Emil Cioran, într-un text acid si nedrept, aparut în Vremea, din 1 octombrie 1933 (v. voi. Singuratate si destin, ed. Humanitas, 1991, p. 240 s.u.): "Mobilitatea excesiva a omului fara destin nu se poate sesiza mai bine decât în maniera lui de a gândi prin altii, în raport cu gândurile altora...". Articolul, avea sa marturiseasca peste ani Cioran, se datora tulburarii pricinuite de suferinta erotica a Soranei Topa (v. cap. Eliade în Cioran, Exercitii de admiratie, Eseuri si portret, trad. Emanoil Marcu, ed. Humanitas, 1993, p. 115 s.u., de unde se cuvin extrase, acum, rândurile despre dualitatea lui Eliade, "atras deopotriva de esenta si accident, de atemporal si cotidian, de mistica si de literatura. Aceasta dualitate nu produce la el nici o sfâsiere: este natura si sansa lui sa poata trai simultan sau rând pe rând la niveluri spirituale diferite, sa poata, fara drama, sa studieze extazul si sa urmareasca anecdoticul").

3. Ca sa nu repet ceea ce am scris, nu o data, în ultimii ani, despre acest subiect îmi îngadui sa fac trimitere la capitolul II ("La scoala generatiei 27") din volumul subsemnatului, Scriitorincul, editura Dacia, 2001.⁴ Mircea Handoca, Mircea Eliade.Câteva ipostaze ale unei personalitati proteice, editura Minerva, 1992, pp. 230-248.

cartii esentiale ramân, bineînțele, capitolele IV si V ("Tentatiile unui tânar miop" si "Navigare necesse est...") din Memoriile autorului: "în toamna acelu an, 1921, intram în clasa a V-a. Terminasem gimnaziul si începeam cursul superior [...] Convins ca voi studia la Universitate stiintele fizico-chimice,

alesesem realul. Dar nu mi-a trebuit mult ca sa-nteleg ca ma-nselasem, ca alesesem gresit..."

Acolo sunt descrise mansarda bibliomanului, complexe pe puberului, experientele fizice de autopenitenta intru cunoastere, rolul jurnalului ca oglinda a fantasmelor compensatorii, creuzet al realitatii si athanor de nelinisti, "umilinta si ura" generate de palmele primite de la profesorul de matematica Vanciu, ca si prietenii cu "eroii" romanului: Dinu Sighireanu ("baiat frumos, brun, cu ochii verzi, dupa care suspinau multe fete"), Radu Bossie ("miop ca si mine, destul de urât, cu buze imense, cu un nas mare si borcanat, dar avea un umor si un farmec fara pereche"), Haig Acterian ("de o frumusetate lenesa, orientala"), Petre Viforeanu ("înalt, mândru, ironic, izbutind sa fie premiant fara pedanterie"), J.V. Vojen ("balai, rivaliza în frumusetate, eleganta si succese feminine cu Dinu Sighireanu"), întâlnirile-cenaclu de la Mircea Mosuna-Sion, descoperirea (decisiva) a lui Giovanni Papini², experienta bordelurilor din Dudesti, în tovarasia lui Mircea Marculescu ("tandarica") alaturi de care cunoaste "îndeaproape viata evreilor saraci" s.a.m.d.

2. "O asemenea întâlnire - decisiva si pentru mine si pentru soarta Romanului adolescentului miop - a fost Un om sfârsit al lui Giovanni Papini. Citisem, ca atâtia din colegii mei, L'Histoire du Christ, dar nu ma cucerise. Dimpotriva, Un om sfârsit a cazut ca un traznet. Nu-mi putusem închipui pâna atunci ca pot semana atât de mult cu altcineva. Ma regaseam aproape pe de-a-ntregul în copilaria si adolescenta lui Papini. Ca si el, eram urât, foarte miop, devorat de o curiozitate precoce si fara margini, voiam sa citesc tot, visând ca pot scrie despre toate. Ca si el, iubeam singuratatea si ma înțelegeam numai cu prietenii inteligenti sau eruditi" (v. continuarea afinitatilor în Memorii, ed.cit., voi. I, p. 92).

"Romanul unui om sucit"

Mai este oare cazul sa spun cât de etern valabile si de general raspândite în lume sunt mai toate simptomele adolescentei eliadesti si ce forma vitalizanta are acest roman pentru cititorul coplesit de sfintele furii, complexe si disperari... acneice de aici ???

în plus, tot în pomenitele capitole din Memorii, gasim câteva marturisiri esentiale pentru ce ne intereseaza acum: "Ma simteam superior tuturor colegilor mei, macar pentru enormul efort pe care-l cheltuiam pentru a-mi largi si adânci cultura [...] Dar eram mai mult decât atât. Ma aflam în plina criza de pubertate, ma descopeream în fiecare dimineata mai urât, mai stângaci, descopeream, mai ales la întâlnirile cu fete de vârsta mea, cât sunt de timid si de neatragator, în comparatie cu unii din prietenii mei. Criza aceasta a mers agravându-se pâna la sfârșitul liceului. Probabil ca datorita ei n-am mai ajuns sa termin romanul. La un moment dat, am simtit ca nu mai pot scrie decât la persoana I, ca orice fel de literatura, în afara de cea direct sau indirect autobiografica, n-avea nici un sens. Asa am început Romanul adolescentului miop [...] Pe timpul când luam parte asiduu si entuziast, la întrunirile societatii noastre, începusem deja sa-mi iau în serios urâtenia si - în buna parte, închipuita - solitudine. Eram singurul care veneam la "Muza" în uniforma de liceu, toti ceilalti purtau de mult costume "civile". Singurul care nu încercam sa-mi camuflez parul tuns, ci, dimpotriva, ma tundeam cu masina numarul zero [...] în plus, aveam o mare scadere: nu stiam sa dansez [...] Dar ma complaceam din ce în ce mai mult în aceasta situatie care mi se parea ca face parte din destinul meu de adolescent exceptional. Mi se parea ca toate esecurile mondene, întocmai ca si umilintele pe care le înduram la liceu, aveau

menirea sa ma izoleze de lume, sa ma pastreze exclusiv pentru "opera" pe care eram chemat s-o scriu, opera pe care trebuia sa o inaugureze Romanul adolescentului miop". În fine, "am devenit cercetas la timp. Aplecarea mea spre "aventura", satisfacuta atâta ani pe maidane si în pivnitele Universitatii alaturi de haimanale si vagabonzi, își gasise acum o iesire care îi îngaduia sa se disciplineze si sa se adânceasca..."

"Romanul unui om sucit" - asa se intitula initial romanul de fata. Topirea Jurnalului în roman este cea mai stimulativa si mai fermecatoare "lectie" de extras din aceste pagini. Chiar daca astazi tânarul de 15-18 ani navigheaza pe Internet prin Cyber spatii si realitati virtuale, experienta edificarii de sine prin alchimia realitatii în jurnalul personal ramâne una de disciplinare fundamentala.

"Durerea adolescentului miop" ("sunt si eu ca toti ceilalti: adolescent sentimental si visator. Zadarnic încerc sa ma ascund. Sunt ridicol. Sunt melancolic. Deci sunt stupid. Sunt lipsit de vointa, de virilitate, de personalitate" etc), juramintele pentru sine ("trebuie sa muncesc mult si sa sufar"; "mi-am fagaduit naprasnic ca voi desface salbatec pulpele celor mai frumoase femei"), "tristetea celui care înțelege", asteptarea "cu pumnii strânsi, între carti" a bataliei cu viata, apoi puseul egofil, inevitabil ("ei ma socotesc creat pentru a asculta confesiuni. N-au înțeles niciodata cât de puțin ma intereseaza sufletele lor"; "cel care e ispitit de amintiri se dovedeste sensibil. Cel care se înfrânge, 'senin, depaseste sensibilitatea de elita"), trânta cu credinta/necredinta ("presimt ca întreaga mea viata launtrica se va darui. Cui? Nu pot sa ma gândesc la biserica. Nu sunt un mistic si nici un ateu satanic, cinic, disperat. Cum as putea ajunge atunci la Isus?"), tipicele viziuni razbunator compensatoare ("ma închipuiam mort"; "m-am gândit mult daca trebuie sa plec, sa fug pentru totdeauna"; "m-am închipuit trist, dispretuit de prieteni, batjocorit de rude si dusmani si am înțeles ca

1. Si tot de acolo: "începusera crizele de melancolie [...] Mult timp, conditia singuratatii mele ma aparase ca o platosa launtrica împotriva tuturor esecurilor si umilintelor. Si, dintr-o data, singuratatea care mi se parea predestinata ma apara ca o lespede de mormânt. As fi încercat orice ca s-o sparg..." (loc.cit., p. 81 s.u.) în sfârșit, pentru comparatii si nuantari, a se vedea, alaturi de destainuirile din Memorii si cap. Mansarda din cartea de convorbiri cu Claude-Henri Roquet, Proba labirintului, trad. Doina Cornea, ed. Dacia, 1990, p. 19 s.u.)

numai asa am sa pot scrie titlul Romanul adolescentului miop care ma va face celebru într-o noapte, si bogat..."; "cândva voi pasi pe strazi cu stralucirea biruintei oglindita în ochi..."), febrila, permanenta oscilatie eliadesca între suprematia livrescului si triumful senzorialitatii ("ascentismul meu fu în curând înfrânt. Ma resemnai sa accept fiziologia [...] Niciodata nu voi izbuti sa ma cunosc asa cum îmi cunosc biblioteca") - nimic nu lipseste din acest Manual de sinceritate. O panoplie a sinceritatii ce slujeste perfect ca exercitiu de identificare pentru generatia confruntata astazi cu confesiunile lui Mircea Cartarescu si H.R.Patapievici.

"înțelegeam ca ursita sensibilitatii e suferinta, ca cea a creierului e neputinta, ca ursita carni e dorinta întrerupta numai de dezgust si niciodata potolita. Înțelegeam toate acestea si ma bucuram ca nu le banuieste nimeni. Primaveri înapoia mea, primaveri înainte. Si iata ca acum nu ma mai tem de ele. Si scriu

aici, nebanuit de nimeni, într-un caiet pe care îl ascund. Si nimeni nu poate sa afle daca sunt trist. Si nu sunt trist, nici de toamna, nici de povestea cu amintiri".

Iar daca nu va recunoasteti în personaj, nu va iluzionati: însasi delimitarea, nerecunoasterea, este o lectie perfecta de autocunoastere"

Dan C. Mihailescu

TABEL CRONOLOGIC

1907,9 martie - Se naste, la Bucuresti, Mircea, fiul Ioanei si al lui Gheorghe Ieremia (ofiter). Din admiratie pentru Ion Heliade Radulescu își va schimba numele în "Eliade".

1913-1917 - Scoala primara o face la Bucuresti.

1917-1925 - Urmeaza cursurile liceului "Spiru Haret" din Bucuresti.

1921 - Debuteaza cu proza fantastica Cum am descoperit piatra fiilo-sofala la Ziarul stiintelor populare si al calatoriilor. Tot aici va publica si ciclul Convorbiri entomologice.

1924-1925 - Lucreaza la proza autobiografica Romanul adolescentului miop, lucrare ramasa neterminata.

1925 - Se înscrie la Facultatea de Litere si Filozofie a Universitatii din Bucuresti, pe care o va absolvi în 1928.

1926 - Fondeaza Revista universitara, dar, dupa o recenzie negativa la o lucrare a lui N. Iorga, revista va fi oprita.

1928-1932 - Primeste o bursa de studii si pleaca la Calcutta (India).

1928 - Obtine licenta în filozofie cu lucrarea Contributii la filosofia Renasterii.

1929 - Definitiveaza romanul Isabel si apele diavolului.

1932 - Publica lucrarea de eseuri Solilocvii.

1933 - întors în tara, va fi numit asistent la Facultatea de Litere si Filozofie a Universitatii din Bucuresti, unde va initia un curs despre Problema raului în filozofia indiana.

I se tipareste romanul Maitreyi, inspirat din propria experienta din India.

Obtine doctoratul în filozofie, primind titlul magna cum laudae, cu teza Istoria comparata a tehnicilor Yoga.

1934 - I se tiparesc romanele întoarcerea din rai si Lumina ce se stinge si eseurile India, Alchimia asiatica si Oceanografie.

13

1935 - Publica romanele Santier si Huliganii (în doua volume).

1936 - Apare romanul Domnisoara Christina. Primeste premiul Societatii Scriitorilor Români.

1937 - Tipareste romanul Sarpele.

Editura Fundatiilor Regale publica Scrieri literare, morale si politice de B.P.Hasdeu, lucrare îngrijita de Mircea Eliade.

1938 - I se publica romanul Nunta în cer.

1939 - Publica eseul Fragmentarium Editeaza revista Zalmoxis.

1940 - Este numit atasat cultural la Londra.

Scrie nuvelele Secretul doctorului Honigberger si Nopti la Se-rampore. 1941-

1943 - Este consilier cultural la Lisabona.

1942 - îi apare volumul Mitul reintegrarii.

1943 - Publica eseul Insula lui Euthanasius. 1945 - Se stabileste la Paris.

1946-1948 - Sustine, la L'ecole Pratique des Hautes Etudes, un curs liber cu tema istoria religiilor.

1948 - I se tipareste lucrarea Techniques du Yoga.
1949 - Publica Traite d'histoire des religions si Le Mythe de l'eternel retour.
1950 - Apare, la Paris, traducerea romanului Maitreyi sub titlul La Nuit bengali.
1951 - I se publica Le Chamanisme et les Techniques archai ques de l'Extase.
1952 - Editeaza, la Paris, lucrarea Images et symboles. Scribe nuvela fantastica 12.000 capete de vite.
1954 - Publica volumul Le Yoga. Immortalite et liberte.
1956-1957 - Este invitat la Universitatea din Chicago, Illinois, ca visiting professor de istoria religiilor; ulterior devine profesor titular si coordonator al catedrei de istoria religiilor. 1959 - Scribe nuvela fantastica La tiganci.
1961 - împreuna cu Ernst Jiinger înfiinteaza, la Stuttgart, revista Antaios. 1963 - Vede lumina tiparului volumul de proza Nuvele. 1966 - Publica volumul Amintiri, I (Mansarda) .
Devine Doctor Honoris Causa la Universitatea din Yale.
Membru al Academiei Americane de Arte si Stiinte.
1968 - Apare nuvela Pe strada Mantuleasa.
1969 - Este Doctor Honoris Causa la Universitatea din La Plata, Argentina.
1970 - Publica Noaptea de Sânziene (lucrare în doua volume).
Este membru corespondent al Academiei Britanice.
Este Doctor Honoris Causa a! Universitatii din Loyola, Chicago. Apare, la Paris, lucrarea De Zalmoxis a Gengis-Khan. 1973 - Membru corespondent al Academiei Austriece de Stiinta.
1975 - Doctor Honoris Causa al Universtii din Laitancasterf Este membru al Academiei Belgiene.
1976 - Doctor Honoris Causa al Universitatii Sorbona din Paris. 1976-1978 - Lucreaza la monumentala Histoire des croyances et des idees religieuses.
1977 - Publica, la Paris, In curte la Dionis.
1978-1979 - Scribe si publica nuvela fantastica Tinerete fara tinerete. 1980 - Tipareste, la Paris, nuvela Nouasprezece trandafiri.
1984 - Primeste, la Sorbona, Cordonul Legiunii de Onoare.
1985 - Catedra de istoria religiilor de la Universitatea din Chicago, condusa de Mircea Eliade, îi va purta numele.
Primeste titlul Doctor Honoris Causa al Universitatii din Washington. -
1986, 22 aprilie - Se stinge din viata Mircea Eliade, la Chicago.

Volumul I 1924-1925

PARTEA I

I. TREBUIE SA SCRUI UN ROMAN

Pentru ca am ramas singur, m-am hotarât sa încep chiar azi Romanul adolescentului miop. Voi lucra în fiecare dupa-amiaza. Nu am nevoie de inspiratie; trebuie sa scriu, doar, viata mea, iar viata mi-o cunosc, si la roman ma gândesc de mult. Dinu stie; pastrez caiete din clasa a IV-a, când aveam pistrui ca un ovrei si învatam chimie într-un laborator instalat în firida sobei. De câte ori mi se parea ca trebuie sa fiu întristat, scriam în Jurnalul meu. Si acel Jurnal de acum doi ani avea un "subiect": trebuia sa se vadeasca într-însul viata unui adolescent suferind de neîntelegera celorlalti. Dar adevarul era

altul: Jurnalul ma magulea si îmi alina dorul meu de razbunare; razbunare dreapta împotriva celor care nu ma înțelegeau, credeam eu.

Romanul îl voi scrie altfel. Eroul sunt eu, fireste. Ma tem, însă, ca viata mea - stinsa între copii si carti - nu va interesa cititorii. Pentru mine, tot ceea ce nu am avut, tot ceea ce am dorit din mansarda, în înserari calde si tulburatoare, pretuieste mai mult decât anii tovarasilor mei risipiti în jocuri, în sarbatori de familie si idile. Dar cititorii?... înțeleg si eu ca toata durerea unui adolescent miop nu va misca nici un suflet daca acest adolescent nu se va îndragosti si nu va suferi. De aceea, m-am si gândit la un personaj pe care la început îl numisem Olga. I-am povestit lui Dinu tot ceea ce ar trebui sa aiba loc prin prezenta acestei fete. Dinu m-a întrerupt si m-a rugat: daca într-adevar îi sunt prieten, sa schimb numele eroinei în Laura.

M-am tulburat mult la început, pentru ca nu stiam cum sa fie fata care va strabate sufletul adolescentului miop. Eu n-am cunoscut decât pe fetele cizmarului vecin, care în nici un caz nu pot trece într-un roman. Cea mai mare, Maria, era slaba si rea; își teroriza fratii, fura caise verzi si tipa alergând dupa tramvaie. Cealalta, Puica, era grasa si murdara. Nici una, nici alta nu puteau seduce un adolescent. Aceasta, nimeni n-o putea înțelege mai bine ca mine. Dinu mi-a marturisit ca ma poate ajuta. A cunoscut atâtea fete, îmi spune. Dar cum as putea scrie eu un roman cu o eroina cunoscuta de Dinu? M-am hotărât sa ma gândesc, în timp ce voi scrie, la vara-mea. De câteva saptamâni, de câte ori o întâlnesc, îi pun întrebări. Am vestit si pe Dinu ca vara-mea se afla sub observatie.

- Daca vrei sa scrii un roman, m-a sfatuit ea, sa-l faci pe erou frumos si bun. Si sa-l cheme Silviu.

Când i-am spus titlul si subiectul romanului, nu i-a placut. Sa fie doi eroi, unul frumos si altul urât, vrea ea. Iar titlul: Dragoste de copil sau Flori de primavara, sau La saptesprezece ani. În zadar mi-au fost explicatiile: "Vally draga, acesta e un roman cerebral, cu drame interioare" etc. În zadar. Si atunci i-am ascultat marturisirile. Mi-au folosit, caci am învățat vocabularul fetelor. Si am cunoscut câte ceva din visurile, nostalgiile si tulburarile ei. Parca as fi ascultat marturisiri auzite de mult. Îmi aminteam ca vara-mea nu se deosebeste mult de eroinele din romane sau de acele pe care un suflet putin exaltat si le închipuie. Dar pot eu sti ca aceasta e vara-mea, aceasta care mi se dezvaluie la rastimpuri, antrenata de confesiuni?

Stiu despre ea ca viseaza sa cunoasca o prietena mica si buna, care sa aiba mosie, iar la mosie un frate brun si curajos. El le-ar întovarasi prin padure, le-ar învăța sa vâneze si le-ar spune "tu". Îmi marturiseste ca i-ar placea sa fie într-o noapte conacul calcat de hoti. Ea ar apuca revolverele si ar aparea în salon tocmai în clipa când fratele prietenei ar fi sugrumat de un tigan. Ar mântui viata fratelui si l-ar îngriji într-un dormitor alb, cu masuta acoperita de sticlute colorate. Parintii s-ar arata recunoscatori si i-ar lasa singuri, zâmbind.

Vara-mea se opreste. Nu vrea sa-mi spuna daca ea s-ar rosi sau si-ar trage sfios mâna când fratele prietenei i-ar sopti, apropiindu-se: te iubesc!... Stiu eu ce mai gândeste vara-mea asupra baiatului brun si convalescent, vegheat de o sora mica si o prietena frumoasa?...

Dar romanul trebuie scris. Mi-a spus si Dinu: "Cine va mai cuteza atunci sa te lase corigent?" Se gândeste, poate, cu bucurie la însemnatatea lui în roman. M-a rugat sa se numeasca tot Dinu, si sa-l fac melancolic, încolo, pot scrie orice despre el. Staruie chiar sa scriu tot ce cred eu despre el. "Dar pe cine ar putea interesa aceasta?" gândesc eu, ca un adevarat autor de romane.

Îmi merge tot mai rau, de la o vreme, cu scoala. Singura nadejde a ramas romanul care va apare în vitrine la toamna. Corigent tot voi ramâne, dar pentru

cea din urma oara. Profesorii se vor teme de mine, ma vor respecta si se vor împotrivi în cancelarie când Vanciu va hotarî sa ma lase corigent la matematica, iar Faradopol la germana.

Nu am avut deloc noroc saptamâna aceasta; si se apropie sfârșitul ultimului trimestru. Luni am dat extemporal la franceza, din "gramatica". Trollo da, de sase ani, extemporale numai din "gramatica". Si, fireste, nu am învățat nimic de sase ani. Am sa iau si de data aceasta "insuficient", cum am luat ieri la germana, când Faradopol mi-a cerut sa-i povestesc pe nemteste primul act din Nathan der Weise. Din clasa a li-a ne cere sa povestim pe nemteste. Dar daca nu ne-a învățat niciodata nemteasca?...

Azi-dimineata pornisem melancolic spre scoala. înfrunzisera toti castanii si era senin, iar eu nu aveam nici o problema scrisa. Ma gândeam: ar trebui sa fug în Cismigiu. Dar geanta m-ar fi umilit. Si apoi, mi-ar fi fost tot timpul teama sa nu fiu vazut de vreun profesor. Ma întristam aflând cât sunt, înca, de slab, de timid, de nehotarât. M-ar fi desfatat sa am vointa furtunoasa si sa fug, sa lucrez în porturi, sa dorm în barci, sa cutreier tari. Dar eu ma multumeam sa visez o izbânda târzie si sa sfârșesc caietele Jurnalului. Paseam îngândurat catre scoala. Dinu m-a ajuns din urma si m-a strigat: doctore! Aceasta, pentru ca sunt miop si citesc carti cu coperte cenusii. El era fericit; îl ascultase Vanciu si rupsese un "suficient". Pe astazi aveam patru probleme:

- ...Grele si încurcate.

Atunci am schimbat vorba. I-am spus ca romanul meu va avea patru sute de pagini si ca va fi primul dintr-o serie ce se va numi Dacia Felix. Eu stiu ca n-am sa scriu niciodata aceasta serie. Pentru ca trebuia, totusi, sa uit problemele grele, i-am marturisit ca cel de-al doilea volum se va petrece într-un salon de coiffeur. Dinu a râs.

- Are sa-ti vina greu, pentru ca tu n-ai fost niciodata barbier. Mai bine situeaza volumul al doilea într-o scoala de fete.

Aici am protestat eu. I-am amintit ca nu cunosc nici o eleva, afara de cele câteva din societatea noastra "Muza". Vara-mea, unicul izvor de inspiratie, a urmat câtiva ani la calugarite, dar se arata plictisita de câte ori o întreb asupra vietii din pension.

Am acceptat, totusi, sa public la sfârșitul Romanului adolescentului miop un apel catre elevele din cursul superior, prin care as putea obtine "jurnale", confesiuni si amanunte. Cu acest material cules "sur le vif as putea compune volumul al doilea.

Intrând în curtea liceului, a trebuit sa uitam Romanul si sa ne grabim, ca sa nu fim zariti de pedagogul cel nou. Am alergat pe coridor, am sarit treptele patru câte patru. În clasa, mi-am luat locul din banca I, iar Dinu s-a strecurat, linistit, în fund.

Eu nu am noroc. Altii au noroc si la fete, si la carti, si la scoala. Eu am renuntat bucuros la jocul cu fete si la jocul de carti numai ca sa am noroc la scoala. Dar nu am.

Când sfârșisem de copiat de la un vecin cea dintâi si cea mai usoara dintre cele patru probleme grele, intra Vanciu. Mie îmi pierde tot curajul când îi zaresc catalogul cu scoarte negre si en-tete alb. Vanciu saluta demn si îngaduator, sigur de evidenta lui superioritate si de nenorocul nostru. De câte ori nu mi-am jurat eu, privindu-l cum intra, ca voi studia patimas matematica numai ca sa-i pot împotrivi aceeasi privire senina si sigura... în gând - daca sunt ascultat - îmi bat joc de pântecul pe care încearca sa si-l ascunda sub croiala vestei. Am aflat de mult ca Vanciu e un Don Juan. Daca as fi femeie si l-as avea tot profesor de matematica, sunt sigur ca nu i-as putea rezista. Ma stapâneste cu glasul, cu calmul, cu ochii si cu dezlegarile problemelor. Mi-e ciuda ca nu m-a palmuit

niciodata, ca sa-l pot urî. îmi spune numai "cap de lemn" de câte ori gresesc semnele algebrice; si "cap sec" de câte ori ma intimidez la tabla, fascinat de un desen geometric caruia trebuie sa-i gasesc rost, valoare si dezlegare. Am facut rugaciunea, si eu mi-am dat seama ca ma rugam, nu stiu cui. Ma rugam ca Vanciu sa întoarca foaia catalogului si sa asculte colegii de la sfârșitul alfabetului; sau sa fie chemat la minister; sau sa intre servitorul si sa-i aduca o veste neasteptata, iar noi sa avem întreaga ora libera. Poate ma rugam si altceva.

Fireste, m-a chemat cel dintâi la tabla, cu toate ca nu eram singurul neascultat din clasa. Am pasit demn, cu caietul, cu creta si buretele. Nu voiam ca ceilalti sa afle ca mi-e teama de Vanciu. De altfel, cum ma apropii de tabla, ma linistesc. Panica piere din senin. Privesc calm ochii profesorului si, când si-i pleaca în caiet, zâmbesc îngaduitor celor din banci.

- Câte probleme am avut?

- Patru.

- Unde sunt?

- N-am putut sa le fac pe toate, raspund eu umilit si cântarind dispretul privirilor lui Vanciu.

- Fa-o atunci pe prima. Stii enuntul?...

Nu-l stiam. Dar am facut semn ca-l stiu. Vanciu si-a întors scaunul catre mine, si-a încrucisat bratele si astepta. A înțeles, si a început sa-mi dicteze:

- "Într-un cerc de raza R , zona nascuta de un arc, când cercul se învârteste în jurul unui diametru care trece printr-o extremitate a arcului, are ca baza un cerc, a carui suprafata este egala cu sfertul zonei. Sa se calculeze înaltimea x a zonei."

Nu stiam de unde sa încep. Nu pricepeam nimic si nici nu ma puteam gândi la problema. îmi fixasem privirea pe cele câteva cifre scrise la coltul tablei si începui a-mi framânta figura, ca sa creada Vanciu ca-mi framânt mintea. În timpul acesta, eu gândeam: "Ei, al dracului!" si apoi pocneam din dinti. Era tot ce puteam face.

Vanciu ma socotise multa vreme imbecil si ma menajase. Poate a aflat, însa, ca ma prefac, ca nu învăț niciodata si, de atunci, nu se mai lasa înduiosat de natângia mea. Totusi, bâlbâielile, zapacelile si mimica simulata la tabla nu ramân fara efect; Vanciu îmi da întotdeauna ajutor.

- Ei, nu merge?

- Avem un cerc...

îmi adusei aminte ca si în caiet facusem unul, plimbând creionul pe marginea unui capac de calimara. începui a construi cercul, si stergeam mereu, ca sa mai treaca din timp. Dar totul era zadarnic, pentru ca nu stiam problema.

- De ce nu înveti, ma?

- Învat, domnule Vanciu, dar ma zapacesc...

- Cine îm^a bine....

- Eu învăț, domnule Vanciu...

- Nu ma întrerupe!... Cine învata bine, nu se zapaceste...

- Stiu, domnule Vanciu...

- Spune atunci.

- Stiu, dar sa vedeti...

- Repeta enuntul.

Pauza lunga, în care timp baietii își tineau rasuflarea.

-La loc!...

M-am asezat în banca, usurat. În carnetul albastrui, la ziua de 15 mai, Vanciu s-a iscalit sub un magistral si dureros de citet "insuficient". Eu m-am prefacut ca urmaresc cu atentie si curiozitate calculele vecinului meu de catalog, un italian

roscaț și miop, care se încapățânează să nu poarte ochelari. Acela își stia lecția. Explica, explica, iar Vanciu îi striga la rastimpuri, exasperat:

- Lucrează, domnule!...

După ce a ieșit Vanciu, baietii m-au înconjurat și m-au întrebat, bucurându-se:

- Ce te faci, tipule?

Le-am răspuns că puțin îmi pasă, pentru că eu sunt eu, iar ei, simpli elevi dintr-o școală reală. De câte ori sunt umilit, mă arată superior și nu mă feresc de a le dovedi celorlalți întregul meu dispreț. Eu înțeleg că această reacție e copilărească, dar nu o pot îndepărta. Când mă liniștesc, mă muștră.

M-am întors acasă împreună cu Dinu, și, pe drum, am planuit capitole din roman. Nici nu voiam să mă gândesc la noul "insuficient", pe care mâine va trebui să-l arată mamei. Socoteam amândoi că singura mea nădejde nu rămâne decât Romanul adolescentului miop, și că trebuie să mă apuc numai de lucru.

Acum însă, după ce am scris atâtea pagini în caietul meu, nu mai am curajul să încep cel dintâi capitol. Se apropie seara, mâine am lecții grele, iar pe masă am lăsat la jumătate Bouvard et Pecuchet.

II. GLORIA LUI ROBERT

Robert mi-a marturisit, odată, că D'Annunzio îi seamănă. A citit L'enfant de volupté și Le Feu, dar pronunța Piacere, Il Fuoco. Mă vizitează în mansarda și îmi vorbește melancolic de neghiobia noastră și de gloria sa. Ascultându-l, mă gândesc la personajul pe care îi voi crea eu din Robert. Câteodată zâmbesc: întrevăd un Robert împlinit, schimbat, transfigurat. El mă suspectează.

- Ce ai, doctore?

Trebuie să nascocesc răspunsuri istete. Robert banuiește de mult că îi ascund păreri asupra-i. El mă admira și mă disprețuiește, în același timp. Mi se plânge de slăbiciunile lui, care îl împiedică să ajungă glorios.

- Dacă am glorie, femeile și banii vin de la sine...

Robert se înflacărează când vorbește de femei. Ursuz, cum îmi place să mă port cu el, l-am surprins de multe ori că le cunoaște din cărți și din filme. Poate e încă virgin. E un adolescent fără sprâncene, cu buze de țărăncă tânără, cu barbă lustruită, cu obraji moi și frunte îngustă. Eu spun tuturor că Robert e un băiat frumos.

Dar nu scriu, încă, în caietele menite romanului. Nu mă silește nimeni să amanuntesc portretul prietenului meu. Vreau să mă ocup acum de Robert, pentru că el va fi un personaj de seamă în romanul meu, și trebuie să chibzuiesc conflictul pe care îl va dezlantui.

Conflict, între cine? Iată ceea ce mă împiedică să încep primul capitol. Nu mi-arn hotărât intrigă. Eroii sunt eu; aceasta e tot ce știu. Romanul va cuprinde crizele și sfârșitul adolescenței mele, firește. Mă voi zugrăvi și analiza alături de atâți prieteni și tovarăși de școală. Dar subiectul romanului meu trebuie să-l inventez. Și pentru că nu cunosc subiect fără eroine, trebuie neapărat să introduc pe vara-mea. Am încercat. N-am putut scrie nici o pagină. Mi se părea că trebuie să scriu ca într-un roman: atent, înflorit, exagerat. Am înțeles că mă deparțez de

ceea ce puteam spune eu, că repetam scene citite în cărți. Și atunci amânăm iar capitolul.

Care ar putea fi subiectul romanului? Dragostea mea către eroina din vilegiatură, nu. Eu n-am iubit; nici unul dintre prietenii mei nu a iubit, așa cum se afla în romane. Nu știu dacă ar putea interesa un fapt sufleteș pe care

autorul însuși nu-l cunoaște. Și apoi, eu nu cred că dragostea e ceea ce se poate surprinde mai interesant în adolescență. Nu cunosc decât adolescența noastră. Dar, oare, nu trebuie să scriu numai despre ea? Eu am cunoscut crize mai interesante. Și o parte din prietenii mei le-au cunoscut. Trebuie să cauți un eveniment în jurul cărui să se întâlnească toți eroii romanului. Aș fi fericit să găsesc un conflict. Atunci, planul de lucru ar fi simplu. M-aș mulțumi să prezint, rând pe rând, personajele, nici unul întrecând șaptesprezece ani. Aș lamuri, apoi, conflictul. Romanul s-ar continua și sfârși din propriile lui necesități. Când...

Dar toate acestea sunt palavrageli inutile. Eu nu am găsit nimic firesc, trair, care ar putea prefăce romanul meu într-un roman cu subiect. Prietenii îmi spun că voi scrie un roman de moravuri școlarești. O lume ignorată, viciată și neînțeleasă în literatură. Dar eu nu pot descrie. Fără să vreau, modific, exagerez. Și apoi, romanul trebuie publicat, înainte de toate, pentru promovarea mea în clasa a șaptea. Trebuie să fie o o-glină a sufletului meu, fără a fi un roman psihologic; pentru că nu-l vreau falsificat de analize. Nu am să-l scriu nici sub forma de Jurnal. Atunci aș uita mereu că scriu pentru cititori străini, m-aș ocupa prea mult de amănunte intime și n-aș avea succes. N-aș avea singurul lucru pe care îl caut.

După ce am încheiat ultima frază, m-am oprit. E adevărat că aceasta caut? Nu știu, nu știu. Sunt atâtea lucruri de spus, și nu am tragere de inimă să le scriu. În orice caz, adevărul asupra mea și asupra altora l-aș spune în caietele Jurnalului, iar nu într-un roman pe care îl vor citi atâți necunoscuți, în fața cărora nu trebuie să apar cu toate slăbiciunile mele...

Nu gândesc întotdeauna astfel. Dar mie îmi place să mă contrazic. Din pricina aceasta nu recitesc bucuroș memoriile vechi.

Dar am pierdut iar firul. Adevărul e că Romanul adolescentului miop va fi o serie de scene, de impresii, de portrete și de concluzii asupra mediului școlar și sufletului adolescenților. Dar aceasta pare pedant și rece. Mai ales "concluziile". Sunt sigur că romanul meu nu va cuprinde concluzii; pentru că eu însumi nu mi-am găsit până acum. Dar seria aceasta de scene, cine o va povesti? Să renunț la idila eroului meu?

...Am plecat de la Robert, de aceasta sunt sigur. Dacă l-aș sili pe el, în roman, să iubească o fată pe care o iubeste și Dinu?... E stupid. Nu i-am văzut niciodată iubind. Flirturile lor nu-mi dezvăluiesc nimic, pentru că nu-i prefăc. Iar am alunecat în discuții critice. Romanul meu va fi scris fără discuții, fără explicații date în jurul oricărui fapt.

Exercițiile în jurul capitolului I n-au avut rezultat. Voi încerca să scriu pregătiri de roman și să clasific material - asupra mea și asupra celorlalți - chiar în Jurnalul acesta. Voi avea grija, însă, că atunci când imaginația se atârta și transfigurează realitatea, s-o încurajez, s-o ajut, iar nu s-o potolesc, că mai înainte. Mă voi gândi dacă trebuie atunci să adăugăm noi, în care să precizez: "Acest pasaj e neadevărat; altfel s-au petrecut faptele". În orice caz, pregătiri pentru roman, încercări de a schita anumite capitole - ce vor fi acolo povestite la persoana a treia - trebuie să înceapă sistematic. Robert, de la care am plecat în aceste pagini, e un prilej.

Cu prietenul meu Jean Victor Robert am încercat, în Săptămâna Patimilor, cea dintâi aventură. Prietenii mă cred timid printre fete. Eu sufer din pricina miopiei și a urâteniei mele. Aș suferi mai mult dacă aș fi respins. Iar eu vreau să înving întotdeauna. De aceea mă arăt retras, disprețuitor. Nădăjduiesc într-un timp când munca mă va înalta destul să atrag privirile. Suferințele mele - până atunci - nu le va cunoaște nimeni.

Dar toate acestea n-au ce căuta alături de o aventură erotică. Să iau seama, și

sa nu le strecor si în roman.

îndemnat de Robert si de Perri, aducând si pe Dinu, am întâlnit în acea dupa-amiaza patru fete în Parcul Carol.

în Parcul Carol se întâlnesc perechile de liceeni, aceasta se stie. De aceea, eu m-am împotrivit mult. Ma stânjeneau privirile strainilor. Parcul era prea populat, chiar cu perechi. Iar noi - cu sepci de liceeni, lângă ele, cu uniforma - eram de-a dreptul suspecti. Totusi, acela a ramas locul de întâlnire. .

Robert le cunoscuse. El marturisesti ca fetele îi dadeau târcoale si atunci, resemnat, le-a vorbit. Perri ne sopteste ca le-au "agatat" amândoi într-o seara, pe bulevard. Robert era stânjenit si le vorbea despre literatura franceza. Fetele au ramas fermecate.

Le-am întâlnit lângă Arene, pe o alee dosnica, zâmbind si rosind. Ni s-au prezentat din vârful buzelor. Cu toate încercarile de a se dovedi nevinovate, la prima aventura, lasau aceeasi impresie de ucenice dintr-un atelier de croitorie. Erau simplu îmbracate, cu obrazii pudrati, cu parul atent presat, cu buzele timid înrosite. Am auzit acele adorabile fraze de început, cu ironii stupide, râs încurajator, cu gesturi. Fetele se aratau magulite de tovarasia noastra.

Mergeam împreuna, doua fete si doi baieti. Nu ascultam decât pe Robert, care încerca sa aprinda discutia asupra iubirii si femeii. Perri cocheta o vulgaritate impresionanta. Dinu

vorbea rar, privind în ochi, fumând, asteptând sa farmece. Eu taceam, cu un smoc aspru de par rosu pe frunte.

E inutil sa reproduc aici conversatia. într-o jumatate de ceas, gheata se rupsese. Ne-am distantat, perechi, perechi. Eu ramasesem cu sora fetei care îi placuse lui Robert. O bruna cu palarie alba, cu obrazii albi si ochii negri. De câte ori o priveam, ma tulbura gândul ca am mai vazut-o în toate grupurile de fete, în toate liceele, la toate serbarile. Era cea mai mica din grup si, poate, cea mai cuminte. Eu am vrut sa-mi dovedesc ca am curaj. îmi spuneam: "Sunt las daca pâna ce numar zece nu îi trec bratul sub bratul meu." Fata s-a înrosit mult, mult. Eu eram palid, întunecat. Vorbeam, vorbeam. îmi ajungeau pe buze toate anecdotele erotice, toate cuvintele cu doua întelesuri. Fata care nu surprindea întotdeauna sensul tainuit se pierduse. Eu paseam apasat, strângându-i bratul, înfiorat de tremurul trupului, de aburii parului, de buzele ei.

îmi spuneam: trebuie s-o sarut! Numaram pâna la zece. Nu îndrazneam. Ma încruntam, rosu, zapacit, umilit. Fata cuteza sa vorbeasca, îmi porunceam. Si ea se scutura sub buzele mele reci, strivite pe obraji, pe par, pe umarul de stofa decolorata.

Dar voiam prea mult si faptuiam prea repede. Era înca zi deplina. Se zureau si se auzeau celelalte perechi. Eu mi-am silit tovarasa sa se aseze cu mine, lângă un brad pipernicit. S-a asezat mai mult târâta. Nu vorbea nimic. Se împotrivea cu ochii, cu mâinile. Eu gândeam cine stie ce act nebunesc. Si fata se înspaimânta. Când i-am sarutat buzele, s-a ridicat ca un arc, si-a scuturat rochia si mi-a spus, lacramând, ca pleaca sa-si caute sora. Eu mi-am pierdut într-o clipa dorinta stupida de a ma dovedi necioplit, incult, brutal. M-am apropiat de ea si am muștrat-o ca s-a lasat sarutata de mine. Nu stiu de ce eram îndemnat sa mint. Minteam spunându-i ca am voit sa aflu daca e "cinstita" sau daca seamana surorii sale. Am început sa-i învinuiesc sora de atâtea lucruri care o rusinau, iar pe mine ma alinau. Vorbeam aspru, cu ura, rau, împotriva surorii, - pe care atunci o cunoscusem -, marturisind ca stiu multe lucruri compromitatoare asupra-i. Fata aproape plângea. Eu staruiam. Spuneam ca trebuie sa ajunga din nou "fata morala". îmi placea s-o chinui stupid.

Ne-am întâlnit toate perechile la cealalta parte a Arenelor. Fetele se

sarutasesa, se îmbratisasera cu prietenii mei. Jean Victor era fericit. Dinu își fagaduse, poate, sa revina. Ochii tuturor s-au oprit asupra-ne. Eu livid, ea plânsa. Cine stie daca nu ne invidiau...

Eram furios pe mine. Nu înțelegeam de ce vorbisem lucruri straine sufletului meu si, apoi, de ce o chinisem absurd, exagerând un rigorism moral care îmi era strain si antipatic. Nu lamuream nimic. Faptul mi se parea o amintire de cosmar.

Povestind lui Robert, la întoarcere, aventura, el n-a stiut ce sa creada.

Meditând, însa, mi-a raspuns ca a fost ceva "interesant", dar nu prea mult.

Trebuia sa fiu mai brutal, sa merg mai departe. E curios cum n-a priceput ca eram îndurerat de cele ce se întâmplase.

De atunci, nu-l mai întovarasesc în întâlniri cu fetele. El raspândeste zvonul ca ma tem. Poate ca zvonul nu e cu totul în afara de adevar.

Iata ca am vorbit, pâna acum, prea putin de acest prieten, care va fi un personaj de seama în roman. Poate, nici nu-l cunosc. Robert citeste ceea ce îl îndemn eu si vorbeste mult asupra cartilor citite. Dar pe mine - poate dintr-o invidie nemarturisita - ma supara oratoria lui fara miez. Ma supara Robert, pentru ca e sentimental, e marginit si încrezut. Pentru ca acest caiet e Jurnalul meu, trebuie sa ma întreb: eu nu sunt tot atât de încrezut? Sa nu ma tem de raspuns. Stiu ca ma socotesc deasupra tuturor celorlalti. Dar aceasta o ascund în mine, si în roman nu se va trada. Robert îmi spune ca ceea ce îl pastreaza vietii e gloria. Eu ma prefac ca nu înțeleg. Si prietenul meu îmi vorbeste de D'Annunzio. Il invidiez pe acest italian cu carti frumoase si femei frumoase în amintiri. Dar eu nu ma grabesc. Înainte de a pofti asemenea lucruri mari, trebuie sa muncesc mult si sa sufăr. De aceea îmi dispretuiesc eu prietenul: pentru ca asteapta gloria fara sa munceasca. Robert nu e un geniu, aceasta o stiu. E numai un baiat frumos ca o fata, care iubeste teatrul si planuieste sa scrie piese în trei acte. Într-una din ele am si eu un rol principal. Ma va închipui în mansarda mea, în bluza aspra ruseasca, asa cum port eu vara, cu ochelari si cu zâmbet încruntat. Voi fi un soi de "raisonneur". As vrea mult sa stiu ce crede Robert despre mine; nu ceea ce îmi spune, ci ceea ce crede. Stiu ca ma dispretuieste mult, pentru ca, spune el, nu cunosc viata. Eu stau între carti. El își pierde timpul sau citeste romane. El spune ca "traieste". El e complicat, pentru ca a cunoscut mai multe fete ca mine si se plimba duminica la Sosea. Eu sunt simplu, pentru ca socotesc toate aceste copilarii inutile, piedici în drumul aspru pe care trebuie sa pasesc.

Când ne adunam, prieteni multi, Robert ne vorbeste despre gloria lui. Eu îl întreb, banuitor, daca munceste cu adevarat ca s-o ajunga. El ne spune ca citeste pe Balzac, pe Ibsen si pe Victor Eftimiu. Noi toti îl tulburam cu glume rele, pentru ca tuturor Robert ne e simpatic si an-] tipatic în acelasi timp. Aceasta e deosebirea între mine si el: ca unul viseaza o fericire si o asteapta, iar altul se chinuie s-o ajunga, fara sa se gândeasca asupra ei. Iata o fraza stupida, care nu trebuie stearsa; ca sa îmi aduc aminte mai târziu cât de simplu se fac deosebirile la saptesprezece ani.

În romanul meu, Robert va trebui sa faptuiasca, sa vorbeasca, si astfel sa fie cunoscut cititorilor. E gol si suficient. Eu am fost ispitit sa-i vorbesc despre rolul însemnat pe care îl va avea în cartea adolescentei noastre. Robert asculta cu înfrigurare. I-am spus ca îi voi exagera pacatele, îl voi ridiculiza, îi voi culege naivitatile si negliobiile împartasite prietenilor timp de atâta ani si le voi aseza toate în roman. Am întârziat împreuna pâna dupa miezul noptii. Robert mi s-a plâns ca nu-i sunt prieten, ca ma arat mincinos scriind în roman numai lucruri rele despre el.

- Si cum ma va chema?

- Jean Victor Robert.

A protestat. Mi-a strigat ca îmi voi compromite cariera si gloria. Ca daca i-am aflat atâtea taine si slutenii, prietenia noastra cere ca ele sa ramâna între noi.

- Scriu un roman de moravuri si un roman psihologic, minteam eu. Trebuie sa cuprinda fapte reale si personaje reale,

- Atunci de ce nu-mi pui si partile bune?

- Pentru ca autorul romanului are nevoie de un personaj ridicol.

- Si de ce sa fiu eu acela?

- Pentru ca Robert, în roman, se dovedeste ridicol.

Ne-am despartit aproape suparati. Meditând, Robert s-a convins, poate, ca nu voi scrie niciodata un roman în care el sa fie zugravit ridicol. De atunci, încearca sa para schimbat, superior, modificat de lecturi când vorbește cu mine. Paseste în mansarda abatut, asa cum spuneam eu odata ca trebuie sa fie orice adolescent nelinistit. îmi vorbește de Brand, pe care îl citise de la mine. Se încordeaza sa para erou nordic.

Ar fi interesant de notat toate mastile pe care Robert si le-a pus fata de mine, în câteva saptamâni, ca sa-mi schimb parerile si sa nu mai fac din el un erou ridicol de roman.

Eu ma prefac convins de schimbare. Baietii sunt uimiti; cred ca e o farsa la mijloc. Robert se simte atât de bine cu ultimele "personaje" pe care le imita, încât începe sa creada el însusi în ele. Faptul acesta trebuie meditat. Robert, dintr-o insinuare a mea, a ajuns sa se creada altul. Mi-e teama ca lucrurile vor merge prea departe. In vacante, singur la Târگو-viste, eu cred ca își va reveni. Va uita pe Brand, pe Andrea Sperelli si va ajunge iarasi adolescentul marginit si frumos, care tânjea gloria.

Iata-ma încheind fara rost atâtea pagini din Jurnal. în roman va trebui sa pregatesc mai dinainte finalurile.

III. JURNAL DE CLASA

întotdeauna mi-a placut sa pastrez un Jurnal regulat si complet. Caietul acesta l-am început în ziua când m-am hotarât sa lucrez la Romanul adolescentului miop. Dar am luat obiceiul sa scriu prea mult. Note scurte, însemnari din clasa, impresii continuu sa adun în Jurnalul intim. Si iata ca si acest caiet se sfârseste. Am sa transcriu tot aici o parte din însemnarile marunte, mai ales cele care îmi pot sluji drept material pentru roman.

îmi plac si le recitesc de câte ori am vreme, pentru ca sunt vii si pretioase pentru mine. Fireste, în roman, toate le voi schimba, le voi exagera. Altminteri, nu le va citi nimeni.

O zi de la sfârșitul lui mai. Pe Caleia îl asculta Noisil la istorie. Ca întotdeauna, Caleia nu stie nimic. îndruga la rastimpuri cele ce-i sufla din spate Tolihroniade. (Tolihroniade sufla ca sa i se sufle.) E vorba de expeditia lui Marco Polo.

- Pe unde au luat-o?

Caleia se gândeste. Ca sa câstige timp, întreaba si el:

- Pe unde au luat-o?

- Da.

- Au luat-o pe la Capul Bunei-Sperante.

- Atunci nu-i spunea asa.

- Voiti sa va spun cum îi spunea atunci? -Da.

Tace. Tolihroniade sopteste, mereu mai tare. A auzit.

- îi spunea Capul Furtunilor.

- Si apoi pe unde au luat-o?

- In Brazilia.

Râsete. Caleia își privește vecinii cu ura și dispreț.

- Și unde au ajuns? -In Brazilia.

- Și ce-au găsit acolo?

- Pamânturile indice.

- Și altceva?

- Altceva ce voiti să mai găsească?

Pake va rămâne repetent. În clasa a doua a fost premiant, în clasa a patra lua mențiune la matematica. Acum, va rămâne repetent. Pake e tot atât de senin, și mănâncă tot atât de mult, și se bâlbâie ca și mai înainte. El răspunde, când e întrebat ce se va face repetent: "Punga mea și patru bani!" Dacă cineva își îngaduie, însă, vreo gluma, Pake îl boxează precipitat și voios.

- Tot o gluma; chacun a sa maniere, obisnuieste sa spuna.

Poate repetentia nu i-ar fi atât de sigura dacă Pake n-ar fi fost surprins de Vanciu la bodega, într-o recreatie, cu câteva sandwich-uri și o litra de tuica în fata. A fost chemat în cancelarie. A spus ca sandwich-urile erau ale lui, dar tuica era a unui domn care plecase fara s-o bea toata. A încercat să facă chiar portretul domnului. Vanciu îl lasă să vorbească, îi aminti, la sfârșit, ca el a plătit și litra de tuica. A fost eliminat pe o saptamâna și i s-a scăzut nota la purtare de la "suficient" la "insuficient", ceea ce ne-a îngrijorat numai pe noi și pe părinți. Pake continua să fumeze în recreatii și să strecoare în ghiozdan o sticluta cu coniac, pe care o soarbe înjurând și lovindu-și prieteneste prietenii. Deși va rămâne repetent, Pake n-a renunțat la muntii Fagarasului, nici la tabara din Dumbrava Sibiului. Dacă nu vom găsi tovarasi pentru Fagaras, vom pleca noi doi, singuri, ca în timpurile bune ale prieteniei noastre.

Ora de muzica. Poate ultima ora de muzica de anul acesta. Maestrul a venit cu un teanc de note muzicale, o noua romanta a sa, Crinul, și-a venit să le vândă. Vorbete încet și trist.

- Domnilor, nu de altceva, dar am dat o mie cinci sute de lei la tipărit și vreau să-mi scot banii. N-am nevoie de câștig... O bucată costă șase lei.

Zâmbeste. Baietii dau câte șase lei și râd de autorul Crinului. Au cerut să le-o cânte. Maestrul s-a așezat la orgă și o cântă trist, clatinându-se pe scaun. O melodie banală, pe care am mai auzit-o, nu știu unde. După ce a repetat-o de câteva ori, orgă a încetat să mai scârtâie și maestrul s-a ridicat. Aplauze frenetice și râsete. Profesorul zâmbeste. Apoi roagă pe baritoni să iasă afara din banci și să repete cu el corurile pentru serbarea de sfârșitul anului. Și adaugă, tot atât de liniștit:

- Domnilor, dacă nu faceți tacere, chem pe d-l director! Dar nu-l crede nimeni. N-au ieșit decât trei baritoni.

- Unde sunt baritonii? N-auziti, domnilor? Sa iasa baritonii afara din banci. Mai avem câteva zile și vine serbarea.

- Las' să vie, glasuieste unul din fund.

- Care-i obraznicul?

- E scris pe-al nostru steag!

- Nu va astâmparați?

- Unde-s doi, puterea crește.

- ...și înfloreste...

- ...ca un mar, ca un par...

- Va dau afara!

- Dai, n-ai!

- Incetati odata, magarilor!

- Tu l'as voutu Dandin!

- Chem pe d-l director.

- Nechematului i se ia darul.
- Banca din fund, va scad nota la purtare!
- De ce va suparati, d-le Boloveanu?
- De ce va purtati sever cu noi, d-le Boloveanu?
- Profesorul îi ca un parinte...
- ...iar glasul lui e divin.
- Zexe!

S-au adunat sase baritoni care se sprijina unul de altul si se prefac ca-si scapa partiturile pe jos. Unul din ei "a cerut voie afara". Si pentru ca n-a obtinut, pretinde ca nu poate cânta, ca e "o adevarata barbarie si abuz de putere, ceea ce se petrece la liceul acesta!". Boloveanu cânta înainte la orga, numarându-si din ochi baritonii.

Fosil încearca sa se strecoare afara. Fosil nu e simpatizat, pentru ca e schiop, pâraște baietii, e zgârcit, învata bine, copiaza la teze, cunoaste chimie si - pe deasupra - mai e si evreu. Baietii îl striga din banci cu glas tare, ca sa auda maestrul.

- Unde te duci Partiniseanu?
- Unde fugi, Fosilo? Nu stii ca d-l profesor nu lasa pe nimeni afara?
- Stai la loc, Fosilo!
- De ce nu respecti ordinele d-lui profesor?

Partiniseanu, rosu, se târaște în banca. Asteapta. Caleia, care sta în spatele lui, citeste Le petit parisien; îi trage o palma peste ceafa. Palma a rasunat, baritonii si-au întors, cântând, capetele.

Fireste, dupa ora, Fosil a reclamat pedagogului. Caleia va face o ora de arest.

*

Aguletti a plâns astazi la ora de chimie si a pomenit numele tatalui sau mort, ca sa nu-i puna Toivinovici "insuficient". Scena m-a facut sa rosesc jenat, sa-mi frâng mâinile de enervare. Simteam ca ma copleseste o revolta nelamurita si mila pentru Aguletti, si ciuda pe el, si compatimire pentru profesor.

Fanica regreta ca nu se poate preface atât de bine. Aguletti s-a prefacut si a mintit. As minti si eu bucuros, daca as putea; dar de ce sa vorbeasca despre tatal lui, mort?

Cred ca întreaga clasa a încercat sentimentul acela stânjenitor, penibil.

30

As vrea sa-l cunosc pe Dinu bine, bine de tot, pentru romanul meu. Nu-mi ajunge sa stiu ca e frumos, bun si inteligent. Banuiesc ca ceva din sufletul lui ne scapa amândurora. De ce arata Dinu tot mai putina tragere de inima pentru chimie? Am învătat-o amândoi, la el, într-un laborator adunat pe lavicioarele unei odaite din subsol. Anul acesta aproape a uitat formule de temelie. Nu-l mai "pasionaaza", cum spun eu. Nu mai munceste. Citeste literatura putina, se plimba si doarme mult. Niciodata Dinu n-a fost prea harnic, nici prea ordonat. Dar acum s-a schimbat mult. Poate sa fie o simpla criza. Dar eu, câteodata, singur, ma întreb: daca acesta e adevaratul Dinu, si toata pasiunea lui stiintifica de un an si jumătate n-a fost decât o iluzie? Daca însusi el s-a înșelat atât timp, si acum se întoarce în sine?

Nu stiu, înca, ce rol va juca în roman.

*

Pe Robert îl dor ochii din pricina cititului si a formolului cu care s-au stropit clasele duminica. S-a frecat mult si acum îi sunt ochii rosii si lacrimaaza. Sta cu batista la ochi, încruntat. Sunt sigur ca se închipuie personaj din Ibsen, urmarit de chinuri sufletesti si trupesti. Umbla printre baieti, ca ei sa-l vada cum sufera si sa-l compatimeasca. Când îl întreaba vreun profesor de ce sta cu batista la ochi, e fericit si raspunde în asa fel, încât orice om inteligent sa poata înțelege

ca cititul e pricina durerii lui de ochi.

Mie mi-a spus ieri:

- Nici nu stii cât ma dor ochii. Aseara am citit pâna la doua.

Eu m-am prefacut mirat ca citeste atât de puțin si l-am mintit ca nu ma culc niciodata înainte de trei.

*

Teza la matematica. Problema, ca de obicei, foarte usoara. Cum însa eu nu stiam nimic - pentru ca nu învătasem nimic întreg anul -, priveam si nu pricepeam. Începea sa-mi para rau de nestiinta mea. Cât de puțin as fi citit, si tot o rezolvam. În jur, baietii lucrau aprins. Numai Malu-reanu si Colonas priveau caietul cu aceeasi statornicie interogativa ca si mine. Noi trei suntem cei mai prosti la matematica din toata clasa.

A început sa ma necajeasca faptul ca nu puteam face nimic. M-am apucat atunci sa însir calcule fara nici o legatura cu subiectul. Problema era de trigonometrie, iar eu din trigonometrie nu cunosc decât cazurile de rezolvare a triunghiurilor dreptunghice. Am scris ce cunosteam: altminteri, cu foaia alba, as fi capatat "rau".

Pe trimestrul întâi, ca sa-l întarât pe Vanciu si sa ma razbun ca zâmbea întotdeauna când eram la tabla, sigur de ignoranta mea, am închis caietul de teza si am început sa scriu pe o foaie scoasa din geanta. Scriam ca sa ma vada Vanciu si sa se supere ca nu stie ce scriu, de ce scriu

31

si cum am curajul sa scriu. Vanciu se uita la mine, si se uita uimit. În acelasi timp, eu ma bucuram ca am prilejul sa ma analizez si sa-mi însemn sufletul din ceasul acela pe hârtie. Am vârât la urma fituica în buzunar - unde s-a adunat un teanc întreg.

...Daca iau media "insuficient" si pe trimestrul acesta, nu-mi mai ramâne nici o nadejde.

*

Notita din 2 iunie, când am vazut ca colegii din fata sunt tristi, nu vorbesc si stau pe gânduri.

Iata ceea ce se petrece în sufletele noastre, acum la apropierea sfârșitului de an: ne copleseste melancolia. Suntem obositi, dezgustati de scoala, sleiti de caldura si ne întristam, totusi, când se apropie sfârșitul anului. Ne aratam multumiti si râdem, si vorbim, dar în suflete pastram toti un început de nostalgie. Se înțelege lesne aceasta. Poate ne gândim la placerile verii si ne întristam amintindu-ne ca vom fi singuri. Despartirea ne alunga bucuriile. Suntem atât de legati între noi, dupa sase ani de clasa? Sau poate e altceva? Poate ne întristam ca vacantele nu ne aduc cele ce închipuisem noi, înca de pe la Pasti, ca vor aduce. Toti socotim cele dintâi zile de vacanta un rai. Si nu e asa. Ne obisnuim, în ultimele saptamâni de scoala, puțin câte puțin, cu placerile libertatii. Si, când se vesteste vacanta, cautam zadarnic marea si nesfârșita voluptate. Eu n-am gasit-o. E drept, multi dintre noi par veseli si zgomotosi, dar aceasta nu dovedeste nimic pentru mine. De atâtea ori ma pot preface...

*

Astazi, Fanica a capatat "bine" la chimie. S-a întors în banca istovit, desfigurat; îi tremura glasul, când s-a scuzat ca nu are carnetul de note. Dupa plecarea lui Toivinovici, a sarutat tabla si a daruit baietilor o suta de lei pentru cornuri si ciocolata. Ceea ce, pentru zgârcenia lui Fanica, e mai mult decât o nebunie. Cu "binele" luat la oral si-a asigurat media. Fanica e terorizat de chimie. Cred ca citeste de zece, cincisprezece ori fiecare lectie; si o uita de cum e chemat la tabla. Se emotioneaza ca în fata inspectorului. Se face rosu, se bâlbâie,

framânta buretele cu creta la un loc. Uraste pe Toivinovici si se înspaimânta de câte ori se deschide usa, în ora de chimie. La extemporale naduseste, se clatina în banca, se tradeaza daca încearca sa afle un amanunt de la vecin, se zapaceste, varsa calimara, transcrie de trei ori problema. înainte cu câteva zile de teza, pierde pofta de mâncare. în ajun, învata pâna dupa miezul noptii si se desteapta în friguri. Ajunge la liceu slabit, uluit, epuizat. Când intra Toivinovici, Fanica înlemneste cu ochii la el. Se dezmorteste când striga absentii. Apoi ajunge nervos, nerabdator, se framânta în banca, se chinu-ie pâna ce Toivinovici citeste problemele sau enunta subiectele de teza.

32

Când suna clopotul si nu si-a sfârsit lucrarea, Fanica își pierde cumpatul, încearca sa scrie precipitat o concluzie, oricare. în tot timpul orei a scris "literatura" în jurul subiectului ca sa umple pagini si sa convinga pe Toivinovici ca a învatat. De obicei, concluziile sunt partile lui cele mai bune, pentru ca nu sunt expuse "literar".

Fanica poarta în permanenta piramidoane în buzunarul de sus al tunicii. Baietii îl îndragesc, pentru ca e inteligent si sperios. Râde în toate orele, afara de chimie si matematica. Cunoaste cele mai abile formule de introducere când trebuie sa ceara scuze profesorilor. Nimeni nu stie, însa, de ce i se spune "Cocos".

IV. ÎNTRE DONJUANI

Asta-seara au venit la mine Robert si cu Dinu si au hotarât sa ne plimbam în Cismigiu. Robert purta pantaloni albi si pantofi cu funda. Dinu, haina deschisa, cordon de antilopa si tabachera de argint. Amândoi, fara sepci si fara palarii. Jean Victor Robert - care se socoteste geniu - își tine dreapta la frunte de câte ori e nevoit sa stea pe scaun. Dinu - despre care fetele spun ca e "dragut si ironic" - cauta sa se vadeasca cinic, Don Juan si paradoxal.

Eu mi-amîncheiat tunica si am coborât în strada. Robert a oftat si Dinu mi-a oferit tigari. Robert ofteaza pentru ca e geniu. Mi-a marturisit într-o noapte ca geniile sunt nefericite.

- De ce?

Robert m-a mângâiat, blând si imens.

- Tu nu pricepi asta...

Pentru Robert, eu sunt "doctorul". Am toate simptomele: urâtenie, miopie precoce si desfiguratoare, preocupari erudite. Robert, însa, care e geniu, ma consoleaza:

- Fiecare cu ursita lui, doctore...

Dinu e banuitor si nedrept. Se îndoieste de Robert. Aceasta pentru ca e tot atât de frumos ca el si - desi zvoneste peste tot ca nu se teme de Robert - îl necajeste concurenta. Rivalitatea lor s-a accentuat la o nunta, când partenera lui Robert, o blonda bacalaureata din Târgoviste, a sfârsit prin a darui lui Dinu un trandafir de la pieptul rochii. Dinu pastreaza trandafirul într-un sipet cu scrisori si flacoane colorate. Dar Robert zâmbeste genial de câte ori aude de întâmplarea aceasta.

- Copilarii...

Pe bulevard, urmaresc cu ochii fetele si doamnele. Fiecare se trudeste sa para mai îndraznet.

33

- Frumos corp, afirma Dinu, cu ton de specialist încercat.

- Nu-mi plac picioarele, glasuieste Robert, cu dispret. Dinu se înroseste în întuneric, renuntând, fireste, la arbitrajul meu.

- Ai mai vazut-o pe Sylvia?

Ataca Robert; Sylvia e o frumoasa si veche "simpatie" de a lui Dinu, pe care îl

întâlnea în aceeași familie, de două ori pe an: la Sfântul Dumitru și a treia zi de Paști. De câteva luni, Sylvia a fost fermecată de Robert.

Dinu afectează ca idila lor e distractivă:

- S-a urâtit groaznic în ultimul timp.

- Ți se pare? Întreaba, perfid, Robert.

- Și apoi, Sylvia a fost totdeauna o fată vulgară...

Prevestind furtuna, încheie analiza Sylviei cu o întrebare stupidă. Hotărăsc, apoi, să ne odihnim.

- Hai mai bine după fete...

Eu găsesc propunerea compromițătoare, și Robert se așază, fericit că nu i-am acceptat-o.

Dinu fumează visător. Robert se pregătește să ofteze. Eu aștept. Știu ce are să se petreacă. Din pricina celor șaptesprezece ani, a nopții de vară și a muzicii militare, cei doi vor deveni melancolici. Va pieri rivalitatea. Și vor începe acele insipide marturisiri, șoptite cu ochi în lacrimi, unor prieteni dezarmați și receptivi.

Dinu e mai zgârcit în confesiuni. Robert, însă, e fecund și obsedant. Ochii se închid. Robert devine absent și imaginează. Își imaginează un suflet torturat și satanic. Dinu, modest, spune că el seamănă cu Anatole France: sceptic și epicureu.

În noaptea aceasta eram hotărât să lupt, până la urmă, împotriva unei discuții ce amenința să ajungă la spovedanie. Robert nu mă privea.

- Ce nefericit ești tu, doctore...

Ma magulea perspectiva de a se vorbi despre mine. Noi toți căutam aceasta, și căutam să alimentăm discuția și s-o prelungim cât mai mult. Dar acum era o primejdie.

- Dar nu sunt nefericit deloc...

- Zădărnice te ascunzi, ritma Robert, profund. Dinu ascultă, așteptând revanșa.

- Cum poți trăi tu fără iubire, fără femeie, fără aventuri, continuă Robert cu ochii în coroana teiului.

- Uite că traiesc, constată eu, umil.

- Și asta numești tu viața, tinerețe?...

Când Robert vorbește despre viața și despre "iubire", ritmează frazele, ca în drame.

- Să nu cunoști atâtea voluptăți ale vârstei... voluptatea de a stăpâni femeia, de a o calca în picioare, lovindu-i potirul plin al dragostei...

- Care potir? mă prefacui a nu pricepe eu, presimțind primejdia de a-l asculta pe Robert psalmodiind un sfert de ceas.

- Nici asta nu pricepi, doctore?...

- Dacă nu vorbești clar...

- Să te îmbeti în aroma trupurilor suave, să pasești pe sub alei, brat la brat cu sclava ta...

Ma uitam la Dinu și mă întrebam de ce nu ataca. Sentimental înfrigurat, Robert se dezgolește. "Ironia" lui Dinu putea fi atâtată.

- Femeia... Nimeni nu o cunoaște... să te culci în pături albe, feciorelnice.

Dinu izbucni.

- Bine, mă Robert, până când o să-ți rabdam noi fanteziile?

- Nu-s fantezii, iubite, vorbești prezumțios Robert, e reală realitate...

- Ai avut tu vreo fecioară?

- N-am spus că am avut fecioare. Am spus "pături feciorelnice"...

- Ce numești tu "feciorelnic"? intervenii și eu, paie peste foc.

- Ia lăsa-mă, doctore, cu filologia ta...

- Nu-i vorba de filologie, mă prefacui eu necajit, ci de fecioare.

- Nu ma pricepeti...

Robert e nefericit ca noi nu îl pricepem. De câte ori nu stie ce sa raspunda, ofteaza: nu-l pricepem.

- Stii ca mi-a scris Maria...

Amândoi, si eu si Dinu, suntem siguri ca nu i-a scris.

- Ce-ti spune?

- Ma plictiseste, draga, cu declaratiile.

- I-am spus ca n-o mai iubesc. Nu e genul meu...

Robert se culca iar pe banca, cu privirile în tei. Gândește. Muzica a încetat. Trec perechi pe sub alei, si Dinu le urmareste cu ochii. Început de vara, cu ispite. Ma simt si eu tulburat, dar lupt. Nu vreau sa sucomb melancoliei si sa le marturisesc si eu mai mult sau mai putin realizate idile de vilegiatura.

- Nu te-am vazut niciodata cu femeii pe strada, ataca prin surprindere Dinu.

- Eu na umblu cu amantele mele pe strada...

A urmat dupa aceasta o pauza. Îl simteam pe Dinu nelinistit. Desigur ca era ispitit sa se destainuiasca. Am ajuns un foarte bun observator. Pot recunoaste repede pe cei chinuti de aceasta nevoie launtrica. Mie mi s-au destainuit foarte multi prieteni. Ei ma socotesc creat pentru a asculta confesiuni. N-au înteles niciodata cât de putin ma intereseaza sufletele

34

35

lor. Pentru ca destainuirile nu sunt sincere. Fiecare încearca sa apara în fata celui alt mai original: sa-l faca sa-l admire sau sa-l compatimeasca.

Si cu toate acestea, si eu încerc la rastimpuri nevoia de a-mi deschide sufletul.

Dar ma înfrâng. Si nu vorbesc niciodata, nimanui, despre cele ce banuiesc ca se petrec înlauntrul sufletului meu. Pe mine ma supara confesiunile. Sunt o slabiciune. Eu nu înteleg cum un barbat poate avea nevoie de sprijinul altuia. Chiar cel mai bun prieten e un dusman în ceasurile grele. Atunci, trebuie sa ramâi singur. Trebuie sa izbândești sau sa fii înfrânt, singur.

Iar eu nu ma pot destainui prietenilor. Prietenii si-au facut parerea lor despre mine: doctor. Eu - dupa acele prea putine lucruri pe care le stiu - cred altfel.

Daca m-as dezvalui, însa, prietenilor, mi s-ar spune ca "pozez". "Poza" înseamna pentru baieti tot ceea ce se deosebeste de ei...

Întelegând inevitabilul, îl întrebai pe Dinu care a fost prima lui femeie.

- Cum, înca nu ti-am spus? se ridica fericit. Ba mi-o spusese, si de nenumarate ori.

- Am auzit-o de mult, dar nu mai mi-aduc aminte. Si apoi, sa auda si Robert...

- Da, da: ma intereseaza.

Eu ochii cum Robert se asaza la pânda.

Ascultasem aventura aceasta si notasem o suma de versiuni. Dinu avusese, pâna acum, saptesprezece femei. Stiam si cum le cheama, si ce par au, si alte multe amanunte. Dar, îndeosebi, versiunile primei femei ma interesau. Pentru ca existau felurite si nostime versiuni. Una din ele marturisea ca prima femeie era roscata, vaduva si locuia pe aceeasi strada cu el; alta ca, dimpotriva, avea parul negru-corb, era casatorita si foarte bogata. Nu numai atât. Circula si subspecii, precum si varietati de versiuni. Asa. de pilda, tot prima lui femeie avea odata parul negru, era vaduva si locuia pe aceeasi strada cu el; sau era roscata, casatorita si bogata; sau locuia pe o strada cu el etc.

Dinu începu pe un ton degajat. El - era în clasa a treia, baiat frumos, ochii negri, buze rosii, tunica croita pe solduri - se întorcea odata de la scoala. Când, fara veste, dintr-un gang iesi o servitoare stânjenita si-l apuca de mâna. Nici nu avu timp sa-si dea seama ce face, când se trezi într-un dormitor. În dormitor era un pat, iar în pat o fata cu parul aramiu, foarte luxos învestmântata.

- Fata? iscodi curios Robert.

- Parea numai, raspunse prudent celalalt.

Eu nu spuneam nimic. Dar atunci, Robert se hotarî si se întoarse spre mine.

- Nu ti se pare, doctore, ca aventura lui Dinu aduce oarecum cu Pacatul lui Caragiale?

36

Mie mi se pare ca "aduce" îndestul. Dar am raspuns naiv:

- De unde vrei tu sa cunoasca prima femeie a lui Dinu Pacatul lui Caragiale?

S-a auzit, timp de cinci minute, muzica militara de pe malul celalalt al lacului.

- Ai citit Pacat? îl întreba Robert.

- Nu-mi mai aduc aminte...

Am plecat târziu din Cismigiu. Acum, când scriu, nu se mai aude nici un tramvai electric pe bulevard. Nu mi-e somn. Mi-e cald. Si nu sunt multumit.

...Eu stiu ce se petrece cu mine: sunt un sentimental. Zadarnic încerc sa ma ascund. Sunt sentimental ca orice alt adolescent. Pentru ca, altminteri, n-as fi acum întristat. N-am nici un motiv sa fiu întristat.

Eu am înteles de ce nu sunt multumit. Pentru ca nu "mi-am deschis sufletul" prietern\or. Sunt si eu ca toti ceilalti.

Am s; eu nevoie de prieteni. Zadarnic ma minteam. Si eu, ca toti ceilalti.

Vreau adevaiul, pâna la capat. Vreau sa fiu sincer.

Parca eu nu stiu? Nu stiu ca sunt sentimental si slab, si lipsit de vointa? Nu visez si eu fecioare blonde, cu care sa ma plimb prin parc, sub luna, sau pe lac, într-o luntre alba? Nu ma visez savârsind fapte eroice si culegând laurii o data cu sarutarile frumoaselor necunoscute care...?

Dar toate acestea sunt lucruri triste si stupide. Eu nu ma îndrept scriindu-le în caiet. Si nici nu le pot scrie. Sunt caraghioase.

Ar trebui sa fac altceva. Ar trebui sa-mi caut frânghia si sa ma biciuiesc. Pentru ca sunt imbecil. Pentru ca îmi pierd timpul ratacind prin Cismigiu si mi-l pierd acum visând Margarete iluminate, cu ochii înaltati spre cer, cu mâinile încrucisate pe piept.

Mai mult. Sunt cel mai natâng dintre toti, orisicât m-as ascunde. Sunt atât de natâng, încât nici nu ma revolta noaptea aceasta pierduta, si slabiciunea sufletului meu, si ruina vointei mele, si pustiul mintii mele. Si scriu aici, în loc sa ma biciuiesc si sa ma purific. Sunt dezgustat de tot, chiar si de durere. Cautam durerea trupului. Acum... Si nici nu mi-e somn. Si nici nu pot citi. Ceea ce înseamna ca sunt imbecil.

37

V. UN PRIETEN

Prietenul meu Marcu e înalt, uscat, cu ochii mari si bulbucati, parul cret, mâinile lungi, picioarele lungi. Sta în banca din fund si citeste romane frantuzesti. Baietii îl cred prost si îi spun, din pricina lungimii nasului, "Tandarica"; iar pentru ca e evreu, îl mai striga si "Marcala". Marcu nu se supara nici de o porecla, nici de cealalta. Vine în fiecare dimineata cu romanul în ghiozdan si-l citeste linistit, în fund. Daca e zgomot, se încrunta si citeste. Daca baietii sar pe banci, îsi îndeasa degetele în urechi si citeste. Daca luptele se dau chiar în banca lui, se muta în alta banca si citeste.

Citeste romanul.

Citeste si când profesorii se gasesc în clasa. Atunci îsi reazema cartea de spinarea colegului din fata. Citeste si când explica profesorii, pentru ca Marcu crede ca profesorii sunt, fara exceptie, nerozi, iar explicatiile lor vatamotoare unui creier sanatos. îi spune câteodata vreun vecin:

- Marcule, e aproape de tine.

Adica sunt ascultati vecinii lui de catalog. Marcu îsi ridica necajit de pe carte

ochii bulbucati. Se intereseaza de lectia din ziua aceea. Cere câteodata si lamuriri. Daca poate sa-l "duca" pe profesor, nu se da în laturi. Numai sa nu-l tina mult timp la lectie, pentru ca romanul trebuie citit. Când, însa, se asteapta sa-l asculte la chimie, nu se tulbura. Stie ca în orice caz va lua "insuficient".

Si Marcu se opreste lângă tabla, cu mâinile încrucisate. Când îi vine rândul si Toivinovici îl întreaba, raspunde linistit:

- Nu stiu, domnule.
- Dar prepararea în industrie a acidului sulfuric o stii?
- Nu stiu, domnule.

Toivinovici întreaba pe primii doi, care au "tocit" toata saptamâna. Le turuie gura si umplu tabla cu formule.

- Destul. Marcu, poti sa-mi scrii formula dezvoltata a acidului pen-tafosforic?
- Nu stiu, domnule.
- La loc, Marcu.

Se întoarce zâmbind, izbindu-se cu mâinile lungi de pupitre, în banca, se supara pe vecini:

38

- De ce mi-ati închis cartea?

Odata l-a prins Noisil citind în timpul orei. Explica fazele razboiului de o suta de ani si se plimba de la un capat la altul al clasei. îl zareste pe Marcu citind cu patima volumul I din Rosu si negru, pe care i-l împrumutasem eu.

Fara veste, îi pune mâna pe umar.

- Nu se face lectura la ora de istorie. Stii ce-am spus pâna acum? Marcu nu stia nimic, si Noisil îl elimina pe trei zile.

- Cartea s-o daruiti bibliotecii liceului, hotarî Noisil, adresându-se cectorului. Iar eu îmi aminteam cu durere ca era cartea mea.

Când a venit Marcu iar la scoala, ne-a marturisit ca cei de acasa n-au aflat nimic, pentru ca el pleca dimineata cu ghiozdanul si citea romane în Cismigiu pâna auzea sunând fabricile.

- Sa-i dea Dumnezeu sanatate lui Noisil, ca numai -datorita lui am putut sfârsi Les Miserables.

La teze copiaza. Scoate cartea sau fituicile, sau îi sufla vecinul. Pare calm si nu se gândeste la cele ce s-ar întâmpla de va avea nenorocul sa-l prinda.

Profesorii îl cred neghiob si incult. Când iese la tabla, se înroseste si spune banalitati sau se bâlbâie, sau nu spune nimic. Lucrul acesta a silit pe baieti sa-l clasifice drept un iremediabil prost. Unii, mai cu scrupule în clasificari, se întreaba cum, dupa atâta lectura, nu poate Marcu scoate ceva mai mult la lectie decât bâlbâiala lui ignoranta sau tacerea si mai ignoranta.

- Pentru ca dispretuieste scoala si profesorii, strig eu, luându-i apararea.

Pentru ca stiu ca Marcu, când nu mai e silit sa-si spuna lectia, vorbeste foarte frumos si foarte original. Ne-am facut prieteni când ne-am întors într-o seara de la liceu împreuna. Eu osândeam romanul lui Mar-gueritte La garconne, iar el îi lua apararea.

Îl stiam pâna atunci cum îl stiau si ceilalti. Dar mi-am dat repede seama ca ma înselasem. Am început sa ne împrumutam carti. El era entuziasmat de Balzac si m-a convertit si pe mine. Citeam numai Bal-zac, tot ce ne cadea în mâna.

Ajunseseram eruditi în Comedia umana si ne întreceam unul pe altul în cunoasterea personajelor, amanuntelor si curiozitatilor balzaciene. Când epuizam stocul, porneam prin librarii si prin anticarii sa ni-l împrumutam.

Am raspândit amândoi pe Balzac în clasa. Unul dintre primii adepti a fost Robert. Îl chinuiam dându-i sa citeasca cele mai proaste romane, Si Robert le

gasea admirabile. Când banuia ironia, ne marturisea îndoindu-se:

39

- Drept să vă spun, nu l-am găsit pe L 'enfant maudii genial. E bine, dar nu prea...

Baietii îl numesc comunist, anarhist, și Marcu nu se supără, pentru că el i-a silit să-l numească astfel. Venea la școală cu broșuri de propagandă socialistă, cu cartulii de Engels și Kautsky, cu Capitalul lui Marx. Odată a adus în geantă două cărți frantuzesti, cu scoartele roșii: L 'unique al lui Stirner și un volum gros de Kropotkin. Marcu spunea că sunt foarte interesante, dar baietii - informați de el - au aflat că volumele sunt anarhiste și l-au privit cu teamă. Nu îl urăsc, dar îl disprețuiesc totuși, cu deosebire aristocrației care pomenesc de primejdiosul "iad bolșevic".

Marcu n-a marturisit niciodată serios că e adept al anarhismului. A spus numai că e interesant și ne-a explicat, când l-am rugat, teoriile anarhiste. Dacă vrea, însă, să necajească pe aristocrați, se declară ucenic fatidic al lui Kropotkin și Bakunin.

Aristocrații susțin că el e adept permanent al anarhismului și al comunismului, dar că nu se arată, de frică. Dacă cineva spune aristocraților că anarhistii și comunistii nu se pot împacă, ei răspund că toate acestea sunt vorbe.

Marcu încredințează pe feciorii de mosieri că în puțin timp li se vor expropria din nou moșiile. Când l-am întrebat de unde știe aceasta, Marcu mi-a răspuns că toate sunt scornite de el, că să se mai supere puțin și feciorii de mosieri. La noi în clasă nu sunt decât doi, dar Marcu spune că sunt peste măsura de mulți. Nu poate oricine să stea de vorbă cu Marcu. La fiecare frază pe care o rosteste, el găsește motive să se îndoiască. Pe mine nu mă supără faptul acesta, ci dimpotrivă, îl socotesc foarte original. Numai când gramadesc argumente peste argumente și Marcu nu le ia în seamă pentru lucruri de nimic - care i se par îndoielnice -, numai atunci mă supăr. Cred că lucrul acesta îi face plăcere lui Marcu, și poate nu greșesc gândind că însași tinta discuțiilor e să supere baietii.

- L-am "turbat"!

De câte ori izbuteste să "turbeze" pe vreunul, Marcu e multumit. Își trece degetele raschirate prin părul cârlionțat și nu-și mai găsește locul. De aceea nu poate oricine să stea de vorbă cu el.

Când se deschide vreo discuție generală în clasă, între baieti, și când intervin aristocrații, el trece de cealaltă parte, fie chiar nedreapta. Sfârșeste întotdeauna prin a "turba" pe aristocrați.

Îndeosebi pe Furtuneanu. Furtuneanu îl numește "evreu distructiv", uitând că are strânse legături cu un alt evreu, Lazimir, baiat bogat, cu care joacă saptamânal pocher. Furtuneanu nu-l poate suferi de când Marcu s-a arătat "nepolitic" față de el. Trebuia să ne tundem totuși, cu cel puțin numărul 3, și totuși am respectat ordinul. Cei câțiva care uitaseră j au fost trimiși să se tunda în timpul orelor, spre marea lor bucurie. Numai Furtuneanu venise cu aceleasi plete negre, în care nu pătrunsese mașina de doi ani. Venise cu tatal lui și tatal spuse directorului că, dacă i se tunde baiatul, și-l retrage din liceu. Iar directorul s-a resemnat și a acceptat "biletul de motivare", în care scria că elevul Furtuneanu Petre nu poate fi tuns, pentru că a suferit de otită. În realitate, Furtuneanu suferise de otită cu un an mai înainte, dar Furtuneanu a rămas cu părul mare. Baietii s-au revoltat și apoi s-au resemnat, că directorul. Dirigințele însă a cerut explicații, și Furtuneanu le-a dat.

- În urma otitei răcesc foarte ușor. E suficient să trec printr-un curent, tuns cum să fi, și numaidecât ar reveni otita. De aceea...

- Sa-l tina ma-sa în vata, completa confidential Marcu catre vecinul lui de banca, dar atât de tare, încât a auzit si Trollo. Baietii râsera.

- Te rog sa nu-ti permiti cuvinte pe care nu ti le permit eu mai întâi. Te rog sa fii cuviincios. Te rog sa-ti dai osteneala sa fii bine crescut, daca n-ai crestere de acasa...

- Vezi ca te îneci, i-a raspuns linistit Marcu.

Râsetele au împiedicat pe Furtuneanu sa continue. Dar dupa sfârșitul orei a venit în banca la Marcu si i-a vorbit un sfert de ceas. Era foarte rosu si scuipa prin cavitatile celor doi dinti cazuti din fata. L-a insultat, l-a facut lipsit de buna crestere si a încheiat formidabil:

- Sa nu-mi mai întânzei mâna pe strada!

Marcu era suficient de rosu, dar parea linistit. Mi-a marturisit mai târziu multumirea ce o încercase, pentru ca izbutise sa-l faca pe Furtuneanu sa scuipe si sa se rasteasca un sfert de ceas.

Si de atunci nu-l poate suferi Furtuneanu pe Marcu.

De altfel, nici n-ar avea motiv sa-l admire, pentru ca nu-l cunoaste, în clasa, în fata profesorilor si a colegilor, Marcu nu-i decât rareori original. Numai în discutiile noastre se arata asa cum e. Poate se întimideaza în fata celorlalti baieti sau poate socoteste nimerit sa nu li se descopere. Dar pe mine m-a mirat faptul, si nu l-am putut explica, când Marcu n-a stiut sa analizeze împarat si proletar decât întemeindu-se pe critica lui Gherea. Si i s-a mai întâmplat lui deseori în clasa sa nu poata raspunde decât cu rezultatele altora. Poate ca îl întimideaza clasa si profesorul.

Marcu îmi spunea ca nu crede în nimic, ca se îndoieste de toate. Când, însa, sustine o teza sau combate alta, el se îndoieste cu o rara scrupulozitate numai de argumentele potrivnice. În ce priveste probele sale, el le afirma foarte sigur. Poate nu-si da seama ca în asemenea prilejuri e foarte putin sceptic.

*

40

41

Azi am citit cartea lui Ionel Teodoreanu: Ulita copilariei si am plâns. Nu mi-a fost rusine: am plâns. M-am spalato repede cu apa rece pe fata, ca sa nu ma zareasca cineva si sa vada un miop emotionat si lacramând. Am fost toata ziua îndragostit de Sonia. Cred ca am avut chiar mai mult succes decât Stefanei. M-am închipuit frumos, interesant si glorios. M-am închipuit la Medeleni, cântând Sheherezade, cu Sonia alaturi.

Azi-dimineata, e drept, mi s-au ivit înca doi cosi. I-am cercetat mult timp în oglinda si m-am întrebat daca ma va placea Sonia. Am întrebat-o. Si Sonia mi-a raspuns ca geniul meu a impresionat-o mai mult decât numarul cosilor de pe frunte...

Zadarnic ma prefac: sunt trist. Eu n-am fost la "tara" niciodata. Si când apune soarele primavara, din mansarda mea cu ferestrele deschise, eu visez la livezi si la crângurile înflorite, la izvoare, la iatacuri luxoase, dudu si idile în vacanta Pastelui. Eu, însa, n-am fost la tara niciodata.

în serile de vara hoinaresc pe strazi, pe sub salcâmi si visez idile rustice, marturisiri sub plina luna, sau cuvinte patimase pe care nu le voi rosti niciodata. In serile de vara, zadarnic încerc sa-mi sfârșesc capitolele din Felix le Dantec. Mi-e sufletul schimbat, iar eu sting lampa si visez. De multe ori m-am întrebat ce am eu în serile de vara. Dar n-am gasit raspuns.

Iar astazi am citit Ulita copilariei si-am plâns. Am plâns, pentru ca eu n-am simtit niciodata cele ce simt eroii cartii acesteia. Eu le-am visat numai. Eu n-am avut mosie si n-am avut prietene care sa-si petreaca convalescenta la mosia mea. Când eram mic, adormeam tremurând de frig si ma jucam cu fetele

cizmarului de alaturi, care n-au avut niciodata ciorapi si purtau rochite de stamba. Iar eu numai am visat dudui si m-am jucat înainte cu fetele cizmarului.

Am plâns, dar am pus apoi cartea în raft si am râs. Am râs de mine, pentru ca eram încă sentimental si visator. Si mi-am spus: Ulita copilariei e o caramela buna pentru baietii slabi de înger, ca Robert si ca Dinu. E o carte cu papusi luxoase, cu poze si cu idile. E buna pentru copiii de boieri, care calaresc, fumeaza si saruta zarzari înfloriti.

Eu n-am sarutat niciodata zarzari înfloriti. Eu mi-am muscat buzele, pentru ca nu stiam cine sunt. Eu ma întrebam si ma chinuiam sa raspund si ma ofileam negasind raspunsuri.

Eu îmi simteam carnea tremurând si ma loveam, pentru ca eram sarac si nu puteam face ce faceau ceilalti.

Am uitat toate acestea? Am uitat romanul meu? Mi-am uitat sufletul, care sufera necunoscut de nimeni, si mintea, care se zbate dornica de ceea ce imbecilii din jurul meu ignoreaza pâna si cu numele?

Am plâns, pentru ca un adolescent bogat, frumos si cu parul castaniu s-a îndragostit de o boieroica poftitoare de- tutun, care cânta Shehere-
42

zade la pian? Mi-am recunoscut eu generatia în fericirii de la Medeleni? Mi-am pierdut eu vacantele pentru ochii Soniei, ori m-am vârât în camari cu hârtoage, cu ochii lacramând de miopie, cu trupul chinuit de seva adolescentei si cu sufletul înfrigorat de asteptarea adevarului, pe care-l cautam zi si noapte? Unde îmi era hotarârea mea de a ma arata lumii asa cum sunt, constient de superioritatea mea si de nerozia contemporanilor mei? Unde îmi e dorinta crunta de a ma gasi si a ma poseda în întregime, daca plâng, pentru ca Stefanei a cunoscut "cel din urma basm"?

Am uitat ca-mi spargeam dintii de furie si de invidie si ca mi-am fagaduit naprasnic ca voi ajunge cât mai curând cineva si ca atunci voi desface salbatic pulpele celor mai frumoase femei, numai pentru ca eu, EU, am îndurat ani de-a rândul chinurile carni, numai pentru ca EU Am fost lipsit de bani si de trup frumos, si de ochi frumoși, si de obraji frumoși?

Am uitat si am plâns pe foile unei carti din Cultura Nationala? Am sfârșit Ulita copilariei înainte de a sfârși La lutte universelle a lui Dantec?

Si nu mi-e rusine de mine însumi?... Nu mi-e rusine de numele meu si de durerea mea, si de vrerile mele?...

....Zadarnic. Eu am ramas tot trist si tot îndragostit de Sonia.

Iarta-ma, Ionel Teodoreanu; dar daca exista Sonia, spune-i ca un baiat urât, care nu stie ce vrea, e trist din pricina ochilor ei.

Spune-i sa vina sa-mi daruiasca trei cuvinte de mângâiere.

Spune-i ca nu cer altceva decât sa ma mângâie si sa nu se înspaimânte de mine.

Iar daca Sonia nu vrea sa plece de acolo, din Moldova ei, spune-i sa-mi trimita adresa, pentru ca eu am sa-mi vând cartile lui Felix Le Dantec si am sa ma duc sa ma mângâie Sonia...

VI. LUNI8-9, GERMANA

În clasa I am ramas corigent la franceza, germana si româna. Îmi petreceam dupa-amiezile pe un maidan, descult, înadusit, miop, jucând oina. Ajunsesem vestit în fulgerarea cu care prindeam mingea si o repe-zeam în genunchiul celui din careu. Se vorbea chiar de intrarea mea în echipa liceului. Doua lucruri se împotriveau, însa. Mai întâi, eram cel mai lenes, mai neglijent si mai rautacios din clasa. Si eram miop. Daca vedeam prea bine genunchiul adversarului, apoi nu mai aveam nicio-

data timp sa vad mingea, când ma aflam în careu. Scapam numai prin nepriceperea celui ce lovea.

Trei corigente însemna o repetenta aproape sigura. Când am aflat vestea, m-am gândit serios, un sfert de ceas, la sinucidere. Ma înspaimântau, e drept, chinurile si moartea. Dar pentru ca rusinea trebuia, oricum, spalata printr-un act de curaj, ma trudeam sa gasesc un mijloc, ca prietenii sa ma surprinda chiar în clipa când voiam sa înghit pastila. Nu stiam eu prea bine cum puteam sa capat pastile din acelea cu care se ucid oamenii nefericiti, dar aceasta nu-mi stânjenea planurile. Ma închipuiam disperat, cu pastila între dinti, luptând cu prietenii ce voiau sa ma pastreze vietii. Auzeam chiar cum strigam, zbatându-ma: . - Nu, nu... lasati-ma sa mor!...

Aici, eram emotionat. Dintr-o nelamurita dorinta, mergeam cu gândul si mai departe. Ma închipuiam mort. Zaream prietenii uluiti, colegii bucurându-se în ascuns de acest eveniment inedit si auzeam plânsul mamei. Închipuindu-mi toate acestea, lacramam, socotindu-ma persecutat de Faradopol, barbat trupes, maior în rezerva si profesor de germana. Baietii, la groapa mea, strigau:

- E un criminal, e un criminal!...

Iar eu regretam ca, fiind mort, nu mai puteam sa-mi arat multumirea printr-un zâmbet.

Dupa un sfert de ceas, însa, pe neasteptate, m-am linistit. M-am asezat pe o banca si priveam rândurile de fericiti ce ocupau bulevardul.

- Acestia nu sunt corigenti la germana, constatai eu, întristându-ma.

De germana ma îngrozeam. La început, socotii ca este o datorie patriotica sa nu învat limba dusmanilor mei. Mai apoi, începu sa ma stapâneasca teama de profesor. Nu ajunsese încă director. Venise de pe front cu o tunica ofitareasca si izbutea sa ne faca sa uitam "lectia" numai cu o privire.

- Was haben sie heute?

M-a înfricosat preludiul acesta sase ani. Cum sunt în banca I, trebuia sa raspund mai întotdeauna:

- Das Haus!

- Magarule!... Asa se raspunde?

- ?...

- Se raspunde cu o propozitie întreaga. De câte ori sa-ti spun? Was haben sie heute?

- Haben sie heute: Das Haus!

- Asa se raspunde?

- ...o propozitie întreaga, bâigui eu.

Sub*propozitiile, privirile si proportiile profesorului de germana, uitam tot.

- Iesi la lectie. Unde e caietul?

În caiet se aflau transcrise - cu litere "nemtesti" - câteva duzini de cuvinte pe care trebuia sa le învatam.

- Drumul?

- Weg! -Articolul...

- Der Weg? -Das!... magarule.

- Podoaba?

- Ss... raf?

- Cum Schraf? Podoaba!

- Stiu ca începe cu s, încercam eu sa-l îmbunez. Atunci ma ajuta:

- S... sm... sm...

- Schutnf? ezitam eu.

- Der Schmuck!, magarule.

- A sti!
- Wissen.
- Zi-l tot.
- Wissen, wust, gewusten.
- Cum face subjonctivul pasiv, persoana a III-a plural?
- La loc. Trei...

M-am ridicat de pe banca si am plecat spre casa.

Mama stia. O vestisera cinci prieteni, asigurând-o ca am sa promovez la toamna. Furtuna a trecut cu greu. Eu ma aparam, spunând ca sunt "persecutat".

- Dar de ce te persecuta numai pe tine?
- Nu stiu... Asa, vor sa ma persecute.

Ne-am înteles sa-mi împart vacanta în doua: pâna în august voi fi liber, dupa aceea voi învăta cu un meditator.

Meditatorul era baiatul unui croitor evreu si-l chema Sami. Nu avea decât saisprezece ani, juca înca nasturi, citea pe Nick Winter, dar învăta la scoala evanghelică si, la Conservator, vioara.

- Cum merge, micule?
- Asculta-ma, Sami: astazi nu facem lectie. Mama pleaca la bunica. Mai bine mâncam înghetata.
- Ai tu bani?
- Spune-i mamei ca-mi trebuie un caiet.
- îmi ramân si mie douazeci de bani...
- Nu, lasa ca îti dau mai bine marci.

44

45

- Cât sa-i spunem ca costa un caiet?
- Cincizeci de bani.
- Si daca nu-mi da?

Sami era banuitor si destept. îmi lua toti nasturii si ma silea sa cotrobaiesc prin cartoanele neamtului încartiruit la noi si sa-i culeg marci neuzate. Când începea ceasul lectiei, pentru ca asista si mama, Sami se arata sever.

- Micule, jermana îi dificila. Spuneam asta si la mama...

Pâna în septembrie, nu învătasem nimic. Dar au plecat nemtii si ministerul n-a mai cerut germana în clasa I gimnaziala. Scapasem.

De atunci, germana ma obsedeaza.

*

Acum, profesorul a ajuns director. Fata i s-a mai înasprit, glasul rasuna formidabil în fiecare dimineata si, când se înfurie, palmuieste elevii.

- De ce vii târziu?

Baiatul cu ghiozdanul încremeneste lângă usa.

- ...sa vedeti... -Mars!... boule.

Mie îmi spune numai "magarule" si nu m-a palmuit decât o singura data. îmi uitasem umbrela în clasa, si m-am dus s-o iau. Dar toate usile erau încuiate.

Am sarit atunci pe fereastra. Pasii domnului director s-au auzit, durerosi. M-am ascuns dupa usa.

- Ce-i cu dumneata aici?
- ...umbrela...

- A sunat de iesire; de ce n-ai iesit?

- Am iesit. Dar m-am întors. Ochii directorului se înflacarara.

- Si... pe unde ai intrat?

întrebarea rasuna, pentru mine, ca o trâmbita. Nu aveam nici curajul nici puterea sa-i raspund. Uitasem cine sunt si ce cautam în clasa cu un director si

o umbrela.

Deodata, îmi simtiii capul smuls de trei ori spre dreapta, de trei ori spre stânga. Obrajii mi se înrosira de rusine si usturime. Ochii îmi lacramau. Tremuram, o data cu umbrela.

- Iesi!... Magarule!

Dar nu aveam pe unde iesi. Ma apropiam de soba, fascinat.

- Ai sa-ti arzi hainele, natarauale!

îi multumi pentru sfat, cu o privire umila si umeda.

Dar germana, tot n-o învătam.

Anul acesta, mi-am exasperat profesorul.

- Domnule, va rog, eu mi-am uitat caietul acasa...

46

-Unu...

Eram fericit ca cel putin nu ma mai chinuia la tabla. Când ma striga, apaream palid, rigid, cu caietul si cartea.

- Was haben sie heute?

Fireste, trebuia sa raspund eu. Ca sa simulez lectia învătata, ma pripeam.

- Lebens Gote.

- Nu Gote: Goethe...

Dar nu stiam. Dupa un rastimp mai lung sau mai scurt, sfârseam întotdeauna cu "insuficient".

*

în fiecare luni dimineata, ma plimb înfrigorat printre banci, gândin-du-ma la Brand al lui Ibsen. Aceasta îmi da curaj^ Ma încrunt si ma socotesc Brand înfruntând furtunile. Nici Brand nu era înteles si nici eu nu sunt înteles de profesorul de germana. Ne potrivim. Poate avem acelasi suflet. Când ma plimb printre banci, simt prea bine aceasta.

Dar când e zgomot în clasa, nu mai pot gândi la Brand. Ma trudesc cu pumnii la tâmple, dar nu izbutesc sa-l evoc. Nu vad decât niste munti acoperiti cu zapada. Nu se arata Brand. Si atunci tremur, si mi se strânge inima, si ma zbucium, cum se zbuciuma Fanica la chimie. Nu stie nimeni aceasta, dar eu trec prin clipe grele când nu se arata Brand. Atunci ma apuc sa învăt cuvintele la germana.

Domnul director, însa, nu e un om rau. înainte de încheierea anului, ne cheama pe cei amenintati, la "îndreptare", în cancelarie. E cald, si domnul director fumeaza.

- Ce stiti? -Schiller.

- Stiti voi pe Schiller?

Noi zâmbim, pentru ca toti trebuie sa zâmbeasca de câte ori glumeste d-l director.

- Hai? Stiti voi pe Schiller?

întelegem ca zâmbetele n-au fost de ajuns. Unul dintre noi râde. Câtiva ne ajutam de batista, d-l director e satisfacut. Prudent, îmi înghiontesc vecinii.

Râsetele trebuiesc sa înceteze, pentru ca d-l director e serios. Daca râdem prea mult, se întuneca.

- la sa dati un extemporal...

De data aceasta, nu se supara. Ne asculta cum citim si cum traducem din manuale truate, si gândul lui e la via din judetul Prahova.

Dupa un ceas si cincisprezece tigari, d-l director ne daruieste fiecaruia media "suficient".

-Magarilor!... Hai?

47

VII. CORIGENTA

10 iulie

S-a sfârșit scoala.

Iar eu sunt sigur ca am ramas corigent la matematica. Am ramas corigent, pentru ca am vrut eu; sau, mai exact, nu am promovat, pentru ca nu am vrut. Nu mi-e rusine. Stiam de mult ca sunt cu desavârsire lipsit de vointa. Numai inocentii mei colegi ma pot socoti un baiat voluntar, pentru ca citesc pâna noaptea târziu carti de stiinta.

Eu le-am spus ca mie-mi place sa citesc, nu-mi impun asta.

Dar ei nu au vrut sa înțeleaga.

Totul s-a petrecut firesc si dupa cum era de asteptat. In cea din urma lectie, Vanciu ne-a spus:

- Cei care vor sa-si îndrepte notele, sa vina peste trei zile la orele doua dupa-amiaza, la liceu. Pot sa-si îndrepte orice nota, pentru ca îi întreb din materia fiecarui trimestru.

Eu aveam pe toate trimestrele media "insuficient". M-am ridicat pe o banca si am strigat catre clasa:

- În noaptea asta nu se doarme, baieti! Spuneam oricui voia sa ma asculte:

- Ma apuc sa învat la doua. Lucrez pâna la zece noaptea. Manânc, ma culc, ma scol la doua. Lucrez pâna mâine dimineata, apoi repet operatia de doua ori.

Astazi ispravesc trigonometria, mâine pâna la prânz învat din algebra combinatiile, binomul lui Newton si triunghiul lui Pascal. Dupa-masa sfârșesc algebra. Poimâine repet. Raspoimâine ies la tabla cel dintâi si îl tâmpesc pe Vanciu. În trei zile învat ce n-am învățat un an si scap... Dupa aceea ma culc si dorm patruzeci de ore în sir, ca Champollion dupa ce a descifrat hieroglifile... Eram entuziasmat si credeam. Când ma parasea, însa, entuziasmul, începeam sa ma îndoiesc. Dar ma trudeam sa-mi pastrez entuziasmul necesar.

Acasa, cum am ajuns, am împartasit hotarârea mea. Spuneam:

- Pâna mâine dau dracului trigonometria.

S-a sfârșit masa si eu m-am urcat în mansarda. Cald, si mie îmi era somn. Îmi spusei:

- Nu ma pot apuca deodata de matematici. Trebuie sa-mi obisnuiesc creierul. Si citii vreun ceas dintr-o carte care n-avea câțusi de putin legatura nici cu binomul lui Newton, nici cu triunghiul lui Pascal.

48

- Haide, îmi poruncii cu glas tare, când vazui ca se face trei: hârtie, creion, tabla de logaritmi si cartea de trigonometrie.

Prudent, îndepartai de pe masa tot ce-mi putea ispiti atentia: un volum din Auguste Comte, Istoria literaturilor romanice, voi. III, a lui Iorga, Sanctuaires d'Orion de Schure, revistele, brosurile, si adunai tot ce-mi poruncii.

- Primele lectii nu sunt grele deloc, îmi marturisii cu jumatate de glas, ca sa-mi fac curaj. Sa începem cu liniile trigonometrice: sinusul si cosinusul.

Dar ma aflai citind prefata, în care dl. Tutuc reproducea un pasaj de d-l Bianu. În pasajul acela, autorul afirma ca, cu toata inteligenta dumi-sale, socotita de profesori obtuza matematicii, cartea de trigonometrie a lui Spiru Haret i s-a parut delicioasa.

- Trebuie ca e, într-adevar, foarte interesanta trigonometria, îmi spuneam eu, fara convingere.

Dar de câte ori încercam sa citesc primul capitol, descopeream ori ca creionul nu e destul de ascutit, ori ca tabla de logaritmi nu e la îndemâna, ca fereastra scârtaie, ca nu mi-am asezat comod picioarele, ca gulerul de la camasa ma supara, ca hârtia de pe masa e patata, ca praful de pe iconita n-a fost sters de la Duminica Tomii, ca s-a uscat cerneala în calimara, ca n-are sa-mi ajunga hârtia s.a.m.d.

Auzii ceasul trei si jumătate.

- Haide, domnule! ma rastii eu catre mine însumi.

Si desenai un cerc si-l împartii în patru si scrisei la fiecare capat al diametrelor câte o litera mare: A, B, C, D. Si îmi închipuii ca am un arc de treizeci si cinci de grade si unii extremitatea arcului cu centrul cercului. Dar observai ca obtinusem un arc de patruzeci si cinci de grade.

- Asta nu-i bun! rostii eu, bucuros ca eram nevoit sa construiesc un alt cerc.

Asta-i a opta parte dintr-un cerc si sinusul lui e 3 supra radical din minus 2, iar cosinusul 2 supra radical din 3.

Stersei cercul cu arcul de patruzeci si cinci de grade si facui alaturi un altul, cu un arc numai de treizeci si cinci de grade. Dar, când fu sa-l cretez cu doua diametre perpendiculare, luai în seama ca cercul sters cu creionul îmi atrage atentia. Atunci mototolii hârtia si o zvârlii pe fereastră. Al treilea cerc era mai reusit, si-i darui un admirabil arc de treizeci si cinci de grade. Arcul era $AB=35^\circ$, iar la centru pusei O, pentru ca asa se pune întotdeauna la centru. Apoi am citit trei pagini fara sa ma opresc. Erau foarte bine scrise si foarte limpede, dar în mansarda era cald, si eu ma gândeam ca peste o luna voi fi în Dumbrava Sibiului.

Pâna seara citisem douazeci si sapte de pagini si mai îmi ramasesera o suta nouazeci si una. Aceasta, pentru ca la patru si jumătate m-am dus sa fac dusul rece; la cinci si jumătate m-am convins ca sufăr de foame

49

si m-am coborât sa manânc; la sase jumătate am citit o revista; la sapte mi-a fost sete, la sapte si un sfert mi s-a rupt creionul, la sapte jumătate am devenit melancolic auzind ciripitul paserilor, la opt m-am socotit persecutat, la opt si un sfert am aprins lampa - cu toate ca nu era absoluta nevoie - la opt jumătate mi-am examinat fata în oglinda, la noua fara douazeci am luat niste însemnari psihologice pentru romanul meu, la noua fara zece m-am hotarât sa ma odihnesc putin ca sa nu ma surmenez, iar la noua fara cinci am fost chemat la masa.

Dupa masa am descifrat la pian foarte mult, ceea ce nu se mai întâmplase de câtiva ani. Era unsprezece si un sfert când m-am suit din nou în mansarda.

- Lasa, mi-am spus. Sa nu-mi obolesc ochii citind noaptea. Sa pun ceasul sa ma scoale la trei.

Am început sa ma dezbrac, fericit. Nu e prea devreme la trei?

Hotarâi: ma scol la patru.

Când ma îndreptam spre masa, sa sting lampa, m-am razgândit si am pus ceasul sa sune la cinci.

Si ceasul a sunat la cinci. Dar eu visasem vise rele toata noaptea si l-am lasat sa sune.

- la mai slabeste-ma, i-am spus pe jumătate adormit, ca si cum ceasul ar fi fost de vina daca a sunat la cinci. Si m-am întors pe partea cealalta...

- Bre, ai matematica!... Scoala-te!

- Ei, si ce e daca am matematica? Matematica ma creeaza pe mine sau eu pe ea?

Si iar am adormit. Dar m-a lovit lumina diminetii în ochi si m-am desteptat. A început sa-mi para rau sa dormisem un ceas si jumătate mai mult decât trebuia. Am început sa ma ocarasc în gând cu glas tare.

- Nu sunt decât un adolescent ca si toti ceilalti. N-am sa ajung niciodata nimic. Nu-i nimic de capul meu. Pacat de timpul pierdut cu scoala. N-am vointa nici cât un clapon.

Toate acestea, menite sa ma cutremure si sa ma îndragosteasca de trigonometrie.

Zadarnic. După ce m-am spălat și m-am îmbrăcat, am început să citesc un capitol din cartea lui Iorga.

- ...Nu sunt atât de naiv să mă consum la șase cu matematica?

În realitate nu era șase, ci șapte fără cinci. Am citit din Istoria literaturilor române până la opt. Atunci mi-a adus tata laptele și pe mine m-a găsit rasfoind înfrigurat logaritmii. Părea foarte multumit.

- Merge? Merge?

- Greu, foarte greu. De la patru mă lupt cu ea. Nu știu ce-o fac. Sunt foarte obosit.

Tatăl mă privea mângâietor.

- Mai plimba-te puțin prin grădina și apoi mai citește iar. Cred că n-o fi atât de rău să vă asculte greu...

- A spus că ne ascultă foarte greu...

La opt și un sfert am început să socotesc câte pagini mai aveam de citit și le-am împărțit la numărul orelor disponibile.

Am repetat socoteala de trei ori, pentru că părea că mă interesează foarte mult rezultatul exact.

Am desenat un cerc.

- Ei, și ce-are să fie dacă nu mă voi prezenta la examen?

- Are să mă lase corigent.

- Ei, și ce-are să fie dacă mă-o lăsa corigent?

- Au să râdă toți de mine.

- Ei, și ce-are să fie dacă au să râdă toți de mine?

Îndoiala nu mă mai lăsa să împart cercul în patru și să-i însemn extremitățile diametrelor A, B, C, D.

- Ce-mi pasa mie dacă mă lăsa corigent? Nu știu eu cine sunt? Nu sunt eu?

Aveam dreptate: eu eram. Dar aceasta nu însemna nimic pentru Vanciu.

- Ei, și ce-mi pasa mie de Vanciu? Așa era: ce-mi pasa mie de Vanciu?

- Chiar e mai bine să mă lase corigent. Am destulă vreme la vară să învăț cu sârg. Am să învăț patru ceasuri pe zi, de va rămâne Vanciu uluit. Și atunci nu mă va lăsa corigent la anul, nici în clasa a VIII-a. Trebuie să învăț, odată, temeinic matematica. Am să învăț la vară. E chiar foarte inteligentă hotărârea mea: să învăț la vară...

Mi-am strâns bucuros cartile și le-am înghesuit sub masă cu reviste. Am alergat jos și i-am vestit pe toți că nu mă prezint la examen.

- Cum, voți să promovez iarăși superficial?

Și la anul să rămân iarăși corigent, și iar în clasa a VIII-a?

Trebuie să învăț, odată, temeinic, matematica. La vară, am vreme destulă. E foarte inteligent ceea ce fac...

Astfel, și anul acesta, ca întotdeauna, rămân corigent.

Ceea ce era de așteptat. Și ceea ce eu prorocisem, numai pentru mine, încă din iarnă.

50

51

VIII. PREMIANTII

Azi-dimineața s-au rânduiește banci în curtea liceului, s-a adus o catedră, câteva scaune și o masă pe care s-au așezat cartile de premii. Băieții se adunau grupuri, îmbrăcați de sărbătoare, cu fetele luminate, mai serioși și nerăbdători. Unii se apropiau pe furis de masă și-și aruncau ochii pe cartile cu numele premianților. Se întorceau, și vestea se împrăstia printre banci. Cel premiat, înrosindu-se, se prefăcea că nu crede.

- Nu-l ascultați... minte!

De fapt, însă, crezuse cel dintâi.

Baietii cei mari din clasa a opta venisera cu palarii de pai si se simteau datori sa râda si sa dispretuiasca. Turuiau binevoitor pe cei mici. Apoi priveau cu totii pregatirile de lângă catedra si masa cu carti, comentând figurile profesorilor. "Balaurul", servitor paros, își plecase capul ca sa auda poruncile domnului director. Un secretar aduse o coala scrisa cu numele premiantilor, ordonati alfabetic. Câtiva parinti se ase-. zau timizi în bancile din fata, salutând, zâmbind, profesorii.

Clasele a V-a si a Vi-a apreciau exagerat glumele celor din a Vil-a si a VIH-a. Aceasta, în nadejdea ascunsa ca vor fi primiti în grupul lor. Stateau alaturi de cei din clasa a VUI-a si le sorbeau cuvintele. Când li se adresau exclamari, erau fericiti. Unii aveau norocul sa fie întrebati, cu altii se începeau chiar comentarii. Aceia erau privilegiatii. Prietenia cu "cei mari" se datora, fara îndoiala, multor "gentileti" la bufetul liceului, la bodega din colt sau la curse. Altii își statorniceau astfel de relatii de la jocuri de carti, prelungite, în taina, pâna dupa miezul noptii.

La zece si jumătate începu "serbarea". Domnul director, pe catedra, rosteste o cuvântare ocazionala. Arata "activitatea liceului, procentul de promovati si de premianti", sfârsind prin îndemnuri.

- ...la liceul nostru, doamnelor si domnilor, munca elevului, staruinta lui, inteligenta si perseverenta - mai bine zis - a acestui elev staruitor si inteligent, care nu si-a pierdut timpul, ci a profitat de luminile pe care i le-a daruit fara zgârcenie liceul nostru, staruinta acestui elev, care sunt multi în liceul nostru, a fost rasplatita. Sa spunem deci, doamnelor si domnilor, dupa acest al saptelea an de existenta a liceului nostru, dupa fapta si rasplata...

Baietii, din fiind, aplaudau si chicoteau pe sub banci. La rastimpuri, profesorii întorceau capetele si îi priveau aspru. Când s-a coborât d-l director, maestrul de muzica a început sa-si adune baietii pentru fanfara. Nu gasise decât noua. .
52

- D-l Boloveanu?... întreba, mai mult din ochi, directorul. Maestrul exaspera.
- Haideti, domnilor, ce D-zeu? Unde e toba mare? Câti trompetisti alto sunt? Trompetist alto eram si eu. Dar mi se umflau buzele si rasuflam obosit dupa fiecare sedinta. Ceea ce m-a hotarât sa nu mai vin la repetitii, de doua luni. Ca sa nu ma vada, ma pitii sub banca.

Maestrul si-a strâns bagheta si - obez iluminat - a început. "Marsul" era una din numeroasele sale compozitii. Fara tromboane suficiente si cu un tobosar anemic, fanfara nu izbutea sa emotioneze. Melodia se pierdea pe alocuri, acoperita de acompaniamentul trompetelor alto. Fi-nalurile se împlineau mai întotdeauna fals, spre ciuda d-lui director. Maestrul se zapacise cu totul. Când metalul tremura cu un semiton mai jos, se apropia de cântaret si-l lovea cu bagheta.

- Am sa te spun d-lui director... Apoi, catre "dreaga fanfara:

- Duc \' nu veniti ia repetitii?... Forte, acolo, forte!...

Aplauzele prea lungi, au facut sa roseasca pe director si pe maestrul.

- Sa cânte Potpuriu! dumitale, propuse imperativ d-l director. Baietii asteptau ca pe o delicioasa revelatie ultima compozitie a maestrului.

-Bravo! Bravo!...

O privire de lângă catedra îi linisti.

Parintii devenisera nerabdatori. Premiintii transpirau.

- SstL. La patru, începeti... Un, doi...

"Potpuriul national" începea cu o doina. Dar solistul, un brun înalt si scofâlcit, obosise. Când trebuia sa tina nota mai mult de trei masuri, își umfla obrazii, stacojii, si închidea ochii. Sunetele se îngrosau, se înaspreau.

- Firanescule, mai cu putere!... implora maestrul, strângând bagheta. Un grup

de elevi dinapoia fanfarei repetara încurajarea:

- Nu te lasa, Firanescule!...

Solistul rasufla umed când se sfârși doina și începu sârba. Întreaga fanfara zâmbea publicului, maestrul zâmbea fanfarei, iar publicul acompania cu vârful ghetelor.

Grupurile de elita, din fiind, organizara un acompaniament pe pupitre. Parintii întorceau capetele, întrebatori. Atunci, d. director se ridica și, în mijlocul sârbei, glasui:

- Hei! Voi, aia din fund, va dau afara...

Diletantii amutira. Amuti, peste puțin, și fanfara, acoperita cu aplauze. Cinci minute pauza. Apoi, începu premiile. Un secretar, peltic, striga.

- Bradescu Mihail, clasa a VII-a reala, premiul I cu cununa.

53

Fanfara intona arpegiul gloriicator:

- Do-mi-sol-do. Do-sol-mi-dooo... Do-mi-sol-do...

Destul... Vasilica Dumitru, clasa a VIII-a reala, premiul al doilea.

- Bravo!... Bravo, Dumitre!

Vasilica Dumitru, înalt, ghebos, cu urechile lungi, ciupit de varsat, pistruiat, cu nasul rosu și fruntea îngusta, înainta timid, ca fiu de spalatoreasa, până la masa cu premii. Directorul îi zâmbea dulceag, îi strânse mâna și si netezi apoi încrunțat plețele. Se strigara alți fericiți și sâr-guitori elevi. Își luau fiecare bratul cu carti sau numai câte o carte și, cu fetele îmbujorate, se întorceau împiedicându-se, nemaicutezând să intre în banci. Vorbeau între ei, își cercetau premiile, iar din fundul sufletelor se ridicau invidiile ca niste aburi calzi. Ceilalti, multimea anonima a promovatilor mediocri și a corigentilor - dintre repetenti nu venisera nici unul la serbare - aplaudau fals rasplata colegilor încununati.

-Bravo, Manda!

- Sa traiasca! -Bravo, Sandule!...

Strângeau mâna lui Alexandrescu Alexandru, dar ei gândeau ca fiecare ar fi putut fi, tot pe dreptate, încununat. Și unii se întunecau, iar alții exagerau masca bucuriei, aplaudându-si din rasputeri colegii.

Eu ascultam și îmi era teama ca ceilalti să nu afle ceea ce se petrecea înlauntru-mi. Voiam să par linistit, ca să nu se spună ca invidiez pe cei câțiva neghiobi încoronati. Dar, înconjurându-ma premiantii, simteam ca îmi slabesc puterile. În curând aveam să-mi trâmbitez ura. Uram pe acei adolescenti cu fruntile înguste, inculti și impersonali, care își învăța lectiile, se duc la cinematograful și se masturbeaza în fiecare noapte. Uram trupurile acelea plapânde sau robuste, albe, negricoase și fetele roze sau palide, cu ochii încercanati și supti. Munca mea și torturile mele, și rezultatele mele nu erau pretuite. Aceasta, pentru ca nu puteam învăța matematica și nu stiam germana. Judecam cu o fierbinte nedreptate. Ceea ce îmi placea mie, acelea erau necesare. Ce să fac cu matematica la stiintele naturale?

- Învat ce-mi place mie, m-auzi? Toti suntem niste imbecili... încheiam astfel, brutal, discutia cu un coleg premiant.

- Imbecili, m-auziti?...

Poate urlam, pentru ca se întorceau capete către mine, și colegul s-a j furisat, intimidat.

M-am linistit, apoi, gândind la biblioteca și manuscrisele mele și la j turma adolescentilor. Ca întotdeauna, ca să mă mângâi, exageram.

Am cercetat cu Dinu listele ce se lipisera la un geam. Din clasa noastră erau patru corigenti la matematica: Dinu, Chioreanu, eu și Bona Dinu îmi era prieten. Ceilalti doi, cei mai prosti din întreaga clasa.

54

Faptul ar fi trebuit sa ma umileasca. Altadata, aveam cel putin tovarasi mai selecti de corigenta...

M-am întors cu Dinu, glumind.

Când venii la masa, întrebai de la usa:

- Stiti câti corigenti sunt de la noi, din clasa, la matematici? Saisprezece.

S-au mirat cu totii. Ma priveau prietenos si încercau sa ma consoleze. Eu ma prefaceam trist, dar ma bucuram din tot sufletul ca tata nu-mi predica nimic si ca mama nu ma va lipsi de bani în saptamâna aceasta. Mi-au cerut amanunte asupra serbarii, asupra profesorilor, prietenilor, colegilor, cunoscutilor, necunoscutilor.

A trebuit sa ma prefac trist pâna seara.

Sau, poate, sunt cu adevarat trist...

IX. VACANTA

E cald si eu sunt liber sa citesc ce-mi place. Nu ma gândesc la corigenta. Am sa ma apuc de matematica la sfârșitul lui august si tot atunci am s-o învăț. Sunt liber, sunt stapân pe timpul meu. M-am gândit mult daca nu trebuie sa plec, sa fug pentru totdeauna. E un gând care se întoarce rabdator, de câte ori izbutesc sa-l ajung. Ma framânta noptile. Ar fi atât devfrumos sa fug... Nu stiu daca îmi lipseste curajul. Ma gândesc la atâtea piedici pentru care nu sunt înca pregatit sa le înfrâng. Eu nu înțeleg nimic din tot ceea ce priveste pasaportul. Daca as capata unul, mi-ar fi usor sa ma descurc.

Prietenii toti îmi spun ca si ei au vrut sa fuga. Fuga mea nu e însa o trecatoare nostalgie dupa aventuri, nici o copilareasca predare în fata plictiselilor scolii. Eu trebuia sa fug dintr-o necesitate launtrica, pe care nu o înțeleg, dar care îmi stapânestea vointa. Simt ca mi s-ar rupe sufletul, ca m-as sufoca altfel. Simt nevoia sa vietuiesc asa cum vreau eu, luptând. Aici, în mansarda, ma lupt numai cu mine. Am ajuns un campion încercat, un calau al sentimentalismului, un temnicer cu inima rece. Dar trebuie sa lupt cu oamenii. Aceasta e o porunca din launtrul meu. Sunt cuprins la rastimpuri de o furie oarba împotriva celorlalti si împotriva mea, care vietuiesc în celula si nu stiu sa înfrâng în viata.

Daca as fugi, as fi atât de puternic... Ma ghicesc ratacind singur, fara teama de mine, fara griji, muncind si citind atât cât vreau eu. Cred ca nimeni nu m-ar recunoaste, într-atât as vietui o viata straina.

55

Cel din urma îndemn la fuga m-a tulburat dupa ce am cunoscut, într-o dimineata, pe o banca la Sosea, si am petrecut patru ceasuri de vorba cu un vagabond. Citeam o nuvela de Panait Istrati. Vecinul meu de banca m-a rugat sa îi împrumut revista. A citit-o repede. Am intrat, apoi, în vorba. Un evreu tânar, prost îmbracat, care ratacise mult si îndurase multe. Mi-a spus de umerii zdrobiti în porturi. Eu am înteles ca n-am sa pot ajunge niciodata hamal si m-am întristat. Mi-a vorbit, însa, de viata stranie pe care o duc pianistii cabareturilor de periferie, îmbarcati pe vapoare levantine, ajunsi în porturi calde, dormind în hoteluri murdare, petrecându-si noptile în orchestre de naufragiati cosmopoliti. Eu îmi simteam carnea încrâncenata de bucurii. Mi se parea ca numai o astfel de viata m-ar fi linistit.

Tânarul fugise din Basarabia, fusese piccolo într-o cafenea din Brasov, ajunsese ucenic într-o ceainarie din Constantinopol, apoi paznic la o magazie de lemne în Smirna, fugise din nou, pe un vapor grecesc, pâna la Cairo. Aici a ramas aproape un an. N-a putut învăța englezeste. Citeste ruseste, românestea si frantuzeste. E inteligent si incult. S-a temut sa-mi dezvaluie credintele sale politice, dar i le-am ghicit.

Am vorbit amândoi despre Panait Istrati, pe care îl adora. Eu am încercat sa-l conving de inferioritatea vadita a scrierilor braileanului parvenit. Tânarul m-a

numit, glumind, "burghez" si m-a asigurat ca nu pot, înca, înțelege pe Panait. Despre ce n-am vorbit, patru ceasuri, pe banca pustie, în amiazi? Când ne-am despartit, plecam cu alte doruri, cu alt pas, cu alt zâmbet. A doua întâlnire m-a facut sa gândesc asupra unor fapte de viata vie, pe care le cunosteam din auzite sau din carti. Gândurile mi-au daruit alti ochi, cu care îmi priveam mai banuitor tovarasul si mai prudent aventura mea.

Am întârziat de vorba într-o berarie pe care mi-o fixase el. L-am întrebat cum a venit la Bucuresti. Din tot ce mi-a povestit, capatam impresia ca ma minte. Mi-a spus ca venea de la Hamburg, ca "lucrator". Se ferea sa precizeze meseria. Furat de vorba, mi-a marturisit ca parasise Parisul acum zece zile. Uitase de Hamburg. Înțelegeam ca petrecu-• se mult timp în Franta. Era prea\ incult ca sa retina atâtea numiri, atâtea locuri, atâtea minunatii, dintr-o convorbire sau dintr-o carte. Vorbea curgator, cald, amestecând fraze de argot, pe care nu le înțelegeam întotdeauna.

Pe mine ma cuprinsese, dintr-o data, neîncrederea. îl priveam corect si, poate, cu banuieli în ochi. Nu înțelegeam cum se putuse strecura prin atâtea tari ca lucrator. încercai sa-l surprind. Tovarasul meu a început sa râda, fermecat. A rostit atunci o înjuratura - savuroasa, m-a asigurat el — pe ruseste. Mi-a spus ca nu sunt decât un simplu "burghez detectiv".

56

Ca as putea intra agent la Siguranta, sa urmaresc tipii suspecti. Apoi a cerut o sticla scumpa de vin si a început sa-mi povestiasca o suma de lucruri care ma entuziasmau prin ineditul lor, prin cinismul cu care erau marturisite.

Tânarul traia în fiecare oras, din ceea ce câstiga, cu o "fata" mereu schimbata. Avea o ciudata însusire de a supune vointa fetelor de trotuar, își alegea pe cea mai frumoasa. Gasea astfel casa si bani. El vagabonda în timpul zilei, fuma în gradini publice si seara juca biliard în cafenele pâna la ceasul când trebuia sa-si întâlneasca tovarasa.

Povestea toate acestea antrenant, golind pahare, încercând sa ma înspaimânte prin imoralitatea sa. Eu ma tulburam nu de tot ce-mi spunea, ci de faptul ca-i aprobam faptele. As fi vrut sa descopar o încercare de revolta, de dezgust, si strângeam buzele de furie ca aventurile lui ma atâtau, ma seduceau.

Neîncrederea în putinta unei vieti de munca si rataciri nu întârzie sa ma întristeze. Dezvaluii noului meu tovaras toate îndoielile. El ma sfatui sa ramân acasa pâna ce voi creste destul, ca sa

nu ma scârbeasca traiul parazit si nerusinat. îmi preciza, apoi, tot ce-mi trebuia pentru fuga. Actul de nastere, de bacalaureat nu pretuia, trebuia sa fur bani multi de acasa, bijuterii, sa-mi capat un pasaport pe un an, sa ma fac cetatean rus la legatia din Constantinopol si sa ma angajez pianist pe un vapor de-a treia mâna cursa Alexandria-Nagasaki.

Pe drum, la întoarcere, ma închipuiam în mijlocul furtunii, lovind clapele unui pian ametit de tangaj, beat de nesomn, de spaima si de entuziasm.

Am ajuns, noaptea târziu, acasa. în mansarda patrundeau miresme de gradina prin ferestruicile deschise. Podelele de lemn abureau în luna. Am dormit fericit, hotarât sa rup cu tot ce e mediocru, înabusitor, impus de straini, în viata mea.

M-am desteptat tulbure de vinul pe care îl bausem cu noul meu tovaras, de visele pe care le visasem. Am înțeles ca ma leaga înca multe doruri de casa: mansarda, cartile, romanul. Ca sa plec, îmi trebuiesc bani, curaj si siguranta ca nu voi tânji dupa biblioteca mea. Ceea ce ma face sa nu-mi gasesc linistea e tocmai faptul acesta, ca poftesc în acelasi timp si cu aceeasi furie cartile si vagabondajul. Ma chinuie împlinirea unei munci aspre, neodihnite, nebunesti si ma chinuie fuga, ratacirile printre suferind. Nu stiu cum se vor împaca dorurile acestea. Cred, însa, ca îmi lipseste o vointa adevarata, care sa aleaga anumite

nazuinti si sa se consume satisfacându-le...

*

E tot mai cald. N-am lucrat nimic la romanul meu. Hârțiile si caietele ma asteapta în sertar, dar eu citesc pe Anatole France si visez în fie-

57

care seara. Ma întâlnesc tot mai rar cu prietenii. S-au risipit. Cu atât mai bine, îmi spun eu, fara sa cred în fericirea care ma asteapta în singuratate. Citesc mult, din zori pâna la miezul noptii, si adorm îndobitocit, cu gesturi strivite, ca ale unui om exasperat de caldura si nesomn.

Astept cu resemnare sfârșitul lui iulie, sa plec în tabara de la Dumbrava Sibiului. Cercetasia mi s-a parut întotdeauna o institutie exaltata si dubioasa. Noi ne-am înscris pentru ca capatam permise pe C.F.R. Am facut, totusi, drumuri lungi împreuna, am dormit nopti frumoase în Dobrogea, am ratacit în Bucegi, am colindat muntii Neamtului. Daca le-as scrie, toate acestea mi s-ar parea literatura. Ma sufoc citind revistele si cartile cercetasesti. Ma dezgusta afectarea, nenaturalitatea.

în Dumbrava am sa-mi fac un cort singur, retras, în cel mai nepatruns colt. Acolo am sa stau noptile, sa fumez si sa visez. Poate am sa scriu romanul. Si poate am sa întâlnesc o eroina.

Fraza cu eroina e de-a dreptul stupida. în roman voi scrie ca doream Dumbrava, pentru ca la Bucuresti ma sufocau "miresmele si patimile". Aceasta suna frumos. Ne-o spune mereu un pedagog brun, serios, încruntat, cu educatie prusaca. Daca el ar fi directorul liceului, ne marturiseste, ar face educatie cazona cu noi. Pedagogul spune despre Bucuresti: "acest iad de seductii". Ciudat; mie mi s-a parut orasul inofensiv si murdar. Dumbrava îmi place, pentru ca o cred ispititoare si curata.

X. JURNAL DE VARA

5 august

Am ajuns acasa.

Am ajuns putin obosit, trist, ca întotdeauna dupa o noapte petrecuta într-un tren aglomerat.

Am dat prea putine lamuriri. Am spus ca ma întorc atât de devreme pentru ca mi s-au sfârșit banii.

Apoi m-am urcat în mansarda si am dormit pâna seara. N-am visat nici o fecioara bruna, ceea ce m-a întristat în somn si m-a bucurat la desteptare, îmbracându-ma, fluieram si-mi sopteam ca sunt foarte multumit de purtarea mea. Ma minteam, ca întotdeauna, cu seninatate.

Nu puteam fi multumit, pentru ca nu pricepeam nimic, dai nimic, din toate cele ce se întâmplau în suflet.

A doua zi am citit mult. Citeam câte doua pagini pe ceas. Urmaream literele cu ochii, dar eram cu gândul în Dumbrava. Sau priveam plopul din fata, silindu-ma sa par trist. Cu toate ca nu ma putea admira nimeni,

58

cautam sa iau atitudini "interesante". îmi dadeam perfect de bine seama ca sunt ridicol, dar ispita era mai puternica decât mine.

Au trecut. Astazi m-am desteptat cu mintea limpede, constient, întarâtat, plin de vointa. în dimineata aceasta m-am convins de reusita vietii mele. Sunt sigur ca nu ma va putea înfrânge nimeni. Sunt o forta peste care nu se va putea trece. Profesorii vor fi nevoiti s-o recunoasca, cum se va redeschide scoala. Pentru ca sunt hotarât sa rabd toate plictiselile si sa calc peste orice piedica; de la toamna am sa încep sa învat serios. Aceasta numai ca un exercitiu de vointa. Am sa pregatesc, chiar, stralucit corigenta si am sa-l umilesc pe Vanciu. Si aceasta cât mai curând. Sa se afle odata cine sunt.

8 august

M-am întristat citind ultima pagina. Au trecut trei zile și încă n-am deschis caietele de matematică. Aceasta dovedeste pentru mine foarte mult. Dovedeste...

Dar sunt zadarnice orice explicații. Eu știu că n-am voință. Eu știu că tot ce scriu, scriu numai ca să-mi atâr voință, inexistentă.

Dar, poate, nu știu nimic. Mă simt atât de zapacit când mă trudesc să aflu ceva din sufletul meu. Ar trebui ca la toamnă să încep să studiez atent psihologia. Poate, dacă mă-aș cunoaște, lucrurile s-ar petrece altfel. E foarte greu să mă cunosc pe mine însumi. Nu mă pot analiza serios, pentru că îmi trec alte gânduri prin minte tocmai când am nevoie de mai multă patrundere. Apoi, nu știu de unde să încep. E foarte ușor să spui: "Cunoaște-te pe tine însuți!" Dar aș vrea să-l știu pe acela care a priceput ceva când a încercat să se cunoască pe sine. Eu nu pricep nimic. Nu pot distinge ceea ce e firesc în sufletul meu de ceea ce nu există decât prin imaginație. Nu mă recunosc în multe gânduri și nu pricep rostul multor sentimente. Nu pricep de ce sunt câteodată trist și de ce alta dată îmi place să umplu cu fleacuri glumete și superficiale caietul acesta, care ar trebui să fie întesat numai cu analize făcute pe îndelete și cu toată seriozitatea. Poate am să pricep la toamnă, când voi studia psihologia.

15 august

S-au întors baietii din tabără. Spun că s-au distrat de minune. În cea din urmă zi au început să distrugă toate micile construcții din tabără, cu un entuziasm salbatic. Eu n-am regretat nimic.

Dinu îmi povesteste cu amănunte complicațiile ivite din dragostele sale. El a iubit în Sibiu numai trei fete, dar a fost iubit de șapte. Mi-a citat nume, fraze, frânturi de cântece; mi-a reproduș, cu jocuri de fizio-

59

nomie, fericirea, durerea, disperarea fetelor; mi-a citit pasaje de scrisori și mi-a aratat originalele.

Dinu marturiseste că vor suferi multe fete de dorul lui. Umbla pe stradă fără pălărie și, când e sigur că nu-l vede nimeni, își lasă un cărliont pe frunte. Mă vizitează des și mă întreabă când încep să învăț la matematică; aceasta, ca să înceapă și el. Eu îi-atn făgăduit - încrunțat și solemn - că la douăzeci ale lunii parasesc orice lectură și mă dedic matematicilor. Lucrul acesta am să-l fac. Trebuie să-l fac. Eu știu că are să măergă greu, dar, dacă mă voi încapătăna, am să izbutesc. Doar nu mă-o lipsi într-atâr voință.

20 august

Am fost la liceu și am citit o jumătate de coală, stampilată oficial și iscalită de director, prin care se vesteste că examenele de corigente vor începe la 15 septembrie. Ceea ce înseamnă încă douăzeci și cinci de zile libere. M-am înțeleș cu Dinu să amânăm pregătirea, corigentei până la 1 septembrie.

22 august

Am descoperit pe Carlyle. În caietul meu de însemnări critice am scris astăzi douăzeci și șapte de pagini asupra-i. Eroii îi-am citit pentru a treia oară.

La 1 septembrie mă apuc de matematică.

29 august

Știu că se apropie corigenta și trebuie să-mi încui cartile timp de două săptămâni. Ceea ce mă încurcă mult e faptul că Dinu mă-a adus trei volume din Gourmont, unul din Jack London și versurile lui Samain. Cartile nu sunt ale lui, și mă-a rugat să le sfârșesc cât se poate de repede. Bineînțeleș că n-am să pierd prilejul lecturii unor cărți pe care doream de mult să le cunosc. Dar când mă voi apuca de matematică, n-am să ies decât la trei zile o dată, din casă!

4 septembrie

Parca eu nu stiu? Sunt cel mai desavârsit lenes, magar, neputincios, mincinos si las din România Mare!

9 septembrie

Mai sunt sase zile. Daca pâna la 15 septembrie nu învăț de la un capat la altul toata materia, ma sinucid. E cea mai mare hotarâre pe care am luat-o pâna acum în viata mea. A trebuit s-o iau. Caldura din man-sarda si Le chariot d'or nu mi-au îngaduit pâna acum sa citesc decât treizeci de pagini algebrice.

Dar acum s-a hotarât. Mi-am dat cuvântul meu de cinste ca îmi voi împlini hotarârea. Daca nu...

Ce-mi pasa de crestinism?

10 septembrie

Trei capitole din algebra, cu explicatiile lui Barbulescu Constantin, baiat înalt, promovat, patat cu cosi rozalbi si unsuros pe nas. Pacat ca trece un tramvai prin fata casei. Ma distreaza.

Altminteri, Barbulescu explica pe întelesul tuturor, cu glas de bas si cu un creion lung.

12 septembrie

Dinu învăța patru ore pe zi cu un meditator (o suta de lei ora) si patru ore singur. A sfârșit algebra si jumatate din trigonometrie. Seara se plimba pe bulevard si mânâncă înghetata. Se întâlnește cu alti prieteni, corigenti la chimie. Toti învăța. Jipescu a sfârșit primele trei repetiri ale cartii de chimie la 15 iulie. De atunci a mai citit de cinci ori caietul de notite, de cinci ori rezumatele, o data un tratat frantuzesc si de opt ori cele cincizeci si sase de "fituici", dupa care spera sa copieze si la teza. Numai Marcu se afla din august la acelasi capitol al "clorului". Când îl întreaba cineva ce are sa se faca, el raspunde ca are sa promoveze; sau are sa ramâna repetent. Altceva nu i se poate întâmpla. Baietii spun ca Marcu "afecteaza".

13 septembrie

E imposibil sa cunosc bine toata matematica. E preferabil sa adâncesc anumite capitole, pe care sa le stiu perfect, si sa frunzaresc numai prin celelalte.

Ceea ce m-am hotarât sa fac.

14 septembrie

M-am gândit mult si am înteles ca am dreptate.

Daca as ramâna repetent? Nu ar fi evenimentul acesta scânteia care sa aprinda toata pulberea sufletului meu? Nu e nevoie, oare, de o durere adâncă, de o schimbare care sa ma duca de-a dreptul în fata mării opere a vietii mele? M-am închipuit trist, dispretuit de prieteni, batjocorit de rude si dusmani, si am înteles ca numai asa am sa pot scrie Romanul adolescen-

60

61

tului miop, care ma va face celebru într-o noapte, ca pe Selma Lagerloff, si bogat, ca pe Blasco Ibañez.

De aceea m-am hotarât sa nu mai învăț nimic pentru corigenta. Van-ciu, care nu poate sa ma sufere, ma va lasa repetent. Ceea ce astept si eu.

Poate am sa plec de acasa. Cum am sa scriu eu toate romanele pe care le am în minte, daca nu cunosc oamenii vii, în carne si oase, si, mai ales, anumiti oameni? Am sa fug de acasa si am sa ma duc la Constanta, în port. De acolo, dupa sfatul vagabondului de asta-vara, am sa intru tapeur pe un vas.

Dinu, când a aflat de hotarârea mea, s-a trudit sa mi-o schimbe, dar totul a fost zadarnic. Eu stiu ca Dinu se bucura în ascuns ca va avea un prieten cu o viata aventuroasa, care va scrie romane cu rasunet, si cu a carui tovarasie s-ar putea mândri în saloane. Se simtea, totusi, nevoit sa ma convinga de naivitatea

planurilor mele de plecare.

...Ca sa-mi bat joc de Vanciu si de întreaga matematica din lume -stiinta absurda si îngâmfata -, am sa citesc toata noaptea Les Messieurs Golovleffde Chtchedrine. E un roman captivant, pe care l-am cumparat alaltaieri de la anticar, numai cu douazeci si cinci de lei.

75 septembrie

Teza.

Emotii, calduri, vorbe batjocoritoare ce sunau fals, tremurari discrete, dureri de cap, pentru ca ma culcasem la doua si jumatate, sfârsind pe Chtchedrine...

Teza.

Nu-mi aduc aminte nimic. Nu stiam nimic. Am încercat sa acopar pagini cu calcule absurde.

Dinu luca de zor. Ceilalti, cu toate ca învatasera mult, își priveau colile albe. Problema, foarte simpla, dupa câte mi s-a spus. Alaturi, pe sala, pasii prietenilor, colegilor, necunoscutilor, care asteptau sa iesim si sa le spunem: "cum a fost".

Eu ma gândeam la Blasco Ibañez, ca sa nu mai tremur.

Si nu mai tremuram.

Am vazut o frunza vesteda, ce se oprise pe fereastra. M-am gândit J ca va veni toamna si va fi frig în port, la Constanta. Iar la mine în mansarda, toamna e atât de bine...

Am dat hârtia cu calculele. Vanciu m-a privit în ochi.

De ce n-a zâmbit?

La tabla.

Parca mai mi-aduc aminte?

62

Am raspuns stupid. Mai exact, nu raspundeam, ci ma resemnam sa iau creta din mâna colegului, sa ma apropiu de tabla si sa ma schimonosesc sau sa ramân prostit, dupa puteri si dupa împrejurari.

Dinu "misca". Ceilalti, ca si mine. Malureanu, înca, nu se obosea nici sa apuce creta în mâna. Un baiat sincer.

Vanciu ne privea calm si scria pe o fituica un semn dupa flecare raspuns.

- La loc!

Acesta a fost oralul.

Acum am venit acasa si am scris în caiet. Sa se stie.

Mie mi-e somn si ma simt zdruncinat.

18 septembrie

Vanciu e un Dumnezeu!

Ne-a pedepsit filozoficeste: ne-a promovat pe toti^ Un coleg corigent, însa, ne-a dat sa înțelegem ca a intervenit o fiinta feminina din partea unuia dintre noi. Dar Vanciu nu merita mai putin sa fie adorat.

Ma bucur de un lucru: ca îmi place matematica. Am observat astazi ca îmi place. Nu e grea: dimpotriva, are foarte multe parti amuzante. Din toamna ma apuc serios de matematica. Acum e lucru hotarât. Acum m-am convins ca am vointa. O vointa de fier, imensa, nesfârsita.

Si tot acum am înțeles ca n-am învățat la corigenta, pentru ca nu am voit. Daca voiam, citeam cincisprezece ore pe zi numai matematica. Ma oprisem însa, la gândul de a fugi de acasa. Iar acum mi-am schimbat pur si simplu gândul. De aceea am sa învăț la matematica.

Ma odihnesc înca doua saptamâni si apoi ma adâncesc în matematica. Numai în matematica si germana.

Acum stiu cine sunt.

SFÂRSITUL PARTII I

PARTEA A II-A

/ . MANSARDA

Peste case plumburii, departe, se zaresc doi plop. Doi plop batrâni si resemnati, crescuti într-o curte cu grilaj de fier. Când înverzesc plopii, eu stiu ca e primavara si îmi spun: iata, a venit primavara... Ma ridic de la masa mea, deschid ferestruicile si privesc în strada. Trec oameni fericiti pe strada si soarele îmi zâmbeste. Întâlnesc atâtea ispite când ma plec si privesc pe ferestruica... De aceea ma tem sa privesc si ma asez mai frumos la masa mea. Primavara, odaita e trista. Eu nu vreau sa fie trista, dar asa e. Afara e soare mult si neliniste, si ghicesc zbor de albine, si ramuri înflorite, si castani umezi. În odaita, soarele a adus lumina multa, dar lumina se revarsa pe ferestre înapoi, afara. La mine, totul e mort. Si cutiile cu insecte, si ierbarul, si biblioteca, si teancurile de reviste. Si peste toate se aterne praf, si seara se face tot mai multa tacere. Si ghicesc atunci cum se strecoara pe sub castani perechi.

Dar, în toamnele reci si umede, cât sunt de fericit în singuratate... Privesc în jarul sobei de zid si gândesc: poate, la toamna, nu voi mai privi singur jaratecul si nu voi mai asculta singur vântul... Apoi râd si îmi spun: de câte toamne nu gândesc acelasi lucru?... Dar parca eu nu stiu ca atunci îmi musc buzele ca sa nu plâng si îmi sterg lacrimile fata jarului, pe furis, mângându-l cu dorurile mele?...

Copilaria s-a stins între peretii varuiti, sub tavanul scund. Aici am fost eu mic. În locul patului de lemn rosu, era un pat cu un leagan. Imi amintesc atâtea ceasuri, atâtea închipuiri care stiu ca niciodata nu se vor mai întoarce. Ei, Doamne, îmi spun eu zâmbind, nu pot ramâne întc deauna copil. Trebuie sa ma schimb, sa fiu mare, mare atât cât vreau ei Poate va trebui sa îndur, sa ma sfâsie tristeti, sa ma tulbure ispite. Dj daca altfel nu se poate?

De ce subliniez eu cuvinte, în acest carnet, pe care nu-l va citi nimeni? As vrea sa cuprind acum sufletul mansardei, pe care îl simt, a mi se apropie în singuratate numai mie. Atâtia ani s-au scurs, cu taceri cu desfatari. Câte n-am visat eu din patul de lemn rosu... Nu trebuie sa fiu trist daca visurile au ramas vise, daca eu n-am ajuns fermecator, daca n-am cutreierat încă India, daca nu s-a îndragostit nici o Marie Bashkirt-seff de mine... Visez acum vise noi si dulci. Iar visele se strecoara în viata mea, si mie îmi par viata si altora le par vise.

Sunt încă trist? Poate nu se va urca nimeni pâna la mine. Ce sa citesc? Doamne, dar cartile sunt stupide si reci. Eu le-am slavit într-un caiet gros, pe care mi-a placut a-l intitula: Calatorie în jurul bibliotecii mele. Voiam sa scriu, la început, un roman. Eu eram amantul, logodnicul si sotul. Biblioteca îmi era amanta. Dupa o suta de pagini, am înteles ca n-am sa scriu niciodata "roman". În loc sa povestesc întâlniri între îndragostiti, eu scriam laude virginitatii cartilor. Scriam comentarii asupra femeilor din Balzac si ma convingeam ca e mai desfatatoare mângâierea unei elzeviriene decât a unei curtezane. Un capitol îl închinaseam cartilor cu semnături si dedicatie. Un altul culorilor copertelor, altul insignelor editoriale. Capitolele acestea aveau sase pagini fiecare. Scrisesem cincisprezece capitole. Într-o seara am descoperit absenta intrigii. Aceasta m-a deprimat. Am parasit caietul gros, cu multe elogii, cu multe dialoguri. Daca l-as cauta acum în lada, l-as gasi alaturi cu atâtea "jurnale", cu atâtea pachete scrise. Dar acum nu-l caut, pentru ca ma simt fericit, senin, usor si nu vreau sa ma cuprinda tristetea.

...Ce sa scriu, ce sa scriu ca sa uit tristetea? Poate chiar Romanul adolescentului miop îl voi scrie din acelasi îndemn. Dar nu trebuie sa ma gândesc. Nu trebuie sa ma gândesc, ci sa scriu.

În fata mansardei mele se deschide o curte cu gradina sfielnica. Dincolo de grilaj, strada. Nu-mi cunosc vecinii. De ce sa-i cunosc? Nici unul nu are o fiica. Nu, aceasta nu poate fi scris în roman. Voi marturisi, acolo, ca îmi dispretuiesc vecinii.

În fata mesei, prin ferestruica, zaresc ferestrele unui iatac. Sunt fericiți într-însul doi tineri, pe care nu-i cunoaste nimeni. Sotul aduce prajituri la amiazi. Eu ma întorc de la liceu abatut, lovind cu geanta gardurile, îl zaresc, câteodata, sunând grabit și îmbujorat. Ma gândeam: "Oare îl saruta?" îmi fagaduiam atunci o sotie mica și calda, care sa ma sarute și sa-mi pronunte numele clar ca un râs.

Seara, sotia pregateste ceaiul pe o masuta joasa. Eu citesc în umbra, ca sa nu-i stânjenesc. Din pricina tramvaiului, nu aud. Dar ei vorbesc atât de încet... ma mângâi eu.

Citesc pâna târziu, când noaptea se linisteste, se transfigureaza, rece, tainica, albastra. Lumina se stinge în iatacul vecinilor mei, brusc. Eu zâmbesc deasupra cartii. Acum îl saruta, îmi spun, fara sa ma supar. Si citesc înainte, cu ochii osteniti. Si, deodata, se face lumina în iatacul cu umbre. Nu zaresc nimic limpede. Se aprind becuri voalate de saluri visinii, se aprinde în treacat lampa de la un mic birou. Apoi, iarasi întunerice. Eu stau la îndoiala; ce sa cred? Si schimb cartea, care mi se vadeste deodata inutila și stearpa.

Si citesc o carte noua. Si ridicând la rastimpuri ochii la fereastra vecinilor, întâlnesc lumina timida. De câți ani se iubesc? - ma întreb eu, asa, ca sa nu ma supar. Îmi fagaduiesc o sotie blonda. Si iarasi schimb cartea.

Târziu, dupa miezul noptii, ferestrele se lumineaza din nou. Zâmbesc, acesta-i surmenaj inconstient, hotarasc eu, pizmas și superior. Fireste, cartea citita mi se pare seaca. Ma întorc atunci la Brand sau la Eclezias. Adorm cu gândul la desertaciunea trupului și a lumii. Adorm dispretuindu-mi blând vecinii.

...Dar de unde am plecat? De la sufletul mansardei, poate. Ce fericit ma simt ca uit tristetea. Si ce fericit sunt ca voi scrie despre sufletul mansardei mele. Cum sa nu-l cunosc și sa nu-l îndragesc, când am lacramat în atâtea amurguri aproape de el? Mi se descopera numai mie. îl ghicesc în fiecare carte, în fiecare cadra, în fiecare amintire. E întiparit pe ziduri, pe rafturi. Când apropii, iarna, jetul de soba, ma zaresc cu multi ani în urma, lângă aceeasi soba de zid, asteptând noaptea Sfântului Vasile. Lungit în patul rosu, ma copleseste tristetea celui dintâi plâns nestiut mamei. Lângă ferestruici, ma aflu toamna. La masa, îmi amintesc cel dintâi caiet scris clandestin, cu o coperta indicând: Nuvele, voi. I.

Vietuiesc cu toate aceste umbre stravezii lângă mine, iar eu pasesc înainte, și ele ramân în aceleasi locuri, stinghere, când mansarda e luminata de prieteni. Atunci le zaresc, le zâmbesc numai lor. Nimeni nu le banuieste farmecul. Nimeni nu stie ca eu m-as sufoca respirând alt vazduh decât acela al odaitei în care am învățat slovele pe o table de carton. Când ma întorc din strada, mângâi cu ochii zidurile. Sufletul lor se topeste alaturi de al meu. Ce se va întâmpla daca mansarda va fi stapânita de altul!?...

// " MUZA " - SOCIETATE CULTURAL-DRAMATICA

"Muza" tine sedinta în fiecare sâmbata, de la patru la opt. Actualul presedinte al Societatii noastre cultural-dramatice e domnisoara Tanief-Alexandrescu. Domnisoara Alexandrescu e colega cu noi. Pregateste, însa - în particular -, clasa a opta. Asa ca, la anul, va intra la facultate.

66

D-ra Alexandrescu nu e un presedinte sever și neînduplecat. Dimpotriva. Nu vine niciodata exact la patru, nu tine conferinte, nu cânta la pian și nu "joaca" decât pe Anca din Napasta lui Caragiale. E singurul rol care îi convine, ne

marturiseste. De altfel, presedintele nostru e o domnisoara foarte simpatica si nimeni nu se gândește sa-i reproșeze ceva.

Societatea noastra a luat în toamna aceasta un avânt neasteptat. "Muza" ne-a câștigat pe deplin. În fiecare saptamâna ne adunam si lucram cu entuziasm: muzica, discutii, conferinte, declamatii, piese de teatru. La sfârșit, ceaiul.

Sediul Societatii noastre e nepretuit. Colegul Noschuna ne-a daruit

- o dupa-amiaza pe saptamâna - trei încăperi la subsol din locuinta lui. De fapt, odaile acestea au si dat fiinta "Muzei". Aflând ca putem obtine trei încăperi, noi, intelectualii si artistii clasei, ne-am constituit în societate. Aceasta s-a petrecut în iarna trecuta. Am înscriș membri si membre, am ales un comitet - presedinte, secretar, casier si plicuri cu en-tete - si am fixat cotizatiile lunare, cinci lei pe fiecare luna, anul trecut. Anul acesta, zece lei.

Noi am mai avut "Societati" în tot cursul liceului, dar nici una n-a fost atât de placuta ca "Muza".

În clasa a III-a eram obligati sa frecventam sedintele Societatii clasei a VI-a. Se comunicau acolo lucruri foarte interesante. Domnul director ne tinea predici morale. Pentru ca directorul de atunci era un domn batrân si iubea mult morala. Un elev din clasa a VII-a ne vorbea un ceas despre evolutia materiei, vibratiile eterului, discutiile Einstein-Bergson sau despre valoarea silogismului în stiinta. Un altul ne citea nuvele originale. Clasa a VI-a avea si câțiva poeti. Poeti fecunzi, în fiecare sedinta ne citeau, pe rând, zeci de strofe. În ceea ce ne priveste pe noi cei din cursul inferior, nu ni se dadea voie sa plecam, nici sa dormim. Ni se îngaduia, cel mult, sa nu fim atenti. Ni s-a marturisit ca, în orice caz, nu riscam sa fim întrebati asupra conferintelor.

În clasa a V-a alcatuiseram un "Cerc de studii". Robert ne-a vorbit, cel dintâi, despre Racine. Izvorul lui era Faguet. La sfârșit, Leiber s-a ridicat si l-a combatut. Izvorul acestuia era Brunetiere. S-au iscat discutii aprinse. Spre seara, Robert s-a simțit jignit si s-a retras, sfidându-si criticul. La a doua sedinta s-au adunat cinci membri. Dar printre ei nu era si conferentiarul. Asa ca acestia au început sa joace risca la tabla.

"Muza", însa, e cu totul altceva. Mai întâi, la "Muza" vin si domnisoare. Si înca domnisoare dragute, voioase si îndraznete. Dupa fiecare Sedinta, noi comentam ore întregi activitatea societatii si farmecul membrilor. Mai ales farmecul membrilor.

67

Una din cele dintâi griji ale Societatii noastre a fost de a tipari plicuri cu en-tete si a cumpara, de toti banii strânsi de la cotizatii, farduri si barbi. Aceasta, pentru ca "Muza" e o societate dramatica, si noi voim cu tot dinadinsul sa jucam teatru. Nu ne împiedica nimic. Declamatiile dovedisera ca mai toti membrii pot aparea cu izbânda pe scena si toti eram dornici de aceasta. Încaperile de la subsol sunt numai bune pentru reprezentatii. În fund, salonul, cu ferestrele sus, la strada. E spatios, elegant si are si un pian. În fata salonului, o odaita mai mult lunga decât scurta: scena. Usa dintre salon si scena e cea mai discreta cortina. În timp ce se pregatește spectacolul, actorii pot circula în orice vestmânt pe scena, fara teama de a fi surprinsi. Sufleurul are, totodata, si grija cortinei. Trebuie, adica, sa pazeasca usa salonului si sa întrebe: "Cine e?" de câte ori aude ciocanind.

La capatul scenei sunt doua usi. Una duce în curte. Cealalta, într-o odaita întunecoasa, care a folosit cândva drept bucatarie: cabinele artistilor, în aceste "cabine" se transforma colegii nostri în personaje si apar pe scena.

Anul trecut nu s-a ajuns la reprezentatii publice. S-au facut numai repetitii. S-au încercat scene din însir-te Margarite si Napasta. În toamna aceasta, însa,

lucrurile au mers mult mai departe. În mai puțin de doua luni, am izbutit sa jucam scene din Don Juan de Victor Eftimiu si Discipolul diavolului de Molnar. S-au tinut doua conferinte si mai multe comunicari critice. Si s-a cântat, de asemenea, la pianul din salon.

Hotarâsem sa jucam Don Juan înca din cea dintâi saptamâna de scoala. Am ales scenele finale. Don Juan - fireste - era Robert. Duhovnicul - parintele Ieronim - eram eu. Pajul lui Don Juan - Castagnete -era Dinu.

Eu si cu Dinu jucam pentru cea dintâia oara la "Muza". Robert, însa, repetase si în Napasta. I se dusesse vestea ca e un priceput în ale teatrului. Nu scapa nici un spectacol, plânge la tragedii, cumpara foarte multe piese de teatru si cunoaste nenumarati artisti. El marturiseste ca e un actor de viitor si ne declama de câte ori are prilejul. Când a cerut sa joace pe Don Juan, deci, n-a fost refuzat. Nu putea fi refuzat.

Noua ne-a spus ca si-a "studiat rolul" si ca a "scos" foarte mult din eroul lui Victor Eftimiu. Noi eram curiosi sa-l auzim. Prima repetitie am facut-o la mine, într-o seara, cu Brictorian sufleur. A iesit de minune. Numai eu ma pripeam si uitam versuri. De altfel, eu niciodata n-am putut retine perfect versurile lungi. Daca nu aveam sufleur, nici nu ma încumetam sa apar pe scena.

Sâmbata am avut sedinta cea mai izbutita. S-a reprezentat Don Juan, si toti actorii au avut succes.

Cu câteva saptamâni mai înainte începusera conferintele. Am vorbit eu despre Rama si Petrisor despre Claude Farrere. Conferinta mea a fost furtunoasa. Aceasta, pentru ca nu trebuia sa dureze decât un sfert de ceas, iar dupa un sfert de ceas eu am vestit ca de-abia sfârsisem introducerea si ca ma pregatesc sa intru în subiect. Comitetul a protestat si, dupa cinci minute de vorbire, m-a întrerupt. Mi-a îngaduit sa sfârsesc pe Rama în sedinta urmatoare. însa numai un sfert de ceas. Criticii mei -printre care stralucea Leiber - se bucurau si asteptau cu nerabdare sa treaca o saptamâna. Voiau sa ma sfâsie crunt în fata membrilor. Iar membre se aflau mai multe ca niciodata în sâmbata conferintei mele.

Faptul acesta m-a si zapacit. Eu am aparut pe scena grav si convins ca voi vorbi un sfert de ceas. Si ca voi sfârsi tot ce aveam de spus asupra profetului indian. Lucrurile s-au petrecut, însa, altfel. Venisera domnisoare multe. Una dintre membre, Lia, vestise la scoala, în clasa a Vi-a, ca voi vorbi eu. Desi faptul pare curios, eu am atras în sâmbata aceea foarte multe doi i lisoare. Lia mi-a facut reclama cu entuziasm: un baiat urât si rai: crescut, care nu vorbeste frantuzeste, nu pricepe engleza, nu saruta mâna L -nnisoarelor si nu stie cum se bea ceaiul, care citeste multa filozofie, vorbeste repede, da din mâini si tutuieste domnisoarele si care, cu toate acestea, roseste de zece ori pe ceas si e foarte timid.

Eram, credea ea, un fenomen. Si colegele Liei s-au grabit sa vina. Cu atât mai mult, cu cât se anuntase o conferinta despre cineva necunoscut.

Lia crezuse ca voi vorbi pe scena, asa cum am vorbit cu ea - cu o saptamâna mai înainte —,pe scaun. Crezuse ca ma voi apleca sa-mi leg sireturile la ghetete, ca voi uita pentru ce m-am aplecat si ma voi juca cu sireturile. Crezuse ca ma voi învârti agitat si ma voi lovi cu mâinile de oglinda gesticulând...

Eu am aparut linistit pe scena. Am ajuns în fata masutei pe care se afla paharul cu apa si am început:

- Domnilor si domnisoarelor... Cineva, din fund, ma corecta:

- Invers...

Eu rosii. Fetele - care ocupasera cele dintâi rânduri de scaune - râsera. Erau toate de acord ca conferinta mea se vestea plina de haz.

- Domnilor, reîncepui eu, Rama a fost cel dintâi profet indian. Dar aceasta n-are

nici o importanta.

- De ce n-are? se întreba curios unul dintre numerosii mei ascultatori, care statea rezemat de un dulap.

Fetele gasira ca întreruperea aceasta e atât de comica, încât e de datoria lor sa râda. Si râsera. Lucrul acesta îl realizam foarte bine si cu multa usurinta.

68

69

Nestiind ce atitudine sa iau în timp ce ascultatoarele mele se desfatau, am apucat paharul cu apa si am început sa beau, fara entuziasm. Sala s-a aratat miscata o clipa de faptul ca eu beau apa dintr-un pahar. Dar a izbucnit, apoi, repede în hohote.

- Rog nu întrerupeti pe orator, am îngânat eu lasând paharul jos. Fetele au înteles fara greutate ca cuvintele acestea alcatuiau un "spirit". Si l-au apreciat. Au batut din palme.

În fund, comitetul se framânta. Nu era seriozitate. Nu se asteptau, tocmai la mine, sa dau loc la astfel de scene. Trebuiau, însa, sa se resemneze si sa astepte sfârșitul conferintei.

Conferinta mea a continuat în aceeași atmosfera pâna ce am auzit un glas, printre spectatori:

- Mai ai doua minute.

- Si eu nici n-am sfârșit introducerea.

- Foarte rau.

- Nu-i vina mea. Daca sunt întrerupt, nu-mi pot pastra sirul vorbirii. De ce ma întrerupeti?

- Dar nu te-am întrerupt noi.

- Dar cine?

- Domnisoarele dumitale...

Cuvântul "dumitale" m-a revoltat si m-a zapacit. Cautam o replica "tare". Fetele au început - fireste - sa râda. Comitetul, intervenind, si-a afirmat autoritatea:

-Ssst! SsstL. Sss!

- Dar au trecut cincisprezece minute, își aminti unul dintre aceia care stateau rezemati de" dulap.

- Ei, si ce daca au trecut? se rasti Lia, întorcându-se spre el. Lasati-l sa-si sfârșeasca conferinta. Pe noi ne intereseaza.

Eu - care ma convinsesem că într-adevar le "intereseaza" viata profetului Rama - asteptam linistit hotarârea spectatorilor si a comitetului, în pahar nu mai ramasese apa.

Fetele cautau sa provoace un sfârșit hazliu conferintei mele. Pentru ca eu nu sfârșisem, înca, conferinta.

- Poti sa sfârșesti în cinci minute? îmi comunica Noschuna ultimatumul comitetului.

- Toata conferinta?

- Da, toata.

Eu zâmbii, iertator:

- într-un sfert de ceas de-abia am încheiat introducerea. Fetele întelesera ca era de datoria lor sa râda. Si râsera.

- Atunci amâna pentru sâmbata viitoare.

- Bun. Sâmbata viitoare.

- Ce facem cu critica, se ridica Leiber, aducându-si aminte ca el reprezinta la "Muza" interesele criticii stiintifice.(

- Tot sâmbata viitoare.

Leiber se gândi puțin, apoi se aseza iar pe scaun.

Dar sâmbata aceasta am avut sedinta cea mai reusita. Pentru ca saptamâna

trecuta eu nu mi-am continuat conferinta. Iar conferinta lui Petrisor n-a entuziasmat pe ascultatoare si, dupa ea, n-a fost nici o "reprezentatie". În aceeași seara, Misu Tolihroniade propuse sa începem câteva procese celebre.

- Cum procese celebre? întreba o fata.

- Sa acuzam si sa aparam, în fata unui juriu ales dintre membri, câteva personaje, pe Raskolnicoff, de pilda.

Fetele se aratara foarte multumite de procesul lui Raskolnicoff.

- Trebuie, însa, ca pâna într-o saptamâna sa cititi cu totii, membri si membre, Crima si pedeapsa.

- Crima si pedeapsa?

- Da, romanul lui Dostoievski.

- Dar noi nu-l avem, protestara fetele.

- Atunci vi-l cumparati sau vi-l împrumutam noi. Entuziasmul fetelor pieri.

Deodata, Lia se lumina.

- Crima si pedeapsa? Nu e o carte groasa si patrata, cu hârtia proasta si cu coperta galbena?

- Nu stiu, eu am citit-o în frantuzeste, se scuza Misu. Am intervenit, însa, eu, cunoscator al librăriei românești.

- Da, da, asa e. S-a tiparit la Steinberg, introducerea lui Avramov.

- Asa, asa, Avramov... Costa patruzeci de lei... -Ba nu, treizeci...

- Eu atât am dat... Dar asta n-are nici o importanta. Toti asteptau cu nerabdare dezvaluirile Liei.

- ...E o carte stupida, enervanta, idioata, va spun eu, c-am citit-o.

- Ati citit-o pâna la sfârșit?

- Dar ce, eram proasta? Am citit vreo cincisprezece pagini si am azvârlit-o de pe canapea tocmai dupa etajera.

- Daca o sfârșeati, ati fi avut acum alta parere...

- Nu, nu, ascultati-ma pe mine: e idioata. Sa alegem alt proces. Misu se împotrivi. Pentru ca la Braila se încercase un asemenea

proces tot într-un cerc cultural, avusese prilejul sa asculte o admirabila

osândire din partea unui student. Aceasta n-am stiut-o decât mai târziu. Misu voia cu orice chip sa se aleaga procesul lui Raskolnicoff, ca sa poata reproduce pledoaria auzita la Braila.

70

71

Comitetul amâna, însa, hotărârea pentru doua saptamâni. Si însar-] cina pe trei membri sa aleaga si sa prezinte sase personaje din literatura t universală, pentru proces.

Noi, actorii, am venit cei dintâi. L-am gasit pe proprietar, pe No-schuma, întins pe o canapea din sala. Avea crampe.

Desi era fecior de doctor, crampele nu-l crutau. Se facuse galben si, când

mergea, calca încovoiat din sale. Ne ruga sa-l iertam si sa pregatim totul, fara grija. Când aveam nevoie de ceva, puteam suna.

Fata de atâta bunavointa si atât sacrificiu, noi, actorii, ne-am simtit nevoiti sa-i dam sfaturi.

- De ce nu iei, frate, o sare amara? îndrazni altul.

- Nu pot sa iau sare amara.

- Pai, rau faci. Sa vezi cum ti-ar trece. Numaidecât.

- Stiu..., dar nu pot sa iau... aa... a... a...hh! Atunci ma hotărâi eu:

- Vrei sa te frecam?

- Cum sa ma frecati?

- Sa te frecam noi pe pântec. Am auzit ca face foarte bine. Noschuna ma privi

înciudat.

- Ia lasati-ma frate în pace cu frecatul!

- Atunci culca-te, hotarâram noi. N-avea nici o grija. Aranjam noi tot. Începuram sa lucram. Trebuia, înainte de toate, sa pregatim decorul l

în scena. Aceasta înainte de a veni spectatorii si mai ales spectatoarele. Pentru ca, pentru a ajunge în sala, în salon, trebuiau sa treaca prin scena...

Am adus doi ficusi piperniciti. Textul lamurea: o gradina în palatul lui Don Juan.

Doi ficusi nu erau o gradina, aceasta înțelegeam si noi. Totusi, era un început.

În fundul scenei, sus, se afla o ferestruica. Am acoperit-o cu o fata de masa. Am adus si wnat-jour albastru, pe care l-am legat în jurul becului, pentru ca scenele se petreceau noaptea.

Apoi, am început pregatirile pentru deghizarea si mascuirea actorilor. Robert, Don Juan, își facuse o vesta de catifea neagra. Gasise, de asemenea, o pereche de pantaloni curiosi, care îi dadeau, marturisea el, un aspect "istoric". Pe cap își va pune o bereta albastra, cum purtau tinerii în Renastere.

Aceasta, însa, era o bereta de scoala, cum poarta fetele, foarte putin modificata.

Costumului lui Dinu, Castagnete, pajul lui Don Juan, era fermecator si aceasta tulbura pe Robert. Pentru ca Robert nu înțelegea de ce costumul slugii sa fie mai elegant si mai bogat decât al stapânului, al lui

Don Juan. Dinu motivase, însa, foarte simplu: nu are altul, nici nu vrea sa poarte altul.

Venise, deci, cu el. Avea pantaloni scurti si bufanti, ciorapi negri, lungi, si tunica phantaisie, de matase galbena cu dungi negre. Gulerul si mansetele erau de dantela alba. Dinu mai avea si o peruca neagra, buclata, ceea ce nu avea Don Juan. Si Don Juan era tulburat. Cu atât mai mult, cu cât avea parul tuns scurt, ca orice elev de la liceul "Spiru Haret". Se bizuia numai pe talentul si pe frumusetea lui.

Eu eram cel mai simplu deghizat. Eu eram preot, parintele Ieronim, duhovnicul lui Don Juan. Îmi luasem pelerina tatei, cea neagra, care îmi ajungea pâna la calcâie. În loc de tichie ecleziastica, îmi asezasem pe vârful capului un vârful de ciorap.

Mai trebuia sa-mi albesc parul. Intervenii pe lângă proprietar.

- Noschuna, îmi dai tu putina pudra?

- Îți dau, dar pentru ce-ti trebuie?

- Stii, eu joc pe Ieronim si trebuie sa am parul alb.

- Da, desigur. Dar n-ar fi mai bine sa dai cu faina?

- Cu faina?

- Da, pentru ca ti-ar trebui prea multa pudra. Sa sun?

- Suna.

Servitoarea mi-a îngaduit sa iau câta faina voiam dintr-o cutie galbena de metal. Cu o lingurita îmi turnam faina pe cap, apoi frecam, ca sa-mi patrunda faina pâna la piele. Mi-era teama sa nu iasa o culoare nesigura. Nu era tocmai placut, faina îmi intra în urechi si îmi aluneca pe sub guler. La cea mai mica miscare a capului se scutura si îmi albea ochii si sprâncenele. Eram nevoit sa tin gâtul teapan.

Cei doi, Don Juan si Castagnete, începura sa se fardeze. Pajul avea îndemânare. Își lipise peruca, se pudrase pe fata, înrosise buzele si umerii obrazilor, si își umbrise pleoapele cu creion negru. De la câtiva pasi parea un Adonis. Don Juan, însa, nu stia cum sa se fardeze. Își pudrase parul pe la tâmple, dar si-l pudrase fara mestesug. Încercase sa-si faca doua dungi, pe frunte, însa si le facu atât de groase, încât fu nevoit sa si le stearga cu batista uda. La ochi își adânci cearcane groaznice, care înspaimântau. Își rosi, apoi,

numai buzele.

- Don Juan e palid, ne încredința el.

Noi ne retraseserăm acum în odaia artistilor, pentru ca veneau spectatorii, în odaia artistilor era mare neorânduială. Se varsase apă pe mese, și un exemplar descusut din Don Juan se umfla lângă o cană de sticlă. Prin colțuri, ciorapi și pantofi, pantaloni atârnați în cuie, cutia cu farduri, un flacon cu apă de Colonia, o manta și două florete. Proprietarul nu știa nimic din toate acestea. El se afla în sala și se întretinea cu spectatoarele.

Mai erau acolo aproape toți membrii Societății și câțiva invitați, de la liceul "Sf. Sava". Prin perete auzeam râsul lui Petrisor, care flirta cu Lia. Se așezase, fără îndoială, aproape de ea și-i vorbea despre fragezimea pulpelor.

Patru fără zece. La patru începeam. Lipseau numai d-ra Tanief-Alexandrescu și Leiber. Președintele trebuia, în orice caz, așteptat.

Noi, actorii, eram nerăbdători și emoționați. Ne plimbam nervoși prin odaie, repetam în gând, rasfoiam rolurile și ne priveam în oglindă. Robert ne marturisi că lui nu-i e teama. Ca el e învățat cu scena. Ca îi place chiar să joace în fața unei mulțimi, ca să-o cucerească.

S-a făcut întuneric în sala; s-a aprins, pe scena, becul cu abat-jour albastru.

Bricterian, care era sufleur și sufla după un cufar, a deschis cu grijă ușa. Mie îmi batea inima să mi se spargă. De-abia cutezam să-mi zăvărl ochii în sala.

Zăream tulbure perechi de ochi ce se desfătau: de lumina, de ficuși și de actori. Am început furtunos. Eram duhovnic, mă numeam Ieronim și cautam să smulg lui Don Juan averile pentru mănăstire. Declamam cu entuziasm, însă mă retineam în gesturi. Îmi lasasem ochelarii, ce-i drept, dar îmi era teama să nu mi intre faimă în ochi. Declamam așa cum știam eu că sunt "bine". La ultima repetiție mi se spusese că sunt "fără pereche" în Ieronim.

De altfel, Bricterian, din dosul cufarului, sufla cu pricepere. Câteodată, însă, sufla prea tare și se auzea în sala. Am profitat de prima ripostă a lui Don Juan și i-am făcut semn că suflă prea tare.

După câteva minute, orice teamă îmi pierise. Mă plimbam liniștit pe scena și înfruntam pe Don Juan. Rezemat de ușa de la odaia artistilor -nevăzută în sala -, Dinu privea și ne încuraja.

De câte ori Don Juan avea de spus mai mult de jumătate de duzină de versuri, eu priveam în sala și cautam să culeg impresii. Erau excelente.

După cum prevăzusem, eu m-am încurcat de câteva ori, iar Don Juan a sărit versuri. În sala, însă, nu s-a observat nimic.

A apărut și Castagnete. Dinu niciodată n-a afirmat că are talent dramatic. Avea, însă, un costum îngheresc, și spectatoarele își pironira ochii asupra buclilor lui false. Don Juan se înfierbânta. Declamă, lovea cu pumnul, strângea din dinți și din sprâncene. Dar spectatoarele nu-l priveau.

Scenele se sfârșeau fiecare cu izbândă. După ce s-a încheiat spectacolul, s-a aprins lampa în sala. Noi am fost aplaudați și chemați de două ori la "rampă". Eram fericiți. Apoi, eu și Don Juan ne-am întristat.

Pentru că noi ne-am schimbat costumele și am intrat în sala îmbracați ca toți ceilalți. Dinu, însă, a venit în costumul lui de paj. Pasea mândru și culegea admirația membrilor. Fiecare îi spunea câte ceva și îi zâmbea dulce.

- Vai, ce bine ai fost!... admirabil!...

- Gasiti, duduie?

- Foarte, foarte bine!... Dinu râde modest: -Ha, ha, ha, ha!...

Erau acolo domnișoarele Dinescu, marunte, grasulii, nepudrate și cu rochii închise. Cea mare adora în taină pe Dinu. Cea mică "simpatizează" pe Fanica. Se așază lângă el la ceai, îl servește și râde magulita la fiecare glumă pe care o face. Fanica e resemnat. D-ra Dinescu nu are nici un farmec. Vorbeste puțin,

pentru ca e timida. Nu îngaduie glume "moderne" si se misca prin odaie foarte decent.

Lia si cu Irina se aflau, ca întotdeauna, pe canapea, lângă soba. Aveau rochii scurte, pâna la genunchi si se aratau multumite de orice privire pe care o surprindeau alunecata asupra pulpelor. Petrisor si Dinu, lângă ele. In al doilea rând de scaune, alte patru domnisoare care vorbeau cu Bricterian si Morariu. În fund, lângă dulapul cu carti, comitetul se adunase sa judece purtarea lui Dinu. Robert era revoltat. Afirma ca e "imoral" si provoaca nemulumiri în Societate. Leiber învinuia pe Petrisor de neseriozitate si de "flirt". Mariana Tanief-Alexandrescu nu se împaca cu "gesturile si atitudinea" d-relor Lia si Irina. Eu ascultam cu interes discutia. Se hotarî sa li se dea un avertisment.

Ceaiul. Obisnuitul ceai, la care trebuie sa zâmbesti, sa râzi de glumele gazdei si sa-ti servesti tovarasa, care spune totdeauna: mergi, esti dragut!

Dinu se ridica si se îndreapta catre odaia artistilor. Spune ca trebuie sa-si schimbe costumul. Domnisoara Sasa - negricioasa, cu parul învrajbit ca al Salomeei, buzele rotunjite si ochii mari - îl urmeaza. Tacere apasatoare. Toti sorbim cu lingurita ceaiul rece din cescutele de portelan. Se fac câteva spirite, care n-au rasunet. Tace si Petrisor. Domnisoarele Dinescu s-au înrosit, iar Mariana e îngândurata. Câtiva arunca priviri întrebatoare spre usa.

A trecut asa aproape un sfert de ceas. Când ne pregateam sa ne ridicam de la masa si sa multumim gazdei, cei doi aparura, rosii si cinici.

Comitetul s-a întrunit dupa plecarea membrilor. A doua zi de dimineata, la liceu, am aflat ca Dinu, Petrisor, Sasa, Lia, Irina fusesera exclusi din Societatea cultural-dramatica "Muza".

75

Dinu a râs si a vestit ca va organiza la el acasa o Societate mai captivanta ca "Muza". Robert, oricum, biruise.

///. FANICA

Fanica a scris o "revista". Se numeste Un liceu model si se va juca la Sfântul Spiridon. De Sf. Spiridon se face întotdeauna serbare mare. Se tine mai întâi o conferinta, apoi cânta fanfara si corul, apoi declamatii. La sfârșit, jocuri si gimnastica. Sf. Spiridon e o zi neuitata. În \ saptamâna aceea d-l director ne zâmbeste binevoitor si nu "asculta", si J nici nu cere caietele cu cuvinte la germana, si nici nu ne da lectii multe. Iar profesorii vin târziu în clasa.

În anul acesta, însa, serbarea va fi fara pereche, pentru ca se va juca . Un liceu model. E vorba de liceul nostru.

Personajele sunt profesorii nostri, si Fanica ne-a împartit chiar rolurile.

"Directorul" va fi Bricterian. Aceasta, pentru ca Bricterian joaca cel mai bine dintre toti. E înalt, paseste sigur pe scena si vorbeste apasat. A jucat din clasa a IV-a, de câte ori s-a dat vreo piesa la serbarile noastre, si a jucat si la "Muza".

Fanica, autorul, are sa joace doua roluri. întâiul, pe un parinte revoltat împotriva taxelor. Apoi, pe elevul bolnav de galbenare din pricina chimiei. Nu se putea altfel. Din primavara, Fanica nutreste o crunta razbunare împotriva lui Toivinovici. Toivinovici nu-l persecuta, dar Fanica este un baiat peste fire de fricos si cu nesfârșita spaima de chimie. În primavara - îngrozit de formulele acizilor organici si ale seriilor aciclice - s-a îmbolnavit, s-a îmbolnavit de galbenare si a zacut pâna la sfârșitul lui aprilie. În saptamânile acelea s-a hotarât sa scrie "revista".

În cancelarie, în actul I, se desfasoara un dialog între elevul bolnav de galbenare si profesorul de chimie. Dialogul e scris în cuplete rimate ; si e foarte spiritual.

Pe Toivinovici îl joc eu, poate pentru ca am parul rosu si cunosc formulele seriilor aciclice. Când Fanica mi-a comunicat vestea, eu am râs stânjenit si l-am

batut zgomotos pe umar. Fanica mi-a zâmbit dulce, J ca un director de teatru, si m-a asigurat de succes. Episodul nostru e unul dintre cele mai izbutite. Fanica l-a scris cu toata patima amintirii saptamânilor petrecute bolnav de galbenare. Si îl va juca cu entuziasm.

Toti baietii sunt siguri ca voi interpreta de minune pe "câinele rosu". îmi aduc aminte ca am mai jucat acum un an, tot de Sf. Spiridon, pe un

76

ajutor de comisar. Stateam la birou cu fata spre public si ma trudeam sa atrag atentia spectatorilor printr-un, joc de scena" pe care-l închipuisem atunci.

Anume, ma prefaceaam ca nu pot scrie, pentru ca aveam penita stricata. De aici, o suma de gesturi si priviri, pline de haz, în credinta mea.

Am avut, totusi, succes. Trebuia sa aduc din culise o cafea pentru comisarul sef. Cum am iesit pe usa, cineva mi-a întins o tavita si m-a sfatuit sa pasesc încetisor, ca sa nu rastorn ceasca sau paharul cu apa. Sfatul m-a îngrozit. Eu îmi scosesem ochelarii, pentru ca asa voise regizorul. Când m-am întors, deci, cu cafeaua sefului, am cautat sa calc cât mai prudent. Am aparut pe scena cu capul în jos, cu bratele tremurând si cu picioarele nesigure. Toti au crezut ca aceasta era o "creatie" de a mea si au apreciat-o.

Eu am mai jucat si la Societatea noastra cultural-dramatica, la "Muza". Dar foarte putini baieti m-au vazut acolo.

Fanica ne-a povestit si alte episoade. în actul I, scena I, patru elevi mondeni danseaza în cancelarie. Au venit sa se plânga directorului ca pedagogii nu-i lasa în clasa. Si nu-i lasa, pentru ca au parul prea mare. Baietii mondeni sunt revoltati. Daca îi mai tunde si de data aceasta, daca li se mai pun "numere" la tunica, nu mai au curajul sa vina la nici un ceai si la nici un bal. Totusi, pentru ca directorul nu e în cancelarie, elevii mondeni danseaza. Apoi, cânta fiecare câte un cuplet, în care se pomeneste de "tea-room", Petit parisien si La garconne.

în timp ce Fanica fredoneaza sufocat cupletele (pentru ca el nu e tenor), baietii se întreaba care vor fi interpretii elevilor mondeni. Va trebui sa fie frumosi, sa aiba tunici elegante, sa stie sa danseze si sa cânte. Unul sigur e Robert. Când aude aceasta, Robert închide putin ochii si primeste. El ne marturiseste modest ca va fi cel mai bine "în rol". Al doilea elev monden va fi Gianni. Gianni n-a jucat niciodata; nici la "Muza". Nu stie nici sa declame, nici sa cânte. Gianni, însa, e un autentic baiat monden. Se pudreaza, se parfumeaza, vorbeste frantuzeste, e grasut si entuziasmat dupa dans. Gianni s-a înrosit când autorul i-a comunicat rolul. E încurcat si ne priveste pe toti cu dragoste. Noi, de asemenea, îi zâmbim dulce si îl încurajam cu privirea.

Al treilea elev monden va fi Locusteanu. De bucurie, Locusteanu ghionteste pe autor si îi striga neghiob: "Ma, Fanica, ma!" Autorul zâmbeste si acestuia si îi recomanda sa soarba oua moi înainte de serbare, ca sa aiba voce. Asupra celui de al patrulea elev monden se ridica discutii. Morariu nu vrea sa primeasca. Spune ca nu stie sa cânte. Morariu are, însa, o tunica prea frumoasa ca sa nu apara pe scena. Fanica staruie. Il asigura ca poate cânta cât de încet va dori. Poate chiar spune cupletul,

77

pentru ca melodia o va sustine orchestra. Morariu refuza încapatânat. Unii, însa, sunt convisi ca va primi sa joace în foarte putin timp.

Dinu se afla si el între noi si se arata entuziasmat pentru "revista". Eu cred ca ar fi multumit sa joace si el pe unul dintre baietii mondeni. Are înca proaspat în minte succesul de la "Muza", când a aparut în pajul 1 lui Don Juan, cu peruca neagra si pelerina de matase galbena. Dinu nu \ mai este, însa, la liceul nostru. A vrut cu tot dinadinsul sa aiba parul -mare în anul acesta si s-a înscris la

"Matei Basarab". Acolo îi lasa, chiar, sa vina iara uniforme si fara sepci...
Fanica a început sa cânte cupletul parintelui revoltat de taxe. Baietii îl asculta rapiti si zâmbesc de câte ori autorul îi priveste. In pauze, entuziasmul izbucneste. Unii cer lamuriri, si Fanica le da cu bunavointa.
Fanica e marunt si slabut. Fredonând atâtea cuplete de tenor, rasufla greu si se sterge cu batista pe frunte. E obosit. Cu toate acestea, când ajunge la scena în care un bacalaureat marturiseste cu entuziasm ferici- . rea libertatii si a pletelor, Fanica prinde puteri noi. Închide ochii si strânge falcile, pentru ca cupletul este tot pentru tenor. Se face rosu si lacrameaza. Succesul e, însa, deplin. Robert - care stie ca va juca pe bacalaureat - râde din inima si felicita pe autor. Se discuta costumul bacalaureatului. Robert crede ca va trebui sa poarte o haina moderna, pantofi de lac si o batista de matase. Fanica se împotrivesc. Bacalaureatul vine în cancelarie ca sa-si capete diploma. Nu poate fi îmbracat, deci, decât în uniforma si cu numar.
Robert regreta si primeste. Eu stiu ca el ar fi dorit mult sa apara pe scena elegant si fardat, ca sa impresioneze domnisoarele din sala. Cu toate acestea, e sigur de izbânda. Ne marturiseste ca va fi aplaudat la scena deschisa. Si priveste, cu înteles, spre Dinu. Dinu fumeaza.
Fanica se grabeste când ajunge la actul II. Cortina se ridica, în timp ce orchestra intoneaza un mars eroic.
În cancelarie, profesorii s-âu adunat pentru a protesta împotriva î Curbei Lalescu. Sunt nemultumiti de salarii, si fiecare paseste în fata i publicului si-si slaveste însusirile. Fanica, însa, e rautacios. În glorificarea profesorilor, el alege tocmai partile slabe. Baietii îl aproba din suflet.
Ne apropiam de Valea Calugareasca. Eram cu totii nerabdatori sa vedem via lui Morariu. Morariu ne invitase în duminica aceea la via lui. Ne-a vestit ca vor fi culegatoare tinere si must. Va fi si vin vechi. Toti aratau, însa, îndestul de indiferenti fata de mustul si vinul lui Morariu.
Ziua, am mâncat struguri si ne-am jucat cu bulgari prin vie. Eram împartiti în doua tabere: unii hoti, ceilalti politisti. Politistii trebuiau sai prinda pe hoti. Fanica statornicise regulile jocului: nu aveam voie sa zvârlim cu bulgari mari, nici sa lovim în cap. Se admiteau, de asemenea, alergarile. Când hotul era, însa, prins, nu mai avea voie sa fuga.
Eu am fost hot si am rezistat eroic cu o ramura de salcâm împotriva lui Petrisor si a lui Mânu. La urma, a trebuit sa fug. M-am împiedicat într-un vraf de araci, si politistii au zvârlit cu bulgari dupa mine, fara sa ma poata lovi.
In ceea ce ma priveste, am despresurat pe doi tovarasi - hoti ca si mine - si am nimerit cu un bulgare în spinarea lui Robert, care îsi lega siretul de la ghetete.
Seara, a fost masa mare. Eu am adormit, însa, de timpuriu. Ma silisera sa beau nenumarate pahare cu vin rosu si alb. Ceilalti s-au culcat în zori. Culegatoare au fost din belsug, dar baietii s-au aratat indiferenti. Aceasta, pentru ca parintele lui Morariu a ramas, tot timpul, lângă noi.

IV. DOMNUL REDACTOR

Hotarât sa capat bani de la revista d-lui Leontescu, am pretextat o "afacere familiala" si mi s-a îngaduit sa lipsesc ora a treia de la gimnastica. Am alergat acasa ca sa-mi schimb tunica si sa-mi las sapca. Dl. Leontescu ma stie student. De faptul acesta se si leaga nadejdile mele. Redactorul foii literare - ca si ziarul care o editeaza - manifesta calda simpatie pentru studenti. Am întârziat de multe ori împreuna, plângând mizeriile universitare. În gândul d-lui Leontescu, eu sunt student la Litere, de aceea ma oboseste cu sfaturi si cu sugestii pentru viitoarea mea cariera publicistica. îmi marturiseste, câteodata, ca îi voi calca pe urme.
Am urcat scarile cu oglinzi putin tulburat. Nu era sfiiciune, nici teama. Ma

obisnuisem sa bat la usile redactiilor, sa pasesc sovaind catre domnul de la birou, sa întreb cu glas scazut daca pot vorbi cu domnul prim-redactor si sa bâlbâi. Am avut si eu, de altfel, micile mele satisfactii. Intr-o seara, cineva, auzindu-mi numele, mi-a zâmbit prieteneste si mi-a întins o mâna calda. Am fost atât de emotionat, încât n-am mai avut curajul sa-l întreb daca mi se pot plati articolele. L-am întrebat, însa, dupa o saptamâna si am strâns aceeași mâna calda.

Alta data, redactorul mi-a laudat un articol pe care îl publicase în fruntea revistei. Eu am zâmbit orgolios, în tot timpul discursului. N-am capatat, însa, nici atunci, nimic. Mi-a spus ca revista se vinde greu, ca bani sunt putini, ca de-abia traieste el, ca vai de lume, cu ce-i da direc-

78

79

torul. Redactorul era elegant îmbracat si-si cumpara foarte multe ca frantuzesti.

Pe d-l Leontescu îl cunosc din vara. îmi publica tot ce-i trimiteam prin posta, în plicuri mari, albe. Câteodata îi scriam si despre nevoile mele si lasam sa înțeleaga ca sunt un student sarac si ca m-ar putea ajuta. Încercam sa par îndurerat. Ma trudeam sa scriu pagini duioase, pe care le semnam cu numele întreg si cu adresa. Asteptam, apoi, înfrigurat saptamâna întreaga. Domnul redactor îmi publica numar dupa numar articolele. Acasa, sau la "Posta redactiei", nimic.

într-o zi am precizat: pentru douazeci de articole, câte publicasem pâna atunci, ceream cinci sute de lei. Douazeci si cinci de lei de articol. Nu era mult. îi ofeream, de asemenea, alte articole în lucru, cu acelasi pret. îi ofeream, pe deasupra, gratuit, nenumarate notite marunte.

Au trecut, ca întotdeauna, saptamâni. Si ma chinuia gândul ca am putut ramâne atât de senin. M-am hotarât, însa, sa cunosc personal pe domnul redactor.

L-am cunoscut asta-vara. L-am gasit fumând lenes în redactie, alaturi de câteva gaz etc. O frunte mica, încretita, ochi sireti înapoia ochelarilor de prezbite. M-a întâmpinat cu entuziasm. Nu mi-a oferit nici un scaun, dar mi-a laudat articolele asupra lui Romain Rolland. Cele mai proaste articole, socoteam eu. Mi-a spus ca îi place "orizontul meu larg" si "felul meu de a ma exprima". Vorbea întrerupt si clipea din ochi. Mi-a spus ca colaborarea mea a ajuns indispensabila revistei. M-a prezentat unui domn venit mai târziu în redactie, care mi-a strâns indiferent mâna, fara sa se ridice de pe scaun. în ziua aceea nu i-am pomenit nimic de onorariu. Domnul redactor] ma ruga, însa, sa-l vizitez de câte ori aveam ragaz. Am fagaduit. Am fa-l gaduit, fireste, si articole.

Dupa câteva saptamâni l-am vizitat. îsi lasase ochelarii pe masa si se j scarpina în cap. M-a privit aspru, îl tulburasem. N-am avut atunci curaj sa-i vorbesc de onorariu. La plecare mi-a strâns mâna si mi-a urat sp la munca. l-am fagaduit articole.

Dar nu pierdeam curajul. Am batut la usa redactiei într-o vineri, seara, când stiam ca e singur. Facea corectura articolului de fond: vibram! L-am lasat sa sfârseasca. M-a privit atunci cu bunatate si m-; întrebat daca starui în a studia Orientul. Eu i-am vorbit cu entuziasm i lecturile si planurile mele. D-l redactor parea ca se intereseaza. A zâ bit. Am atacat atunci direct, cu o liniste care m-a uluit. D-l redactor a sovait si si-a sters ochelarii cu batista. Eu îl priveam fix si simteam cu mi se dogoresc obrazii. Rupse tacerea fara eroism. îmi fagadui ca j vorbi cu directorul. îmi marturisi ca articolele mele sunt cu adevara "bune", ca îi place "orizontul larg" si celelalte. Ca va starui pe lâng

director. Ca el înțelege situația mea. Dar ce poate face el? Directorul e totul, și el nimic. Ne-am strâns mâinile fără entuziasm. De atunci nu l-am mai văzut.

*

Dar astăzi, la ora de gimnastică, am urcat scările cu oglinzi. Eu sunt un tânăr cunoscut pe salita ce duce la redacție. Ma cunoaște și portarul, și cei doi ajutoari de portar, și omul de serviciu, care sta pe o banca rezemată de zid și întreaba pe orice nou-venit:

- Domnul ce dorește?

Astăzi, însă, omul de serviciu nu mi-a dat voie să intru în redacție.

- Numele d-voastră?

Îl l-am rostit sonor și demn. A intrat în redacție. Am auzit câteva cuvinte și am recunoscut glasul d-lui Leontescu. Îmi pregăteam cele dintâi fraze: eram sigur că mă va primi îndată. Omul s-a întors:

- D-l Leontescu vă roaga să așteptați puțin.

Eu m-am așezat pe banca. M-am trudit să par îngândurat. De fapt, de-abia puteam să-mi stăpânesc necazul. Omul de serviciu s-a așezat lângă mine, senin. Eu îmi făgăduiam răzbunare cruntă, definitivă, rafinată.

Ma închipuiam tânăr cu faimă, cu volume tiparite și portretul reprodus în revistele de seamă. Pe stradă, alături de mine, trece Ilie Leontescu. Ma pregăteam să sorb din plin răzbunarea, când omul de serviciu mă întrerupse cu o întrebare stupidă. Îmi amintii că sunt în vizita la d-l redactor și mă încruntați. Încercam să mă liniștesc. D-l redactor are de scris, fără îndoială, un articol ce nu mai poate fi întârziat. Sau trebuie să sfârșească corecturile. Am numărat în gând până la cincizeci. M-am oprit. Mai număr încă douăzeci. Voi bate apoi la ușă.

- Nouăsprezece... De la nouăsprezece la douăzeci a trecut mult. M-am ridicat de pe banca.

Doăzeci... Am intrat. D-l redactor privea distrat pe fereastră. În odaie se făcuse cald și d-l redactor ramăsese în vestă. La alta masă, un domn adormit traducea agale dintr-o carte cu copertele galbene. Am strigat "bună ziua!".

D-l redactor m-a privit curios. M-a recunoscut și mi-a întins mâna. Ca niciodată, m-a poftit să sed:

- Ia loc, te rog.

- Multumesc.

M-am apropiat discret de el. D-l redactor, în vestă, părea un domn blând.

- Ce-a spus d-l director, d-le Leontescu?

- Domnul director?

M-a privit pe sub ochelari, întrebător:

80

81

- Ce vrei să spună d-l director?

- Știi... mi-ai făgăduit...

D-l redactor m-a recunoscut pe deplin. S-a încruntat și și-a mângâiat fruntea. M-a poftit din nou să sed și m-a privit trist. Eu am înțeles. Eram hotărât să sfârșesc.

- Am vorbit. Se face. Ți-am spus eu că se face. Îl l-am spus d-lui director cum stau lucrurile...

Privirea mea îl l-a dezarmat.

- A spus că se face, dar trebuie să mai aștepti până la Crăciun. Atunci se marește bugetul redacției. Și d-ta vei fi cel dintâi la onorariu...

A vorbit mult, stânjenit. Eu zâbeam. Atunci și-a ridicat brusc capul și m-a privit prin ochelari.

- Ești lipsit de mijloace? Am fost ispitit să exagerez:

- Cu totul lipsit...

D-l redactor m-a privit blând:

- Se face... îți spun eu...

Eram dezgustat și obosit. Ma umilisem mult și fără nici o izbândă. Cel care învinsese era d-l redactor. D-l redactor învinge întotdeauna.

Mi-a aratat corectura ultimului meu articol. Și am zarit, câteva clipe, coperta revistei. Am roșit.

- Ce ne mai scrii? Zâmbete.

- D-ta care ai talent cu carul... Zâmbete.

- îți public orisice. Doar te cunosc eu. Zâmbete.

- Hai? Ce zici, tinere?

- Ce să zic, d-le redactor?...

- Viata, ce să-i faci?!

- Tocmai...

- Dar să nu te descurajezi.

- N-ai dreptul. Ești tânăr.

- Prin câte am trecut eu! Hai?

- Cred, d-le redactor.

- Multe, tinere, multe...

- Eu am, mă înțelegi, un volum de versuri și n-am parvenit să gasesc încă un editor...

82

- Un editor, domnule, mă înțelegi? E o batjocură.

D-l redactor se înflacărase. Se scarpina la răstimpuri în cap. Eu îl priveam zâmbind. Mi-a vorbit mult. Și la sfârșit ne-am strâns mâinile, aplecându-ne fiecare din sale.

Am recunoscut că tebândă a fost a d-lui redactor.

M-am întors abatut la liceu.

Începuse ora a patra. Dar de astăzi mi-am făgăduit solemn să nu mai trimit nimic d-lui Ilie Leontescu. Deși am talent cu carul. Și deși mă cunoaște el și ar putea scrie orice...

V. NOIEMBRIE

Acum știu. Sunt și eu ca toți ceilalți: adolescent sentimental și visator. Zădărnice încerc să mă ascund. Sunt sentimental. Sunt ridicol.

În după-amiaza aceasta de noiembrie, sunt trist. Și nu am de ce să fiu trist. Nu trebuie să fiu trist... Privesc plopii prin fereastra mea. Și cad pe gânduri.

Gânduri naive, idiot și revoltator de naive. Cât m-am trudit eu să-mi smulg din suflet slabiciunea aceasta care se numește melancolie...

Sunt melancolic. Deci sunt stupid. Sunt lipsit de voință, de virilitate, de personalitate. De ce să fiu melancolic, pentru că în după-amiaza aceasta soarele strălucește printre copacii desfrunziți? De ce să privesc pe fereastra, în loc să lucrez? De ce să mă visez frumos și bogat plim-bându-mă prin parcuri pustii, cu havuzuri înverzite de mușchi, cu statui însângerate de amurguri, cu viață salbatică ce se înalță pe poduri și ziduri de castel?

Dovada lipsei mele de voință o am chiar în clipele acestea. În loc să lupt împotriva imbecilității nostalgice a soarelui de noiembrie, să mă biciuiesc până la sânge, m-am așezat la masă și scriu într-un caiet pe care nu-l va citi nimeni. Câtă trudă risipită în după-amiaza aceasta... Câte ceasuri petrecute cu dinții strânsi, câte nopți calde, cu luna, care mă ispiteau să visez și să ratacesc pe străzi și pe care le petreceam singur nu s-au dovedit zadărnice. Și tot plânsul meu, toată mândria mea, toată durerea trupului biciuit cu frânghia sunt neputincioase în fața unei zile de noiembrie.

Aceasta trebuia să se întâmple. Așteptam chiar ziua în care nu voi lucra, ci voi

privi pe fereastra. Vointa mea s-a irosit saptamâna cu saptamâna. Dezastrul s-a desfasurat astazi. Si în loc sa ma lovesc si sa ma

83

zbat pâna la cea din urma încercare, eu stau linistit si scriu. Poate gândesc ca îmi voi acoperi astfel vinovatia.

O zi de noiembrie. O zi ca oricare alta. Soarele e trist, si de pretutindeni se ridica tresariri ciudate. O zi calda. O zi în care batrânii si femeile lacrameaza amintindu-si trecutul. Dar ea de ce sa ma întristez? De ce îmi simt sufletul plin de un simtamânt necunoscut, înfiorator, dulce? De ce vreau sa plâng? De ce astept ceva care stiu ca nu va veni niciodata?

Mie nu mi se îngaduie nici una din acestea. Eu nu sunt un adolescent ca toti ceilalti, naiv visator, bolnavicios, natâng, sentimental, caraghios. Sufletul meu e aspru. Vointa mea e absurda, dar e o vointa trainica, formidabila, care apasa si înabusa totul în calea sa. Eu trebuie sa fiu acelasi în toate timpurile si toate locurile. Hotarât ca o stânca, încruntat, cu ochii înclestati de tinta, cu buzele strivite de furie, cu pumnii strânsi gata de a se pravalii si a-mi îndurera carnea. Asa trebuie sa fiu eu. Pentru ca asa vreau eu. Eu, singurul stapân al sufletului si al trupului meu, singurul mascul în turma de adolescenti slabanogi, singura vointa ce nu pregeta sa-si sfarme dintii strângând un drug de fier si sa se biciuiasca racnind, pâna ce carnea se înfierbânta si ajunge dureroasa ca o rana.

Asa trebuie sa fiu eu. Asa cum eram altadata, în zilele când sorbeam suferintele trupului ca pe o desfatate. În zilele când ma desteptam în zori si adormeam dupa miezul noptii. Când îmi alungam somnul cu pumnii. Când citeam pâna ce-mi lacramau ochii si ma ustureau pleoapele. Pâna ce mi se îngreuia capul si mi se rataceau privirile. Pâna ce mi se tulbura cunostinta... în zilele când ma biciuiam...

Cele mai frumoase zile. Pastram frânghia dupa un raft cu carti. În fiecare noapte, înainte de a stinge lampa, începeam sfertul acela de ceas de dulci si dureroase desfatari. Apucam frânghia cu hotarâre, o îndoiam si numaram pâna la zece. Pe spinarea goala - alba si plina - se înfigea cea dintâi lovitura, aruncata peste umar cu ochii închisi. îmi înabuseam tipatul. Era cea mai dureroasa dintre toate. Frânghia se ridica apoi tot mai repede si cadea tot mai adânc. Carnea se înfiora, obrazii îmi tremurau, buzele se albeau. Strângeam pleoapele, ca sa nu vad frânghia cazând. Durerea ma atâta. Loveam tot mai grabit, tot mai scurt. Carnea începea sa se umfle, sa arda. Tâmpilele mi se înfierbântau si picaturi sarate mi se prelingeau pe frunte. Dar izbânda duhului ma desfata. Vointa care îmi calca în picioare trupul putred ma entuziasma de un sfânt si barbatesc entuziasm. îmi suieram izbânda printre dinti, o data cu geamatul carni. Durerea si desfatata se contopeau într-o frenezie ne-j cunoscuta, pe care o sorbeam ca pe o desfatata fara pret. Era singura desfatata pe care mi-o îngaduiam.

Urma, apoi, o clipa de extaz. Durerea ma apropia de mine însumi, jyla purifica. Acea singura clipa era rasplata întregii mele zile de munca. O singura clipa. Urmata de oboseala, de tulburari, de tremuraturi. îmi simteam trupul sfârsit ca dupa boala. De-abia aveam putere sa îmi ascund frânghia dupa raft si sa-mi las camasa pe spinarea biciuita. Câteodata, picaturi calde mi se prelingeau de pe umar pe solduri. Pielita de la încheieturi era rupta de frânghie. Sângele picura si eu trebuia sa-mi spal camasa în zori.

Dar nu întotdeauna durerea si oboseala ma covârseau. De multe ori paseam aprig si madularele nu-mi tremurau când camasa atingea umerii zdrobiti de frânghie...

Au fost zile de izbânda, zile când rosteam cuvântul Eu cu glasul plin. Eram

îmbatat de mine însumi. Eram ametit de vârtoarea pe care o simteam framântându-se în suflet.

Si strigam cu ochii închisi, iluminat: eu, eu, Eu, Eu... zile la care ma gândesc cu dur"~e acum, când sunt trist, pentru ca straluce soarele printre cc> acii desfrunziti...

Eu am vru* sa am sufletul lui Brand. Suflet torturat, aspru si sumbru. Sub care sa se ascunda, totusi, lava fierbinte a entuziasmului, a dragostei si a urii. Eu stiam ca nu va trece mult si glasul meu va fi glas temut în tara.

Voiam, însa, ca - pâna atunci - sa nu tradez nimic din zbulciumul, din întunecimile si flacarile sufletului meu.

Nimeni sa nu ma vada ostenit de lupta si, iarasi, nimeni sa nu cunoasca Dumnezeu pentru care lupt.

Voiam sa trec printre semeni neluat în seama. Sa fiu crezut un adolescent urât si plicticos, si, cu toate acestea, sa

am cugetul si sufletul desprins din stânca. Sa izbucnesc dintr-o data, coplesind turma târâtorilor si uluind neputinta celor care m-au cunoscut si m-au dispretuit. Sa-i biciuiesc si sa le necinstesc fetele si sa ma desfat simtindu-mi trupul gâlgând de viata rodnică si creatoare.

Nu mi-a placut sa am prieteni. N-am vrut sa-mi descopar sufletul adolescentilor livizi si melancolici. Mândria ca port în mine o taina pe care n-o ghiceste nimeni mi-ajungea.

Si gândul ca voi înfricosă cândva cetetele oamenilor de carne, ma îmbata. Eu stiam cine sunt. Si lucrul acesta îmi umplea sufletul cu o nemarginita încredere si ma silea sa-mi încordez bratele ca pentru lupta. Cu atât mai mult, cu cât nimeni nu banuia cine sunt si ce voi putea ajunge.

...Dar n-a fost asa. Mi-am cautat si eu, ca toti oamenii slabi, prieteni. Mi-am descoperit si eu sufletul cersind mângâiere si sprijin. Am tradat colturi din taina mea si am lasat sa se vada ceea ce nu trebuia sa cunosc I decât eu. M-am vrut neîndurat. Si n-am izbutit. Am fost schimbacios si j plin de compromisuri, ca orice adolescent. Am facut si eu glume, am râs j si eu mai mult decât era nevoie, mi-am risipit si eu timpul în vorba cu] colegi imbecili si prieteni plictisitori, am dormit si eu opt ceasuri ca toti] ceilalti, am ratacit si eu, seara, pe strazi, murmurând confesiuni; am 1 aruncat si eu priviri femeilor cu trupuri calde, mi-am pierdut si eu nevinovatia într-o noapte, pe ploaie, într-o odaita umeda, pe un pat în care se framântasera zeci de trupuri, în râsetele celor care asteptau afara...

Si eu, ca si toti ceilalti. Si eu, ca si turma. Ca si oricare alt adolescent slabănog si vicios, care doarme cincisprezece ore duminica, råde spart, flirteaza cu dudui la ceaiuri, ciupestea noaptea trecatoarele pe strada,] danseaza la cabareti, joaca la curse, citeste Rampa, adora pe Mosjou-l kine si se sileste sa para blazat. Ca si Robert, care admira pe Musset...

Si nu numai atât. Am nesocotit cea mai frumoasa hotarâre a mea: aceea de a pastra în mine, pâna la desavârsire, tot ceea ce nazuiam sa] împart mai târziu celorlalti. In loc de a pasi sigur si mândru cu gândurile I mele întregi si cu cartile sfârsite, m-am dat putin câte putin, cu articole publicate prin reviste populare, cu pagini în care nu se gasea nici sufletul, nici cugetul meu, cu rânduri scrise fara entuziasm si fara originalitate.

Am cucerit si eu, cu greu, - ca toti ceilalti - un loc în coloanele revistelor de a doua mâna, care-mi tipareau articolele cu greseli de tipar si cu semnatura necompleta.

Dospea si în sufletul meu atâta josnicie, încât sa astept cu nerabdare publicarea unei traducerii si sa ma supar pentru amânarea ei. Am început si eu ca toti cei care se numesc "scriitori". Care poarta parul retezat la ceafa si

lavaliera neagra, si palarie cu boruri largi. Care se împrietenesc cu directorii de reviste ca sa le tipareasca o-nuvela pe luna. Care publicai un volum de versuri la o tipografie din provincie, un volum de nuvelei cu coperta colorata, intra slujbasi la minister, se însoara si îndura toataj viata povara unei sotii slabe si a unor copii rau-crescuti. Am avut si ein mica mea glorie. Am avut si eu mediocra multumire a unui articol tipa-J rit în fruntea revistei, fara greseli de tipar si cu numele dedesubtul ti-j tiului...

Si am cazut tot mai jos. Croitorul mi-a facut haine "moderne". Ani început a folosi ciorapi de matase, am regretat ca nu am plete, m-am pu-j drat si eu ca Dinu, am citit si eu ultimele romane frantuzesti si revistele! literare, m-am dus si eu la cinematograf, si - dupa fiecare înfrângere -l prietenii mei, bunii mei prieteni, ma încredintau ca ma civilizez si mâl apropii de "normal"...

Nu ma pot, deci, mustra ca mi-am pierdut o dupa-amiaza privind cerul si amintindu-mi tristetile în acest colt. Faptul trebuia sa se întâmple.

Acum, e seara. Melancolia a fost izgonita de amintiri. Am sa pot citi fara teama de a întârzia un ceas la o pagina. Sunt linistit si abatut. În sufletul meu e un gol pe care nici o vointa omeneasca nu-l poate umple. Ar fi zadarnica si neputincioasa orice încercare.

VI. REPETITII

Au început repetitiile pentru Un liceu model. Ne adunam în fiecare seara în sala de muzica. Regizorul este d-l Filimon, de la Teatrul National. D-l Filimon ne regizeaza toate piesele pe care le reprezentam la serbari. Cunoaste baietii si îi simpatizeaza. Fumeaza mult, ne bate prieteneste pe umar si ne povesteste discret anecdote. Anecdote care nu trebuiesc repetate nici acasa, nici în clasa, adauga d-l Filimon.

Profesorii au primit cu caldura sa jucam "revista" lui Fanica. Acum vreo zece zile, dupa ce s-au sfârșit cursurile, s-au adunat cu totii în sala de muzica. Era acolo si directorul, care zâmbea si se încrunta dupa împrejurari. Profesorii s-au asezat zgomotosi în primele banci si asteptau, fumând, lectura "revistei".

Fanica - rosu din pricina gulerului si a emotiei - statea în picioare lângă pian. îl acompaniam eu. Pe o masuta, alaturi, pusese maldarul de note pe care trebuia sa le descifrez. Erau romante, dansuri moderne, marsuri si cuplete.

Am început. Fanica fredona cu tresariri în glas. Partile de tenor le simplifica sau le cobora cu o octava.

Profesorii ascultau, furati, si domnul director întorcea necontenit privirea catre fiecare, ca sa înțeleaga ce atitudine trebuie sa ia fata de "revista" elevului Banateanu Stefan. Profesorii îl încurajau.

Fanica dadea explicatii:

- Baietii mondeni cânta fiecare câte un cuplet în cancelarie. Directorul întreaba curios:

- Si eu le dau voie sa cânte în fata mea?

- A, nu! Dumneavoastra nu sunteti atunci în cancelarie.

- Dar unde sunt?

- Sunteti la clasa.

Domnul director s-a lamurit. Zâmbeste. Fanica - emotionat ca la ora de trigonometrie - continua:

- ...Dar intrati deodata în cancelarie, îi gasiti dansând si cântând, suparati si strigati: "Ce-i cu voi aici? Ce sunt uniformele astea? Ce-i p rul asta? Unde va sunt numerele?..."

Fanica reproduce, pe cât îi sta în putinta, furia d-lui director. D-l director e magulit. Râde si își salta pântecul. Un gest mostenit de pe vn mea când îl stânjenea o rana din razboi.

Profesorii aproba cuplet dupa cuplet, dialog dupa dialog.

- Acum vine cupletul elevului bolnav de galbenare din pricina chimii Priviri semnificative între Fanica și Toivinovici. Profesorii râd zgomotos și fumează cu desfațare. Înainte de a începe, Fanica îmi tonul. Eu apăs pe rând trei clape albe. Apoi, șase măsuri de introducere. Aria e cunoscută. Se aude în fiecare vară la Teatrul "Carabus". Ritmi saltăret al cupletului a câștigat pe toți. Fanica se sufoca cu entuziasm, ajută, la măsură, și de picior. Se oprește după fiecare strofă și explică.

- Acum cântă d-l profesor...

Toivinovici se înroșește. Cine ar fi putut ști ce gândea atunci Toivinovici?

- Acum cântă elevul:

" Noaptea zău că sar din pat

și-mi pare că-s întrebat:

ce-i alcoolul,

ce-i fenolul,

dar benzina,

glicerina,

stearina,

parafina,

fosforatul

și hidratul,

chiar și clorul,

vitriolul

și oxine,

și amine,

oxigen,

hidrogen

și sulfid,

și cuprit,

sifructoza,

și glucoza,

apatit,

galatit...

Și-n mormânt tot

ca și viu, tot pe rost am să le știu!"

Profesorii n-au găsit nici o obiecție actului I. Actul II, cu marsul eroic și protestul împotriva "Curbei Lalescu", i-a pus, întrucâtva, pe gânduri. Fanica a izbândit, înșă, și aici. Fiecare profesor râdea cu poftă de cupletele în care se ironizau ceilalți. Așa că, la sfârșit, fiecare și-a avut mica lui parte de satisfacție și de ciudă.

Directorul a hotărât să se înceapă repetițiile. Profesorii au aprins țigări și au ieșit din sala de muzică felicitând pe Fanica. Fanica se ștergea cu batista pe frunte, pentru că el nu era tenor.

Baietii, care așteptau în curte rezultatul, l-au primit cu entuziasm. S-au împartit și cele din urma roluri.

Ne adunăm în sala de muzică. În banci, în afara de "actori", se mai găsesc câțiva baieti care ne dau ajutor. Minculescu, din clasa a VIII-a, vine printre cei dintâi. Are nasul mare, dar e foarte blând. Și e sufleurul cel mai de pret. Lângă el stă, de cele mai multe ori, Dinu, care ia parte cu căldură la repetiții. Mai vin Petrisor Furtuneanu, Perri și alți colegi. Stau în fund și comentează rolurile. Fac pronosticuri asupra succesului fiecăruia dintre noi. Mi se prevede izbânda sigură.

Când sunt prezenți toți cei care joacă în prima scenă, d-l Filimon bate din palme.

- Ei, domnilor!

La pian, plictisit, cânta Fossil. Ca să-l entuziasmeze, baietii îl ghiontesc de câte ori au prilejul și îi striga:

- Misca, Fossil!

Pianistul, însă, se plânge regizorului și amenința că va reclama cazul domnului director.

Gianni se misca greu "în scenă". D-l Filimon oftează, își șterge ochelarii și se plesnește pe frunte, disperat.

- Nu așa, domnule Gianni. Nu așa semet, frate.

Gianni se înroșește, pentru că spectatorii din bănci se desfășoară. Se îmbufnează. Și amenința că nu va mai juca "dacă se face galagie". Amenințările îl zapăcesc pe Fanica. Fanica tremura să nu i se dezorganizeze "trupa". Împacă pe Gianni și îl asigură că glasul ajunge tot mai rasunător și mai plin. Gianni cântă:

"În clasa-i plictisitor La oricare profesor, Totuși stau ca-ntr-un salon Și citesc pe La Garconne".

Când sfârșește, baietii din bănci aplaudă, d-l Filimon râde multumit și autorul își ciupește unghiile de teamă să nu se retraga Gianni. D-l Filimon bate iar din palme.

- Ei, domnilor! Mai multă seriozitate! Pianul...

Fossil oftează. Sufleurul își caută paginile. La fereastră s-au gramadit baietasi din cursul inferior, care sorb din ochi pe "actori". Fanica îi goneste cu demnitate.

În mijlocul clasei, cei patru elevi mondeni dansează cântând un refren pe aria Machinalement. Filimon ține măsura cu amândouă bratele. Profesorul de gimnastică, d-l Daian, fumează și ascunde țigara la spate.

Regizorul întrerupe:

- Dar uitate ce e. Mi-e teamă să nu vă calcați între dumneavoastră pe scenă. Da, încă o dată! Toti:

"Ei nu înțeleg că după război Ne-am schimbat și noi. "

Unul:

- Stai, mă, că merge. Filimon întrerupe.

- Pardon. Lasăți reflecțiile pentru public. s Publicul râde magulit.

Vine scena cu un "parinte exasperat". Exasperat din pricina orelor suplimentare de muzică și gimnastică, la care e silit să ia parte - aproape în fiecare după-amiază - fiul său. "Parintele" e Pake. L-au ales provizoriu. Pentru că Pake nu are o dicțiune prea corectă. Iar lipsa de dicțiune revolta mult pe regizor.

- D-l Protopopescu! -N-amrol-lul...

D-l Filimon se plesnește pe frunte:

- De ce nu veniți, domnilor, cu rolele? De ce nu vii, domnule Protopopescu? De ce nu vii, nenisorule?

Fanica își ciupește unghiile.

- Parcă ți-am scos rolul.

- Dar de unde să știu eu că e repetiție astăzi?

- Ceilalți cum au știut? Filimon se resemnează:

- Haid' că-ncepem. Suflă d-l Minculescu. Minculescu primește, multumind cu capul. Regizorul face un semn:

- Intra.

Pake intră în mijlocul clasei, scenă.

- "Bună zău!"

- Nu așa: bună ziua! Tare, d-le Protopopescu! Tare, să se aude.

- "Uita-te ddom-nule..."

- Pardon! Nu se aude nimic, nenisorule. Nici până aici. Vorbite raspicat, domnilor.

- "Dar bine dom'nule, toat-ta zziu-a? A-asta-i ddin c-c-cale af-fara. Fiul meu, c-care în-nvata nou-noua ore pe zi, a-a-cum nu mai învăta de-decât cinci si si-a ajuns pre-miant al doi-lea, în loc s-a-sa iasa pre-miant întâiu. Va-va rog, scu-titi-!!..."

- Nu, nu, nu, nu!... vorbește, frate, mai încet. încă o data... intra!

- "Bu-na zziua, domnule director..."

Spectatorii râd. Cineva facuse o gluma, care se comunica din banca în banca. O auzise și Filimon. Și se suparase, pentru ca era zgomot și nu izbutea să gasească o replica imediată.

- Gura largă, domnule Protopopescu. Dacă ai dicțiune, poți vorbi cât de repede ai vrea.

Tacere. Pake repeta pentru a treia oară. Nu merge, și ceilalți sunt exasperați. Fanica se trudește să gasească un înlocuitor al "parintelui exasperat". Pake, care învățase din primul ceas cupletul și melodia, încearcă mântuirea:

- Să cânt cupletul.

- Lasa, domnule, cupletul. De cuplet ne arde noua acum? Pake râde.

Lângă fereastra, în palton, a apărut d-l Boloveanu. Vine pentru fanfara. De când cu "repetitiile de teatru", nu mai are unde să-și organizeze adunarile pentru fanfara. De fapt, adunarile acestea sunt reduse. Baietii s-au plictisit de fanfara. Nu mai vin decât elevi din cursul inferior și câte un întârziat în disciplină, care crede încă în amenințările d-lui Boloveanu.

"Repetitia" de teatru înveselește pe maestru. Râde cu poftă. Își aminteste, înșă, pentru ce a venit și încearcă o învoială cu d-l Filimon. În același timp, scoate din buzunar o coală cu stampila liceului și semnatura prelungită a d-lui director. Coala trebuie semnată de toți membrii fanfarei. Prin aceasta se obligau să vină regulat la repetiții și să asculte de cuvântul d-lui Boloveanu.

Nu o iscalește aproape nimeni. Pretexte absurde sau inexistente. Câte unii, mai rautaciosi, fac observații cu glas tare, ca să-și aude și d-l Boloveanu.

D-l Filimon da explicații generale.

- Domnilor, hei, nenisorule! Ascultați-mă. Să nu greșiți cumva ieșirile, să vă pripiti, să nu nimeriți usa. Sau să vă împiedicați. Ați stricat tot efectul cu o ieșire proastă. Credeti-mă pe mine. Începe scena cu profesorii de muzică și de gimnastică.

Directorul - adică Bricterian - cheamă servitorul, zis Cotet. Pe servitor îl joacă Vintilescu. Pentru că amândoi sunt din județul Severin. Directorul sună. Intra servitorul:

- Ia cheama, mai, pe domnii profesori de muzică și gimnastică. Profesorii sunt chemați ca să dea lamuriri parintelui exasperat de orele suplimentare.

Baietii sunt obosiți. Stau rezemați de ziduri și privesc zbuciumul regizorului, al autorului și al celor doi profesori de muzică și gimnastică. Totuși, unii lucrează. Gianni "repetă" rolul cu Morariu, dansând. Fanica se trudește să învețe pe cei cu cupletele grele. La rastimpuri îi ascultă și îi amenință încruntat când fac prea multe greseli. Bricterian încearcă la orgă, cu un deget, Cavalcada Walkyriei. Cel mai multumit e, înșă, Robert. Se plimba prin clasă cu picioarele încovoiate în ritmul unui dans improvizat pe muzica cupletului, cu capul lasat într-o parte, cu mâinile departate de trup, ochii pe jumătate închisi. Sorbea deja gloria, voluptatea bisării în scenă deschisă, după cum ne-a marturisit el.

Se oprește în fața mea. Mă bate pe umăr și apoi îmi încredințează ultima lui taină:

- Stii c-am învățat cupletul Bacalaureatului?

- Impecabil. Mi-am aranjat și costumul. Și cum am să mă fardez. Ochii facuți, buzele roșii, puțin roșu în obraz... îi tai pe toți... Or să se uite damele la mine.

Si nu numai atât. La repetitia generala, el se va învăța sa priveasca -în timp ce cânta cupletul - prin loji.

- Asa fac toti artistii mari. Iar dupa reprezentatie, îți jur c-am sa primesc scrisori de dragoste si declaratii.

Tace. Ma priveste în ochi si îmi zâmbeste dulce. Ma mângâie pe obraz.

- Al dracului mai esti tu, doctore.

Plecam în grupuri. Filimon povesteste anecdote si baietii râd zgomotos, ca sa-i faca placere. În fata portii ne despartim în trei cete. Baietii mondeni se îndreapta catre Calea Victoriei.

Noi, actorii, nu ne îngrijim de lectii. Profesorii nu îndraznesc sa ne asculte. Îi mintim ca facem repetitii în fiecare zi, toata dupa-ami Profesorii ne cruta.

Fiecare se gândeste ca își are un reprezentant pe na. Asa sunt profesorii: oameni cumsecade.

VII. DRUMUL CATRE MNE ÎNSUMI

Trebuie sa ma cunosc. Trebuie sa stiu odata sigur cine sunt si ce vreau. Am amânat mereu lucrul acesta, pentru ca mi-era teama. Mi-era teama ca nu voi izbuti sa-mi luminez sufletul sau ca lumina ce va aluneca asupra-i sa nu ma îndurereze. Eu mi-am închipuit anumite lucruri despre mine însumi. Ce se va întâmpla daca acestea nu exista aieva? Daca ele n-au fost decât o parere? Ceva mai mult. Eu am cautat sa ma supun acestor trasaturi pe care le-am socotit parti din sufletul meu. Mi le-am impus si mi le-am însusit. Ce se va întâmpla cu ele, daca voi sti ca nu sunt decât niste vestminte îmbracate în sila? Voi putea, oare, sa le parasesc fara sa ma copleseasca golurile sufletului meu? Am hotărât de multe ori sa ma analizez pâna la capat, sa patrund cât mai adânc si calm în suflet. Dar n-am izbutit. Niciodata nu m-am putut concentra. N-am putut gândi asupra mea însumi. De câte ori încercam sa ma analizez, ma trezeam într-un întuneric desavârsit. De unde sa încep sa ma caut? Unde as putea fi eu însumi?

Ce cautam eu? Sufletul meu. Unde? Si cum se putea recunoaste adevaratul meu suflet între miile de suflete pe care le purtam în mine?

Gândurile se risipeau. Ma desteptam cugetând la alte lucruri. începeam din nou, încapatânat, închizând ochii, astupându-mi urechile, apasând tâmplele. Acelasi întuneric. Si nu întâlneam, nicaieri, nici o lumina, nici un sprijin. Cum sa ajung la mine însumi? Cum sa-mi cunosc eu sufletul si sa vietuiesc întocmai dupa nevoile lui?

Pentru ca eu vreau sa ma cunosc, pentru a înțelege calea pe care va trebui sa pasesc.

Am pierdut, odata, o dupa-amiaza întreaga. Am aflat un singur lucru, pe care-l banuiam, însa, de mult: ca eul meu din ceasul acesta nu e asemenea celui din ceasul trecut si cu atât mai putin celui din ziua trecuta. Ceea ce m-a uluit. Nici nu mai înțelegeam acum rostul hotărârii mele de a-mi gasi sufletul. Daca sufletul meu nu e unul, ci o infinitate, cum l-as putea cunoaste pe cel adevarat? Eu am observat ca, de-a lungul zecilor de constiinte, exista o linie de continuitate. Dar ma îndoiesc asupra realitatii acestei linii de continuitate, care ar alcatui personalitatea. Mi se pare ca ea se datoreste vointei mele sau sugestiilor celor din jurul meu. Am observat ca un om se trudeste sa nu dezmința ceea ce crede el sau altii despre sine. Personalitatea n-ar fi, atunci, decât ceva impus de vointa, iar nu izvorât întocmai dinlauntrul sufletului. Ar fi numai o masca.

Dar tot ce am scris pâna acum stiu ca nu e adevarat. Stiu ca exista un singur suflet, rasfrânt în mii de atitudini trecatoare. Ca acelasi suflet se afla îndaratul tuturor starilor de constiinta. Ca, de multe ori, se strecoara într-însul stari de constiinta streine, dar acestea sunt trecatoare si pot fi îndepartate la cea dintâi

cercetare launtrica.

Eu simt, deci, ca exista un singur suflet în mine. Dar cum sa ajung la el? Lucrul mi se pare atât de greu, încât ma înfioara. Daca mi s-ar da o problema de algebra sau de geometrie - cu toata slabiciunea mea la matematica -, eu as putea-o rezolva sau as putea indica mijlocul prin care s-ar putea rezolva. As sti, în cel mai rau caz, de unde trebuie sa încep.

Când încerc sa ma gasesc pe mine însumi, însa, nu am nici o metoda, nici o indicatie. Mie mi se pare o lume noua. Am vrut sa ma lamuresc citind carti de psihologie, dar în cartile de psihologie nu se gaseste ceea ce caut eu. Acolo se cerceteaza alte lucruri, interesante, dar nu mijlocul de a ma cunoaste pe mine însumi si a intra în stapânirea tuturor fortelor sufletului meu.

Si lucrul acesta e necesar. Altminteri, nu voi avea curajul sa patrund în viata. Eu stiu ca voi pieri daca nu voi urma drumul sufletului meu.

Sufletul meu... lata ceea ce ma tulbura. Nu-l pot aduce la lumina. As vrea sa-mi gasesc sufletul cum gasesc pancreasul unui câine la anatomie. Sa-l masor, sa-l cântaresc si sa-l pretuiesc în valori. As vrea sa stiu daca sufletul meu e sufletul unui adolescent melancolic sau al unui mascul întarâtat. Daca eu sunt un om de stiinta sau un sentimental. Daca ma pot încrede în preocuparile mele actuale sau trebuie sa fiu banuitor si sa ma tem de timpurii schimbari.

Pentru ca sunt zile când vointa mi-e sigura si mintea limpede ca a unui barbat. Atunci lucrez cu sârg, planuiesc lecturi si scriu indicii cartilor.

Si iara sunt zile când ma destept târziu si ma întorc abatut de la scoala si toate din jurul meu mi se par vestede si inutile. Sunt zile care eu le urasc.

Ochii îmi aluneca de pe pagina si îmi sterg mereu ochelarii, ca treaca timpul, si ma întreb: la ce bun? Iar daca recitesc planurile lucrurilor de mai târziu, ma întristez.

Sunt apoi ceasurile petrecute privind pe ferestruica mansardei mele sau pasind pe strazi necunoscute, pe sub castani. Ceasuri care ma tulbura, ma nelinistesc. Ceasuri în care nu ma recunosc. Atunci, un gând ma framânta si eu, din toata puterea vointei mele, îl izgonesc. Altminteri, pierd curajul. Eu ma întreb: daca voi regreta mai târziu adolescenta

care mi-am petrecut-o, absurd, în marginea vietii? Daca voi plânge mai târziu cei saptesprezece ani pe care îi am acum si pe care îi sfârsesc în mansarda, singur, privind la rastimpuri doi plopi?

Stiu: nu sunt un baiat frumos, dar am saptesprezece ani. Si în ceasurile când ochii îmi aluneca de pe carte, iar vointa îmi slabeste, ma gândesc mult la acesti saptesprezece ani.

De multe ori, izbândesc. Lucrez pâna noaptea si adorm fericit ca m-am învins pe mine. Adorm surâzând.

Alteori, însa, nu izbutesc sa ma apar. Sunt coplesit si pornesc pe strazi.

Si toate acestea ma întristeaza. Trebuie sa lupt mereu, trebuie sa ma apar împotriva sufletului meu, pe care nu-l cunosc si care mi se dezvaluie la rastimpuri, contradictoriu. Niciodata nu mi-am gasit sufletul acelasi, în fiecare zi, altul. Iar eu trebuie sa lupt ca sa duc mai departe ceea ce începusem cu o luna, cu o saptamâna, cu o zi mai înainte.

Daca m-as cunoaste... Atunci as fi atât de sigur de mine însumi si de viata... As spune: asa mi-e sufletul, si asa vreau eu. Dar acum mi-e teama de viitorul acela întunecat si amenintator catre care ma îndrept calauzit de un suflet orb. Daca mai târziu se va face lumina si voi înțelege ca am apucat o cale gresita? Daca ma voi simti strein în lumea pe care o socotesc acum prietena? Voi mai avea curajul sa ma întorc pe aceeasi cale si sa încep o alta viata, noua? Si voi avea putere?...

De multe ori, încercând sa aflu cine sunt, m-am înspaimântat. Nu ma

recunosteam în multe fapte împlinite si vorbe rostite. Mi se parea ca a fost altcineva. Inainte de a adormi, ma gândeam la ziua care se scursese, fara veste. Ma întrebam: care a fost sufletul meu? Si îmi apareau suflete streine, si ma înfioram.

Am aflat ca însusi sufletul, pe care-l simteam în timp ce citeam îmi era strein. Atunci adormeam obosit si îndurerat.

In alte zile, ma grabeam sa ajung acasa si ma atâtam la munca si eram stapân pe gândurile si pe sufletul meu.

Si pasind, astfel, auzeam revarsându-se pe vreo fereastră game la clavier sau sonate pe care le framântasem si eu, demult, lacramând de ciuda degetelor prea mici si a octavelor prea mari. Sau auzeam melodii care îmi desteptau în suflet tristeti si pareri de rau. Indata încetineam pasul. Sufletul mi se schimbuse. Eram abatut. Gândul odaitei cu carti nu ma tulbura. Si paseam tot mai încet, si ocoleam strazi multe pâna sa ajung acasa, si nu ma gândeam la nimic. Nici la vremea pretioasa pe care o pierdeam pe sub castani. Si nici la cartile pe care le voi scrie.

Alta data, ma întristau simple si neînsemnate viniete risipite prin reviste. Undeva, o fata pe o banca, sub un copac înfrunzit, iar în departare, liniile dealurilor pe care le ghiceam înSORITE. Gravura aceasta ma întristeaza întotdeauna când o privesc cu luare-aminte. Nici eu n-as putea spune pentru ce. Dar e atâta melancolie în privirea fetei, singura, sub copacul înfrunzit... Si atâtea pareri de rau în liniile dealurilor, care exista undeva, aproape de tot, si pe care eu nu le privesc, ci trec alaturi, cu privirea atintita catre o lume moarta...

Si iarasi ma întristeaza o vinieta tot atât de simpla. Un drum de tara, marginit cu plop. In câmp se zaresc seceratori. Iar pe drum, un drumet paseste. Banal. Plictisitor. Dar eu ramân mult timp privind plopul si drumetul. Poate ma gândesc la plopul din curtea cu grilaj de fier, pe care eu îi zaresc pe ferestruica. Ma gândesc la câmpurile pe care nu le vad decât vara sau în duminicile de primavara, când umblu mult si ajung departe de oras.

Ascund revistele si citesc înainte. Dar nu pot citi. Ma mustru. Privesc pe ferestruica plopul si acoperisurile plumburii si aud - stinse zgomotele din strada. Câteodata se înnopteaza. Poate de multe ori am lacramat, dar n-am stiut aceasta.

Apoi aprind obosit lampa.

Atunci, odaita reînviata si cartile din rafturi îmi vorbesc, iar sufletul meu se întoarce. Si întotdeauna regret timpul pe care l-am pierdut privind pe fereastră sau întristându-ma pentru o melodie de clavier si o vinieta cu un drum de tara, vara.

As vrea sa stiu cine sunt, si nu stiu. Am scris caiete multe ca sa descopar. N-am izbutit. Romanul meu va fi un roman cu eroi ciudati. Sufletele lor nu vor fi liniare, dintr-o singura bucata. Eu n-am întâlnit pâna acum un asemenea suflet printre adolescenti. Dar nu-mi voi putea analiza personajele, pentru ca nu le cunosc. Nu le pot înțelege în adâncurile sufletelor.

Ma privesc. Privesc în mine. Atâtea trasaturi streine, contradictorii...

Iata de ce nu voi putea scrie niciodata Romanul adolescentului miop e singura mea nadejde.

VIII. INCIPIT VITA NOVA

A nins toata ziua. Sufletul meu ar fi dorit, poate, sa se simta trist, dai nu i-am îngaduit eu. De aceea am fost astazi fericit, pentru ca asa am voit eu. Am citit

pâna noaptea târziu. Apoi am obosit si m-am întrebat* asupra mea. A trecut toamna, si multe lucruri dintre cele care îmi faga-J duisem sa împlinesc nu le-am împlinit. În caietul acesta am scris tot mai rar si mai putin serios. Nu m-am analizat. N-am învățat psihologie, ca sâ pot sa ma cunosc.

Au început sa ma strabata alte gânduri. Au început sa-mi placa alte lucruri. De chimie, îmi amintesc prea rar. As vrea acum sa stiu ce e sufletul, dar cred ca lucrul acesta e foarte greu de aflat. Am citit multe carti, dar n-am câștigat nimic. Dimpotriva. Vreau sa citesc acum si pe Bergson.

Sunt fericit, cel putin, ca am scapat de matematica. A trebuit sa ma hotarasc sa trec la modern. Si am trecut. Mi s-a îngaduit sa dau examenul de diferenta în mai. Sa ma prezint cu texte latinesti pentru clasa a V-a si a Vi-a.

La modern e alta atmosfera si alta viata. Profesorul e blând, erudit si ironic. Ne spune multe lucruri pe care noi le vorbim. Dar dispretuieste ignoranta noastra. "Maestrul" e un ocultist si filozof. De aceea se ocupa prea putin de cunostintele noastre la gramatica si ne cerceteaza mai cu placere logica si calitatea stiintei noastre. Îi place sa ne asculte discutând si se desfata, apoi, dovedindu-ne golul argumentelor noastre.

Pâna acum, am învățat prea putin latineste. A trebuit s-o iau de la început, cu aquila, aquilae, si sa ajung la Caesar. Totusi, acum traduc din Horatius. Mi-am cumparat textele legate în pâna si cu coperte de carton. Si am citit toate introducerile. Îmi place mult si limba latina, si profesorii, si autorii, si clasa noastra.

Pentru ca "maestrul" nu asculta decât la sfârșitul anului si pentru ca nu ne sileste nici la teme scrise, nici la extemporale, discutam aproape tot timpul si comentam câte un text de câteva rânduri. În felul acesta, toti îl asculta. Pentru ca nu ne mai temem de nota sau de extemporal. La discutii iau parte, de obicei, Leiber si Petrisor. Când traduce si comenteaza Leiber, se ridica Petrisor si critica. Dupa ce sfârșeste Petrisor, se ridica Leiber si se apara. Si unul si altul risipesc ironii. Dar noi nu apreciem decât ironiile lui Petrisor. "Maestrul", însa, se îndoieste de calitatea amândurora.

Fanica sta în banca a doua. Îsi are textele învelite în hârtie albastra si înseamna cuvintele latinesti într-un caiet special. Lângă el, Bratanu. Bratanu e formidabil în gramatica. Însusi "maestrul" i-a spus într-o zi:

- Ai sa te tâmpesti, ma!...

Bratanu cunoaste toate exceptiile si traduce orice text. Traduce chiar fara sa se uite în carte, ci numai ascultând fraza. Dar nu pricepe de ce a ajuns August împarat, nici pentru ce a scris Horatius Carmen Sae-culare. De asemenea, pentru el, toti poetii sunt "frumosi". Când trebuie sa comenteze: " Vides ut alta stat nive candidum Soracte... ", el ne da lamuriri asupra Soractelui si asupra climatologiei Romei. La Istoriile lui Tacit, Bratanu cunoaste toti consulii, cu anii respectivi. Se informeaza din dictionarul Varemberg si Saglio. Totusi, nu e un erudit. Uita aproape! tot ce înmagazineaza. Numai gramatica latina si cuvintele germane nu le uita. Bratanu cunoaste un covârsitor numar de cuvinte nemtesti si, j cu toate acestea, nu poate sa citeasca fara dictionar o carte germana.

El stie si trigonometrie, si chimie, si fizica, si zoologie. Bratanu stie] tot ceea ce se cere unui premiant. De aceea e premiant cu cununa, de 1 când a venit în liceu. De fapt, cred eu, nu stie nimic. Nu stie decât lectia.

E simpatizat pentru ca e "baiat bun" si primeste sa vina la domiciliu l si sa predea gramatica latina, fara nici un onorariu. Apoi întârzie mult] dupa miezul noptii, ca sa-si faca "lectiile". Si le face, într-adevar. Învata j tot ce i se da sa învete, chiar când "lectia" e prea putin interesanta si el stie ca nu-l mai asculta. E revoltator de constiincios. Pentru "teze", repeta toata materia. Pentru ca teza

- ne spune Bratasanu - se da din toata materia trimestrului. Ceea ce e exact. Dar eu n-am citit niciodata o teza buna, semnata Bratasanu. Niciodata nu spune mai mult decât a citit sau a auzit de la profesor. Nu poate.

E "seful" clasei. Si e cestor, la modern. Adica sta pe catedra si ame-J ninta:

- Marcule, te scriu!

Marcu e cel mai lenes si cel mai neastâmparat, când nu are nici un j roman cu el. Dar Marcu - desi dispretuieste civilizatia latina, "tiranica" ! - e mult mai bine informat. Marcu a citit pe tot Tacit, ceea ce n-a facut nici unul dintre premianti. Si a citit multe volume de Boissier, ceea ce iarasi n-a facut aproape nimeni. Dar Marcu nu stie gramatica si traduce foarte prost. Când poate, copiaza. Iar la examenul oral pregateste dupa juxta câteva paragrafe la întâmplare. De aceea, Marcu are "insuficient" la latina. Dar nu ramâne corigent, pentru ca "maestrul" nu lasa corigenti:

- Stiu eu ca tot nu învatati...

Robert sta lângă Bricterian, într-o banca din mijlocul clasei. Robert | nu stie nici sa traduca, nici n-a citit multe carti asupra Romei. Dar Robert vorbeste. El vorbeste oricând si despre orice. Aceasta, nu pentru ca are talent, ci pentru ca i se pare ca vorbeste "bine". Asa i se pare lui Robert. De aceea se ridica zâmbitor si tuseste. Si vorbeste. Rar, melo-dios - spune el -, cautând cuvintele si articulându-le victorios, când se! întâmpla sa le gaseasca. Dilueaza întotdeauna, ca sa poata vorbi mai mult. Totusi, spun baietii, anul trecut, în vara, a tinut o conferinta asupra Jocurilor de circ la romani, care a avut succes. "Maestrul" l-a felicitat si i-a prezis ca va ajunge mare scriitor si mare orator. Robert se îmbujo-l rase si calca încrezut. De-abia ne mai vorbea. Conferinta a fost însa oj întâmplare. Si o izbânda, pentru ca a venit dupa cea a lui Bratasanu, carej vorbise despre Sosele si apeducte la romani, rezumând o suta de pagini în quarto din Varemberg si Saglio. Baietii jucau tintar sau table. "Maestrul" motaia cu ochii închisi. În clasa nu se auzea decât conferentiarul si zborul mustelilor. Când a sunat clopotelul, toti au rasuflat. Erau mântuiti. Dar Bratasanu nu sfârsise Apeductele. Si nici nu le-a mai sfârsit, pentru câ s-au împotrivit baietii. Iar a doua zi a vorbit Robert.

Înainte de a intra "maestrul", Bratasanu tine un curs de gramatica latina, însoțit de o traducere. În acelasi timp, cu trei banci în urma, Leiber comenteaza. Comentariile lui Leiber sunt originale si instructive. Aceasta, pentru cei care n-au citit La cite antique. Pentru ca, de fapt, eruditia lui Leiber în "antichitati" - ca si a lui Bratasanu - e numai o legenda. Leiber se informeaza din Fustei de Coulanges cu o seara înainte de lectie, iar a doua zi citeaza cu multa siguranta autori latini si culegeri de izvoare pe care nu le-a vazut niciodata.

Leiber "vorbeste" întotdeauna dupa ce a sfârsit Robert. Si îl critica, erudit. Cât timp se petrece aceasta, Petrisor zâmbeste ironic. Fireste, dupa ce oboseste Leiber, se ridica Petrisor. Nici Petrisor nu cunoaste "antichitati". Dar datorita lui e sa critice pe Leiber. Orisice ar spune Leiber, noi suntem siguri ca Petrisor nu-l aproba. Dimpotriva. Adevarul se afla întotdeauna de partea lui Petrisor.

Clasa se desfata ori de câte ori discutiile între "oratori" se încing cu aprindere. Tot "orator" e si Misu Tolihroniade. El, însa, vorbeste mai rar. Când se ridica se îmbujoreaza si articuleaza raspicat. De cele mai multe ori zâmbeste ironic.

Aceasta, ca sa-si "deruteze" adversarul.

Colegii mei de la modern ma entuziasmeaza. Cu multi sunt bun prieten.

Modernul, de altfel, e incontestabil superior realului. La real era o atmosfera înghetata, din pricina lui Vanciu. Cei care stiau la matematici își îngaduiau sa manânce cornuri pâna la intrarea lui Vanciu. Ceilalti, însa...

De aceea sunt fericit. Si toata tristetea pe care mi-au daruit-o zilele de ninsoare trebuie uitata. Am drept tovaras pe Horatius.

IX. CUMOS-AJUNUL

Corul se aduna la mine în mansarda, în fiecare seara. Ca sa fie mai multa lumina, ridicam globul de la lampa. Fumam si suntem fericiti. Pâna ne adunam cu totii, comentam si bârfim. Comentam repetitiile pentru Un liceu model si bârfim pe Robert. Toti simtim o deosebita bucurie sa bârfim pe Robert. Pentru ca Robert a ajuns nesuferit de când spune ca va fi în curând iubit de o printesa. Suntem cu totii buni prieteni. Adica ne spunem pe nume, ne înjur\ fara suparare, ne împrumutam bani si ne povestim "cuceririle". Popri san — care e bas si locuieste în mahalaua Floreasca - ne da în fiecare seara amanunte inedite asupra unei femei care-l iubeste. Popri san afi ma ca e "isterica", si noi îl ascultam, pentru ca asa se obisnuieste între buni prieteni.

Fanica se intereseaza de anumite localuri. Fanica e un baiat serios. Dupa câte stiu, n-a dorit niciodata aventuri cu femei "isterice". El pre-| fera sa cheltuie saptamânal o anumita suma si sa fie linistit. Fanica el preocupat de chimie si matematica, ceea ce revolta pe Robert, care va fa în curând iubit de o printesa. Vin si alti buni prieteni - tenori, baritoni, basi -, care îmi admiră cartile si rabdarea. Fiecare îmi face aceeasi marturisire: ca el n-ar avea atâta "vointa". Iar eu sunt magulit si ma arat modest si îi bat pe umar. I

Câte unul din "elita" ma întreaba ce mai scriu si unde mai public. Sunt sigur ca nici unul n-a citit o pagina din tot ce am publicat eu. Pentru! ca nu-i "intereseaza". Îmi admira, însa, cutiile de gândaci si se minu-| neaza. Se minuneaza de numarul lor si de faptul ca n-au picioarele rup-| te. Si eu le explic ca îi conserv în solutie de sublimat si îi usuc pe o l bucata de pluta, între ace. Toti ma întreaba cum se numesc gândacii] verzi-aurii, din colt. Si eu le spun calm: cetonie aurata. Ceea ce îi im-| presioneaza.

Fanica regreta ca am prea putini fluturi si prea multe "albine". D aceeași parere se arata a fi înca trei prieteni. Eu le spun ca acelea nu s albine, ci himenoptere. Cum însa noi, la zoologie, n-am ajuns înca clasa insectelor, Fanica nu are de unde sa stie lucrul acesta. El afirma, totusi, ca fluturii sunt mai "frumosi" si mai interesanti.

- Dau alt aspect.

Pentru ca suntem prea multi, nu se încing discutii literare si nici filozofice. De obicei, când vin Brictorian, Petrisor si Dinu, întâziem pâna! seara discutând. Brictorian vorbeste si se învârte prin odaie. Si cum: mansarda mea e prea mica, învârteala - în loc sa-l linistiasca - îl enerveaza.

Dinu discuta fumând în fotoliu. Daca se înfurie, ia o pozitie mai ver-| ticala si vorbeste mai tare.

Petrisor argumenteaza sofistic. Ceea ce izbuteste sa ne supere toti. Aceasta, pentru ca nici unul dintre noi nu e în stare sa-i nimiceas logic, sofismele.

Începem repetitiile sub bagheta lui Fanica. Perri îi împrumuta diapa zonul.

Fanica îl loveste cu putere de marginea biroului, apoi închid ochii si încearca: laaaa... Diapazonul e indispensabil, dupa cum e si ba-. ghetă de trestie.

Cântam întâi Buna dimineata la Mos-Ajun pe trei voci. Tenorii deschid gurile cât pot si-si lasa capejdte"pe spate. Basii își strâng buzele si-si înfig barbiile în piept. Ei spun ca asa fac chiar cei de la Mitropolie.

Fanica e multumit de Buna dimineata. Noi suntem rosii si ne stergem cu batistele, satisfacuti. Dupa aceasta, cântam A ruginit frunza în vii, cântec iesit din moda, dar trebuincios pentru casele batrânesti. A-cesta ne explica Fanica. Apoi, O, vis al vietii studentesti, care ne întristeaza si pe care Brictorian îl cânta

gândindu-se la Heidelbergul de altadata. Mai repetam Pe -al nostru steag e scris Unire, pentru casele patriote. Si în toata Sevilla nu-i una ca tine, romanta din Don Juan. Acesta e cântecul favorit al lui Robert. Robert ne marturiseste ca noi "nu înțelegem", închide pe jumătate ochii si zâmbeste. Câțiva îl privesc cu admiratie. Robert își trece mâna prin parul marunt si ofteaza:

- Iubesc o femeie...

Fanic? îi aminteste ca trebuie sa repetam si Gaudeamus igitur. Robert se rescrineaza. Ceilalti sunt entuziasmati de imnul studentesc si-l cânta solemn, tara sa cunoasca cuvintele, si tragând cu urechea la vecin:

- "...ita^nostra, a, evis est".

- "evis... iii, ere tur.."

Fanica se trudeste sa pronunte cât mai clar cuvintele,, ca sa le auda toti tenorii. Dar tenorii sunt entuziasmati si nu-si mai asculta dirijorul.

La sfârșit cântam Multi ani traiasca si Totdeauna, totdeauna, sa bem vinul ca si-acuma. Aceasta, pentru ca vom fi invitati în câteva case prietene si trebuie sa fim pregatiti. Acolo ne vom lasa paltoanele în vestiar, vom zâmbi moderat si vom desface\mandarine. Acolo vor fi domnisoare care ne vor îndemna:

-Luati, va rog!...

Si doamne care ne vor admira:

- De câinii pregatiti corul?

Apoi, Bricterian va fi rugat sa cânte prologul din Pagliaccio, si el va raspunde ca e ragusisi va tusi semnificativ. La sfârșit, însa, va trebui sa cedeze^si va începe:

"Sipuo, sipuo, Signore, Signori; Scusatemi. Se da sol mi presento: Io sono iiprologo... "

Domnisoarele se vor îndragosti de el, iar prietenii îi vor spune, lovindu-l pe umar:

- Ai fost bine, armene.

Noaptea era senina si rece. Zapada putina înghetase si sticlea. Baietii soseau grupuri, grupuri si se întâmpinau - la usa mansardei - cu entuziasm:

- Salve, Babo!

- Ura, ba!

- Aaa...

Fanica îi iscodea daca au mâncat nuci sau au baut vin negru. A fixat, apoi, si pedepsele celor nedisciplinati. Pentru o abatere mica, douazeci de lei amenda, scazuta din suma ce o vom încasa fiecare, la sfârșit. Pentru o abatere mare, excluderea de la masa finala sau excluderea definitiva. Fanica e un mic tiran. Dar numai ameninta. Si restrictiunile sale sunt pur formale.

La noua si un sfert pornim. Suntem cincisprezece baieti. Unsprezece coristi, un dirijor, un casier si doi "chibiti". Cântam, în curte, mamei. Mama asculta la fereastra, zâmbind. Apoi ne daruieste mandarine, smochine, pesmeti dulci, mere, iar casierului îi strecoara o bancnota. Toti spun "sarut-mâna" si se întreaba:

- Cât a dat?

Începem apoi colinda. Pasim prin mijlocul strazii si ne uitam unii la altii, si ne admiram, si strigam:

- Multi mai suntem, ma! Si râdem.

Am intrat într-o curte cu grilaj si castani. A urlat un câine si aj s-a stins, brusc, lumina. Fanica a suierat printre dinti:

-Drace!...

Dar baietii au fost revoltati. Au înjurat pe proprietari si au ies: trântind poarta. Alaturi, ne-au primit. Am cântat, fals, Buna dimineata... Apoi, toata Sevilla... Apoi, O, vis al vietii studentesti. Am asteptat. Si am cântat iar: Multi ani

traiasca! A iesit o doamna cu fata luminata si ne-a! întrebat de traiste. Noi am înteles ca doamna glumeste si am râs cu hohote, desi ne puteam multumi cu zâmbete..

Pe tava erau adunate fructele traditionale. Baietii s-au apropiat sfii-j ciosi si au apucat cu mâinile ce au putut. Când am ajuns si eu, nu mai erau pe tava decât vreo cinci nuci si o smochina. Le-am luat, multumind politicos doamnei.

Casierul ne-a vestit, lângă poarta:

- O suta de lei!

La o casa mare, de pe strada Batistei, am gasit lantul pus la usa. L| alta, s-a stins de asemenea lumina, cum am strigat noi, entuziasti:

- Buna dimineata la Mos-Ajun.

Poprisan a luat atunci presul de fier si l-a târât prin toata curtea, zvâr-lindu-l peste gard.

- ...mama lor de ciocoi. Stingeti lumina, ai? Apoi, catre cei din casa, tare:

- Dar ce credeti voi, ba, boanghenilor!? Ca murim de foame si am venit sa cersim, ai? Traditia, ba... Pastele vostru...

Fanica ar fi intervenit, dar râdea în guler si nu putea sa se stapâneasca. Noi ne-am furisat repede în strada, unde am prins curaj. Vocabularul lui Poprisan revoltase pe unii, entuziasmase pe altii.

Am umblat si pe alte strazi. Auzeam câteodata, pe la rascrucii, glasuri barbatesti si ne opream sa-i ascultam. Toti eram de acord ca nici un cor nu-i ca al nostru.

La Radu ne-am lasat paltoanele în vestiar si ne-am îngramadit în sufragerie, unde ni s-a servit ceaiul. Pe masa, în pomiere de cristal, ne pofteau mandarine si mere lucioase. Ceaiul ni s-a servit cu cozonac si câtiva dintre noi - care nu cinaseram - am fost fericiti. În tot timpul am socotit ca e de datoria noastra sa facem spirite. Tinta tuturor era Robert, precum si alti câtiva. Radu, însa, a fost crutat.

Am cântat.

- Totdeauna, totdeauna, sa bem vinul ca si-acuma!

Unii spuneau:

" Câte un pic!"

Iar altii raspundeau, scoborând glasul: - JPfc/ Pier

Ceea ce izbutea întotdeauna sa ne entuziasmeze. Cântam zâmbind, cu fetele iluminate.

Am plecat de la Radu îndata ce mama lui ne-a daruit o suta de lei, si am plecat culegând toate merele si portocalele ce mai ramasesera pe masa. Cozonacul se sfârsise de mult.

Aproape de unsprezece am fost primiti într-o casa foarte luxoasa. Noi am cântat cât am putut mai frumos. Si am repurtat izbânda cu Lopa-tarii, noaptea vine. Cei care ne-au ascultat se aratau multumiti si rontaiau fursecuri în fata noastra. Dupa aceea ne-au mai întrebat daca nu mai stim nimic, si - convingându-se de aceasta - ne-au dat patruzeci de lei.

Drept care, noi am luat ghiulelele de otel de la usa si le-am purtat în brate o strada întreaga. Ceea ce ne-a spalat ocară si ne-a linistit.

La douasprezece, vazând ca nu mai întâlnim decât prea putine case cu ferestrele luminate, ne-am hotarât s-o sfârsim. Am pornit, de aceea, catre mine, unde ne astepta masa întinsa si sticlele cu vin. Mai înainte, însa, trecuseram pe la Fanica, de la care capataram, pe lângă bani, si cinci sticle cu vin. Vin ne-a mai dat si Robert, dar l-am baut pe drum.

Au fost zadarnice toate amenintarile lui Fanica. Nu se mai temea nim de amenda.

- Am înghetat, sefule!

- Ne-nfierbântam si cântam mai bine, Fanica.

- Ragusim altminteri...

- Si n-avem tenori.

In mansarda mea, mama asezase totul mai înainte.

Iar baietii au fost multumiti si de curcan, si de vin, si de atmosft Câtiva, mai obositi, trecusera în odaia vecina si fumau. Baba si cu prisan desfundau sticlele si încercau sa-l îmbete pe Bratasanu. Brai sanu venise cu o sticluta de lichior fabricat de el si cu o punga plina paharute. Ne turna si ne marturisea ca lichiorul e excelent. Nici unul n putut goli, însa, pâna la fund paharutul, pentru ca era prea dulce. Bra sanu vorbea atât de mult si schita atâtea gesturi, încât ajunsese ispitii si baietii nu s-au putut opri sa nu-l îmbete. îi turnau pahar dupa pahar îi spuneau:

- Cu sanatate, sefule.

"Seful" îl golea triumfator, apoi rasufla:

- Nu mai beau.

- Nu fi copil, sefule.

- Am baut destul.

- As! Trei pahare.

- Mi se pare ca ti-e frica...

- Nu mi-e frica.

- Atunci bea-l si p-asta.

- Nu mai pot.

- Fii serios, sefule.

- Hai ca se-ncazeste.

- Nu mai pot sa beau.

- Ce-esti copil?

- Daca ma iubesti... -Tt!

- Lasa-l, ma, în pace, ca îi e frica...

- Ti-e frica sa nu te-mbeti?

- Dar cine te vede, ma?

îi apropiau paharul de gura, seful se hotara. Apuca paharul si-l sorbea dintr-o înghititura. Se facea mai rosu. Apoi, articula:

- Nu mai beau.

Ceilalti din odaia vecina se interesau "cum merge".

Unii asigurau ca într-un sfert de ceas va fi "turta". Dadeau sfaturi.

- Ascultati-ma pe mine, schimbati vinul...

- Toarna un pahar cu rom în sticla.

Dar lucrurile s-au sfârsit altfel. Bratasanu s-a smuls din lantul Poprisan-Baba si s-ajurat ca nu mai își atinge toata noaptea nici buzele de vin. Apoi, deodata... a început sa-si strânga paharutele, sa întrebe daca a placut lichiorul si, la sfârsit, a vestit:

- Eu plec.

Baietii l-au înconjurat:

- Unde pleci, ba?

- Stai, ca mergem la Coana Roza...

- Fetite, ba!

Dar Bratasanu si-a împachetat paharutele, a strâns câte mâini i-a fost cu putinta si s-a îndreptat împleticindu-se catre usa. Atunci baietii i-au cântat:

Numai la betie

Uit de saracie,

Numai la pileala

Vindec orice boala!...

Bratasanu a multumit, dar a ramas nestramutat în hotarârea lui de a se

întoarce acasa.

- Si de ce vrei sa pleci?

- Asa vreau.

- Dar de ce vrei?

- Am eu un secret.

- Lasa, ba, c-o întâlnești mâine.

- Azi e noapte sfânta.

- Mergem, ma, cu totii la Coana Roza. Unul interveni muștrând:

- Lasati, ma, ca se rusineaza!... Bratanu protesta:

- Nu ma rusinez, pentru ca stiu si eu.

- Daca stii, de ce nu mergi?

- Pentru ca asa vreau eu.

I-au dat drumul! Bratanu a pornit singur prin zapada, cautând sa para netulburat.

Noi am mai ramas înca multa vreme. Am mâncat totul si am golit aproape toate sticlele cu vin. Curând, din pricina fumului, a trebuit sa deschidem ferestruicile.

Când ne-am hotărât sa plecam, era patru si jumătate.

Am iesit cu totii în strada si am umblat o bucata de drum fara sa ne despartim, foarte veseli. Gândindu-ne si dezbatând mult, ne-am convins ca nu mai putem trece si pe la coana Roza, pentru ca era prea târziu.

Ne-am urat, însa, unul altuia, "Sarbatori fericite" si ne-am fagaduit sa ne întâlnim a treia zi de Craciun la Fanica, pentru ca era ziua lui. Dupa aceea, despartindu-ne definitiv, eu am mers pâna acasa cu Dinu si am fredonat amândoi:

Pe calul balan, pe calul balan,

Cu saua verde (bis).

Pai, tini-mi-l, Doamne, tini-mi-l, Doamne, Nu mi-l pierde (bis).

SFÂRSITUL PARTII a II-a

PARTEA A III-A

I. SÂMBATA

Trebuie sa scriu aceasta: asteptam sâmbata ca pe o zi rara. Nu pentru ca e urmata de duminica, ci pentru ca sâmbata e ziua trupului. Robert ar spune a dragostei. Iar Poprisan, a femeilor isterice.

Adevarul este, însa, altul. Sâmbata noaptea, noi ne îndreptam catre casele cu felinare rosii; unde nu gasim nici dragoste, nici femei isterice.

La vârsta noastra, aceasta se socoteste un lucru obligatoriu. Si banuieli rusinoase coplelesc pe acela ce încearca sa se fureze. Casele cu felinare rosii sunt gimnazii unde se descopera si se educa fortele masculine. Sunt si aici examene, întovarosite de aceleasi emotii ce strâng sufletele si întuneca vederea. Si sunt tot atât de necesare.

Noi - lipsiti si de fascinatie personala, si de timp, si de bani - nu ne încumetam sa "cucerim" femei. De altfel, lucrul acesta se petrece foarte rar. Noi ne cumparam cu bani putini sfertul de ceas datorit dragostei. Ceea ce poate fi socotit un lucru trist.

Adolescenta noastra își tesuse, poate, alte chipuri decât cele pe care le zarim dupa miezul noptii, rânjind. Poate si noi am fi dorit sa strângem în brate trupuri si sa muscam buze. Poate am visat si noi - asa cum se gaseste scris prin carti -

femei cu ochi negri si priviri de jaratec, care sa ne robeasca sufletele si sa se furiseze, noaptea, în iatac. Dar au trecut ani dupa ani, si femeile gândurilor noastre nu ni s-au coborât în cale. Nu ne-au privit în ochi, rascolindu-ne sângele. Nu ni s-au apropiat, fierbinti si rautacioase. Nu ne-au soptit cuvinte din carti si din vise. Nu ne-au sarutat lung, cu buzele strivite de buzele noastre, cu rasuflarea sugrumata, cu pleoapele apropiate. Au ramas naluciri tulburi, pe care noi toti le pastram ascunse în suflet si le chemam atunci când suntem tristi, când suntem singuri, ca sa ne mângâie.

În locul lor, noi ne-am deprins sa mângâiem prudenti trupuri istovite Si sa sarutam umeri cu miros de pudra ieftina si apa de colonie. Ne-am deprins cu greu. Am pasit la început cu teama în curtile pietruite. Ne-am apropiat de ferestre, cercând sa zâmbim, curajosi. Am întâlnit trupuri vestede si obraji ofiliti, si ochi stinsi, si guri înrosite murdar. Ne îmbiau carnuri despicate obscen. Pentru noi, pulpele se dezgoleau, si camasii stravezii vadeau forme moi, sleite. Noua ne zâmbeau buze ce se cum- : parau în pretul trupului. Pentru noi se rosteau cuvinte afrodisiace, înecate în râsul spart de fecioara beata...

Eu nu stiu nimic de ceilalti. Si nici nu vreau sa stiu în caietul acesta, care trebuie sa ramâna numai al meu. Eu îmi amintesc de noaptea mea. De dragostea mea. De trupul care s-a daruit mie, respectând tariful cartierului. A trebuit sa fac si eu acest pas. Si l-am facut silindu-ma sa par linistit si demn. Am intrat în curte, o data cu ceilalti trei, cunoscatori ai casei si ai "fetelor". Am râs, desi tremuram. Tremuram nu de teama revelatiei trupului, ci de cea a femeii straine, careia trebuia sa-i vorbesc, si a bancnotelor pe care trebuia sa le las pe masa, "dupa".

În fata ferestrei se adunaseră barbati ce priveau, iluminati sau crunti. Am privit si eu, cu ceilalti. Mi-am ales trupul. O rochie dureros de scurta, fara mâneci. Obraji tineri. Glas soptit. l-am facut semn, batând în geam si zâmbind. A zâmbit si ea. Ceilalti m-au felicitat de alegere. Mi s-au comunicat toate farmecele pe care "fata" le daruieste în schimbul celor doua bancnote. M-au însotit pâna la usa, zgomotosi, cu sfaturi si glume.

Odaie în care ramâi o clipa singur si privesti cadre de prost gust si lampa învaluita în foita rosie, si patul.

"Fata" s-a întors. A zâmbit tot timpul. A încuiat usa si s-a apropiat de mine, afectând gesturi de felina. La rândul-mi, eu m-am trudit sa cred. Dar "fata" mi-a spus ca sunt "dragut". Ceea ce m-a descurajat. Eu ma cunosc: nu sunt "dragut". Nu mi-e rusine de aceasta. Dar am înteles ca "fata" minte, fara sa se oboseasca sa ma cerceteze.

M-a întrebat cum ma cheama. Mie nu-mi place sa se intereseze necunoscutii de numele meu. Nu vreau sa popularizez pe strada, nici sa-mi culeg gloria însotita de o strângere de mâna. De aceea, am rostit un nume strain, ciudat. "Fata" mi-a zâmbit.

Restul s-a petrecut fara emotii, nici dintr-o parte, nici dintr-alta. Înlauntrul sufletului, eu eram, însa, tulburat si îngrijorat. Asteptam nerabdator sa-mi vad tovarasa descuind usa si urându-mi "noapte buna". Am lasat, cu teama, banii pe masa. Apoi m-am grabit sa ajung în fata oglinzii. Nu voiam sa-i întâlnesc ochii. De altfel, ea nu s-a aratat miscata de delicatetea mea. l-a numarat, apoi si-a ridicat rochia si i-a înghesuit sub ciorap.

Afara, m-am desteptat. Aceasta era dragostea? Trupul? Femeia?

Eram ispitit sa scui si sa plâng, si sa-mi sfaram pumnii, lovind gardurile. Eram scârbit si umilit. Poate acela a fost singurul ceas când nu m-am gândit cu dispret la sinucidere. Voiam sa alerg, sa-mi rup vestmintele ce pastrau mireasma de carne ieftina si sa uit cuvintele pe care le-am rostit, si

îmbratisarile din pat.

Ceilalti se aratau, însa, multumiti de curajul meu. M-au laudat si mi-au prezis mari ispravi în viata.. Apoi am intrat într-o berarie si am cerut de baut. Plateam eu, sarbatoritul. Prietenii mei au glumit tot timpul asupra "fetii" si melancoliei mele. M-au îndemnat sa fiu vesel. De acum nu mai eram copil. Întelesesem si eu aceasta.

M-am întors singur acasa, târziu, dupa miezul noptii. La un colt, m-am surprins pasind mândru. Am râs, fara glas. Aceasta însemna ca încrederea îmi crescuse. Si m-am bucurat.

Dar în suflet purtam aceeasi deznadejde ca în fata fetei cu bani ascunsi sub ciorap.

Au trecut apoi luni dupa luni, si sâmbata a ajuns tot mai putin emotionanta. Faptul se îndeplineste corect, ca o datorie careia trebuie sa i te supui. Noi toti, cei lipsiti de "cuceriri", ne supunem fara parere de rau. Si pasim, la anumite ceasuri din noapte, în curti tainuite, alegând.

Nici sentimentalism, nici senzualitate. Acestea se petrec în carti sau cu feciorii de boieri. Noi, saraci si cerebrali, framântam trupul ales numai întrucât finalul ne odihneste nervii si ne limpezeste creierul. De ce sa ne ascundem?

Dragostea noastra e sincer fiziologica. Nu ne îngaduim nici perversitati senzuale. Nu cautam nici voluptati îngaduite de tarif. La ce bun? Ne-ar antrena într-o lume noua, pe care nu o putem si nu vrem s-o cunoastem.

Câtiva dintre colegii mei se îndragostesc în vacante. Iubesc si sufera. Dar aceasta nu dureaza mult timp. încep sa calce alaturi de dragoste. Se socotesc natângi daca nu obtin sarutari si îmbratisari prelungite. Ceea ce se reduce tot la fiziologie.

La petreceri se danseaza. Dansurile nu sunt artistice. Si cu atât mai putin sentimentale. Trupurile se apropie, îsi potrivesc simetric formele si se învârtesc, ritmic. Urmeaza încordari si dintr-o parte si din cealalta. Adica, fiziologie.

Faptul poate supara pe moralisti. Dar exista. Din pricini felurite, noi nu ne putem satisface nici senzualitatea, nici impulsul sentimental. Acestea se astern straturi, straturi în suflet si asteapta. Sau deviaza, în forme neasteptate, curioase. Sau se pervertesc, înfiorând.

Poate ar trebui sa scriu lucrurile acestea cu mai multa caldura. Si poate ar trebui sa le luminez dedesubturile. Dar mie mi se par firesti, si aceasta mi-e de ajuns.

Eu, care am cercetat amanuntit pe toti prietenii si colegii pentru "roman", stiu sigur ca nici unul nu a realizat vreo "cucerire". Nici Dinu, nici Robert. Toate câte se spun sunt minciuni necesare pe care le accepta întreaga clasa si pe care nu le crede nimeni.

Deci, numai fiziologie comercializata. Cu atât mai bine. Înca un pas catre adevarata cunoastere a realitatii. Frecventarea periodica a caselor cu felinare rosii ne dezvolta însusirile noastre de viitori cetateni constienti si selecti. Ceea ce nu poate fi decât un lucru îmbucurator.

Noi, care stapânim un trup în schimbul a doua mici bancnote albastre, ne închegam, fara sa stim, alte pareri asupra femeilor. Poate sunt departate de adevar. Dar ele sunt ale noastre, iar nu împrumutate. Ne sunt impuse chiar de viata.

Noi cercetam întotdeauna trupurile trecatoarelor dintr-un punct de vedere strict obscen si financiar. Cântarim din ochi fiecare madular si îl pretuim în bancnote albastre. Ne încredintam cât am fi hotarâti sa platim fiecare în schimbul posesiunii imediate. Discutam îndelung, daca avem timp.

Sâmbata ma întâlnesc din vreme cu Marcu. Si ne alegem distractiile dupa

timpul liber si dupa banii pe care îi avem. Sau mergem la cinematograful, sau ne cumparam caramelle si raticim prin Cismigiu, discutând.

Cu Marcu discut patimas si entuziasmat. Pentru ca întotdeauna ma contrazice. Si aceasta îmi place, cel puțin la început. Discutam ultima carte citita sau articolul lui Cocea din Facla, sau stiintele favorite. El îmi comenteaza texte anarhiste, iar eu îl initiez în orientalism. Pentru ca nu ne înțelegem, suntem nedespartiti. El e sceptic, eu, dogmatic. El e materialist, eu, victima metafiziceii. El calm si afectând o rece indiferenta, eu, torent nestapânit.

Pasim alaturi, în noapte, framântându-ne creierele. Numai creierele. Câteodata, ne întrebam despre femei, despre dragoste, despre trupuri. Dar pe toate le privim în lumina inteligentei, cu care ne mândrim amândoi. Amândoi, în adâncurile sufletelor noastre, suntem autentic sentimentali. Amândoi înțelegem aceasta. Si - cunoscând rana - ne straduim sa o ascundem.

Ajungem târziu în fata caselor unde stim mai dinainte ce chipuri vom întâlni si ce cuvinte vom auzi. Intram. Comentam faptele inedite. Privim si cercetam vizitatorii. Ne soptim observatii pretioase. Ne controlam impresiile. Continuum discutia începuta cu un ceas mai înainte si rupta în zeci de fire sau ne trudem sa gasim explicatii si concluzii asupra noilor cazuri. Tot ceea ce ne înconjoara nu e decât materialul infor pe care noi îl culegem, îl cernem si îl valorificam. Nu suntem nici pedanti si nici nu afectam un intelectualism exagerat. Dar locurile si oamenii sunt prea ispititori. Creierul, obisnuit sa se întrebe, ne daruieste mecanic raspunsuri, care se cer justificate.

începe, în miez de noapte, ceasul menit preludiilor si realizarii erotice. Asteptam întotdeauna pâna ce ne hotarâm sa ne alegem "fetele". Nu din dorinta de a selectiona materialul. Ci din curiozitatea de a le privi cât mai mult. în încaperea cu scaune multe si cu icoana, fetele asteapta. Trupuri tinere sau vestede, zvelte sau trunchiate. Vestminte de iatac, aprinse, scurte, stravezii. Carnea framântata se odihneste. Bratele se împletesc, moi, pe spetezele scaunelor sau atârna, îngreunate, alaturi de trup. Soldurile fara rod împietresc, neînsufletite. Se ghicesc oase înfierbântate de munca si muschi sleiti, si sânge tulburat. Umerii poarta urmele mâinilor care i-au poftit. Sâni, rotunzi si mari, își coboara formele.

Dar asteptarea nu dureaza prea mult. Prin fereastra, ochi masculini au cântarit si au hotarât. Cu capetele în lumina apropiata a lampii, fetele cerceteaza grupul, zâmbind. Pentru fiecare gest nadajduiesc într-un nou client. Aceasta le însufleteste. își vadesc si cele din urma farmece ramase ascunse. Cinic, își întind picioarele, dezgolind pulpele pâna sus, la încheietura soldurilor. Si tintesc cu ochii grupul, asteptând semnul celui indicat.

La rastimpuri, cele cu noroc se înapoiaza, zâmbitoare. Femeia batrâna din colt, care pregateste cafele, le mângâie cu priviri blânde. Celelalte își cauta tovarasi în grupul de afara.

Când ne hotarâm, fetele se ridica repede si ne ajung, în curte. Ne îmbie, zâmbind, în odai cu perdele groase. Iar de acolo ne înapoiem satisfacuti, cu miscari potolite, cu umerii obrazilor dogorâti.

Si parasim curtile cu felinare rosii, si ne îndreptam pe aceleasi strazi, discutând. Discutam cu aceeasi patima. Si amintirea felinarelor rosii nu ne înfioara. Si nu tânguim soarta trupurilor în vestminte stravezii. Si nu lacramam pentru nedreptatea lumii. Ci pasim în noapte, dârji, si simtim cum sânge proaspat pulseaza în vine.

Dar sunt zile când strazile se lumineaza cu soare mult si trupurile noastre poftesc alte trupuri.

De ce sa ascund? Am privit adesea, lacom, solduri si sâni tainuiti. Am sorbit mireasma feminina cu ochi înghetati. Am mângâiat cu gândul carnea tovarasei

ispititoare, în tramvai sau la biblioteca. Am cutreierat prin locuri ascunse, tulburatoare. Am poftit crunt pulpe si umeri albi. As fi muscat buze rasfrânte pervers si as fi sorbit sângele prelins, ca pe o bautura scumpa si rara. Sunt urât si întunecat. Trec pe strada grabit, încruntat, banuitor. Mi-e | teama sa nu atrag atentia înainte de vreme. Cândva, voi pasi pe strazi cu 1 stralucirea biruintei oglindita în ochi. Dar acum, mi-e teama. Si încrun-l terea ma urâteste si mai mult. Iar pleoapele se apropie si privirea se] întuneca.

La colturi, rasar trupuri cu farmece. Trupuri plapânde sau provoca-l toare - mignone, sfioase, ipocrite - sau înalte, mândre, senine. Trupuri l în care se tortureaza simturile, ce contorsioneaza suvoaiele de sânge, \ palpita nerabdarea, se înfierbânta dorinta, se înfioara asteptarea, se în potriveste groaza. Sau trupuri ce vadesc purificarile nocturne, truda] linistitoare, mângâierile care au multumit si înseninat. Trupuri zvelte în] vestminte ce nu dispretuiesc, înca, copilaria. Trupuri ce nu ascund 1 nimic, ci numai adumbresc. Trupuri ce tremura, în vânt, în mânie, în desfatere. Trupuri hranite cu seva fierbinte, înflorite în zâmbet si în pacat.

Cu ochii, le mângâi si le fur, pe fiecare. Micsorati în pleoape vestede, deasupra cearcanelor de nesomn, cu lacrimi ipocrite de miopie, furi- \ sati sub lentile ce deformeaza si dezgusta, ochii mei nu sunt luati în sea-ma. Nimeni nu banuieste câta pofta, câta cruzime si câta ura se ascund \ într-însii. Nimeni nu mi-a întâlnit vreodata privirile ce tâlharesc carnea si dezgolesc trupuri, si musca feciorii. Sunt urât, si buzele se strivesc livid, si oasele se sfarama. Trupurile îsi întorc privirile de pe chipul meu j schilod. Trupurile cauta obraji rozalbi si buze groase, rosii, fierbinti, si ochi mari, albastri sau negri, si brate care stiu mângâia. Ce am eu din toate acestea, pentru trupurile de farmec ce-mi rasar la colturi însorite \ de strazi?

Eu ma ascund si mai mult în vestminte cenusii si as vrea sa fiu un fir de praf, si nimeni sa nu ma ia în seama. Pentru ca dispretul trupurilor îmi îndurereaza sufletul.

Dar, în curând, nu va mai fi astfel. Voi vorbi. Si voi vorbi aproape de trupurile cu vestminte tulburatoare, si vor simti caldura cuvintelor mele, | si jar din faptura mea le va biciui carnea. Ma vor chema atunci si ma vor! iubi. Eu n-am nici ochi frumosi, nici buze rosii si nu le voi putea darui, j Dar trupul meu va fi stânca, si madularele mele vor scrâsni, viril, si muschii se vor încorda, si vor rasufla ca o împletitura de serpi sugru-j mati. Voi raspândi în juru-mi efluvii ce topesc îndoielile. Gesturile melej vor trada pofta necurmata, si mângâierile se vor îndeplini rafinat si bru-l tal, ca un sex ce se desfata si stapâneste.

Voi vorbi. Si ce trup mi se va împotrivi? Ce pumni vor pastra înca vestmintele pe sâni, când degetele mele se vor înfige, cucerind, în car4 ne? Ce pulpe se vor strânge? Ce ochi ma vor privi, curajosi? Buzele VCM musca, bratele vor despica trupul în miscari, piept otelit va coplesi sâni albi. Trupu-mi va fi stropit de sânge. Si izbânda mea va parasi alaturi, istovite, tovarase cu uimire în ochi. Desfaterea mea va fi desfaterea masculului întarâtat. Nu chip frumos si haine colorate. Ci sex pur, ritm vivace, privire dârza, spumoasa revarsare de vreri. Virilitate dezrobata de povara lubrica. Virilitate stralucind cu straluciri stelare. ...Când ma furisez încruntat pe strazi, gândurile acestea ma mângâie. Furia se potoleste. Vedenii ma ispitesc sa zâmbesc. Vedenia biruintei mele asupra celorlalti...

îmi pregatesc razbunarea împotriva trupurilor care acum ma dispretuiesc, dezgustate, cu perverse si dracesti rafinamente. Peste multi ani, ma vor cauta. Si le dezgolesc de pe acum, si le cântaresc farmecele, si le stapânesc. Zâmbete în suflet.

Apoi, ramân iarasi singur pe strada. Si pasesc tot mai hotarât, si îmi aplec tot

mai mult ochii în caldarâm. Sa nu ma vada nimeni, sa nu ma banuiasca nimeni. Pasesc în umbra castanilor. Vedeniile ma întovarasesc. Le pastrez în mine, ca sa ma întarâte. La rastimpuri, ma închipui ajuns pe culmi si ma odihnesc, cu gândul. Bindecuvântata moleseala mi se strecoara, atunci, în carne. Dar ma trezesc repede. N-am ajuns. Urc înca, prin desis, tulburat de vedenii. Obrajii uscati se întuneca. Ochii sclipesc, la adapost de lumini. Pumnii se strâng, nevazuti. Sângele se umfla în grumaji. Si atunci, nu mai astept sâmbata.

II. PAPINI, EU SI LUMEA

Am citit astazi Omul sfârsit al lui Giovanni Papini. De-acum, sunt si eu sfârsit. Romanul meu nu se va mai închega niciodata în pagini si capitole. Iar eu trebuie sa ma schimb. Trebuie, ca sa nu mi se spuna ca am imitat pe Giovanni Papini.

L-am urât si l-am iubit o dupa-amiaza întreaga. L-am urât, pentru ca el cuvântase lumii ceea ce voiam sa cuvânt eu. Si l-am iubit, pentru ca mi-a scris viata. Copilarie înveninata de furie ascunsa, de invidie pe cei cu chip frumos, de ura pe cei bogati si puternici, si fericiti. Adolescenta chinuita de miopie si de obsesii cerebrale, roasa de nebunesti ambitii, biciuita de neputinta, consumata în plâns, pe care nu l-a auzit nimeni si nu l-a banuit nimeni, si nu l-a mângâiat nimeni.

Eu am vietuit viata lui Papini. Si am lacramat, si mi-am lovit trupul, Si am strigat în singuratate, si m-am bucurat de salbatica bucurie citind Omul sfârsit. Acela eram eu. Dar nu eram sfârsit. Nu puteam fi sfârsit. Daca Papini si-a secaturit comorile ce-i licureau ascunse în suflet -comori ce licuresc si în sufletul meu —, aceasta nu ma înspaimânta. Am sa-mi fauresc un suflet nou si am sa-mi poruncesc drumuri noi. Nu vreau sa mai fiu eu însumi. Nu vreau sa fiu Giovanni Papini. Astazi, înainte de apusul soarelui, am murit. De acum, alta lumina îmi va lumina chipul meu schilod. Alte priviri se vor scurge prin ochii mei tulburi si alta viata va izbucni în adâncurile sufletului meu.

Nu vreau sa fiu Giovanni Papini. Nu vreau sa fiu altul. Nu vreau sa port pe umerii mei durerile altor umeri. Nu vreau sa sufăr suferinte straine. Si nu vreau sa-mi îndrept pasii pe drumuri batute de altul.

Papini e urât, e spaima, e miop. Eu voi fi frumos, voi vraji femei, voi avea patrunzatori si limpezi ochi. Am sa-mi palmuiesc obrazii uscati pâna ce voi simti dureros sângele împungându-si pielea. Am sa-mi sfarm lentilele si am sa-mi largesc ochii mari, mari, mari. Ochi limpezi. Ochi negri, daca ai lui Papini sunt verzi. Si ochi verzi, daca ai lui sunt, negri.

Aceasta va fi tinta vietii mele: sa ma deosebesc de Papini. Sa nu seman cu el; sa nu fiu el.

Dusmanul meu de moarte e Papini. El mi-a furat comoara sufletului meu. El a vestejit, a consumat, a calcat în picioare, a siluit, a prostituat valorile pe care eram menit sa le risipesc în lume. El si-a sfârtecat si si-a vadit putreziciunile sufletului. Si prin aceasta s-a înaltat, a ajuns mare, a ajuns sus, acolo unde Eu trebuia sa ajung. Tot ce puteam face, tot ce puteam crea, a creat Papini.

Dumnezeul meu a revarsat asupra-mi jaratecul si gheata glumei perverse. Am fost, în pumnul Demiurgului, o zdreanta. Am fost masca cu chip de lut, zvârlita în lume douazeci de ani dupa original. Am fost creat ca sa ma târasc ca un vierme pe urmele stapânului meu: Papini. Am fost creat ca sa-mi plâng viata, sfarâmata, la picioarele stapânului meu: Papini.

Cei multi si cei prosti, imbecilii si infirmii creierului, natângii cu ochi frumosi si

cu fruntile înguste, fapturnle ce compromit sexul, toti acei tineri vrednici de a primi în fata pumnul meu si al celor alesi, nu vor înțelege niciodata durerea tragica a vietii mele. Si ma vor învinui ca am maimutarit pe Papini. Ca eu, cu vointa mea, am savârsit acele fapte care ma apropie de Papini. Ca nu sunt decât un epigon, o umbra, o rasfrângere balcanica si îndobitocita a florentinului.

Dar aceasta nu se va întâmpla. Imi bat joc de vointa lasa a Creatorului. Imi bat joc de soarta mea. Si îmi bat joc de mine însumi.

În curând, voi fi altul. Voi arata celorlalti ca fluviul sufletului meu se poate revarsa si în alta matca. Voi rodi pretutindeni roade noi. Voi lumina alte întunericiuri si voi urca, sângerat, alte trepte. Ce-mi pasa de ochii pe care i-am istovit citind carti si înnegrind caietul, si alcatuind indici, care de-acum nu-mi vor folosi la nimic? Ce-mi pasa de anii pe care i-am pierdut ca sa ma pregatesc pentru fapte pe care niciodata nu le voi îndeplini? Ce-mi pasa de nazuintele mele, de bucuriile mele, de durerile, de razbunările mele? S-au coborât, acum, o data cu soarele. S-au coborât, departe de sufletul meu. Au cazut în ape întunecate, si eu le privesc de sus, si zâmbesc.

De acum va începe adevarata viata. Si adevarata lupta. Lupta împotriva lui Papini, a Lumii si a Demiurgului. Si lupta împotriva mea: cea mai crâncena lupta...

Papini mi-a fost cel mai neîndurat dusman si cel mai darnic prieten. M-am chinuit si m-am desfatat citindu-l. M-am aflat pe mine însumi. Lumina neasteptata s-a coborât în adâncurile sufletului meu. Viata mi-a stors alte preturi. Preturi pe care eu le întrezaream, dar asupra carora nu cutezam sa-mi înalt bratul. Papini m-a ajutat sa fiu eu însumi. Papini m-a învatat sa pasesc cu pasi grei în fata Lumii si sa strig: iata, acesta sunt Eu. De acum nu mai îmi e teama de ceilalti. Orice îndoiala ce-mi mustea în suflet s-a risipit. Voi tine întotdeauna fruntea rasturnata si îmi voi scuipa râsul si veninul deasupra multimilor.

Ceea ce fremata pâna acum sfios în mine se framânta urias si asurzitor. Puteri neasteptate ma covârsesc. Simt în mine pulsând atât de salbatic viata, încât ma înspaimânt privind-mi semenii. Îmi par toti neputinciosi, meschini, searbezi. În chipul fiecarui trecator nu întâlnesc oglindita decât o comica miniatura a fapturii mele.

EU! De-abia acum înțeleg toata pretuirea, tot aurul, toate darurile ceresti care se ascund în trupul cuvântului de farmec si de groaza.

EU! De-abia acum îmi înțeleg dorintele si stradania necurmata, si durerea mea. Papini mi-a aratat geana cu rosietice sticliri si m-a împins pe drumul cel mai nevoios. Dar nu mi-e teama. Am muschi grei si oase tari, si sânge mult, fierbinte, rosu, si în sufletul meu nu se mai pot strecura de acum laturile adolescentei. Nu mai ma vor înspaimânta de acum asfintiturile de toamna, nici naluciri stupide. Trapul meu va fi vesnic încordat, gata sa se zvârle mai sus, tot mai sus. Si voi pastra în suflet necontenit aceeasi turgescenta masculina, si spenna gândurilor mele va rodi brazde nesfârsite. Caci am de unde risipi belsugul. Nu mi-e teama ca voi seca într-o dimineata si voi cersi de la altii. Înlantrul sufletului meu, suvoaie fara numar spumega, asteptând porunca sa se reverse în lume. În curând va sosi ziua cu rasarit de sânge. As vrea sa Stiu arunci cine îndrazneste sa ma înfrunte. Cine cuteaza sa se apropie, netemator de jarul ochilor si gândurilor mele. As vrea atunci sa stiu ce melc din multime încearca sa-si târasca fapturna-i lipicioasa catre soldurile mele. As vrea sa-mi vad tovarasii si dusmanii, si sa privesc în ochi miile de zdrente care alearga acum pe strazi. As vrea sa-i vad cum l mura si cum își coboara trupurile în tarâna, copleșiti. Si cum se framânt cu maruntaiele arse de veninul invidiei si al

neputintei ciunge...

Nu mi-e teama de nimeni. Sunt gata sa dovedesc oricui aurul si bijv teriile mele. Chiar lui Giovanni Papini. Si as vrea sa aud ca ma învinu ieste cineva de plagiat. Si ca romanul meu e copiat dupa Un om sfârsit. As vrea sa cunosc pe acela care se va îndoii de carnea si de duhul meu Ma va afla, adolescent miop, sub teascul cartilor mele din mansarda. Sa vina, pizmas si certaret. Il voi întâmpina, îl voi lasa sa-mi pipaie încheieturile gândurilor, sa-mi ravaseasca sertarele, sa stinga rani vechi. Poate, la urma, pe înserat, cineva dintre noi doi va zâmbi...

III. UN AN

A trecut un an.

A trecut un an, si eu n-am scris nimic în caietul acesta. De ce sa scriu? Romanul adolescentului miop mi se pare inutil. Am râs de multe ori cu Dinu amintindu-mi de el si de planurile mele. Gloria de romancier precoce nu mai ma ispiteste:

A trecut un an. Si n-a murit nici unul dintre noi, dar parca am murit multi. Am recitit tot ce am scris ;pâna aici. Ce departe mi se par unele lucruri si ce straine altele... Am trait cu totii, aproape zi de zi, împreuna. Iar recitind viata mea de acum doi ani si de anul trecut, înteleg cât de mult ne-am schimbat noi si cât de mult sufletele noastre.

M-am racit cu totul de Robert. Incet, încet, aproape fara sa iau seama. El ma crede pedant, eu îl cred naiv. El ma plictiseste, eu îl enervez. Ma viziteaza tot mai rar. Si când vine la mine, nu avem ce sa ne spunem. Ma întreaba, asa, pentru ca nu stie cum sa înceapa:

- Ce mai citesti?

Si eu îi arat cartea pe care o am în fata. Si amândoi ne privim cu neîncredere. El spune prietenilor ca m-am îndobitocit cu eruditia. Si eu îl vorbesc de rau si îi ponegresc numele.

Nu mai suntem nici colegi. El a dat clasa a VUI-a în particular, Furtuneanu si Bricterian, si a cazut. Ceilalti au trecut si acum sunt la facultate. Dar Robert n-a mai voit sa se înscrie iarasi la liceu. S-a înscrie la conservator, cu Bricterian, si poarta vestminte stranii, menite sa ai ga atentia.

...Un an. Si ma simt atât de încurcat în fata caietului acesta. Ce scriu? Ce a fost esential pentru mine în timp de un an? Au trecut fapte dupa fapte, si m-au miscat, si apoi le-am uitat. Am citit mereu si am scris. Si am ramas tot mai singur. Ceilalti s-au oprit în locuri pe care cugetul meu nu are sa le cerceteze. M-au lasat sa pasesc înainte, singur. Unii ma privesc cu neîncredere. Si eu m-am închis tot mai mult în mine. Si n-am gasit nici un suflet prieten, prieten cu adevarat.

Dar aceasta nu trebuie sa ma îndurereze. Eu am sa ramân mereu tot mai singur. Nu e bine asa? Si nu am vrut chiar eu aceasta?

Ma gândesc, însa, la primavara care a trecut fara sa ma raneasca. Primavara pe care am petrecut-o, toata, la biblioteca. Dupa-amiezi dulci si înserari linistite, cu cerul însângerat, care se coborau în biblioteca, întristând. Si eram acolo singur sau cu Marcu, si vedeam perechi, si vedeam studente, si eu ma gândeam la facultate, si ma gândeam la limba greaca pe care va trebui s-o învat si care îmi va istovi ochii si anii cei mai frumosi...

Si erau atâtea gânduri, si simteam atât în suflet, si nu aveam cui sa le destainuiesc. Atunci poate sufeream mult, dar eu îmi spuneam ca nu sufara, ci ca aceasia e fericirea: singuratatea.

Si asa s-a scurs primavara, în fata aceleiasi volum enorm, legat în piele verde si pe care nu-l mai cerea nimeni. Si a venit vara si dupa-amiezile erau tot mai calde si mai lungi, si studentele îmbracau rochii subtiri si albe, si ele erau dragalase si zâmbeau, iar eu eram urât si citeam aceeasi carte fara sa-mi ridic ochii. De ce sa-i ridic? Iar lângă mine, Marcu. Si amândoi zâmbeam când trecea pe lângă noi vreo fata frumoasa si, pe drum, comentam.

Si iata acum ca se sfârseste alta primavara, si eu tot în biblioteca astept serile, si tot singur ma întorc spre casa. Si mereu îmi spun ca sunt fericit. Dar parca eu nu stiu ca aceasta nu e fericirea?...

M-am schimbat, acum, mult. Am înteles ca trebuie sa duc o viata dubla. De aceea, altul sunt fata de prieteni si altul fata de mine însumi. Am încercat de multe ori sa aflu cine sunt. Dar n-am izbutit, si în ziua aceea am fost cumplit de trist. Dimineata, însa, am avut perfecta constiinta de mine însumi. Ceea ce m-a mângâiat.

Dinu s-a facut mai frumos.

Poate scriu acestea, numai pentru ca trebuie sa scriu în caiet cât mai mult, dupa un an. Dar cum as putea sti eu ce s-a petrecut într-un an? Fiecare dimineata mi-o petreceam asteptând orele de biblioteca. Iar în biblioteca nu mai eram eu. Era cineva care citea. Citind, pierdeam constiinta oricarui lucru împrejmuitor. De aceea, ceasurile de biblioteca îmi sunt ceasuri straine, pe care nu le pot distinge în timp. E foarte greu sa limpezesc aici nuantele pe care le-am aflat cu privire la eul din biblioteca si eul din restul zilei. Timpul nu poate fi perceptat decât de acesta din urma. Amintiri, deci, nu gasesc decât în el. Dar e atât de saracacios...

Cea mai mare parte din timp petrecând-o citind, eu nu am astazi aproape nici o amintire dintr-un an întreg. Nu stiu cum a trecut iarna, nu stiu cum a venit primavara. Pastrez vii câteva zile din vacanta Pastilor si câteva saptamâni din vacanta mare. Incolo, nimic.

In fiecare noapte adormeam cu gândul la cartea pe care o lasasem pe masa. In fiecare dimineata ma desteptam necajit ca pierdusem atâta vreme si cartea ramasese necitita. Si mereu ma gândeam la viitor, si mereu doream alte carti, si tot ceea ce faceam, faceam pentru viitor. Iar zilele treceau una dupa alta, cenusii, monotone, iluminate de aceeasi dorinta.

Când am vazut eu cea dintâi floare? Si când am zâmbit eu, urmarind cu ochii un fluture alb? Când m-am întristat, copleșit de apusuri reci si rosietice, care se preling pe ziduri, însângerând bulevardele?...

Petrisor e acum la facultate si ma întâlneste câteodata, si îmi povesteste. Iar eu îl ascult cu bucurie si ma gândesc apoi ca în curând voi fi si eu student si voi duce viata de student.

Dar stiu ca nu va fi asa.

Dupa un an, aproape toti prietenii mei au iubit. N-a scapat nimeni. Numai eu. Eu ma bucur de aceasta si îmi spun ca e dovada de virilitate. Dar parca eu nu stiu ca atunci ma mint si ca îmi musc buzele ca sa nu plâng? Si nu stiu ca zâmbesc întotdeauna silit si batjocoresc pe cei îndragostiti, dar ca si eu as vrea sa încerc iubirea, pentru ca în inima mea clocoteste iubirea si se revarsa?

Dar astazi sunt trist. Aceasta e pricina pentru care am scris atâtea pagini inutile. Am închis cartea ca sa-mi citesc "romanul" si acum îmi pierd timpul sa-l continuu îndurerat ca un adolescent. Adevarul e ca astazi sunt trist si, deci, imbecil. Iar mâine voi fi puternic, ca întotdeauna, si voi lupta. Si, dupa lupta, va veni izbânda. Si toate tânguiriile acestea în urma unui an care a trecut, dar care mi-a daruit doua sute de carti mai mult citite, sunt vrednice de eroii lui Ionel Teodoreanu.

E drept, sunt si eu câteodata obosit. Si atunci sunt slab si scriu aici pagini

duioase, triste, dulci. Dar acestea sunt false. Dimineata, în zori, când ma deștept, daca as reciti, as râde. Ceasurile triste sunt trecatoare. Le îndepartez cu vointa sau le îndeparteaza viata din mine. Simt clocotind în vine, în piept, la tâmple, viata. O viata pe care nici unul dintre tovarasii mei nu o simte. O viata care creste si se tulbura, si spumega, si se înfierbânta, si creste, si ameninta, si zguduie temeliile fapturii mele. O viata pe care cu greu o acopar si o ascund. Dar pe care o simt când sunt singur si care ma înfioara cu fiorul luptei si izbândeii. Cei care îmi spun ca voi ajunge om de stiinta se înseala. Ei n-au vazut în eruditia mea decât eruditia. Dar eu înțeleg. Eu stiu ca, dedesubt, se ascunde altceva: pofta. Si eu ma cutremur de pofta mea si ma cutremur la gândul revarsarii sale în lume.

De aceea, ceasurile mele triste sunt trecatoare. Sunt umbre în viata mea puternica si fierbinte, care navaleste din adâncuri. Nimeni nu-mi banuieste viata. Dar eu nu o voi mai putea ascunde mult.

A trecut un an si mi-au ramas prea putine amintiri. Cu atât mai bine. Ce sa fac cu amintirile? Amintirile sunt icoanele timpului pierdut. Eu nu mi-am pierdut timpul. Am muncit. Munca continua, statornica, rabdatoare, înflacarata de sfântul entuziasm al cunoasterii, strabatuta de fiorul vietii interioare. Munca pe care o împlineam gemând, suierând, strigându-mi izbânda sau durerea, sfarâmând dintii, strângându-i, cu fata încordata sau împietrita, cu ochii înclestati de tinta. Noaptea adormeam regretând ceasurile pe care trebuia sa le petrec nemiscat, oftând în somn, rasuflând sforaitor. Sau adormeam frânt de oboseala, cu pleoapele vestede si grele, cu fruntea înfierbântata. Si ma deșteptam în racoarea zorilor, si ma frângeam în caldura patului, si trupul se împotriva, si se ridica. Ma îmbracam tremurând si ma asezam la masa. Iar fata se usuca, si ochii se învinetesc înfundându-se, iar pe frunte se adâncesc dungi.

Toate acestea sunt izbânzi pe care eu le-am însemnat zi cu zi si care acum s-au pierdut din minte. Dar trebuie sa le rechem. Pentru ca, altminteri, anul meu e gol si sterp. Si fiecare ma învinuieste de monotonie si îmi spune soarec de biblioteca. Dar ei nu cunosc patima mea, nici îndoielile, nici zbuciumul, nici lupta, nici biruinta mea. Ori, acesta e anul meu. N-am cunoscut nici iubirea, nici prietenia, nici nostalgia crepusculelor campestre, nici melancolia toamnei, nici durerea strigatului cocorilor, nici visurile ce izvorasc din privirea mării, nici bucuriile trupului. Sau - daca le-am cunoscut - le-am uitat. Pentru ca asa am vrut eu. Eu am vrut sa le uit. Iar anul meu e sterp de inutile efervescente sentimentale si e gol de plicticoase si neputincioase pierderi de timp. Dar e anul meu, e anul vointei mele, pe care eu l-am dospit cu sângele meu si l-am însufletit cu viata mea, si l-am calit cu gândurile mele. Roadele sunt ale mele si numai ale mele. Iar în noaptea aceasta, luminându-mi-se minunea, eu sunt mândru de minunea mea. Si ma slavesc pe mine, si îmi cânt lauda. Pentru ca eu sunt singurul stapân al trupului, si eu sunt Dumnezeuul sufletului meu. Unicul si atotputernicul stapân, Dumnezeu.

IV. PRIETENII

Am fost atât de singur în ultimele luni, încât ma socoteam aproape fara prieteni. Înțelegeam cum rosturile noastre ne rup si ne leaga de alte vietii. Poate ma îndurera gândul acesta, dar voiam sa ramân singur. Pasii mei ma înstrainau de prieteni, si pasii lor ma departau.

Si iata ca astazi ne-am întâlnit iarasi, în mansarda, toti cei din timpurile bune ale adolescentei noastre. Am vorbit despre lucruri de-abia încheiate, si care

acum ni se par atât de vechi, atât de îmbatrânite si de triste...

Nu ne-am lasat complexiti de amintiri; dar am simtit toti nevoia de a vorbi de ele, de a ne marturisi legati prin aceeasi melancolie.

Ne-am adunat, aici, ca sa ne bucuram de venirea lui Radu. A fugit din internatul liceului din Brasov, pentru ca îsi stia sigura repetentia. E al doilea an pe care îl pierde. Il întâlneam pâna acum în vacante, cu chipul lui de tobosar, miop, cu dinti lati si buze mari, crapate. Invatase expresii unguresti si glume germane. Noi râdeam ca sa-i facem placere. Dar prietenul se dezradacinase. Bea tuica dimineata, fuma cincizeci de tigari pe zi, povestea anecdote stupide. Se îndobitocea din vacanta în vacanta. Acolo, la Brasov, fugind din dormitor dupa miezul noptii, venind de la cârciuma la liceu, beat, murdar de sânge, îsi pierdea bunul-simt, sclipirile, uita sa observe si sa remarce caustic. Se întovarasisse cu un fecior de mosier, prost si puternic, ce teroriza localurile de noapte si-si silea prietenii sa goleasca sticle sub amenintari. Ajunsese cinic si vulgar. Nu putea adormi si nu putea mânca fara tuica.

Acum, fugise. Ne povestea senin cum l-a întâmpinat tatal, cu scene, cu amenintari, cu rugaminti. Radu a ramas neclintit: nu mai voia sa învete la nici un liceu. A fagaduit ca se va apuca de carte când îl va trage inima. Acum, nu poate sa învete.

- Pentru ca mi-a murit mama...

In mansarda s-a facut, dintr-o data, tacere; grea, grea.

Radu îsi fuma tigara, putin stânjenit. I-am surprins atunci priviri amare si resemnate, mai dureroase decât o noapte de lacrimi. Nu se astepta nimeni la un asemenea raspuns. Ne-am vazut, doar, prietenul în ziua înmormântarii abia coborând din tren. Parea plictisit si obosit. N-a tradat o lacrima, un suspin.

Fuma.

- Eram sigur ca moare... Noi ne aratam revoltati.

- E cinic.

Si, deodata, o fata noua cu un suflet nou, rasarit din murmurare. As fi vrut sa plânga, sa plâng cu el, sa-l mângâi. Prietenii toti se tradau tulburati. Si, deodata, gluma lui a rupt tacerea, stinghera si stranie. Am zâmbit, fara sa-l privim. Eu ma gândeam cât de inutil e Jurnalul acesta, unde însemn tipurile surprinse fara continuitate, rau, fals, voit fals. Si ma întristam aflând cât de putin ne cunoastem, pastrând fiecare taine niciodata dezvaluite. Se întâmpla ca un amurg sau un drum în noapte, sau o bucurie mare, primavara, sa lumineze dintr-o data ascunzisurile sufletului pentru cei care stiu sa vada.

Strâng atunci bratul prietenului si ascund taina în mine. Si zâmbesc de câte ori înțeleg cât de strain pare prietenul meu celorlalti si cât de nebun în fapta lui...

Dupa glumele lui Radu, am început sa ne ascultam unul pe altul, planuind. Mai aveam numai o luna pâna la examene. Ne-a înspaimântat mult noul bacalaureat: suntem cea dintâi serie. Cei care învătau înainte, acum, se surmeneaza. Nimeni nu stie ce se va petrece precis la bacalaureat. Profesorii si-au pierdut calmul, baietii sunt înspaimântati. In loc de comisia amabila, aleasa din profesorii liceului, cu care am copilarit si care ne cunosc, vom întâlni comisii severe, care ne vor cântari în trei minute, definindu-se suficienți sau insuficienti pentru Universitate.

Fanica e terorizat de marele examen. Nu-si îngaduie nici un plan pentru viitor.

- Sa ma vad eu cu patalamaua la mâna...

Noi pastram, înca, atât curaj ca sa râdem. Invidiem pe Furtuneanu si Brictorian, care acum sunt studenti, unul la Drept, altul ia Filozofie.

- Eu fac cheful de bacalaureat, s-apoi, la Drept, taticule!... Vorbeste Fanica. îi e teama sa se socoteasca fericit. Daca se întâmpla sa cada? Noi îl asiguram ca predispozitiile lui catre emotii îi pot fi fatale. Fanica

apuca un colt de masa si-l ciocaneste, îngrozit.

- Nu mai cobiti, ca-i semn rau!...

Robert vrea sa ajunga actor pe scena Teatrului National si profesor universitar de literatura franceza. Nu scapam prilejul de a-l coplesi cu bârfeli.

- Numai sa nu încurci rolurile: sa reciti la Universitate ca un prim-amorez...

Robert zâmbeste superior. Ne spune ca profesorii de la Conservator i-au prezis cariera fericita.

În ceea ce priveste Universitatea, voi stiti cine sunt...

- Stim, stim! ne grabiram a marturisi noi în cor.

- Nu-mi va fi greu sa ocup o catedra de limba si literatura franceza...

Ne-am amintit atunci, toti, cum a început Robert sa citeasca frantuzeste, pe doua carti primite în dar de la Dinu; cum împrumuta de la mine Pe Balzac, cum s-a îndragostit de critica lui Faguet, cum memoriza din Musset, cum l-a "înteles" pe Corneille dupa ce a citit o monografie asu-pra-i. Fiecare împrumuta un amanunt sters. Aparea din nou acel Robert cu pantaloni scurti, din fotografia clasei a IV-a. Ne vedeam iar mici, descoperind carti, împrumutându-le, scriind cele dintâi Jurnale, încercând cele dintâi colaborari anonime la reviste. Prietenii si-au amintit de pasiunile mele stiintifice, acum consumate. Am tesut fiecare un manunchi de fire: copilaria si adolescenta noastra sfârsite într-un liceu si o mansarda.

Eram atât de veseli vorbind. De ce ma simt acum deznadajduit, coplesit de tristete, de o disperata tristete?...

M-au întrebat cât am scris din roman. I-am mintit, spunând ca lucrez la partea a doua. Dar parca eu nu stiu ca nu voi scrie niciodata Romanul adolescentului miop, pentru ca amintirile si observatiile mele nu pot ajunge niciodata un roman? Mi-au cerut sa le povestesc capitole dintr-însul. Am povestit crâmpie din ceea ce scrisesem în caiet. Le-am spus ca însasi aceasta adunare neasteptata si completa - poate ultima din cariera noastra de scolari - va fi reproducusa într-un capitol.

Atunci am vorbit, fara sa ma întrerupa cu exclamatii si comentarii. Eram miscat, fara sa înțeleg pricina. Le-am spus, încercând sa zâmbesc, ca de acum vom lua fiecare alt drum, si prietenia noastra - veche de opt ani - se va raci firesc. Vom întâlni fiecare prieteni noi si, poate, prietene. Cine stie daca în aceasta zi nu se încheie, pentru totdeauna, o etapa di viata noastra?

Chef de bacalaureat, asa cum proiectasem de atâția ani, nu vo: putea face. Nu vor promova decât prea putini în sesiunea de vara. Multi suntem siguri de corigenta. Vom da bacalaureatul în toamna. Si atunci, cine stie câti vom trece? Dar ne vom aduna peste cinci ani.

- Eu cred ca vom fi mult mai tristi decât socotim acum...

Am încheiat, blând, si ochii priveau un raft cu carti. De ce m-au stapânit, atunci, pareri de moarte?

Nu gaseam nici hotarârea de a ma mostra pentru melancolia exaltata în discurs. Bricterian, cu Radu, cu Furtuneanu au ramas tristi, pe pat.

Mângâiau cu privirile odaita.

- De câti ani cunoastem noi mansarda?

- Opt ani...

Radu si-a aprins o tigara, lacramând. Fireste, se gândea la mama lui moarta. Ceilalti rasfoiau distrati un teanc de reviste. Marcu râdea, jig-nindu-ne tristetea. Dar eu îl înțelegeam si-i zâmbeam pe ascuns. Numai Fanica își pastra calmul.

- Uite-i ca plâng, uite-i ca plâng!...

Aceasta ne-a separat si ne-a hotarât sa schimbam discutia. Se facuse seara. Prin ferestruicile deschise patrundea tipatul tramvaielor pe bulevarde.

Nu avea nici unul curajul sa se desparta. Ne tulbura senzatia unei despartiri

definitive.

Miezul lui mai ne îmbia în strada, pe sub castani, în racoarea serii. S-apoi, mai departe, spre Cismigiu, spre Sosea, cum faceam în celelalte veri, când prietenii nu ma parasisera si eu nu-i parasisem.

Am stins lampa si am coborât, tacuti, scara de lemn. Ne-am oprit în gradina cu flori. De când nu ne mai adunaseram opt baieti în mansarda mea... Ne-am urat, unul altuia, noapte buna.

Acum stau aici, iarasi singur. Pentru cea dintâia oara ma înspaimânta gândul ca odaita nu va ramânea întotdeauna a mea. O privesc, o caut, o masor cu ochii, colt dupa colt.

...Cum stiu ca a venit vara... Ma simt atât de obosit si trist si deprimat. Fireste, e o simpla criza de melancolie. Voi fi fericit sa închei pentru totdeauna viata de elev.

Dar toate acestea nu trebuie sa ma intereseze acum. Trebuie sa ma bucur ca am descoperit în Radu un nou prieten. Poate el nu se va plictisi stând cu mine de vorba, noptile.

Si nici aceasta nu trebuie sa ma intereseze. Ci examenul de bacalaureat.

Vanciu, fireste, ma va lasa corigent...

Cine stie când voi mai scrie în caietul acesta?

V. TRISTETI, ÎN VARA

Iata, am ramas iarasi singur. Au plecat toti, fericiti, bacalaureati sau nadajduind tomnateca promovare. Corigent - ca întotdeauna - astept câtiva bani si curajul sa plec. E cald si îmi petrec ceasurile prin odai straine, care îmi aduc aminte de copilaria mea si de jocurile mele, si de fratii care acum sunt departe.

De-abia mai pot citi. Nu sunt trist si nu reflectez cu amaraciune la acest sarman sfârșit de cariera scolara. As putea gândi cu luare-aminte la atâția ani irositi si la chipul meu tot mai vested, si la lentilele mele tot mai dureroase. Dar eu am strabatut de mult cele din urma fruntarii ale adolescentei. Sunt inutile, înțeleg, tânguierile si gratuita melancolia.

Dar adevarul e altul, modest si netrucat de sentimentalism, sunt obosit. Ma plictiseste si ma sugruma finalul acesta ce-si prelungeste\'; pervers agonia. As vrea — cu orice risc - sa stiu precis, în ceasul acesta, care mi-e soarta. Voi pasi la anul la Universitate sau voi pierde luni dupa J luni, dezamagit, asteptând noi examene.

S-apoi, ma oboseste lupta pe care o duc, tainuita, fara nadejdea biruintei apropiate. Când se va sfârși? Ce oglindiri voi pastra eu în ochi, în ceasurile rafuielii? Si cu cine ma voi rafui?

Simt cum vara aceasta - înabusita tragic în odai cu acoperisuri deja- j ratec - va fi ultima vara. Iata, ce curios pare... Nu ma gândesc la moarte. Stiu ca trebuie sa traiesc mult, pentru ca urasc mult. Dar ma gândesc ca j tulburarile sufletului sunt pe sfârșite si ca în curând voi capata alte pri- \ ' viri, si altfel voi privi lumea.

...De acum nu-mi voi mai scrie "memorii" false pentru uzul vointei mele. Nu voi mai purta tunica neagra si nu ma vor mai tulbura atâtea marunte ispite. Mi-am parasit prietenii si ei m-au parasit. Când ne întâlnim, râdem, ne laudam si ne întrebam de viitor, ca si mai înainte. Dar parca eu nu stiu ca toate acestea le facem pentru ca nu putem face altfel? Si ca nimic din ceea ce traia altadata comun în sufletele noastre nu mai traieste acum?

O data cu prietenii, se rup si fâșii din sufletul meu. Iar eu le simt cum se duc, una câte una, si sufletul mi-e tot mai pustiu, si mai stearpa iubirea catre

oameni...

Si atâtea chipuri pe care nu le voi mai vedea, atâtea obiceiuri pe care le voi uita, ca sa-mi însusesc altele...

Si chiar adolescenta aceasta în care am vietuit, m-am balacit si m-am revoltat acum o voi lasa în urma, ca sa patrund în grupuri de tineri parosi si îngâmfați. Sunt ispitit sa ma întristez. Atâtia ani si atâtea îndurari, alaturi de atâtea nadejdi...

Nu stiu ce va fi cu mine dincolo. Voi mai întâlni prieteni? Va trebui sa ma schimb iarasi, din adâncuri, si sa ma privesc în oglinda fara sa ma recunosc? Nu stiu nimic, si inima mi se strânge de teama. Mi-e teama sa nu renunt la mine. Mi-e teama de mine, de viata. Si patimesc, totusi, asteptând s-o cunosc, sa arunc zdrentele lumii acesteia de care eu de mult m-am despartit si de care ma târau lanturi meschine.

Si e tot mai cald, si eu ramân tot mai singur. Ies numai noaptea si ma feresc de trecatori, si ratacesc pe bulevarde, si colind Cismigiul, zicându-mi: Ș ce frumoasa e viata! Si apoi ma întreb, trist, daca eu stiu pentru ce vie-j tuiesc. Nu stiu.

...Ce-mi lipseste? Ce-mi lipseste?...

Recitesc caietele de amintiri. Cât de departe mi se par vremurile... Si prietenii mei, "personagiile", atât de schimbate. Si eu strain. Ma prefaceam prea vesel si ma ascundeam chiar fata de mine. Dar parca stiu eu de scriu acum adevarul?... Vara... Am ramas sa sfârșesc singur lupta, si dusmanii rasar din mine, multimi. Nu stiu cu cine lupt, dar simt tortura luptei si jarul fierului ce ma despica. De ce am vrut sa ramân singur? De ce nu e acum nimeni lângă mine? Nimeni, nimeni... Cuvinte ce amutesc sufletul.

Si iarasi ma întreb asupra celor optsprezece ani pe care i-am risipit. Pasii ma duc orbi în seara si ochii nu lovesc decât vedenii. Si asa trec ceasuri, si eu nu stiu daca am raspuns celor ce sufletul meu ma întreaba. Si iarasi ajung acasa, si trec din încăpere în încăpere, si gândul se coboara tot mai adânc, si ani multi sa rasfira, iar eu îi privesc.

Nu pot sa învat. Si ma întreb cum am sa ajung la Universitate. As vrea sa ploua, sa ploua zile dupa zile. Cât de putin vreau acum...

Cu adevarat, rafuiala va fi dureroasa. Va trebui sa trec si starea aceasta. Disperarea muta, obosita, stapâna va pieri într-o dimineata; iar eu voi uita noptile din vara cu arsita si tristeti. Si ma voi surprinde schimbat, cu suflet proaspat, si ochii îmi vor cuprinde soarele, si îl vor închide ca într-un ulcior. Dar socotelile cu adolescenta mea le voi face. Si câta amaraciune îmi va întuneca sufletul, si câte rani se vor deschide... îmi voi aminti noptile pe care le încep în Cismigiu, invidiind fericirile altora, privind-mi pasii goi si tristi pe alei. Si atâtea din dorintele care ma înfrâng acum, aproape fara lupta. Si durerea pe care am încercat-o în amurgurile acestea, simtindu-ma singur. Si toate rândurile dintr-un caiet pe sfârșite... Stiu eu cine va birui?

Se sfârșesc însemnarile adolescentei. Când voi cuteza sa-mi scriu romanul? Se sfârșesc caiete dupa caiete, si fiecare poarta alta luna sau alt an. Unde sunt acum toate umbrele acestea? Unde sunt vrerile, si temerile, si lacrimile mele? Simt ca tot ce am crezut pâna acum fumega; ca tot ce-am facut se naruie; ca tot ce-am vietuit a fost vis. Niciodata nu m-am simtit mai departat de mine însumi.

Sunt obosit si trist, si sunt singur în casa aceasta, 'grea de amintiri. De ce ma napadesc amintirile? Si de ce ma învaluie noaptea de vara cu tânguiri de greieri si asfintit de patimi? Si nu mai am deloc puteri în mine? Si sufletul meu e cu adevarat naruit? Trebuie sa mi-l schimb? Trebuie sa ma schimb? Trebuie sa ma pogor în strada si sa întind bratele, culegând ajutor si dragoste? Trebuie

sa-mi câstig prieteni?

Ceea ce înțeleg eu acum îmi îndurereaza fiinta pâna la maduva Oare am ajuns atât de neputincios, încât o noapte de vara sa ma de trame într-atât?

Cât as vrea sa stiu ce voi simti si voi gândi eu în vara viitoare... cât as vrea sa stiu daca atunci sufieru-mi va îngadui sa plâng...

VI. MA CLATINA VÂNTURILE

Dar numai aceasta e lumea?

De câteva zile ma chinuiesc altfel de întrebări. Cum sa lamuresc eu? Simt ca îmi lipseste ceva adânc, masiv, sigur, intim - cu care sa ma l contopesc - de ani. Acum, as fi avut un tovaras. Dar ma aflu singur, sub i arsita unor îndoieli ce-mi sfâsie sufletul si-mi împrastie vrerile.

Au trecut de mult timpurile când chimia si insectele îmi odihneau creierul. Nu mai cred în ele, nu mai ma multumesc. Au trecut si tim-î purile lui Felix Le Dantec si Haeckel, zilele sfârsite inocent în fata lo- j calului cu tritoni, noptile istovite lângă volumele cu scoarte rosii dini "Bibliothèque de Philosophie scientifique". Schimbări de temelii s-au înfaptuit în suflet, aproape fara sa iau în seama. Ceea ce pretuiam mai înainte privesc acum cu nepasare. Din toate acele saptamâni de toamna, l de iarna, pe care eu le socoteam inutile, cheltuite resemnat în lecturi inactuale, s-au depus înluntrul meu "fapte" noi. Cum sa le spun altfel] decât "fapte"? M-am desteptat îmbogătit, împlinit si, totusi, chinuit de j sentimentul absentei unor lucruri despre care nu stiu nimic. Oh! cât mi-e l de greu sa scriu ceea ce nu am învățat din carti; nu aflu cuvinte, nu ghi-f cesc procedeele...

Dar rezultatele saptamânilor mele sunt evidente. Eu ma simt altuB hotarât altul. E dureros, însa, ca împlinirile, înoirile, depasirile mele] sunt întovarasite de acea constiinta a absentei, a golului. Înțeleg atât de] puțin din toate aceste lumini si umbre ce-mi brazdeaza sufletul... Stiui numai ca ele se precipita acum, în anii de criza. Stiu ca nu le îndura ado-l lescentii care au patinat dincolo fara nici un soc, fara nici o disperare. Sîj banuiesc ca toata aceasta nedumerire va pieri în curând si ca negura! care-mi oboseste sufletul se va risipi; atunci voi înțelege necesitate; tuturor acestor schimbări.

De aceea, Romanul adolescentului miop nu va fi niciodata scrifl Cum as putea nota mobilitatea ciudata a sufletului? Iar daca as izbuti,; oare caietele mele ar putea alcatui un "roman"? Tot ce am scris în cinci sute de pagini ar încapea în câteva capitole? Am adunat mereu tot mai putine date asupra celorlalti.

Încercam sa ma patrund si sa ma înțeleg pe jfline, fara sa izbutesc. Ma înspaimânt de câte ori frunzaresc Jurnalul. Cit de departe sunt înca de un roman...

Dar, scriind acestea, ma întreb: oare ar putea cineva construi un roman asa cum l-am înțeles eu, ca o rasfrângere completa si reala a adolescentei mele, a adolescentei noastre? Eu am vrut sa scriu o carte care sa fie m primul rând o justificare a întregii vietii launtrice pe care am vietuit-o în marginea scolii, în adolescenta, si crezând ca ies din adolescenta. Nu voi izbuti.

Dar pentru cine marturisirile acestea, de mult stiute? M-am hotarât sa nu mai scriu în Jurnal, pentru ca - fara "roman" - el nu-si mai are nici un rost. La rastimpuri tot mai mari, în ceasuri de grele tristeti, de plina criza, îl deschid, citesc pagini, si, câteodata, adaug. Nu mai culeg material într-însul si nu fac exercitii de romancier precoce, ca acum un an. Daca l-ar citi cineva, nu l-ar înțelege. Nu am urmarit - si nici nu se poate urmări decât cu închipuirea - formele pe care neîncetat le-a cunoscut sufletul meu. Eroul ar aparea vesnic

contradictoriu.

Ma întreb cum am ajuns aici: la marea mea întrebare, a romanului adolescentei. Problema pe care predarea totala o solutioneaza. Nerecunoscându-ma în atâtea din paginile caietelor, ghicindu-ma pe alocuri ridicol, îngâmfat, m-am întrebat daca as putea construi pentru roman un personaj atât de stânjenitor, atât de contradictoriu. Si m-am întrebat daca retusând personajul Jurnalului meu as mai ramâne în realitate. Si iarasi, daca hotarârea mea de a nu contraface realitatea e sau nu literara. Mi-am spus: adolescentul dintr-un roman trebuie sa fie numaidcât cel din Liceul "Spiru Haret", anul 1924? Fireste ca nu. Si, totusi, eu voiam romanul meu o carte de viata efectiva, o confesiune personala, o rafuiala.

N-as putea raspunde pentru ce m-am hotarât sa scriu eu numai o asemenea carte asupra adolescentei. Înțeleg, însa, renuntarea mea de a mai scrie când m-am convins de ridicolul eroului. Mi-a fost teama ca cititorii nu vor accepta necesitatea ridicolului adolescentei, alaturi de necesitatea eroismului, a nostalgiei, a mediocritatii.

*

Dar eu am început prin a însemna starea sufleteasca, atât de noua si de intensa, a nemulțumirii totale. Nu e vorba de o nemulțumire trecatoare, când cartile își pierd savoarea, iar tristetea ameninta sa ajunga disperare. Nu-mi recunosc sufletul de acum în nici unul din "capitolele" triste ale Jurnalului. Sunt linistit si odihnit. Simt numai insuficienta vietii Tiele launtrice, ma înabusa marginile pe care eu le socoteam generoase, 'argi. Aceasta e tot; si e mult. As repeta de un nesfârșit numar de ori: numai atât, numai atât?...

Nu stiu de ce am ciuda pe munca mea stiintifica. Sunt convins ca &-M împlinit întotdeauna spontan si nedisciplinat; de aceea nu pot fi aspiy< fata de putinatatea rezultatelor sale efective. Dar, oricum, stiu acum atât de putine lucruri esentiale... De câte ori vreau sa aflu cu adevarat. cauzele, ma simt atât de tulburat, de nesatisfacut, de naufragiat... Sunt convins ca drumul pe care l-am luat se va opri în fata unui punct mort. Si ma cuprinde ciuda gândind aceasta, pentru ca nu înțeleg cine îmi aduce mie siguranta convingerii. Într-o seara, petrecuta în riguros examen interior, m-am staruit sa amân problemele stiintifice pentru Universitate si sa ma multumesc acum cu istoria. Dar istoria, ca orice lectura care nu te zdruncina, e un| simplu opium. Cartile te silesc sa-ti pierzi inteligent timpul. Si, totusi, aceasta pierdere inteligenta nu e mai putin absurda, prin faptul ca te consuma si te înstreineaza.

Acum simt ca si stiinta, si istoria, si filozofia sunt inutile. Ard de dorul unui adevar unic si pur, de siguranta unei dogme, a unui "ghid" infailibil. Nu stiu de ce invidiez soarta adolescentilor catolici.

Si, totusi, orice Biserica îmi repugna. Orice dogma, pe care nu o pot înțelege si explica, ma înfurie. Mi se pare ridicol sa accept, dupa atâta truda stiintifica, absurditati biblice si grozavii catolice. Dar daca toate acestea nu sunt Biserica, dupa cum m-am convins ca nu sunt Religia?

M-am apropiat de mistica în diletant. Am citit marturisirile sfintilor cum citeam marturisirile oamenilor: din curiozitate. Am ramas întotdeauna un curios neodihnit, iar daca as ajunge vreodata calugar, as pastra în biblioteca rafturile naturalistilor si colectiile erotice. Dar nu înțeleg mistica, desi m-am convins demult ca mistica nu trebuie înțeleasa. Nu ma pot apropia efectiv de duhul sfintilor, pentru ca mi-e teama sa nu ma conving din autosugestie, din dorinta convingerii, iar nu din evidenta adevarurilor.

Nici nu stiu daca ceea ce îmi lipseste e credinta. De câte ori gândesc cuvântul acesta: credinta, ma simt nemulțumit, insultat chiar. Nu pot accepta credinta în Dumnezeu, în Mântuitor, în Sfinti, în Biserica. Înainte, aceasta atitudine fatisa

ma multumea. Acum, însa, sunt nelinistit}\' daca credinta înseamna altceva? Daca eu nu am ajuns înca a dibui tâlcul credintei si iau superstitia înspaimântata în locul unui fapt sublim de care ma aflu, înca, prea departe? Ratacesc tot mai mult calea pe care voiam s-o pastrez în aceste pagini. Ceea ce am scris asupra credintei este atât de putin limpede, atât de putin lamuritor... Iar eu banuiesc ca m-as putea explica mai bine daci mi-as înfige pumnii în tâmple, as închide ochii si mi-as jura sa nu m* ridic de la masa pâna ce nu gasesc cea dintâi solutie vrednica de a i tinuta în seama. Dar lucrul acesta, cel putin acum, e perfect inutil. Pe mine ma nelinisteste noua viziune pe care o capat, nu stiu de la cine, nu stiu pentru cât timp si aproape nu stiu datorita caror împrejurari.

Astazi am simtit imediat si dureros nemulțumirea de mine si de munca mea. Când m-am întrebat: "Aceasta e viata?" - m-am întrebat: }Atât am vazut eu din viata?" Nu ma mai lega nimic de cartile si de nazuintele care ma entuziasmau pâna atunci. Mi se parea ca îmi lipseste constiinta rostului acestor carti si acestor nazuinte. Dar de ce sa le numesc ale mele? Sunt izvorâte din necesitatile organice sufletului meu? Sunt cu adevarat sufletul meu autentic, sufletul meu de totdeauna?

Poate sunt rupt din preocuparile mele. Poate am îndurat prea multe experiente direct personale, care m-au departat de cartile cu stiinta. Dar, aceasta nu e o explicatie. Eu gândesc si acum aceleasi laude asupra cartilor cu stiinta. Aaug, însa, cum nu adaugam mai înainte: dar cartile a-cestea îmi vor cuprinde, multumi si epuiza viata?...

M-am întrecut; aceasta e sigur. Am iesit din mine ca sa pasesc mai departe. Pasii acestia îi împlineam cu fiecare carte citita, cu fiecare durere refulata. De ce astazi întrecerea e atât de evidenta si, în loc sa ma multumeasca, ma întristeaza, ma copleseste cu acel sentiment al absentei? Ce-mi lipseste? Viata mea launtrica de pâna acum, viziunile mele, rosturile mele, valorile mele. De ce s-au naruit toate acestea dintr-o data, fara nici o cauza reala, fara nici o criza? Poate eu lucrasem pe nisip, poate adunasem material inutil. Dar oare, stiinta, filozofia, istoria sunt inutile? Cât de departate mi s-ar parea acum, nu pot sa le cred. Atunci de ce scufundarea brusca petrecuta zilele acestea, sfârșita în ceasul acesta?

Truda mea nu va lamuri nimic. Deasupra tuturor ipotezelor si explicatiilor va ramâne faptul; pe mine ma clatina vânturile.

Presimt ca se vor petrece altceva decât simple experiente în marginea unei carti sau a unui om aflat din carti. Presimt ca întreaga mea viata launtrica se va darui. Cui? Nu pot sa ma gândesc la Biserica. Nu sunt un mistic si nici nu sunt un ateu satanic, cinic, disperat. Cum as putea, atunci, ajunge la Iisus?

Iata ce simt: ca sunt ridicat din mine si izbit de colturi dureroase, si lasat iar în suflet, si iarasi înaltat. Si nu stiu nimic alt, si nimic nu înțeleg.

VII. BACALAUREATUL

Emotii mediocre la examenul de corigenta. Si eu, si Marcu raspui dem prompt, exact. Vanciu biruise, dupa trei ani, învataseram matematica. La teza am rezolvat toate problemele. Ne-am întors acasa fara bucurii mari, asteptând rezultatul.

Au început atunci zilele de neliniste pentru bacalaureat. În vara au cazut multi, si din pricina unor întrebări stupide. Ceea ce nu m-a înspaimântat destul ca sa recitesc pe vacanta cartile ultimilor patru ani de liceu.

Am încercat sa precizez ceea ce trebuia sa stiu si ceea ce stiam. Scriam

subiectele pe o lista, iar lista era fara sfârsit, si timpul meu prea scurt, si vointa mea îndoielnica. Mi-am spus ca la bacalaureat se va cerceta cultura generala, iar nu amanuntele pe care oricine le poate memora din carti. Uitam cu încapatânare cele ce mi-au povestit colegii, de la primul examen din vara. Ma întâlneam cu Marcu, la mine în mansarda, ca sa învatam. Eu luam o fizica, el o geografie. Dar ne surprin-deam, peste un ceas, polemizând în biologie si literatură. Aceasta s-a petrecut întotdeauna. Eu am învatat fizica singur, si el singur geografia. Seara ne întâlneam din nou si rataceam mult, pasionati si cinici, planu; ind ani de munca universitara, el la medicina, eu la greaca. Rezultatul examenului de corigenta, înscrierea la bacalaureat cu taxa scumpa, frigurile asteptarilor înainte de teza au trecut, au trecut...

începuse toamna, si pe noi ne ispiteau nostalgii bucurestene, orasul torturat si trist sub frunze. Ne umileau diminutivile prea senine si parcurile dezmoztindu-se proaspete din ploaie, si ulitele brune, cu pietre reci si case albe.

învatam dureros, ascultând prin ferestruici orasul revarsându-se catre câmpurile toamnei. Si iarasi nu gaseam puterea de a ma batjocori ca sunt melancolic, acum, în fata marelui fapt. As fi vrut sa alung tot undeva, în sufletul meu, în orasul meu, si sa pasesc eroic. Ma descopeream erou, pentru ca citeam carti nesuferite în început blând de toamna.

în sala prea mare si prea rece pentru sângele nostru înspaimântat: arn fost rânduiti fiecare în câte o banca. Doi profesori necunoscuti si grabiti ne-au dictat subiectul. M-am linistit de cum am început sa scriu. A doua zi, la acelasi ceas de dimineata, am tradus un paragraf din Seneca filozoful, iar dupa-amiaza am pregatit versiunea franceza. Eram liberi trei zile. Ne-am întors acasa fericitii. Am răs pe strazi, socotindu-ne studenti.

pagaduiam toti lui Marcu glume antisemite. Si Marcu raspundea sen-tentiind:

- Ovreiul în veci nu pierel...

Eram toti admisi la oral.

Ni s-a fixat, pe liste albe si oficiale, ziua de examen a fiecărei serii. Am fost cuprinsi, atunci, de febra nestapânita a lecturilor pripite, a rasfoirilor nervoase, a memorizarilor, a fiselor, a sublinierilor cu creion rosu. Nu mai ma recunosteam. Ma desteptam în zori si cercetam manuale aspre si seci, pe care nu le deschisesem niciodata în liceu. Munceam cu un suflet si un creier strain, instinctiv îndârjit. Simteam cum îmi scad puterile, cum ma voi pravalii daca nu uit totul pâna ce scap.

Si, deodata, m-am surprins calm, plictisit, dezgustat. Am asteptat sa se apropie ziua oralului fara nici o emotie.

."Acum e seara, e cald, se risipesc miresme de ploaie. Dar azi dimineata era senin si rece. Cadeau frunzele si fructe de castan salbatec cadeau, si trotuarele erau curate, vinete. Am plecat fara sapca si fara geanta. Am plecat dupa ce m-a sarutat mama si mi-a facut cruce pe frunte si a aprins candela. N-am putut goli ceasca cu cafea neagra. N-am putut sfârsi cornul. Nu eram emotionat. Paseam alene, evitând bulevardele cu tramvaie si trecatori grabiti.

Am ajuns în curtea larga printre cei dintâi. Câtiva candidati, de la alte licee, rasfoiau carti din ghiozdane pline. Nu cunosteam pe nimeni din seria mea. Dar Marcu si ceilalti fagaduisera ca vor veni, ca sa afle rezultatul. Ş

Ocolem curtea, fara sa ma gândesc la nimic, fara sa doresc nimic. La rastimpuri as fi strigat: "Sa treaca! Sa treaca..." Dar ma linisteam si paseam înainte, fara carti si fara fise.

Mi-am amintit si m-a tulburat, fara nici un rost, parerea de rau cu care o studenta în medicina, ce cauta pe fratele meu, mi-a spus:

- De ce nu mai sunt si eu în liceu...

Mi-am amintit si m-au tulburat alte scene si cuvinte aproape uitate. Paseam în

curtea larga, cu gândurile straine de examen si de comisia care întârzia sa se adune.

Dupa un ceas, am fost chemati în coridorul întunecat. îmi priveam tovarasii: tremurau, cu buzele albe, cu gâturile reci, cu tâmplele supte. Eu eram palid si îmi torturam ochelarii.

în clasa navalise prea multa lumina. M-am surprins înciudat ca lipsea catedra. Profesorii s-au asezat pe scaune. Noi, într-o banca lunga, unul lângă altul. Eram calm, prea calm.

Am început cu limba si literatura româna.

- Poti sa-mi spui evolutia sufixelor?

Baiatul privea în gol. Vecinul lui tremura. îl vedeam ca se opreste cfl greu sa nu ridice degetul. întrebat, a raspuns; dar a confundat. Aceasta a bucurat pe al treilea vecin, pe care - din sadism - profesorul l-a sarit,! cercetându-ma pe mine. Am raspuns poate prea prompt si încruntat.

- Stii exemple din lexicul bizantin?

O întrebare stupida, dar stiam. Miop si suparat, zâmbind la rastimpuri prezumtios, profesorul m-a socotit, fireste, papagal premiant si mi-\'', a pus alte întrebări, ale caror raspunsuri nu se pot memora. Dar a cazut\'' singur în cursa, pentru ca înțelegeam pe Eminescu si i-am interpretat mai bine decât se astepta începutul Scrisorii I. M-a întrebat din istoricii ardeleni, fara sa banuiasca acele nopti parfumate când citeam pe Sincai si fara sa stie ca descoperisem de curând la un anticar Istoria filologiei române a lui Seineanu.

De ce îl persecuta atât? ghiceam ca se întreaba ceilalti. Poate e evreu.

- Stii ceva despre originile poeziei populare? I-am spus ce stiam. M-a întrerupt.

- Multumesc. Cu dumneata am sfârsit.

Prima izbânda îmi daduse curaj. Am raspuns la istorie ceea ce dorea curiozitatea banuitoare a profesorului: relatiile lui Petru Musat cu polonii.

Vecinul meu nu avu noroc.

- Pe unde intra Nicolae Mavrocordat în Bucuresti când venea din Moldova? _?

- Ce domn român s-a înecat în Dâmbovita? Aceasta o stia ultimul din serie.

- Vlad înecatul.

- Stii ceva despre el?

- A fost domn al Munteniei... -Bine.

La geografie n-am stiut sa spun flora versantului nord-estic al Muntilor Apuseni. N-am stiut nici afluentii Crisului Alb. Am luatpatru. Vecinii mei stiau atâtea numiri de râuri si munti...

La fizica si chimie, la limba franceza, am raspuns tot ce m-au întrebat. Mi-era ciuda ca profesorul - incult - nu discuta decât despre sinonime si omonime sau ne pune sa rezumam Cidul.

- Spune-mi evolutia aparatului digestiv de la echinoderme pâna la om.

Mi-am amintit lecturile mele stiintifice, anii petrecuti în laboratorul de fiziologie al Casei Scoalelor, colectiile de insecte, volumele lui Brehm, Perrier si Fabre. încet, încet, raspundeam.

Ma pasiona întrebarea; faceam eforturi de memorie, de logica, de atentie. Dar profesorul nu era multumit. Mi-a socotit memoria proasta.

- Daca te-ai apucat sa le înveti, trebuia sa le înveti pâna la capat, ca un perfect papagal. Altminteri, nu-ti admir decât o mediocra încapatânare, ca pentru nota cinci.

Am rosit. Eram umilit, furios, trist. As fi vrut sa-i spun: "Ce?...". As fi vrut sa-l provoc - pe el, incult si îngâmfat profesor al unei stiinte culese din manualele elementare - la o discutie de filozofie biologica. Dar n-am putut face nimic.

Mi-am înghitit amar umilinta. Sfârsisem.

Am plecat fara nici o bucurie, tara sa tip, fara sa alerg pe strazi, asa cum îmi fagaduisem. Am povestit prietenilor furia mea cu profesorul de naturale. M-au socotit naiv. Si cinciul e bun.

Am facut, pe un colt de zid, media. îmi da, în orice caz, sase. Sunt aproape sigur trecut. Si nu simt nici o bucurie, si asta ma doare; mult, mult. Si de aceea scriu în caiet: ca sa nu uit durerea din ziua examenului meu.

în roman, daca îl voi scrie vreodata, voi culege toate stupiditatile, toata absurditatea bacalaureatului. Voi dovedi cu atâtea pilde ca trec cei norocosi, cei favorizati, cei tâmpi. Eu n-am vazut selectia despre care ni se vorbeste. Daca ma întreba la naturale insectele, la franceza romantismul, iar la geografie originile geologice ale muntilor, luam cea mai mare nota.

Daca ma întrebau altceva, poate luam la toate "insuficient". Am avut noroc, am avut si nenoroc. Daca voi promova, voi promova mediocru, printr-o întâmplare. Pacatele mele n-au fost surprinse, însusirile mele n-au fost rasplatite. Penibil... Daca nu voi trece?...

A început sa ploua: greu, rece, monoton.

E toamna afara sau e toamna în mansarda mea?...

VIII. FINAL

Am scapat, am scapat!...

Am trecut singurul din seria liceului nostru. Ma doare ca n-a trecut Si Marcu. De acum, nu-mi va mai fi prieten. Pe noi ne legau creierele, nu sufletele.

Despartiti, cine stie daca nu ne vom uita?...

Mi-am citit numele pe lista, cu ochi tulburi. M-am plimbat iarasi prin curtea larga, cu platani ca în zilele examenului. M-a cuprins deodata un dor puternic de a vedea liceul unde am petrecut opt ani. Ma întrebau profesorii, ma întrebau elevii asupra bacalaureatului. Le raspun-deam pripit. Pe mine ma întristau clasele în care peste putin timp nu voi i mai zari nici o fata cunoscuta. Si ma întrista portarul, si orga marunta -"ascunsa sub scara, si dulapurile cu carti din care atât am citit...

Prietenii m-au sarutat.

- Iata ca încep rasplatirile...

Cine stie ce viata începe în zilele acestea de toamna, când eu ma simt atât de schimbat, de strain, si ma simt ispitit sa plâng, sa alerg, sa râd?... Nu vreau sa ma gândesc la Universitate. Caietul acesta e înca un caiet de adolescent. Mai vreau sa scriu numai câteva pagini, si apoi sa-l sfârsesc, pentru totdeauna.

Cine ar putea înțelege tristetea salbatica a acestui sfârșit pentru totdeauna?...

O viata se închide. Voi rasfoi mai târziu caietul si, poate, \ nu-l voi rasfoi - ca pâna acum - singur...

Scriu cu greu. Ma simt furat de noi desfatari, de gânduri noi: Universitatea... Si ma simt înca legat de adolescenta mea, de acel roman pe care nu l-am scris.

Nu l-am scris, pentru ca nu puteam descoperi în mine si în ceilalti un roman.

Eram cu totii contururi, nostalgii, mediocritate. Câteodata ridicoli, câteodata eroici. Cum as fi putut iscodi în lumea aceasta un conflict \ 'S care sa duca la un roman?...

Nu l-am scris si ma apasa viata mea si viata adolescentului pe care -l-as oglindi în roman.

Nu înțeleg nimic din tot ce vietuieste acum în jurul meu. Ma obs&l deaza romanul, ma chinuie atâtea fapte care trebuie spuse. Si nu stiu cum sa-l scriu si nu pot sa-l scriu...

Soarele se iveste din nou.

Soarele se întuneca.

Astazi am colindat câmpurile cu miros de toamna, ca în după-amiezile copilăriei. Am revazut atâtea lucruri. Am plâns ca un adolescenta lângă un copac, descoperind un colt albastru de cer. N-am știut și nu m-am întrebat. Am venit acasă.

De acum va trebui să muncesc mult, să muncesc fără odihnă, să nu istovesc crunt anii tinereții. Și nu pot munci. Mă lovesc, îmi muscă buzele, și nu pot munci...

Se sfârșeste, însângerată, toamna.

Mansarda mea a rămas aceeași: blândă, singură, tristă. Eu am să scriu Romanul adolescentului miop. Dar am să-l scriu ca un Jurnal al autorului. Cartea mea nu va fi un roman, ci comentarii, note, schițe pentru roman. E singurul mijloc de a surprinde realitatea, firesc și dramatic.

Plouă, plouă.

Dintr-o mansardă iubești întotdeauna ploaia. Vreau să închei Jurnalul în această zi de toamnă. Îl închei, pentru că mă arde dorul de a începe chiar acum romanul. Am schitat cele dintâi capitole.

Voi scrie:

"Pentru că am rămas singur, m-am hotărât să încep chiar azi Romanul adolescentului miop..."

Sunt fericit că în grădina plouă...

SFÂRSIT

Volumul II [GAUDEAMUS] 1928

[PARTEA I]

/ . DECOR

Castanii erau umezi după ploaie, bulevardele reci, și deasupra mea, toamna. Paseam sfidător și stânjenit de privirile celorlalți. Mă încruntam că să prind curaj. Rezemat de zid, pe coridorul ce ducea la secretariat, mă desfășuram. Aș fi vrut să nu mă descopere nimeni, ci eu să-i descopăr pe toți. Și mi erau toți dragi, și gândeam de-acum, ei îmi sunt tovarăși... Zăream prea multe studenți, și toate mi se pareau frumoase, și le socoteam asemenea Hypothiei. Simteam cum cresc în mine nădejdi și doruri, și cum se iscodesc neliniști. Îmi spuneam: nu e așa că aceștia sunt cei mai frumoși ani? Și nu știam dacă trebuie să-i stăpânesc sau să-i las să mă stăpânească.

Trecuseră acele nopți tulburate de gramatica greacă. Într-o dimineață dureros de senină mă coborâș din mansardă. Flori de tufanică mă ispășeau. Cerul era înalt, înalt. Casa mi se părea atât de bună, de dragă. Curtea îmi era prietenă. Tufele mari de liliac se umileau în soare. Atunci am hotărât: greacă n-am să învăț acum. S-ar fi spus că așteptam un fapt de mult făgăduit. Și nu știam ce aștept.

Trebuia să-mi găsesc prieteni noi. Dar nu cutezam să vorbesc colegilor care se așezau în bancile din fund și-mi priveau banuitori lentilele și zâmbetul. Nu cutezam să vorbesc colegelor, care se așezau în bancile din față și nu mă priveau deloc. Așteptam.

...Plouă, plouă. Eu îmi cumpărasem cărți multe după bacalaureat. În mansardă, singur, citeam. "Cea dintâi toamnă" gândeam eu. Și zâbeam.

...Cel dintâi curs, în amfiteatrul "Maiorescu", ascultat lângă fereastră, în ciudat de amurgul prea sângeriu și de mâna vecinei mele, prea albă, prea caldă... Jos, pe bulevard, treceau oameni care nu ne cunoșteau

136

profesorii. Gândul acesta stupid mă împiedica să înțeleg elogiul filozofiei ca

suprema încoronare a activitatii pamântenilor. Domnul vorbea rar, clar, obositor de clar si de rar. La sfârșitul orei, duduile își potoleau enervarea închizând si deschizând genti suspecte. Erau si dudui care luau note. Aveau urechile mari, parul adunat salbatic deasupra cefei palide. Zaream tineri cu atitudini de gânditori la congres. Fruntile descoperite, sprâncenele încruntate, obrazii rezemati în pumn.

Coboram scarile, si globurile galbene rasureau în seara.

Pe coridoare, perechi si grupuri. Perechile, lângă ferestre, cu ochii în toamna. Grupurile, lângă ziduri, dispretuiau studentii sfiosi sau studentele cu rochii prea lungi. Grupurile întotdeauna râd; perechile tac întotdeauna.

Cea dintâi schimbare: mi-au fost simpatici sentimentalii. "Ei doar înțeleg ca totul nu e decât o gluma", gândeam. De ce ma întristau hotărârile adolescentei, întarite în ceasuri tulburi?...

Ma stânjenea palaria, prea mare si prea neagra. Fratele meu a încercat sa glumeasca: studentii sunt poeti si bohemi. Dar eu aveam mansarda, si nu scrisesem niciodata versuri. Sub palaria mare, paream mai degraba un zugrav german. O purtam numai în ploaie. Si toamna ploua, ploua...

Cea dintâi dovada ca adolescenta mea era definitiv încheiata: nu mai scriam Jurnal. Totul se rafuia, de-acum, în suflet, tainuit. O alta dovada: ceream si capatam bani pe cele ce publicam. Aveam bani multi si-mi cumparam carti scumpe.

...Strazile erau tot mai reci, zidurile tot mai mohorâte. Castanii îmbratrâneau cu o toamna si iedera ruginea printre ferestre.

Dimineata, sufletul mi-era clar. Seara, sufletul se tulbura. De ce mi-am uitat visurile care înflorea si se alungau în somn nelinistit?...

Pe coridor, în fata unei usi, seara, am lovit o duduie care m-a privit enervata. Am fost palid, apoi rosu, apoi palid. Am aflat mai târziu ca pe duduie o cheama Bibi. De arunci o salutam umilit. Bibi nu-mi raspundea. Dar de ce îi spuneam eu Bibi?...

Nu aveam noroc. Nu-mi întâlneam colegii din liceu la nici un curs. Ma obisnuisem, însa, cu câteva chipuri. Un student basarabean, înalt, spatos, balai, aproape chel. Era înscris la Teologie, Drept si Filozofie. Nu pierdea nici un curs si își transcria notele în caiete mari, liniate. A fost la Atena, la Sofia, la Paris. Nimeni nu stia mai mult. S-a împrietenit cu un evreu care iubea o evreica frumoasa. Era urât, dar o iubea. Am înțeles aceasta când marturisea basarabeanului: "E asa de inteligenta!...", trist, trist.

Ma întâlneam si cu o studenta cârna, care citea carti de filozofie germana si se mândrea cu feminismul. Discuta cu oricine filozofia

137

germana si feminismul. Avea un început de fraza foarte ciudat: "Ma rog, I ma accepti ori nu ma accepti?"

Feminista dispretuia studentele frumoase si studentii inculti. Am surprins un crâmpei de convorbire.

- Daca n-au citit pe Hegel, nu-s buni de nimic! -Zau?...

Unul, indiscret.

- Dar mata de unde stii?

- Eu, domnule, sunt feminista. Altul, catre vecin.

- Sa fie sanatoasa...

Câteodata venea însotita de un tânar palid si firav. Cei care stau în bancile din fund sopteau ca e un convertit.

Mai întâlneam o fata bruna, cu parul retezat pe frunte, care vorbea blajin si învăta cuvinte latinesci pâna ce începea cursul. Am surprins-o într-o zi citind un caiet cu versuri. A rosit. De atunci îmi zâmbea, iar eu o salutam.

...Daca ploaia seara, dupa sfârșitul seminarelor, asteptam pe coridorul cu ferestre largi. Încet, încet, mi-a pierit sfiiciunea. Întâlneam studenti de la Teologie, cu plete, cu barbi tinere si aspre. Si studenti sarmani de la Litere, care blestemau ploaia, pentru ca își pierdeau masa la cantina. Si studente din orase departate, cu ochi banuitori si ciorapi patati de noroi. Porneau grupuri, grupuri la camin, cu servietele sub brat.

Când trecea ploaia, pe strazi spalate si reci, ma întorceam acasa. Priveam ferestre luminate si ghiceam odai calde, intime, cu pasi moi, feminini, pe covoare blânde. Si nu-mi îngaduiam sa fiu trist.

*

Toamna, cu tristeti si amurguri, a trecut. Acum, dupa doi ani, amintirile sunt amare si grele. Iar eu scriu povestirea aceasta linistit si înasprit de pasii pe care i-am facut. Si scriu o povestire care nu e, încă, încheiata. Viata se vietuieste înainte, iar eu scriu ceea ce a vietuit.

//. PRESEDINTELE

Toamna am sfârșit-o singur. Si, deodata, la începutul lui decembrie, mansarda s-a luminat. Cadea seara, iar sus, la mine, se înstruneau coruri. Faptul s-a petrecut atât de repede... Am început sa uit împrejurările în care am cunoscut pe doctorandul cu fruntea lata, cu zâmbet nervos în coltul buzelor subtiri. Mi-a vorbit, de-a lungul bulevardului,

138

cum orasul nu are încă un cerc studentesc, cum trec anii universitatii fara ca nimeni, încheindu-i, sa-i cunoasca. Un batrân vrea sa-si daruiasca averea pentru Camin, daca cercul ar exista... Si cercul nu exista, pentru ca fiecare se multumeste sa-si petreaca anii cu cei câtiva tovarasi vechi, de care îi leaga copilaria sau liceul. Daca s-ar gasi, undeva, o camera pentru început...

- Am eu o mansarda.

Doctorandul s-a împotrivit; studentii si studentele sunt zgomotosi, nedisciplinati. Vor stânjeni si obosi pe cei de acasa.

- Mansarda e a mea...

Am primit-o numai pentru coruri. Ne-am despartit în noapte, fericiti. Dimineata, urcase treptele de lemn si ciocaneau la usa.

- Ce de carti, ce de carti...

Mi-a spus de tot ce facuse dupa ce ne-am despartit; adunase cinci colegi pentru comitet, scrisese apeluri pentru studentii orasului, obtinuse cei dintâi bani de la batrân, comandase la tipografie buletine de înscriere, cumparase dosare si hârtie. Aducea o geanta încarcata. Medi-\` cinist, socoti volumul aerului din odaie.

- Mai mult de doua ceasuri, pentru cincisprezece persoane, nu se poate... Dupa doua ceasuri deschidem ferestrele... Voia sa vesteasca, prin ziare, o întrunire si nu gasea sala. M-am îmbracat, zorit, si am plecat amândoi la directorul liceului. Batrânul încerca sa se înduioseze: venisem acum noua ani, mic si sfios; iata-ma acum student; am sa-mi mai amintesc, oare, de directorul batrân, un parinte al sufletului meu de adolescent?... Doctorandul își musca buzele de nerabdare. La ce sunt bune toate acestea, acum? Începe o noua viata, rodnică si avântata. Ne poate da si el o mâna de ajutor? Primeste sa ne împrumute sala de muzica pentru cele dintâi întruniri?

- Fireste, pentru studenti...

A multumit, cald si scurt, si a plecat; la Universitate, la ziare, la decanat, la cantine.

Pe drum, întorcându-ma singur, cu amaraciunea amintirilor directorului în suflet, am întâlnit cei dintâi fulgi.

- Decembrie...

A doua zi de dimineata, ferestruicile mele pareau albastre sub zapada, în odaita, frig si tristeti. Am adus jaratec mult si lemne multe, albe. Lânga soba citeam în ciudat informatia la rubrica "Universitare": , ^is-tâzi, la ora 5, studentele si studentii care vor alcatui corul orasului sunt rugati sa se înscrie la sediul provizoriu din mansarda...".

Am alergat jos.

- La cinci avem oaspeti.

- Câti?

139

- Nu stiu; douazeci, treizeci. Dar se face selectie... Unii vor pleca imediat...

Mama nu a crezut în "oaspeti" pâna ce nu a vazut pe duduia care întreba.

- Va rog, aici e o mansarda, sediu provizoriu?...

Fireste, era Bibi. Doctorandul nu venise. Eram nerabdator si ma întrebam daca e destul de cald, daca jeturile sunt comode, daca rafturile sunt curate. Bibi nu se astepta sa ma vada si, mai ales, sa ma gaseasca singur.

- Numai dumneata ai venit?

- Eu sunt... sa vedeti...

- Asa e, mansarda e a dumitale...

- Tocmai. Taceam, stânjenit.

- Dumneata lucreaza înainte; eu am sa citesc ceva de aici... Luase Corydon. Ma înrosii.

- E bine?

- E interesant.

- Roman?

;

- Adica cum?

Ş - N-ati citit nimic de Gide?

- Ba da. Un manual de Economie politica. Dezarmat, precizai.

- Acela-i de Charles Gide.

- O! pardon! Si asta-i Andrei... Zâmbea, cu ochii în carte.

- Cunosc si eu un Andrei, foarte bine, student la Politehnica. Un schior...

Aprobam.

- Da, da...

O rugai sa ia loc pe un jet, între rafturi.

- Nu te plictisesti d-ta singur aici? Mintii, prezumtios.

- Nu sunt cu totul singur... Ma privi lung.

- Ciudat; nu pari îndragostit. Palid, palid.

M-a mântuit doctorandul; intrase fara sa se vesteasca, cu geanta umeda de fulgii topiti, cu fruntea înasprita de frig.

- Nu ma prezinti domnisoarei?...

140

Cum era sa-i spun ca o cheama Bibi? S-a prezentat singura. I-am retinut numele.

într-o jumatate de ceas, mansarda era plina de studenti si studente. Se adunase, la o masa, comitetul provizoriu. Pe aceia îi cunosteam: doi de la Politehnica, un sublocotenent în ultimul an de Medicina, un tânar slab si gârbovit, care fuma mult si-si cântarea cuvintele. Ceilalti, straini. N-au avut loc decât prea putine dudu, pe scaune si pe pat. Ascultam cele ce le spuneau presedintele.

Nu era orator. îsi cauta cuvintele, dar le rostea definitiv. A amintit donatia batrânului. Dar cercul nu exista. Trebuie închegat, cât mai repede. Corul si festivalul ne vor aduce bani. Vom merge cu colindele la ministri, la rector, la Palat. Cercul trebuie sa ajunga persoana morala si, apoi, persoana juridica.

Astfel, va putea primi donatia. În acelasi timp, trebuie sa încercam o "viata studenteasca".

Oaspetii mei se înflacarasera. Fagaduiau ajutor, munca, entuziasm.

- Si disciplina, conditiona presedintele.

Un tânar oaches fu desemnat dirijor. Era magulit si ruga pe fiecare sa-si încerce glasul. Fetele protestara.

- Noi ne cunoastem glasul din liceu... Baietii, obraznici.

- E mult de atunci...

O duduie alba si cuminte se supuse.

- Do, re, mi, fa, sol, la, si...

Studentul înalt si tiganos, cu buze mari, care statea rezemat de usa, își dadu parerea.

- Tenor...

Râsete. Duduia se facu rosie, mica, umila. Intervenii presedintele.

- Domnilor, mi-ati fagaduit...

O studenta, cu ochii negri în cearcane, cu buzele umede si narile tremurând, se enerva. Avea bucle negre, retezate la ceafa si mâinile dezgolite pâna la umeri.

- Domnule presedinte, sa înceapa ei întâi! Baietii protestara, înfricosati.

- Primatul sexului frumos...

- Primatul curajului, replica o blonda.

În tumult, eu îmi cautam mansarda. Fum de tigara, miresme de vestminte feminine, umbre. Rafturile priveau, mute. Deasupra capatâiului, la pat, iconita își scutura frunze din coroana uscata de salcie. Ma simteam atât de fericit si atât de stingher!...

Interventia presedintelui solutiona dilema.

- Duduile vor face game, iar domnii vor coborî pentru câteva minute în curte.

Bagati de seama sa nu spargeti geamurile...

141

Îi auzeam cum conspira.

- Suntem raciti...

Fetele au acceptat atunci sa înceapa, daca ei fagaduiesc ca vor fi linistiti.

Duduia cu cearcane sfârsi gama corect, provocator.

- Numele d-voastra si facultatea?

- Nonora... Drept si Conservator. Baietii.

- Aaa?!

A doua zi au început repetitiile. Într-o dupa-amiaza, fetele, în cealalta, baietii.

Aceasta a nemultumit pe baieti. Veneau târziu, fumau si nu erau atenti la dirijor.

A trebuit sa se accepte repetitii comune. Baietii se adunau cu o jumătate de ceas mai devreme. Unii îmi cereau politicos iertare ca ma întrerup. Si începeau sa discute greva studenteasca. Erau câtiva îndârjiti, altii purtati de curent, altii împotriva.

- Dumneata ce crezi?

Eu nu voiam sa cred nimic. Îi ascultam. De cum sosea cea dintâi fata, discutia se înflacara.

- Selectia prin sex, gândeam eu.

Fetele s-au plâns presedintelui ca "se face politica". Si presedintele a interzis-o, ca prilej de dezordine. Daca domnii colegi vor, sa discute problema în alta parte, pe îndelete.

Repetam Gaudeamus igitur... Se pogora în mansarda, prin fum de tigara, printre carti, pareri dintr-un Heidelberg ce înviaza. Era cald îmre peretii albi, si ne bucuram ca afara ninge, si ninge mult. Corurile strabateau prin ferestruici si înviorau strada. Fetele ajunsesera prietene. Se adunau în jurul sobei de zid, rasfoiau intrigate carti germane. Le ghiceam cum, seara dupa seara, sunt tot

mai ispitite de mansarda mea. La început, îmi marturiseau nelinistea cu care pasisera într-o odaie scunda, fara covoare, cu rafturi multe si tigari fumegând. Era atât de nou, de nebanuit... Se surprindeau, apoi, dorind ceasul repetitiei. Era "simpatic".\ Poate visau, poate își aminteau romane sau poate nadajduiau...

Nonora era tot mai provocatoare. Nu alegea. Zâmbea fiecaruia, accepta cât de multi curtenitori, își lasa admirati cu pleoape apropiate genunchii, sânii, umerii. Supara fetele, pentru ca cerea în fiecare seara tovaras care s-o conduca acasa. Seduse si pe presedinte, care acum d întreba, în discutii:

- Domnisoara Nonora ce crede?...

într-o dupa amiaza, am vazut cum se lasa sarutata, la capatul se de un student frumos si prost.

- Esti obraznic... Mi-ai luat tot rouge-u\ de pe buze...

- Atât?

Se împrietenise cu Bibi. Veneau împreuna la repetitii.

142

- Cine îmi scoate sosenii?

Poate vorbise si pentru mine. Se aplecau cinci tenori.

- încet, încet!... N-am oferit decât sosenii!...

Favoriza pe Radu. îl întâlnise într-o seara la mine, si poate i-a placut urâtenia lui de miop voinic si cinismul celui care se lasa stapânit de soarta. Radu era singurul prieten de care nu ma despartise toamna. Pe ceilalti îi vedeam rar si comentam lucruri neînsemnate. Erau furiosi ca îmi înstrainasem mansarda unui cerc de necunoscuti.

- în curând ai sa ajungi antisemit...

Pastram aceeasi intimitate în vorba. Dar eu îmi cautam prieteni noi. Radu îmi era aproape un prieten nou. Descopeream în el, dupa ce ne desparteam, atâtea daruri pe care noptile sfârsite în cârciumi nu le naruisera...

Si Radu venea în fiecare seara la mine, de când aflase ca vine Nonora. O întovarasea numai el acasa. Nonora îl prefera studentilor, pentru ca era inteligent, cinic si "spiritual". Ceilalti erau frumoși si vulgari. Continua, totusi, sa se lase îmbratisata de toti cei care îndrazneau. Saruta cu buzele desfacute, cu capul rasturnat. Se plângea apoi ca "salbaticii îi luau tot rouge-ul".

Bibi mi-a prezentat pe Andrei: înalt, spatos, brun, cu priviri de muncitor ambitios. Voia sa ajunga inginer sef. Inteligent si volubil, se prefacea curios de stiinta, dar își ascundea cu greu ambitia. El voia sa ajunga inginer sef. Mi s-a parut ca Bibi îl iubeste. M-a întrebat a doua zi cum îl gasesc? L-am laudat, fireste. Bibi s-a tradat.

- Ai vazut ce sprâncene are?...

La cea dintâi întrunire am mai cunoscut sumedenie de studenti. Nu credeau în fagaduielile presedintelui: persoana morala, juridica, camin, colonie. Se simteau însa bine în acea sala de muzica, alaturi de atâtea fete frumoase si baieti destepti. Presedintele izbutise sa capete semnatura rectorului pentru un act însemnat, izbutise sa smulga o subventie de la Prefectura si aprobarea pentru colinde, festival, tombola. Avea întotdeauna geanta plina si era întotdeauna grabit. în mai putin de douazeci de zile alcatuise un cerc recunoscut, înscriesese membrii, gasise sediu provizoriu, împartise sarcinile comitetului. își pregatea, în acelasi timp, teza în laboratorul de balneologie, cu halat alb si fruntea încretita.

Membrii îi erau recunoscatori pentru un singur lucru: ca le dadea prilej sa se întâlneasca si sa se amuze. Studentul înalt, care sta totdeauna lângă usa, a fost poreclit "Gaidaroff". E singurul care întrerupe lectura proceselor verbale ale sedintelor de comitet, fara sa fie chemat la ordine. Colegii l-au îndragit si îl

bat cu bulgari dupa fiecare repetitie.

143

La a doua întrunire s-au platit cotizatiile. Un fapt care m-a uimit: n-a protestat nimeni. Dupa ce s-a sfârșit adunarea, am trecut toti pe terenul de fotbal, vecin liceului, ca sa ne batem cu zapada. Loveam îndârjit, cu deosebire în presedinte, care interzisese manusile si bulgarii prea pie-trosi. Taberele s-au despartit în câteva clipe. La dreapta mea lupta No-nora, aparându-se cu servieta, chiuind, îndemnând, blestemând. Aple-cându-ma sa strâng bulgari, simt zapada pe gât, pe par. Nonora râdea provocator, cu capul rasturnat.

- Dumneata tradezi...

- Spune-mi, Nonora...

- Daca ma razbun si te îngrop în zapada?

- De vie?

- Uite, am glumit. M-ai iertat...

Tremuram. Se lasase frig peste zapada. M-am întors acasa cu pasi usori. As fi alergat. În mansarda am privit oglinda mult, mult. M-am hotarât sa-mi las parul lung, sa-mi îngrijesc fata si sa-mi cumpar gulere albe.

Citeam, dar sufletul meu nu mai era al cartilor. Ceea ce înțelegeam si simteam din carti, însemnam pe hârtie, cu creierul. Munceam ca la împlinirea unei datorii sau a unui obicei. Ma gândeam tot mai rar la mine însumi. Evitam sa ma adâncesc, sa ma întreb, sa raspund.

Pentru ca parasisem disciplina Jurnalului, îmi îngaduiam sa ma contrazic fata de mine, zi de zi. Nu urmaream nici o idee intima. Lecturile nu ma mai nelinisteau. Le închideam în creier, în ceasul când începeau repetitiile.

Vietuiam o viata noua, ispititoare. Descopeream zi: dupa zi cum sa ajut duduile la îmbracat, cum sa raspund modest si politicos laudelor aduse bibliotecii, cum sa zâmbesc, cum sa-mi îndulcesc asprimea privirilor.

Austeritatea adolescentei se risipise în toamna. Uitam cu multumire tulburarile care altadata îmi scurtau noptile. Parasisem ambitiile cu care învinsesem liceul. Ma simteam atât de fericit în mansarda mea plina de tineri... Pierdeam tot mai multe nopti cu Radu. Vorbeam despre Nonora. El o sarutase; saruta patimas, muscând buzele. Eu ma prefaceam nepasator, pastrând masca sufletului vechi, care se naruia fara sa-i înțeleg, împrejurările.

Ma desteptam diminetile tot mai târziu. Ma asezam la masa ca un functionar care asteapta fluieratul fabricilor. Citeam, citeam. S-ar fi spus ca cineva ma însărcinase sa-i rezum anumite carti. Rezumam corect, fara graba. Adunam fise în cartoane. Si ma surprindeam gândind gânduri obraznic de streine fiselor.

144

Noapte cu colinde la Patriarhie si Palat, îngramaditi în masini mari, fetele în costume muscelene, noi aprinsi de vinul patriarhului si îmbatati de izbânda... Si regele care ne întreba, pe fiecare:

- Dumneata?...

- Chimia industrială, Majestate...

Si masa cu belsug boieresc de la Patriarhie, si Gaidaroff care se întreba câte tigari putem pune în buzunar, si Nonora care se înecase cu un cataif, si presedintele care râdea fericit si sorbea pahare cu vin rosu, si dirijorul care ne felicita...

Am colindat, tot mai bine dispusi, la trei ministri, un filantrop, un director de ziar si la decan. Dupa miezul noptii, masinile ne-au lasat în fata unei curti ciudate. Era surpriza presedintelui: o sala, la un prieten, cu pregatiri pentru petrecere pâna dimineata. Exclamatii, uimire. Ma aflu între Bibi si Nonora.

Bibi descoperise un plic de vizita si se distra scriind pe margini întrebări: "La ce te gândești?" Nonora raspunse: "La cel care trebuie sa moara". Eu am adaugat:

"Când?" Nonora scrisse: "Acum". Bibi era în ciudată: ... "De ce?" Eu citai din Cosbuc: "Nu cerceta aceste legi...". Nonora: "Esti nostim". Bibi: "Numai atât?" Eu: "Sufar". Nonora: "Minti". Eu: "Ai ghicit". Bibi: "În prudenta sta fericirea". Eu: "Zau?" Bibi: "Obraznicule!" Nonora: "Împacati-va". Eu: "Nu mai avem loc pe plic"...

Spre dimineața, cu zapada înghețată sub stele, am întovărașit duzile acasă. Noaptea trecuse atât de repede... Se statorniciseră perechi, care își aruncau glume cu tâlc. Gaidaroff își fumase toate țigarile lângă o studentă în Farmacie, mica, ochi dracoși, sâni ispitori. Presedintele, în capatul mesei, emotionat:

- Domnisoarelor și domnilor... Baietii, entuziasmați:

- Vivat profesores... Bibi, zâmbind:

- Eu, as... O blondă.

- Eu m-am întristat stupid... Haide acasă... Nonora.

- Ma plictisesc Radule, caută-mi soșonii...

Radu suferise toată noaptea, între două studente care vorbeau cu vecinii. A fost fericit că l-a chemat Nonora. A condus-o acasă, brat sub brat. Eu am întovărașit pe Bibi și cautam fraze în care să-i pot spune: tu, fără să roses. Izbuteam.

*

Zile stăpânite de viață, îndoieli și reculegeri nu ajungeau în suflet. Și eram fericit, în început de iarnă albă.

145

///. NONORA

Nu gaseam prilej să-mi surprind tulburarea. Ceasurile erau tot mai puțin ale mele. Le împartisem: cartilor și cercului. Carti se adunau, multe. Cercul se însufletise. Ne întâlneam, încă, în mansarda, pe înserat. Pregăteam balul și festivalul. Duzile își cautau tovarăși pentru tom-j bola. Presedintele semna tot atât de multe hârtii și compunea tot atâtea j proiecte. Vicepresedintele, cel de la Chimia Industrială, palid și calm, cerceta propunerile cu zâmbet și logică glacială. Nu se entuziasma, nu vorbea, nu se lasa copleșit de efuziuni colective. Zâmbea după fiecare discurs.

- Acum, să examinăm și teza contrarie...

Îl enervau retorica și cartile lui Nicolae Iorga. Atât. Bibi se gândea tot mai mult la Andrei, și tot mai prietenoasă se arăta fata de mine. A prînit cea dintâi să petrecem noaptea Sfântului Vasile, împreună cu "elita", la mine, sus. Nonora, surorile bune de la sopran, poreclite "Florenta", două mediciniste sentimentale, blondă Mariuca, Gaidaroff, co-j mitetul, câțiva de la Drept, Radu, Andrei erau invitații. Presedintele a hotărât suma pe care trebuia să-o depună fiecare pentru sticlele de sampanie.

În ajun m-a vizitat un student spatos de la Politehnica, cu zâmbet umed și ochi pistruiați. Mi-a spus că e membru în cercul nostru, că și-a plătit cotizațiile și vrea "să petreacă revelionul" cu noi. Îmi vorbea intim, cu glas de bas cinic, și-mi spunea "sefule". Firește, am acceptat. La plecare, clipind din ochi:

- Jocuri au să fie?

- Nu știu; presedintele...

- Ce presedinte, sefule?! Jocuri de societate, pupam ca lei!... Seară, "seful" a venit cu un tânăr livid și serios, pe care ni l-a prezentat: Gabriel.

- Noi îi zicem "Malec". E student și el, saracul, la Drept.

Râdea familiar. Apoi, către Gabriel care nu îndrăznea să treacă pragul:

- Ma "Malec", ma! Hai ba, studenteste!...

În mansarda se făcu, dintr-o dată, tăcere stânjenitoare. Fetele se adunaseră lângă sobă și asteptau. Comitetul era încurcat. Eu zâmbeam și ofeream scaune

noilor-veniti. Nonora îi privea provocator. "Seful" uitase sa-si scoata galosii, cu ochii la ea.

- Domnisoara e studenta?

146

\'-Nu.

- Pacat, am fi fost colegi. Fetele râsera. Gaidaroff interveni.

- Nu suporti vizitele fara galosi? "Seful" hohoti, fericit.

- Esti bun! Ce zici, ma "Malec"?

"Malec", livid si serios, privea pe Nonora. Fu ajutat sa-si desface paltonul. Se aseza pe scaun, fara sa multumeasca. Iarasi tacere.

- Pe mine ma cheama Gabriel...

- Stim, ne-o spuse domnul...

- Elefterescu, Elefterescu... îți place, ma "Malec"? îmi uitara numele.

- Ca la Cluj, ma, cu uncurii. Ma iertati ... era sa-i înjur... Asa-s eu, patriot. Tata-meu, spaima jidanilor... Sunteti antisemiti?...

Verva domnului Elefterescu ne stânjeni. La rastimpuri, eu riscam câte un: "Da, da..."

"Seful" ne-a vorbit de bataile lui, la Cluj, cu sublocotenentii.

- A fost lata rau. O data esti student! Unuia i-am zis numai atât: "Ma?'\... A fugit, saracul. Râdea magulit.

- Eu nu-s omul sa ma dau înapoi când e vorba de patriotism!... Noi aprobam.

"Malec" privea pe Nonora, fix, resemnat, livid. O

enerva. întorcea ochii, schimba scaunul, se prefacea plictisita. "Malec" o privea, calm.

- De ce te uiti, domnule, asa la mine?

întrebarea izbucni înfuriata. Domnul Gabriel tresari si întoarse capul ordonat, fara sa raspunda. "Seful" facea haz.

- Asa-i ca-i nostim?... Am spus eu c-o sa petrecem bine... Studenteste!...

Auizam si de sampanie. Aia la miezul noptii. Nu va dau voie mai înainte, nici mort! Eu beau doua pahare, sa stiti! Nu ma cunoasteti... Ce zici, ma "Malec"?... S-ar fi spus ca, jvialec" se încorda sa zâmbeasca. Nu izbuti decât sa-sr frece pleoapele si sa-si subtieze buzele.

- Asa-i firea lui, tacut. Azi e mai vorbaret, înca... sa-l vedeti când îl cearta nevasta-sa... Rumoare.

- E casatorit?...

- Da, din liceu... Si are o nevasta frumoasa... Paria d\italiano con me e con altri...

Mansarda se însufleti într-o clipa. Fetele își ascundeau anevoie interesul cu care priveau pe domnul Gabriel. Presedintele se lumina. Gaidaroff se apropie si îi oferi tigari. Domnul Gabriel se facu palid, aProape cadaveric. Situatia era ciudata, cu nelinisti comice, grotesti, Gagice. "Seful" râdea.

147

- O nevasta... Si bine a facut: are acum casa, masa, ce-i trebuie... El ? la slujba, nevasta-sa la Universitate... fericiti...

Domnul Gabriel facu iar eforturi sa zâmbeasca. Nu izbuti. începu atunci sa priveasca, înghetat, pe Nonora. Privire iritanta, care tulbura, i insinueaza spaima de cosmar, deprima, nimiceste siguranta. Nonora se ridica de pe scaun.

- Eu plec.

Domnul Gabriel avu o zguduire pe care nu i-o banuiam în seninatatea lui glaciala. Se scutura. Apuca paltonul, palaria si fugi. N-am avut nici timpul sa-i aprind lampa pe scara de lemn. îl auzeam, înspaimântat, cum aluneca, trosnind treptele.

- Ce facusi, ma "Malec", ma? Unde plecasi? Stai, ma, sa petrecem cu

studentii... sampanie, jocuri, ma!...

"Seful" se întoarse zâmbind.

- Asa face el... Dar îi baiat bun...

începu sa vorbeasca. îl ascultau toti, înciudati. Radu fuma mult, Nonora era enervata. Sopti.

- Astia ne-au stricat petrecerea!...

Atunci se auzira bulgari moi în geam. Aplecându-ma, zarii prin ferestruica pe "Malec". Domnul Elefterescu îi facu senme. Ne priveam unii pe altii, fara sa înțelegem.

- Plânge, saracul... Ma duc si eu.

Mi se paru atunci ca în mansarda se facuse frig. înfundai lemne în soba. "Seful" strânse câteva mâini, zâmbind trist.

- Pacat de sampanie...

Dupa ce am auzit poarta închizându-se, jos, în curte, am rasuflat. Presedintele era furios.

- Cine i-a adus, domnule?...

- Salvatici...

- "Malec" sufera de un început de idiotie... Vicepresedintele își rosti parerea domolit si clar.

- Asta i-a venit, cred, din însuratoare...

N-am izbutit sa uitam aventura decât aproape de miezul noptii. S-a risipit din mansarda atmosfera de straniu grotesc, pe care o lasase tonul si privirile lui "Malec", si verva suspecta a d-lui Elefterescu, student la Politehnica. Mâneam si umpleam pahare cu vin rosu. Gaidaroff se asezase lângă Mariuca, Radu lângă Nonora, medicinistele între membrii comitetului, "Florenta" între cei de la Drept, Bibi între mine si Andrei. Bibi era cea mai tulburata de vizita si de concluzia acra a vicepresedintelui. Se întristase si privea pe Andrei, numai pe Andrei.

148

Dupa sampanie se acceptara jocurile. Eram toti prea veseli. Eu ghiceam urmarile unei încercari ciudate, expansivitatea crizei depasite, un surplus de energie care trebuia cheltuit.

S-a întâmplat faptul de care ma temeam de la începutul jocului: sa sarut pe Nonora... Si ceilalti care savurau spectacolul, socotindu-ma timid...

Nonora era calma; îi luceau la rastimpuri ochii ca un taciune, apoi se adumbreau tristi.

- Haide, începe... nu ma plictisi...

- Pe frunte?

- Daca esti pervers...

- De câte ori? încercam eu sa prelungesc.

- Tu începe, îți spun eu când sa te opresti.

...Si ceilalti care se desfatau... Cum era sa le spun ca eu nu pot saruta altfel pe Nonora?

- Una... doua... trei... cinci... noua... cinci... patru... Numarau baietii. Nonora ma opri obosita. Râdea.

-Nu stii...

Eram tulbuut, furios. Trebuia sa ma apar, si nu izbuteam sa încep fraza.

- Cu public, fireste ca nu stiu... -E inutil; te lauzi...

M-am desteptat, dimineata, întristat. As fi vrut sa însemn într-un caiet cele ce se petreceau în suflet. Pierdusem, însa, obiceiul Jurnalului. S-apoi, nici nu înțelegeam nimic. Lasam sa ma poarte viata, cercul, presedintele, Nonora, Bibi... Am adormit iar. Am visat vise stranii, cu barbati care ma strigau: "Sefule, sefule, te cheama ȚMalecȚ!"...

Ne vedeam aproape în fiecare zi. Nonora aducea cele mai multe obiecte pentru tombola. O întovarasea Radu, încarcând pachetele în trasura și aprinzându-și nemulțumit țigara de la țigara. Radu continua să adoarmă în zori, dar nu lipsea de la nici o întâlnire cu Nonora. Când rămâneam singuri, îmi lauda ochii Nonorei, buzele, pulpele, soldurile, pielita. Îmi povestea mângâieri, reținute de pumnul ei, deasupra genunchilor, la cinematograful; sărutări prin ganguri, pe străzi doșnice. Toate acestea nu mă tulburau. Mă interesau ca un fapt nou și ciudat. Nonora, care banuia indiscrețiile lui Radu, mă privea provocator în ochi. Încerca să mă supere, oprindu-se în mijlocul vreunei anecdote:

-Țu nu înțelege...

Știu că Nonora nu crede ceea ce spune. Dar mă umileau privirile blajine ale fetelor și superioritatea vulgara a băieților. Și, cu toate

149

acestea, suportam situația cu un amestec de plăcere și plictiseală, pe care nu-l înțelegeam. Aș fi putut rămâne într-o seară singur cu Nonora, să mă apropiu, să o îmbrățisez barbar și să o sărut aspru, lung, înabusitor pe gura. Știu că mai mult nu se poate. Ascultasem de atâtea ori tângu-ielile lui Radu; cum îl atâta, cum îi râde fierbinte aproape de obraji, cum îl săruta, cum se lăsa mângâiată, cu dinții strânsi, dar cu pumnul pe mâna lui umeda, și apoi îl vestejeste, zâmbind drăcesc: "Acum ajunge! Hai, mars!..."

Aș fi putut face și eu același lucru. De ce îl evitam, rezumându-mă să fiu socotit un exemplar ciudat de puritate, de nevinovăție, când suportam și eu aceeași mediocră viață sexuală ca toți ceilalți, purtat de întâmplări?...

Nu-mi înțelegeam pornirea către Nonora. Când mi-a spus cea dintâia oară pe nume, am fost fericit. N-am avut curaj să mă întreb dacă mi-e dragă. Dar simteam că altceva mă ispitesc și mă desfăta în apropierea ei. Știu cât de anevoie izbuteam să citesc nemtestele după ce pleca Nonora. Mi-aminteam atâtea pagini neînțelese, din pricina că pastram în nări încă prea proaspata mireasma ei și în ochi se furisau scenele povestite de Radu.

Mă era teama de ea, și o doream. Surprinzându-mă dorind-o, eram umilit, mă muștram, mă insultam. Treceau câteva ceasuri și iar mă descopeream așteptând-o.

. În dimineața festivalului a venit la gara, enervată de rolul pe care-l juca în piesă. Nu izbutise, încă, să și-l învețe. Cu Radu a baut patru coniacuri în restaurantul gării. Nu l-a lăsat să platească.

- Tu ai să-mi plătești capriciile la bal. Poate vrei să mă scoti regină... Radu fuma enigmatic și-i soptea la răstimpuri.

- Ești apetisantă...

- Ești un nesuferit!

- Ți tremura narile...

- Vei fi crezând că din pricina ta? Ț

- Firește...

- Ești urât.

- Știu; dar mă plăci... Nonora se prefăcea că râde.

- Semeni cu un ocnas: și urât, și miop, și vulgar...

- Mă plăci...

- Ești enervant și te repeti. Fugi de aici; nu mai ai nici un haz...

Bibi era indispusă că lipsea Andrei. GaidarofT purta trusa cu machiaje.

Președintele, cu ochii vii sub fruntea obosită, alerga; lazile cu obiecte pentru tombola, lada cu costume, bilete pentru membri, servieta cu acte... Comitetul încerca, fără să izbutească, să organizeze convoiul-

150

pjn ocupat, zgomotosi, un vagon. Dirijorul insinua un cor; fu respins de

insurgenti, care preferau sa glumeasca în fata ferestrelor.

Am lucrat trei ceasuri ca sa decoram sala cu brad si panglici inelate de hârtie. Pianul era dezacordat, cu trei clape lipsa. Iar eu trebuia sa cânt din Grieg... Masa, în restaurantul pustiu, într-o sala calda si înviorata de neastâmparul nostru. Nonora se asezase între mine si Radu.

- Puneti-mi vin! Puneti-mi vin!...

A jucat la festival mai bine decât am fi socotit noi. Dupa lasarea cortinei înguste, s-a refugiat în odaita vecina si a cerut tigari. Aveam eu o cutie si ma pregateam sa i le dau, dar Radu i-a întins mai înainte cutia lui. L-a sarutat patimas, în fata noastra. Radu s-a îmbujorat, dar nu si-a pierdut calmul.

- Sarutam pe oricine îmi dadea tigari...

Presedintele, încurcat, a trebuit sa uite; jucase prea bine. Fetele se prefaceau separate. Numai Bibi, trista, o apara.

- Asa rasplateste ea... Gaidaroff, în taina:

- Tata e de vina, ca nu m-a lasat sa fumez...

Balul... Provinciale rau fardate si concurentele la premiul de frumusetate, si familii care consuma multe sticle cu sifon, si logodnicii cu haine negre si pantofi prea strâmti, si sublocotenenti care spun, ironici: "Domnisoara e pansiva"...

Presedintele îmi încredintase supravegherea locului celui mai greu: garderoba. Trebuia sa clasez patru sute de paltoane, mantouri, palarii si perechi de galosi, pe doua mese. Raspunderea era mare. Gaidaroff îmi da ajutor si potolea, glumind, nerabdarea celor care asteptau cu paltoanele pe brat sa le vina rândul. Aproape de ceasul zece, apare - protestând ca-e student si nu trebuie sa plateasca - domnul Elefterescu.

- Bine, sefule, nu ma anuntati si pe mine ca avem bal! De-abia am prins ultimul tren. N-am avut nici timp sa trec pe la "Malec". Saracul, ce râu o sa-i para...

Eu l-am trimis în odaia noastra, vecina salii de dans si vecina garderobei.

Râdeam cu Gaidaroff de placerea cu care va fi întâmpinat "Leul". Atunci aparut Nonora.

- Închipuiti-va, îmi spune tu... E revoltator, îl întrece pe "Malec"!... Eu îl bat!...

- Exagerezi...

- îl bat, va spun ca îl bat... Pe el si pe "Malec"... Cine le-a spus, domnule, ca avem bal? De unde i-ati mai scos, frate?...

151

în timp ce noi ne desfatam de mânia Nonorei, aparura din sala Radu vicepresedintele si Mariuca. Erau tulburati.

- Stiti ca a venit prietenul lui "Malec"... Numai de el vorbeste... Ne-a exasperat...

- Spune ca "ce rau o sa-i para"...

- Si la toata lumea spune tu...

- Si e obraznic, adauga timid Mariuca. Pe mine m-a facut "gainusa" Seman eu cu o "gainusa"?

Gaidaroff, curtenitor:

- Vai de mine...

Vicepresedintele cauta o solutie practica si discreta sa-l elimine. Nonora prinsese curaj.

- Eu îl bat!

- Fii prudenta, ne-am grabit s-o sfatuim noi. În clipa aceea intra si presedintele, nervos.

- Stiti ca a venit... ala... prietenul lui "Malec"...

- "Leul", stim...

- De ce l-ati lasat, frate, sa intre? Se duce la fiecare si-i povesteste cum a cunoscut el pe "Malec". Si râde singur, si bate din palme... Ne-a compromis

cercul...

Eram toti furiosi, dar nu ne puteam stapâni sa nu admiram situatia de vodevil, comica si ciudata, pe care ne silise s-o acceptam, pentru a doua oara, domnul Elefterescu. Eu râdeam fara nici o parere de rau si fagaduiam presedintelui sa scriu o comedie cu acesti doi prieteni strainii.

O duduie din localitate ma întreba blând si jenat.

- Va rog... e adevarat ca studentul care sta la masa primarului a cunoscut pe "Malec" sau e o farsa?

Nonora i-a explicat înfierbântata legaturile dintre artistul de cinematograf si prietenul d-lui Elefterescu. Nu trecu mult, si intra chiar "Leul", îmbujorat de vin.

- E prea cald aici, fratilor... Deschideti geamurile... O sa raciti... Asa a racit sora lui "Malec"...

Nu avu nimeni curajul sa înceapa. Naturaletea "sefului" dezarma. Se apropie de Nonora si clipi strengareste din ochi.

- Te-ai dat cu jidanii, hai? Interveni presedintele.

- Fara politica, te rog, si fara obraznicii. Domnisoara e indispusa...!

- Ti-o dispun eu, sefule... Ca doar n-o fi amorezata... Vicepresedintele începu o fraza în care punea doua premise, politicos si retinut.

- Asadar, concluzia...

- Ia lasa gluma, sefule! O data suntem studenti...

152

Nonora se îmbraca mâniata, spuse "noapte buna" si pleca. Radu si cu mine alergaram în strada. N-a voit cu nici un chip sa se întoarca.

- Ma tortureaza... e obsedant cu "Malec" al lui... Il vad... e aici... Sunt nebuni amândoi, ascultati-ma pe mine... Sau e beat...

Radu a voit s-o întovaraseasca acasa. Nonora m-a acceptat pe mine. Am asteptat în gara trenul de unsprezece si un sfert. Nonora a cerut lichior si cafea. I-am oferit cutia cu tigari. Parea ca nu-si aduce aminte.

- Iar sunt plictisita... De altfel, tigarile sunt proaste, si tu degeaba astepti sa te sarut, mai ales fara public si fara adversari.

Atunci i-am apucat mâna si am muscat-o salbatic. Ochii i-au sticlit în cearcane; tremura. Si-a ascuns muscatura sub batista. Tacere. Ma zarisera câtiva calatori, care nu-si mai luau ochii deasupra noastra. Nonora nu parea stânjenita; fuma si umplea paharutul cu lichior. O admiram cât e de rezistentă.

- Poate stii sa si saruti...

întrebarea fu suierata cu buzele si cu ochii. -Da.

- Pacat. Nu mai esti interesant...

Stiam ca se preface. Ma apropiasi mult de ea, mai mult ca niciodata. Nu stiam ce sa-i spun. Nu stiam nimic; nici cum s-o privesc, nici cum sa-mi pastrez mâinile, nici daca trebuie s-o mai musc.

-Nonora!...

- Te afectezi...

Cele doua ceasuri, în tren, le-am petrecut nelinistit, stapânindu-ma sa n-o sarut, sa n-o îmbratisez. Ma întrebam la rastimpuri, fara sa stiu daca eu voiam sa ma întreb sau daca întrebarea ma stapâneste: o iubesc? Nu puteam raspunde. Dar ma simteam trist, trist când raspundeam: o iubesc... Mi se parea ca alaturi de raspuns încolteste o noua întrebare: aceasta e dragostea?... Si iarasi ma gândeam: nu! nu!...

Nonora era plictisita si fluiera. îmi spuneam cât de mult va trebui sa ma schimb ca sa-i plac: sa stiu glume, s-o conduc la spectacole, sa stiu sa-i apuc bratul, fara sa-mi încurc pasii, sa-i vorbesc curtenitor în public, fara sa ma stânjenesc, sa fiu îndraznet, sa învăț dansurile, sa-mi croiesc hainele la magazine de pe Calea Victoriei, sa-mi parasesc cartile, sa Pierd prietenia lui Radu...

În gara abia am mai găsit trasuri. Nonora era gânditoare. Îmi vorbea mult mai blajin. În sufletul meu izvorâra atunci chemări uitate, din ado-jescenta, din anii când scriam Jurnal. Cineva striga, înlauntru-mi: vo-ln|â, vointa, vointa!... Sufletul mi se lumina ca după o regăsire. Dar lu-"^a era palida și tremurătoare. Nonora îmi vorbea blând și cald. S-a-i, iar p tztz;**

Poj

1ł>r a tacut.

153

În mine, chemările creșteau, creșteau. Îmi vedeam anul farâmitat din pricina Nonorei. Și cel puțin dacă mi-ar fi draga. Dar nu mi-e draga. Mă tulbura, numai.

Aproape de casa, Nonora îmi șopti, cu gura aproape.

- Mâine vin iar la tine...

- Poate să nu fiu acasă.

Zâmbeam. Nonora mă privi, fără să se supere, fără să se încrunte.

- Devii interesant...

Am platit birjarului, care s-a departat cu urechea la pândă. Simteam nevoia să spun: "Nonora, mă plictisesc eu acum. Am nervi și am sânge. Tu mă enervezi fără a fi cel puțin o femeie fatală. Și nu e nici cazul La femme et le pantin.

Rămânem prieteni. Dar la cinematograful cu tine nu merg și nici n-am să te vad prea des. Mă consumi inutil. De altfel, am de lucru..."

Nonora pasea lângă mine, O banuiam nelinistită.

- Vorbesti niște absurdități... Și tu, și Radu sunteți bolnavi: vă socotiți irezistibili.

Poate crezi că voiam să te seduc, nu? Veneam la tine să te vad în treacăt, atât.

Nu poza în victimă. Puteai fi mai politicos, dacă

aveai de lucru...

Nu știam ce să răspund. Ne-am urât "bună seară" reci și rezervati. Pe strazi, întorcându-mă acasă, îmi era ciudă și mă simteam totuși fericit. "Am vointă, am vointă!..." mă minteam eu.

De arunci, Nonora n-a mai batut la usa mansardei.

Pe d-l Elefterescu l-au eliminat cu un mijloc riscant: i-au dat să bea rom și vin alb. A cântat singur Gaudeamus în restaurant, a început să plângă, a jurat că iubeste pe Nonora și a fagăduit să înscrie în cerc pe soția și sora lui "Malec".

Stateau lângă el Gaidaroff și Radu, ca să nu spargă paharele. Președintele a cerut personal scuze familiilor la care se așezase "Leul", întrebând:

- S-teti antisemiti?

După miezul nopții a început să vorbească italianeste cu Gaidaroff.

Sfârșea toate frazele tânguindu-se:

- Ilpovero, "Malec"...

A învinuit Cercul că nu știe să petreacă "studenteste": trebuiau să retina pe Nonora și să o pedepsească silind-o să-l sarute. Apoi, trebuiau să interzică dansurile, iar publicul să joace hora. Se oferea să cânte el dacă l-ar fi acompaniat Nonora. A povestit numeroase anecdote cu tatăl lui "Malec", care știe să cânte din flaut. Râdea atât de puternic de ce l'e ce povestea, încât a trebuit să-și scoată gulerul. A voit să intre în sala 51 să vorbească publicului. Ca să-l retina, Radu l-a calcat pe picior. "Ș

154

glefterescu a început să plângă și apoi a insultat pe președinte, în lipsa, oumindu-l, jidan".

După două sticle, a adormit.

IV. INTERMEZZO

A fost o iarna întunecată și neliniștită pentru mine. Vreme de două luni, din ceasul când întâlnisem pe presedinte până în noaptea despartirii de Nonora, mă calauzise un strein. Simteam aproape organic cum mă modific sub înrâurirea oaspetilor mansardei mele.

Ajunsesem incoherent, dezorientat și stăpânit de slăbiciuni, ca toți tovarășii de cor. Mă gândeam prea mult la Nonora, și gândul acesta nu-mi îmbogățea sufletul, ci numai îl tulbura, îl usca, îl înasprea.

Reîntoarcerea a fost chinuitoare. Mă simteam atât de bine, în fiecare seară, în mansarda plină... Cald, fum de țigară, glasuri tinere, apropierea Nonorii, prietenia lui Radu, glumele lui Gaidaroff... De acum, tăcerea. Uitasem ispitele ce cuprind sufletul în înserări singuratică. Am regăsit voluptatea amară a zilei încheiate tăcut, la masa de lemn, nesciut și nedorit de nimeni. Seninătatea nostalgică asternută pe frunte de ispitele înfrânte, de mondenitatea definitiv depășită, de bucuriile pe care sufletul le-a cunoscut, le-a sorbit și nu le-a destăinuit altui suflet.

Zi după zi mă încordam să-mi găsesc vechea cale. Alunecam în întrebări chinuite, mă nelinișteau hotărâri pe care trebuia să le iau și nu aveam curaj. Noptile erau iarăși întrerupte de tresăriri, obosite de insomnii. Mă fagaduiseam să nu evit scrutarea până în adâncuri.

Cea dintâi hotărâre: acoperirea lipsurilor surprinse în toamnă. Regăsi disciplina lecturilor de dimineață, în mansarda, cu note și extrase. Dar munca nu mă istovea și nu mă liniștea. Tortura era Nonora și experiențele pe care le banuiam în prelungirea tovarășiei noastre. Îmi spuneam: acolo era viața, aici sunt cărți; acolo era curaj, prosperitate, noutate; aici e lășitate comodă și surogat. Și nu știam dacă trebuie să mă felicit pentru pasul meu, care îmi dăduse rostul și unitatea, dar care mă depărta, poate, de viață.

Încercai reîntoarcerea la asceză. Nesincer, și cu ispitele lui Radu, ascetismul meu fu curând înfrânt. Mă resemnai să accept fiziologia fără Sentimentalism și fără pierdere de vreme. Nu voiam să mă risipesc în acțiuni inutile. Ce-mi putea da Nonora în schimbul renunțării la ea? Câteva luni de tovarășie sexuală, și încă fagaduielile erau îndoiești. Le-am fi primit cu brațe largi, sincer, deschis, pur sexual, așa cum se cuvine între două fături cu suflete și creiere străine. Primejdia I era alta: derivatele actului firesc, sentimentalismul sau poza. Mi-era teama că ne vom minti și că ne vom pierde timpul în vorbărie zadarnică și ieftină. Timpul întâiei mele tinereti, închinat îndurarilor sau desfătarilor. Timpul, pe care îl pofteam barbătește și îl fecundam cu sângele și creierul meu, trebuia să-l scurg natâng alături de Nonora, ca oricare alt tânăr înconștient și mediocru.

Sinceritatea pe care mă încapatânasem să-o păstrez ar fi fost naruită. Toate experiențele adolescenței, anulate. Așa fi devenit un cifru, o papusă comună, trup purtat de viața celorlalte trupuri.

Dacă mi-ar fi fost dragă...

Cesurile erau tot mai mult ale mele, și liniștea nu mă dăruia. O așteptam senină și rece, ca limpezimea mării după furtună. Sufletul îmi era tulburat, tulburat...

Zile dure, într-o mansardă înzăpezită. Hotărârea mea de a rămâne singur mă impresionat pe noii prieteni. Presedintele a găsit un alt sediu, în sala unei societăți. Am fost atât de trist în ziua când coborâți dosarele, resturile de la tombola, biblioteca... Nu-mi mai rămâneau decât umbre în odaia albă și amintiri în suflet. Începea să se desprindă o toamnă, un trecut. Nonora,

Nonora... Daca nu m-ar fi ispitit gura si soldurile ei, as fi ramas alaturi de toti ceilalti. As fi cunoscut fericirea mediocra si sura a vietii vietuite, tara pasi mari înainte. As fi capatat amaraciunea cinic sentimentala a celor care spun: mi-am trait tineretea! De ce se confunda risipirea tineretii cu vietuirea ei?... De ce nu înțelegeau tovarasii mei ca o anumita sensibilitate, înstrunita de un anumit creier, poate experimenta în câteva saptamâni intens si vivace visul sau virtutile lor de ani?... Si de ce nu înțelegeau ei ca porunca tineretii e de a trece înainte?...

Asteptam, asteptam linistea în dezghetul iernii. Si când tulburarea Nonorii se risipi, alte tulburari ma stapânira. Nu cautam sa stiu cine sunt. Nimeni nu se înțelege, dintre toti câti îndura alaturi de mine carnea si duhul, îmi spuneam. Niciodata nu voi izbuti sa ma cunosc asa cum îmi cunosc biblioteca. La rastimpuri, ma surprind. Ma luminez; ma în-fioara simtamântul ca acesta sunt eu, si tot ce spun sau fac altfel nu le fac din porunca mea, ci din porunca strainilor din mine. încerc sa rânduiesc cele câteva rezultate. Nu izbutesc; se exclud, se dusmanesc, se anuleaza unul pe altul.

Am hotarât sa aleg din mine anumite caracteristici si sa-mi spu11-acesta sunt eu! Am coordonat caracterele si mi-am poruncit sa nu vietuiesc launtric decât pentru a le încalzi si a le face sa rodeasca. Voia" sa-mi creez o unitate cu riscul a oricâte renuntari si mutilari. Altminte111

•

156

nu as fi putut împlini nimic din cele ce amânasem pentru maturitate. Maturitate înseamna unul, palpitând sub rezerve, socoteam eu.

Trebuia ca tineretea mea sa-si aiba înteles în afara de carti. Trebuia sa încep maturizarea, sa-mi pregatesc sufletul pentru revelatiile ce în curând mi le va darui viata. Si noua viata se va petrece numai în mine, fara ca ceilalti sa o banuiasca. în curând, supravegherea si atâtarea mea launtrica îmi vor revarsa în creier si în suflet un prea plin al carui izvor ceilalti nu vor izbuti sa-l înțeleaga.

Dupa o iarna începuta violent si sfârșita în întuneric, stiam si simteam un singur adevar: ca voi vietui doua vietii, una ascunsa, alta în plina iumina. Cea subterana ma va stapâni si, pus la încercare, în timp de criza, voi sti sa aleg.

V. PROFESORUL

Dupa vacante, cursurile de la Filozofie erau mai putin populate, întâlneam studenti care nu înțelegeau nimic din cele ce rostea, distant sau intim, profesorul. Socotiseră filozofia o stiinta care începe, ca oricare alta, cu lamurirea elementelor: atomii, functiunile chimice, teoriile fundamentale. Dar filozofia, la Universitate, nu era o stiinta, nici o metodica, ci o înmanunchere de cursuri. Iar fiecare curs era un profesor, care vorbea ceea ce îl interesa pe el. Nimeni nu stia ce este filozofia. Aflaseră ca se studiaza, la seminarii, diverse si interesante probleme. Aflaseră si lucruri noi asupra presocraticilor, la istoria filozofiei. La logica nu aflaseră nimic, pentru ca profesorul vorbea prea clar si prea convingator, iar dupa câteva lectii auditoriul pierduse firul cursului si profesorul descoperise alte cinci.

Cei care se înscriuseră la Filozofie fara lecturi si experiente se surprindeau dezorientati si paraseau cursurile, preferând sa-si continue întâlneurile la orele de istoria literaturii române modeme, unde profesorul era glumet si sala întotdeauna bine dispusa. Era un obicei al Facultatii de Litere: nici un student nu putea pasi în publicistica decât polemizând ^lgar cu profesorul de literatura româna si estetica literara sau adulându-l la seminarii. Profesorul era batrânior, grasun, miop si blând, "orba îi era irezistibila, cu usoare bâiguiri si tolerate

greseli de ^amatica. Traia numai pentru literatura. îi daruise astfel un Institut si o tii, cu bunavointa guvernului si contributiile studentilor. Nu avea

157

elevi propriu-zis. Soarta profesorului era tragica si ma înduioasa; nu-lf laudau si nu-l respectau decât acei tineri care aveau volume de tiparit si] prea putin curaj sa-si caute editor. Sau tinerii care nazuiau catedre, con-l ferinte, posturi, baccisuri literare. Profesorul era de o stranie si perversa naivitate. Nu înțelegea nimic, vorbea si scria ca sa nu-l înțeleaga nimeni, se socotea singurul critic estet al târii, se socotea genial, pentru ca era batjocorit, si era bun, si era blând, si zâmbea...

Parând inofensiv, contribuia totusi an dupa an la anularea bunului-simt literar si la minciuna. Fanatic, persecuta - poate regretând - pe cei care i se împotriveau, lui sau sistemului estetic. Cei câtiva care dovedeau curajul sa-l înfrunte sufereau consecinte ani îndelungati. O casa de editura le era definitiv închisa, un grup de reviste obscure îi insultau sau îi ignorau, la Universitate întâlneau neîncredere sau vrajmasii. Profesorul de estetica literara era temut si bârfit, era guvernamental si nu accepta tezele de doctorat care nu-i comentau sistemul. Primise cele mai multe si mai nestapânite insulte din tara; nu se suparase. Raspundea într-o limba jalnica, încercând sa fie polemic, neizbutind sa ajunga decent. Era profesorul cel mai glorios, cu sala numeroasa si selecta. Veneau studenti din toti anii si de la toate facultatile.

Vorba lui era irezistibila... Numai fetele nu înțelegeau de ce e persecutat Maestrul. Fetele îl ascultau si, neînțelegându-l, îl socoteau profund. Fetele îi citisera cursul, confuz si nesfârșit; le crestea respectul, pentru ca nu-l puteau memora. Fetele ascultau cu desfatata atacurile tinerilor, dar nu le dadeau dreptate, afara de cazul când vorbitorul era frumos si brun.

Ore de întâlniri mai erau la cursul de literatura franceza sau la filo* logie. Se întâlneau numai perechile sentimentale, fete ce lucrau la Biblioteca Academiei, baieti cu gesturi romantice sau nationaliste. La literatura franceza, studentele copleseau. Se pogorau în sala miresme si\ fluturari de stofe, ca într-un salon. Perechile se asezau în fund, lângă ferestre.

Cursul de istoria artelor se tinea într-o sala comoda de conferinte, profesorul comenta cu o biciusca operele de arta proiectate. Sala, 1 întuneric, parea un trup ce respira patimas si prudent. Veneau aici perechile mondene, studente care dispretuiau sentimentalismul si studenti care stiau sa profite de ceea ce nu dispretuiau ele. Se asezau aproape, cu servietele si blanurile pe genunchi. Repetau toti, cu dintii strânsi, acelasi gest, pe care-l cunoscusera dintr-un roman "en vogue". Cu timpul, ntifl mai stânjeneau. Fiecare stia ca vecinul sau vecina sunt tot atât de tulburati. Câte un oftat prea sincer nu mai revolta pe nimeni. Se descopereau toti, la lumina, îmbujorati, nervosi, încalziti.

158

Zvonurile despre însusirile cursului de istoria artelor se raspândisera uimitor de departe. Astfel, întâlneam la iesire studenti de la Politehnica ci studente de la Farmacie. Un prieten de la Drept venea întotdeauna cu o duduie frumoasa si neastâmparata, care nu absolvise externatul. Cele câteva studente cuminti se refugiau în primele banci sau se asezau pe strapontine. Baietii ajungeau îndrazneti.

Stiau si profesorii de cele ce se petrec în sala de conferinte. Dar cursul de istoria artelor nu se putea preda decât pe întuneric. De altfel, viciul era atât de inofensiv si practica atât de universală.

La seminariile de filozofie vorbea întotdeauna un student din anul III, marunt,

blond, subtil si elegant. Cei din fund l-au poreclit "Ghita". Cei din fata îi spun "La Fontaine", iar fetele -"Gigi", pentru ca e curtenitor si îndraznet.

Se ridica si începe:

- Valorificând sub unghiul strict pedagogic si riguros scolastic aderent contingent timpului, locului si persoanelor (zâmbeste), încercând o subsumare a elementelor direct fecundate de exercitarea formala a unor metode care nu exclud preocuparea gnoseologica, accesibila printr-o noua structurare...

Nu înțelege nimeni ce vrea sa spuna "Ghita". Profesorii îl suporta, timizi. Dintre colegi, nu îndrazneste nici unul sa i se împotriveasca. Raspunde, prompt si obscur:

- Ideatia kantiana si rationamentul prin recurenta...

Se afla vesnic în cautare de formule inedite. Ca sa faca un compliment, încearca duzini de epitete.

- Te flairez accesibila în simptomele d-tale etice... mai bine, în manifestarile d-tale neurologic-spirituale... sau în ecuatia cedarilor inevitabile...

Într-o seara a venit la seminar un student tot atât de marunt, tot atât de erudit si de subtil. E cunoscut sub numele de "Galvanometru" sau "Micul Kant".

Vorbeste cu glas de adolescent si loveste cu pumnii în banca.

- Esti subversiv, l-a învinuit pe "Ghita".

- Dumneata esti dicotiledonat.

- Cum sunt?

- Esti amfibiu metafizic.

- Plaseaza definitia în planul coherentei si al logicei evidente.

- Nu accept sfatul metodologic într-o riposta de dialectica personala.

- Esti obraznic.

~ Corosiv periferic... Interveni profesorul, uluit. ~ Domnilor, va rog...

159

- Sa-si retraga cuvintele...

- Le retrag, poftim, imputându-mi numai organica fatala-mi predispozitie catre...

Intervenira auditorii din fund. .

- "Ghita"! Ochi mirati...

- Despre mine e vorba?...

La Filozofie frecventau studentii seriosi, buni si semidocti. Pentru ca cei inculti nu înțelegeau, iar ceilalti își maturizau, prin propriile lor lecturi, constiinta si cunostintele filozofice. Singurul curs unde se încapatâneau sa vina studente si studenti care nu înțelegeau linia conferintelor, ci numai frânturi dispartate era cursul de logica si metafizica. Profesor tânar, cu fata smeada, brazdata, întunecata, cu ochii clipind straniu, cu profil ciuntit, cu pupile albastre în cearcane tulburate.

Profesorul intra zâmbind, putin plecat din umeri. Se aseza comod pe scaun, fara demnitate universitara, si-si începea vorba firesc, clar, rotind capul.

Fiecare fraza parea atunci gândita. Profesorul se bucura de formula gasita si o repeta, modelând-o, o insinua plecat peste catedra, o pronunta cu accente perfecte, o dezgolea. Formula îl mâna într-un rationament al carui rezultat nu-l putea preciza mai înainte. Auditoriul alerga câtiva pasi, apoi îl asculta cum se departeaza, chinuit de întunericul care învaluia înca noua formula, îndurerat de întunericul celorlalti, ispitit sa lase gândirea nesfârșita si sa se întoarca la o formula lui cunoscuta si accesibila celorlalti. Ceasul trecea cu un profesor chinuit pe catedra si o sala înmarmurita, sedusa de nelinistea comunicata cu pupilele, cu cearcanele, cu profilul ciuntit, cu gesturile, cu întrebările iscoditoare: "Nu? Nu?..."

Când sala ramânea prea multa vreme inertia, profesorul o înviora cu sarjele

împotriva manualelor de logica si împotriva lui Kant. Profesorul marturisea ca ceea ce lipseste manualelor de logica e logica.

- Asta nu înseamna ca nu trebuie sa le cititi...

- Sa le cititi, dar sa nu le credeti...

Fetele își opreau zâmbetele cu batista. Dupa ce pleca, fetele comentau ochii si urâtenia seducatoare a profesorului; baietii își marturiseau îndoielile. Cei de la Litere nu înțelegeau cum a putut sa-si treaca doctoratul cu o teza de matematica. Cei de la Politehnica nu înțelegeau cum poate fi mistic ortodox.

Cei de la Teologie nu-i iertau glumele și pornirile lui lumesti.

Mie mi se pareau toate acestea firesti si recomandabile. Învatasefl> de mult sa nu ma uimeasca un geometru poet, un filolog muzicant, u"

160

mistic profesor de anatomie. Ma nelinistea, însa, ortodoxismul lui. Inte-jegeam ca experienta sa religioasa poate fi autentica si în afara cadrelor logice. Dar respectul catre dogme, socotite nu nuclee de credinta potentata, ci adevaruri ce pot fi dovedite rational? Dar credinta lui ortodoxa era efectiva sau sugestionata, rezultatul unei necesitati de pura spiritualitate sau concluzii teologice?

Viata profesorului de logica însemna pentru mine siguranta ca solutia acelor crize începute în adolescenta trebuie sa mi se lamureasca. Daca aceasta viata e aceea pe care o lasa întrezarita. Si daca, mai ales, nu crede în primatul gratiei. Dar vesnica lui ispita, biruita sau biruind în suflet, stâlcindu-si izbânda între pupilele albastre si pleoapele întunecate? Nelinistea care nu era numai logica, încordându-se în metafizica si în teologie, nu putea starui într-o constiinta care a gasit pe Dumnezeu. Daca profesorul nu crede în Dumnezeu, asa cum nu cred nici eu, cu toate chemarile care tulbura sufletul? Daca el nu crede, nici eu nu-mi voi gasi linistea pe acest drum, pe care pasesc dus de destin si de în-frânarile mele. Ce drum sa apuc altul, daca profesorul de logica nu l-a apucat înaintea mea?

Si daca, totusi, crede? Cum sa-i spun ca sunt crestin fara sa cred în Dumnezeu? Cum sa-i spun ca arareori mi se pogoara Iisus, în mine din mine? Pot raspunde, logic: asadar, Dumnezeu nu exista, pentru ca eu, poate un pacatos inconstient si mândru, n-am izbutit sa-l cunosc? Si însasi aceasta cunoastere — despre care nu stiu nimic — cum o voi putea discuta cu el? Sa-i vorbesc deschis sau sa-l încerc prin întrebări? Si cum l-as putea încerca pe el, cel mai ascutit dialectician al Universitatii?

Dupa fiecare ceas de logica ma nelinisteam si mai mult. Nelinistea si disperarea m-au cuprins de câte ori am încercat, în ultimii ani, sa înțeleg pâna la sfârșit problema logica\'. Sinteza clasica nu m-a multumit din ziua când am surprins arbitrarul împartirii în notiuni, judecati, rationamente; de când am aflat singur ca judecata nu e întotdeauna stabilire de raporturi între doua notiuni, ci si între o notiune si un obiect sau între doua obiecte, am dispretuit-o.

Ajunesem sa nu mai disting o notiune de o judecata. Profesorul ma ajuta sa descopar singura deosebire: elementul existential; deosebirea dintre "tunet" si "tuna". De aici, puteam merge singur mai departe. Dar ma întunecai într-atât, încât fui nevoit sa ma întorc din nou la manual. Cercetai logica lui Benedetto Croce. Aflai te primele capitole frânturi din observatiile mele, rar conducând la alte fezultate. Croce era clar si obscur. Trebuia, apoi, sa cunosc bine logica hegeliana. De la Hegel - pe care nu-l patrundeam întotdeauna - m-am \\'Wors la moderni. Au trecut saptamâni chinuite, cu Gentile, cu Goblot, cu Enriques. Într-o dimineata am dosit cartile în raft, zapacit, deprimat, Șstovit, fara sa fi aflat nimic sigur.

161

Atunci m-am hotărât să vorbesc profesorului. A zâmbit tot timpul, încurajator. Eu bâiguiau, sfielnic, și nu izbuteam să-i dezvalui întreaga! tulburare. Ma întrerupse.

- Fericită vârsta, nouăsprezece ani... Multi înainte... Numai, nu ai de -ce să te grabesti. Cum să-ți spun? Lucrurile acestea nu se înțeleg bine] decât după ce nu le-ai înțeles mult timp. Eu m-am lamurit după șapte ani; deși problema inducției nu am priceput-o nici până acum... Și sunt și probleme pe care nădăjduiesc să nu le pricep niciodată...

Mergeam alături, pe lângă Universitate. Profesorul mi-a vorbit blând și prieteneste. Atunci, l-am fi întrebat:

- Dumneata crezi?

Dar stiam că nu putea să-mi răspundă.

- ...Nu înțelegem nimic prin noi înșine. Acestea ne vin așa, la o anumită vârstă, cum vine impulsul sexual sau artrismul...

- Dar eu vreau să mă lamuresc, în logica...

- Eu te-as sfatui să te zapacești complet și absurd. După aceea, ai să te limpezești, ai să înțelegi firesc, fără eforturi, fără tortură...

- Ce trebuie să fac?

- Să-ți pierzi timpul... Știi să-ți pierzi timpul? Ia o foaie de hârtie și mâzgalește-o cu creionul până seara... Apoi, du-te prin cârciumi. Dar nu poza și nu discută filozofie. Ai strica totul... Bea, domnule!...

Îl priveam uluit. Ochii profesorului licureau albaștri în orbite stinse. Era palid, palid, cu sprâncenele drăcesc arcuite.

- Dumneata ești precoce. Cu atât mai rău... Eu, la vârsta dumitale, mă tineam de betii... Și tot am ajuns rău, profesor universitar... Dar dumneata?

- Cafea bei?

- Câteodata. Eram stânjenit.

- Nu te sfii. Eu nu am picioroange ca onoratiile mele colegi. De altfel, dumneata nu pari cu desăvârșire neinteresant, iar sărăcia nu mă jenează într-atât să nu pot oferi o cafea și țigări unui tânăr prieten...

Ce mi-a vorbit la cafenea? De Mach, de Pascal, de italieni, de Poincaré, de Descartes; mai ales de Descartes.

- Când te vei duce în Germania, vei înțelege pe Descartes... Acolo, oamenii merg altfel pe stradă. D-ta știi cât de mult poți învăța într-un oras în care oamenii se mișcă altfel decât aici?

Avea pentru fiecare autor o exclamație, un epitet, o paranteză, o laudă sau o injurie. Când mă privea mai prieteneste, eram ispitit să-l înțeleg.

- Dumneata crezi?...

162

Evita religia. O singură observație i-a alunecat, cu părere de rău.

- Cunoșc un creștin cu două fiice păgâne. Deși ascet și duhovnic, nu le izgonește. Fie că știe, fie că nu știe, el e nebun sau Dumnezeu...

Ne-am despartit în seara. Strângându-mi mâna, m-a sfătuit:

- Dacă vrei să afli religia, citește logica, medicina și biologie, mai ales sinteze biologice. Religia câștigă procesul în absență...

Pe drum, singur, tulburat, gândeam.

- Profesorul meu e un geniu... sau poate un farseur... Cum aș putea ști?

Ajunzând acasă, am amânat lamurirea definitivă. Pe masă se aflau destule alte cărți, și hârtie albă, ispititoare, era pe masă, și gânduri multe, și căldură multă în suflet, și cerneala neagră, neagră.

Povestind lui Radu întâlnirea cu profesorul de logica, am făcut o descoperire care m-a uimit: prietenul meu și tovarășul de bar înțelege sensul și simte nevoia filozofiei. Parasind laudă Nonorei - care nu-l îngaduia dincolo de pulpe -

mi-a pus întrebări la care eu și poate toți cei care nu se multumeau cu vorbe nu puteau răspunde.

Nu-l auzisem încă vorbind de "mântuire".

- Și e ciudat că eu banuiam lucrul acesta demult. Rugându-mă, aflam că am să fiu mântuit...

- Dar cum ai să fii mântuit?...

- Nu știu. Poate, nepierind. Am să mor, și sufletul nu are să moară. De aceasta sunt sigur, deși, incult, nu ți-as putea da vreo dovadă... Și îți spun că nu e nici închipuire, nici minciună. Știu că, păcatos fiind, am să traiesc în veci... De altfel, nu mi-e frică de moarte... Mi-e frică de moartea fără Iisus...

Îl ascultam cu mirare. Dezvăluirea sufletului prietenului mă tulbura. Nu banuisem că misticismul pe care îl socoteam împrumutat și confuz era de o simplitate atât de creștină. Radu era creștin, creștin; și era atât de păcatos...

- Dar, te-ai ruga, lucrurile acestea să nu le afle prietenii, nici No-nora...

Munceam aceeași muncă aspră a celui ce se întărita să-și ducă fagăduința, împotriva tuturor ispitelor, la împlinire. Sfârșeam iama cu un suflet îndurând tulburările toamnei și presimțirile primăverii.

#

Acum, când scriu, înțeleg fiecare neliniște, și nerăbdarea, și pofta de a mă cunoaște și a mă stăpâni. Și faptele mele, și munca mea, și teama, și bucuriile, și tristețile le înțeleg. Dar atunci nimic nu înțelegeam, și ultma îndurera nesigură, și nimeni nu banuia jarul sufletului meu,

163

nici profesorul cu luminile albastre și sprâncene drăcesc arcuite. Pro-fesorul era singurul care mă putea liniști. Și el mi-a spus că trebuie să! mă tulbur. Sfatul era mult mai sincer și mai adânc decât as fi crezut atunci.

VI. PRIMĂVARA

În anul acela, ea s-a pogorât blândă și a luminat orașul cu castani înmuguriti. Lumina a înviorat mansarda. Trebuia de acum să întârzi cât mai puțin ceasuri la masa de lemn. Primăvara mă biruia întotdeauna. Era singura ispita care mă stăpânea, mă făcuse, mă hotărâse să apuc drumuri potrivnice sufletului meu. Primăvara, mântuirea mea erau norii. Norii buni și tulburi, care-ntuneca zămbetul orașului cu chemări. Mi-au fost dragi norii care revarsa în suflet tristetea sobră și poarta deasupra creștetelor fluturare largă de destin. I-am asteptat, norii mei, în după-amezi parfumate, când eram ispitit să lovesc în zidurile odaitei prea albe și prea strâmte, să adun flori în rafturi. Mă bucuram de fiecare tresărire a razelor: se întuneca! se întuneca!... Dar soarele stăpânea iarăși, și mă târâm iarăși robit.

Primăvara mea nu era asemenea celor pe care le cunoșteam din viața tovarășilor sau din cărți. Era amară și salvatică. Mă întârâtau căldura, vântul, soarele, grădinile, femeile. Orgasmul mă tortura ceas cu ceas, îmi biciuia carnea, îmi sângera creierul, îmi îndurera sufletul. Dacă priveam pomii goi, mă copleșea furia; dacă întâlneam o brazdă, lacramam; în fața râului, urlam; scrâșneam din dinți mângâind o piatră: pamântul cu aburi calzi mă silea să-l sarut., să-l mestec, să mă framânt cu bulgarii lui grei pe pieptul gol, să-mi înfig umerii în brazde negre și să privesc soarele. Nu aveam niciodată curajul să ies singur din oras în -o zi de primăvara prea senină. Mă istoveau numai frânturile zarite în grădini. În fața câmpurilor nu-mi mai puteam instruni reflexele. Știu eu ce se putea întâmpla?... Vietuiam începutul acela de primăvara ca un sir de nopți în iatacul unei amante cu doruri nestăpânite. Nu-mi rămânea un simț, un colț de sensibilitate, o făcămă de creier neconsumat. Vrajmasa mea cunoștea toate iscusințele unei perverse. Mă tortura cu ramuri de cires înflorit, cu solduri de trecătoare necunoscută, cu cer dureros de clar, cu chemări către pribegie.

Trotuarul era o ispita: sinuos, curat, liniat corect de umbra streasinilor. Copiii ma suparau, fiindca ma surprindeau iubindu-i. Eu nu voiam sa iubesc copii. Paseri, paseri napadeau tulpinile de iedera. De ce n-au întâlnit furtuni cu moarte în valuri vinete?

164

Adormeam noptile înfrânt, umilit, ca un rob sângerat la roata. Visam vise de tragic sexual. Ma desteptam pasind pe covor de luna si ma îmbracam, si porneam pe strazi, ratacind, mult, mult. Nu ma linisteam nici tovarasiile cât de prelungite, în odai straine, cu trupuri straine. Nu ma linisteam nici marsurile prin orasul noptii. Nici lecturile savârsite chinuit. Nu ma linistea decât întunericul biruind ziua, ploaia mohorâta si rece, monotonia pomilor, a strazilor, a trecatorilor...

Si nimeni nu banuia înfrângerea care ma zdrentuia, umilindu-ma. Si eu nu voiam s-o marturisesc. Stiam ca ceilalti ma dispretuiesc, socotin-du-mi sufletul nesimtitor si uscat între carti. Ma bucura aceasta si ma necajea. Cum le-as fi putut spune lor ca primavara ma tulbura, ma biciuieste si ma smereste?...

Nu ma umileau poftele, dorurile, elanurile, nebuniile, evadarile care ma chinuiau în vântul si seva primaverii. Ci faptul ca acest dinamism epuizant îmi era poruncit, îmi era daruit o data cu înflorirea câmpurilor, cu caderea paserilor. Nu era al meu, era al trupului strain care îmi înlocuia trupul o data cu dezghetul. Trupul strein pe care mi-l împrumuta primavara, aceasta era umilinta crunta, nestearsa. De ce stiam sa-mi stapânesc trupul, sensibilitatea, creierul toamna, vara, iarna? De ce nu-mi stapâneam trupul si sufletul primavara? Poate ca nu mai erau ale mele; ci ale sexului, ale spetei, ale vârstei.

Nopi, nopti de furie... Zile fara plâns, fara scrâsnet...

Simteam cum ceea ce pretuiesc mai mult din sex: înfrânarea se risipeste, si eu nu puteam face nimic, nimic...

Acum, când povestesc aici fapte de mult trecute, nu mai ma înspaimânta primavara. S-au petrecut limpeziri dureroase, lamuriri care au înabusit razvratiri surde. Acum, primavara o astept cu acea nostalgie virila pe care o daruiesc crizele depasite, cu o tristete blânda si retinuta, ce se cerne în singuratate. Acum stiu ca ceea ce ma tulbura alta data nu era primavara, ci altceva. Nu-mi era teama de suvoaiele care se revarsa în sânge si se consuma, istovindu-ma, ci de sufletul nou ce se insinueaza. Mi-era teama sa nu parasesc hotarârile mele pentru hotarâri mediocre, desfatatoare, pe care sa le regret apoi, ani tristi. În Nonora nu ma înspaimânta trupul ei, pe care îl doream între brate si piept. Ma înspaimânta abrutizarea prin sentimentalism fals, risipire de timp, prefacerea mea într-unui din acele numeroase si perfecte instrumente de dragoste, parfumat, îngrijit, spiritual si pozeur.

Injirimavara nu ma înspaimânta viata carniei, a creierului, a sufletului, înțelegeam ca ursita sensibilitatii e suferinta, ca cea a creierului e "eputinta, ca ursita carniei e dorinta întrerupta numai de dezgust si

165

niciodata potolita. Înțelegeam toate acestea si ma bucuram ca nu le banuieste nimeni.

Primavara ma putea îndrăgi de o fatura care iarna sau toamna mi-ar fi ramas prietena. De ce sa iubesc sub porunca cerului, a ciresului, a liliacului? De ce sa fiu înșelat? De ce sa astept? Asteptarea iubirii, primavara, ma umilea mai mult decât toate poftele care îmi sugrumau rasuflarea si-mi biciuiau sângele.

Asteptarea e o atitudine feminina. Ma simteam pasiv si îngândurat ca o fecioara sentimentala care își asteapta, resemnata, stapânul sa o culeaga. Înfrângerea aceasta ma umilea, mult, mult.

Primaveri înapoia mea, primaveri înainte. Si iata ca acum nu mai ma tem de ele. Si scriu aici, nebanuit de nimeni, într-un caiet pe care îl ascund între cartoane cu fise. Si scriu în miezul toamnei. Si nimeni nu. poate sa afle daca sunt trist.

Si nu sunt trist, nici de toamna, nici de povestea cu amintiri.

VII. MUNCILE SI ZILELE

Iarna, cercul s-a adunat în sala Societatii, la care intervenise presedintele. Dar membrii nu erau niciodata prea numerosi. Cei care își aminteau mansarda intima si calda se simteau stânjeniti într-o sala prea mare, streina, rece, cu scaune multe si cu tablouri oficiale între ferestre. Presedintele era disperat de tânjeala care ameninta sa destrame, definitiv, cercul. Munca iernii - banii adunati la cor, la festival, la bal - era primejduita. Comitetul sfatuise sezatori intime saptamânale, dar nici unul nu voise sa-si ia raspunderea. Nici revista universitara, pe care presedintele mi-a încredintat-o, nu izbutise sa refaca atmosfera din vacantele Craciunului. Trebuia sa cutreier singur salile ca sa întâlnesc pe profesorul care ne fagaduisese articolul de fond. Trebuia sa scriu singur cronica, sa fac singur trei corecturi, paginatia si expeditia. Adormeam istovit, dupa miezul noptii, în mansarda încarcata cu fascicule.

Revista nu se vindea. Nefiind nici antisemita, nici filosemita, n-a interesat. Cel dintâi numar a fost cumparat din curiozitate. Celelalte asteptau.

Eu nu disperam. Ma întovarasisem cu un prieten din liceu, Petru, în al doilea an la Drept si Filozofie, temut la seminarii prin dialectica-i iritanta. Cunostea toata Universitatea. Gasisem si un administrator: pe

166

dirijorul corului, care își cumparase un caiet si izbuti sa încurce atât de mult socotelile, încât trecuse un excedent de douasprezece mii de lei.

Cu numarul 3 se ivi un incident, de pe urma caruia revista nu mai supravietui decât o luna. Publicasem recenzia obraznica asupra cartii de frunte a unui batrân si celebru profesor. Recenzia avea pacatul de a fi documentata. Un ochi parunzator ar fi înteles cât de scump mi-a fost autorul cartii, cât de mult îl înaltasem, ca sa ma dovedesc atât de crunt si nestapânit în fata unei deziluzii. Ar fi descoperit, înapoia paginilor de intempestiv frondeur, repros de discipol, care a încercat mai mult decât o deceptie.

N-a înteles nimeni. Cel criticat a intervenit pe lângă profesorii mei, a protestat, s-a tânguit, a scris câteva articole în cotidianul sau sub obsesia faptului, fara sa-mi pomeneasca numele. Prin Petre, îmi ajungeau zvonuri care îmi dadeau de gândit: revista va fi suprimata, eu supus consiliului de disciplina, riscând eliminarea. Ca sa nu piara revista, m-am retras, fagaduind lui Petre sa lucrez alaturi de el sub pseudonime. Numarul în care s-a tiparit vestea retragerii a fost ultimul numar. Prin interventia unui profesor politicos si binevoitor, conflictul nu ajunsese în discutia senatului universitar. Logic, nici nu putea ajunge.

Profesorul de estetica literara m-a învinuit, într-una din revistele sale, de ignoranta si obraznicie. Am raspuns aspru. Aceasta a bucurat pe autorul cartii recenzate si a stânjenit pe profesorul politicos, care trebuia sa intervina din nou la profesorul de estetica literara. Eu nu înțelegeam nimic din tot ce aflam.

Gândeam ca e firesc sa critic cu argumente o carte imperfecta si s-o judec în pagini patimase când autorul fusese pentru mine un îndreptar. Amenintările nu ma amarau. Eram hotarât sa pierd un an, daca prin aceasta evitam o adulare. Ghiceam de pe atunci gândurile la care am ajuns mai târziu: ca sensul vietii nu e fericirea, ci realizari eroice. Fiecare suflet stapâneste virtual eroismul, gândeam. Dar fiecare suflet pâlpâie câtiva ani tineri în jurul viziunii eroice, apoi accepta valori mediocre, se pleaca vietii celorlalti, se usuca si piere. De ce n-as fi eu acel suflet care - cu oricâte renuntari sa ating eroismul? Cine stie; poate

voi birui ca erou. Si apoi, biruinta nu poate avea însemnatate, ci numai încordarea neostenita catre ea.

...In acel început cald de primavara, cele dintâi primejdii îmi erau îndemnuri nebanuite. În ziua când am citit rândurile profesorului de estetica literara împotriva-mi, am lucrat îndârjit, aproape fara sa ma ridic de la masa, douazeci de ceasuri. Vestea am aflat-o dimineata. Am strâns dintii si am început sa citesc. Am prânzit într-un sfert de ceas. Seara, m-am multumit cu un pahar de lapte cald, la masa, cu ochii pe carte. Am citit iarasi toata noaptea, fara sa ma stie nimeni, pâna în zori. M-am desteptat dupa câteva ceasuri, cu capul greu. Mi-am amintit un

167

singur cuvânt: "ignorant". Aceasta m-a limpezit, m-a îndârjit. Tremu-ram de furie si de încredere. As fi cântat, as fi urlat, cu dintii strânsi sj Ochii pe carte. Am adormit în zori. Închisesem usa cu zavorul. Cineva al ciocanit, a treia zi. N-am raspuns, cu ochii pe carte. Îmi tremurau mus-chii si fruntea îmi ardea, si creierul vibra ca în febra. Eram atât de în-; cordat, încât nu-mi scapa un cuvânt. A patra zi, ma simteam istovit, nauc, cu oasele sfarâmate, cu creierul tulbure. Am închis ochii si mi-am închipuit sala profesorului de estetica literara; "e un somnoros", îl auzeam... Somn? Uite? Sa-mi fie mie somn? Iarasi mi-am simtit mintea proaspata ca în prima zi din regimul douazeci de ceasuri. Si nu banuia nimeni. Minteam, spunând ca-mi pregatesc o lucrare urgenta de seminar si trebuie sa manânc la masa mea, ca sa nu pierd continuitatea. Dar ei nu stiau ca nu dorm noptile. Ma desteptam la opt, ca pâna atunci.

Dupa o saptamâna, citesc o notita batjocoritoare într-o revista provinciala. Am hotarât sa suprim somnul. Ma înabusea gândul ca sunt un ignorant. Dupa câteva ceasuri de munca, un junghi îmi fulgera inima. Ma încovoiai. Nu puteam rasufla. La cea mai neînsemnata miscare, simteam ca mi se sfarma viscere încordate. M-am târât în pat, palid si rece. Eram furios ca voi muri stupid, calcat în picioare, eu, eu care voisem sa ucid somnul. Rasuflam greu, fara sa pot ridica grumazul din piept. A trebuit sa sun. Panica, plansete, tânguieii. Doctorul venise cu trusa urgenta. Când a aprins lampa cu alcool, m-am înviorat. Am început a respira, usor, usor. Nu mai mi-a facut injectia. Mi-a numarat bataile inimii, repezi si neregulate. Spaima si junghiul îmi pricinuiau palpitatii a caror primejdie nu o banuiam. Dupa câteva ceasuri, criza trecuse deplin. M-am tulburat privindu-ma în oglinda: livid, descompus, cu parul umed si ochii supti în pleoape vinete. A trebuit sa-mi îngadui, de atunci, patru ceasuri de somn, oricâte insulte as fi primit.

Ma întarâtau nu numai cele ce se spuneau împotriva-mi, ci, mai ales, cele ce nu se spuneau. Lunile de tacere în jurul muncii care o îplineam gemând mi-au fost cele mai prielnice. Gândeam: "Domnii nu vor sa stie ca exist? Îmi ignoreaza, încapatânati, scrisul? Cu atât mai bine. În curând vor trebui sa stie, pentru ca astfel vreau eu!" Pentru mine, pronuntarea poruncii: vreau! era aproape un rit magic. Se legau de ea atâta ani de chinuita adolescenta, atâtea experiente, atâtea mii de ceasuri de lecturi surde. Vointa era pentru mine o realitate, cu roade în rafturi si în sertare.

Cu cât mai mult se tace în jurul meu, cu atât mai mult scriu si citesc. Ma întristeaza gândul ca în zece, douazeci sau treizeci de ani nu voi întâlni aceeasi dusmanie. Daca voi fi laudat, pierdeam. Atunci îmi voi cladi o casa cu terase la mare si o voi locui singur. Nu voi citi nici o revista, nici un ziar. Si voi munci necontenit. Sunt înca atâtea lucruri care trebuiesc adâncite: limbile orientale, matematica, istoria antica, religiile, istoria stiintelor, stiintele, filozofia, istoria artelor, ocultismul, filologia... Pentru toate acestea trebuie timp si disciplina, socoteam eu. Si va trebui sa scriu, iar scrisul

e amar si anevoie de împlinit câteodata. Cum am sa le sfâresc fara dusmanie sau rara tacere?...

Ma îmbata, pe atunci, mireasma eroismului care nu înfloreste decât în sufletul aspru si vast, revelat siesi de singuratate. Dar eroismul -singura justificare a vietii - nu rodeste decât prin cumplite si necontenite renuntari. Nu fuga de realitate ma tortura, ci vointa de a stapâni, renuntând, realitatea. Nu-mi era teama de ispite. As fi vrut sa nu vietuiesc decât vânturat de ispite, dar sa stiu a le depasi. Nu tânjeam dupa liniste, dupa confortul mizantropului. Pofteam lupta necurmata, neînfrânta, care pogoara în suflet aroma dumnezeirii si a dracului. Si lupta necurmata nu întâmpin decât în singuratate, unde ispitele si amintirile sunt puhoi.

Viata mea, de nimeni cunoscuta, a fost o neistovita încordare dupa eroism. Pofteam amaraciunea si disperarea eroului ca pe un fruct sau un sold alb. Nu-mi zâmbea sufletul decât dupa împlinirea unui fapt care depasea omenescul. Visam câmpuri largi si vânt aspru, si drumuri de piatra detunata spre munti cu nori. Ma zaream urcând, urlând, muscând stânca, sângerând. Visam o austeritate care sa înspaimânte fortele mediocrilor din orasul si timpul meu. Atunci as fi fost erou. Voiam sa vietuiasca, înca o data, prin mine, eroicul. Eram de multe ori înfrânt. Din suflet, din carne, navaleau ispitele desfatarilor imediate si dulci. îmi spunea arunci un strain, din suflet: renuntarea înseamna mutilare; eu sunt complex, sunt nesfârșit în dorurile mele; cum sa aleg? Cum sa renunt?

Si nu stiam ce trebuie sa fac.

Vointa mi-o înaspream prin munca. Stiam atât: ca trebuie sa-mi descopar si sa-mi exalt toate potentele sufletului si creierului. Nu ma temeam de experiente cerebrale. Dar cealalte? Viata, sufletul?... Ce trebuia sa stapâneasca în mine? Vointa si creierul sau sufletul?... Eu îmi poruncisem sa lupt întotdeauna pentru împlinirea adevaratei mele vietii, de nimeni cunoscuta. Dar daca viata launtrica se va realiza prin suflet, jar nu prin creier? Voi avea atunci vointa sa renunt la creier, la mine Msumi, la munca si scrisul meu izvorât din forja testeii?

Si nu stiam ce trebuie sa fac...

168

169

VIII. DRUM DE LA MANASTIRE

în dimineata Floriilor, trenul de Constanta ne-a lasat în gara manastirii. Eram toti coplesiti de primavara. Eu ma împrietenisem din nou cu Nonora, iar Bibi râdea de soaptele lui Radu. Gaidaroff iesise din iarna îndragostit de Mariuca. Si Mariuca îl îndragise, si era blonda, cu l buze rosii si ochi negri.

în vagonul nostru se mai afla un grup de studenti ce plecau tot spre manastire. Râdeau, râdeau. Printre ei, la o fereastră deschisa, am zarit un chip de fata.

Tresârrii. N-a observat nimeni, nici Nonora, care ma încredinta ca primavara îmi va fi fatala si voi sfârși prin a ma îndragosti de ochii, parul si sânii ei. Am coborât în gara zgomotosi, cu presedintele în frunte. Nu stiam câti suntem, si aceasta ne bucura; poate eram multi, multi. Am pornit pe drumul ce înconjoara lacul. Padurea își desira mugurii. Printre copaci, arbusti înfloriti, frunze vestede si colti de iarba

mare.

Grupul de studenti si studente ne întovarasea. Auzeam necontenit si stânjenitor de clar râsul fetei de la fereastră. De ce tresarisem? Ma chinuia parerea ca o mai vazusem undeva, la munte, într-o vara, demult. Nu izbuteam sa deslusesc nimic. Si totusi, ochii verzi si nostalgici în umbre viorii, sub sprâncene frânte în unghi de mirare, îmi erau cunoscuti. Nu înțelegeam de ce, privindu-i, ma abateau tristeti vechi si amintirea unei vacante singuratice, si

melancolia adolescentei aspre. Si râsul continua clar, enervant, larg. Poate eram singurul pe care sa-l supere. Ma supara, pentru ca râsul fetei era pentru altii...

Am pasit smeriti si ne-am închinat în biserica. Era frig întunecat printre candelile. La ferestre, înfloriseră ramuri de cires. Si fata cu ochi verzi soptea, soptea, stapânindu-si râsul...

O clipa, a ramas tacerea în biserica. Ceilalti plecasera, pasind. Plecase, poate, si fata. Era de acum liniste. întorcându-ma, o zarii privind lumina stinsa prin ferestre. Buzele i se adunasera într-un zâmbet trist. Ovalul fetei se linistise, palid. Ochii lacramau dar poate nu lacramau, ci numai mi se parea mie. Ochii îi erau atât de ciudati în pânda de tristete... M-am prefacut ca nu vad nimic. Si eram fericit, si ma desfata gândul ca a ramas aici, singura. Stiam ca nu crede si ca nu se roaga. Banuiam tristetea care o napadeste, pentru ca aici sunt umbre, întuneric, trecut, iar afara e soare si zvonuri de viata; si, poate, nu vrea sa le asculte. Cine stie de ce lacrameaza? Poate iubeste sau poate asteapta; si nadejdile ei încep sa le iroseasca anii. Cine stie de ce priveste fereastra stingând soarele-

170

Poate îsi aminteste; sau poate presimte durerea vietii care cere sa fie vietuita toata si nu îngaduie, în acelasi timp, decât faramituri de desfatere...

Pe mine m-au chemat. Când i-am trecut prin fata, ochii râdeau, fara lacrimi. În curtea manastirii era prea multa lumina, si baietii erau prea zgomotosi, si fetele râdeau, râdeau...

Am vizitat cu Nonora cripta întesata cu sicrie. Oase galbene, lucioase sau putrede, mate, printre coroane vechi, cu înfiorari metalice. Nonora nu era trista.

- Hârcile acestea ma învăta sa-mi fac de cap, acum, când sunt tânara...

Am râs amândoi. Ma privea fagaduitor si atunci, fara sa înteleg, am sarutat-o. Buzele Nonorii îmi stapâneau gura ca o ventuza. Parul ei îmi tulbura pumnul. Am zguduit-o de bucle si i-am strivit iar buzele de gura mea. îi luceau ochii si rasufla cu nari fierbinti.

- Vezi ca mi-ai luat tot rouge-\A...

Ce multumit am fost ca mustrarea Nonorii, amintindu-mi atâti straini care o sarutaseră, mi-a îngaduit sa ma întristez...

în curte, am întâlnit iar râsul fetei cu ochi verzi. O înconjurau cinci baieti, si ea le declama frânturi de strofe: Codreanu, Minulescu, Iosif, Cosbuc, Arghezi. Ma uimea si ma tulbura. Celui din urma i-a recitat frumos si enigmatic câteva strofe banale si sincere.

- Ghici?

- Victor Eftimiu?...

- Fugi de aici, ca nu stii nimic! Asculta alta.

- Philippide, Demostene Botez?...

- Asi!

Cum de n-au ghicit ca era un poet tânar, care poate o îndragise si îi scria strofe cu gândul la ochii ei?...

- Ce vreti? Eminescu sau Topârceanu?

- Spune-o p-aia cu balada popii...

Fata se opri, dupa câteva versuri, zâmbind gales.

- Alegeti alta, cu dragoste... Nonora ma chema.

- Haide, s-aduce rachiul...

în padure, am mâncat pe fata alba, întinsa deasupra ierbii si frunzelor.

Presedintele destupa sticle cu vin vechi, si se bucura ca renaste viata cercului.

Cele doua "Florente" facura cafea. Gaidaroff cauta brân-dusi cu Mariuca. Radu

se plimba pe alee alaturi de Nonora, fumând si S°ptind.

171

Atunci s-a petrecut un fapt pe care nu-l nadajduiam sa se împlineasca. Fata cu ochi verzi venea alergând. Bucle scurte îi întunecau i fruntea. Când si le respira, ostenita, ramâneau numai câteva suvite care-i l dadeau un aspect salbatic si gingas.

S-a apropiat zâmbind de "Florenta"\'.

- Vrei sa-mi dai si mie o cafea? Stii cât mi-e de somn... A zâmbit atât de frumos marturisind ca îi e somn...

- Pe dumneata te stiu de la Facultate, spuse lui Bibi. Stiu si cum te cheama...

Avem o prietena comuna, Viorica.

Bibi s-a luminat.

- Daca îmi banuiesti numele, adaoga cu sprâncenele poruncitoare, te rog sanu-lspui...

Baietii începura reflectii ironice. Fata cu ochi verzi le raspundea tot atât de prompt, râzând si clipind. Presedintele se desfata. "Florenta" îi servi o ceasca cu cafea neagra.

- îti multumesc, duduia. Domnul de lângă d-ta seamana cu un persan; poate sentimental si erotic; în orice caz, fereste-te.

"Persanul" de la Drept râdea magulit.

- Eu, domnisoara, nu înteleg...

- Fireste, esti consecvent cu remuneratoriile d-tale însusiri...

- Pardon.

- Cu d-ta nu mai discut.

"Persanul" se multumi sa ridice din umeri în fata cozonacului adus de presedinte. Ceilalti erau iritati de vorba degajata si caustica a studentei necunoscute. Eu încercam zadarnic sa mi-o închipui în biserica.

începura inevitabilele ghiciri în ceasca de cafea. Fata cu ochi verzi voia sa stie, voia sa afle viitorul cu o nerabdare dezarmanta.

- Spune-mi... Numai atât? Flaide. spune-mi si altceva...

Se ruga, se alinta, porunca, ispitea. N.-o multumea nici un tâlc. Fatal, îmi ajunsese si mie rândul.

- Dumneata esti prietenul lui Bibi? Stii sa ghicesti?

- Numai în palma, mintii eu încercând un zâmbet de chiromant.

- Poftim!

îmi întinse palma. Dar cum era sa-i spun ceea ce aflasem din vorbele si privirile ei fata de ceilalti?

- Mai bine sa renuntam. Nn va pot trada caracterul în public, încercai eu o retragere onorabila.

Fata se supara. îmi apuca pumnul si ma sili... Ceilalti comentau bine dispusi mersul meu terorizat. Am ales un trunchi rasturnat, aproape de lac. Gândul ca as putea parea ridicol, ma calma. Vorbeam deslusit, fara "d-stra" si fara sa rosesca. I-am apucat mâna, am privit îngândurat linii din care întelegeam prea putin si i-am facut portretul.

172

O stiam atât de bine, o simteam atât de apropiata, de lamurita... Ma asculta tot mai interesata, mai atenta. Eu vorbeam, vorbeam. Sufletul fetei cu ochi verzi - pe care îl voiam capricios si nelinistit, slab si vast, torturat de doruri si paralizat de mediocritatea împlinirilor — îl modelam tot mai precis, cu contrastele evidente, cu umbre, cu gânduri ascunse chiar fata de sine.

Cele ce aflasem din Freud, strecurate cu pricepere, o revoltara.

- De unde stii si asta?...

Eu eram încurcat, pentru ca sfârsisem toate liniile palmei. Am trecut apoi la

fata. Acolo înțelegeam mai mult. dar ceea ce banuiam era mai aproape de adevar. La rastimpuri, fata tresarea si ochii verzi își paleau luminitele. Sfârsind, nu stia ce sa-mi spuna. Zâmbi, stânjenita.

- Trebuie de acum sa ma feresc de d-ta! poate îmi ghicesti si visurile...

Am ramas pe trunchiul rasturnat pâna seara. Am vorbit, am vorbit deschis si mult, despre carti, despre visuri,, despre sex, despre înfrângeri, despre biruinte nestiute de nimeni. Fata asculta. La rastimpuri, stânjenit de sinceritatea si debitul vocabularului, o întrebam.

- Va jeneaza?... -Nu.

Marturisea aceasta fara alte cuvinte.

Se schimbase. Nu m-a întrerupt, nu a glumit, nu a încercat calambururi cum facuse cu ceilalti. Eu banuiam tot ce se petrece în sufletul ei de sentimentala naiv mascata sub verva si banuiala ma încuraja. Vorbeam, vorbeam... îi surprindeam, câteodata, ochii alunecându-i peste lac, peste padure, departe. Si nu voia sa-mi spuna numele... Un capriciu deplasat, gândeam eu.

- Mi-e teama sa nu-ti placa, se alinta ea.

Mi-amintesc cum s-a înserat, cum ceilalti au plecat spre gara, dupa ce ne-au chemat lung prin padure. Aveam atâtea sa-i spun, pe care nu le spuseseam Nonorei, nici lui Bibi... Am întrebat-o de tovarasii ei.

- Sunt niste colegi obraznici. Am preferat cercul d-stra pe care îl stiam de la o prietena...

Trebuia sa ne grabim. Si, totusi, ea serezemase de trunchi si-mi punea întrebări cu raspunsuri lungi, si-mi povestea, si-mi povestea.

Am plecat spre gara când rasareau stelele. Apucasem cararea ce ocoleste lacul, am trecut de padure si am ajuns pe sosea. Noaptea stapânea rece si senina. Am întrebat-o daca îi era frig.

-Nu.

Observai, însa, ca nu ma priveste decât pe mine, ca îi e teama sa-si \ase ochii alaturi, pe câmp, pe sosea. Poate o înspaimânta noaptea.

- Ti-e frica?

173

- Mult, foarte mult. Mi-e frica întotdeauna noaptea pe câmp... Dar daca d-tale nu ti-e frica...

- Mie, nu...

Adiau arome de iarba umeda, de flori, de pamânt. Ne opream, lai rastimpuri, sa ne odihnim pe marginea soselei. Aveam mâinile argintate \ de luna. Ea mi-a recitat sute de versuri cu luna. Eu i-am vorbit de tul- I burarile celor care îi primesc lumina direct pe craniu. S-a îngrozit.

- Mi-e frica, iar mi-e frica...

- Dumneata ai bucle...

La gara, aflaram ca ultimul tren personal trecuse catre oras cu un sfert de ceas înainte. Ochii verzi s-au înspaimântat o clipa, apoi au răs.

- O aventura mai mult... Ce ne facem acum?

I-am spus gândul meu: apucam soseaua înapoi si luam drumul cel mai scurt, care taie calea ferata. Pâna în oras nu sunt mai mult de doisprezece kilometri.

- Câte ceasuri?

- Trei.

- Vom ajunge la unu noaptea.

- De abia în oras. Nu stiu în ce cartier sezi mata...

- Alta solutie nu e? -Nu.

- Haidem.

în servieta, mai pastrasem cornuri si cozonac. Tovarasa mea le gasi fara pereche. Eu nu mâneam si îi povesteam cu amanunte Martin Eden.

- Cât sunt de inculta, se întrista ea.

Forta lui Martin Eden a impresionat-o. Îmi spuse cum nu poate suferi baietii spilcuiți, draguți și prosti. Îmi destainui preferințe prin Universitate, printre profesori și studenți. Eu îi povestii conflictul meu cu recenzia din revista universitară și fui fericit că îmi da dreptate. Cum de am ajuns, apoi, la Sixtine și la ocultism?

Nu aveam nici unul, nici altul, ceas. Masuram timpul după luna și după oboseala ei.

- Crezi că mai avem mult?

Eu îndragisem raspunsurile afectând maxima.

- Un drum în noapte nu-l sfârșesc decât zorii; dar niciodată nu obosește în doi...

- Am început să ostenesc.

- Dacă vrei, bratul meu...

Mergeam, cu luna înapoia noastră. Noaptea era tot mai rece și mai aromată de câmpuri.

Tremura, îngreunându-mi pașii. Eu, niciodată nu mă simțisem mai odihnit.

174

- Tot nu ti-e frica?

-Nu.

Si mergeam, și eu vorbeam, iar ea mă asculta, cu parul înfrigorat de adieri. Și înapoia noastră, luna. Iar înaintea noastră, soseaua albă, ducând spre orașul cu lumini multe în noapte.

Am ajuns târziu, după două, în fața casei. Povara bratului mi se paruse binecuvântată. Mă simțeam mai puternic, cu mușchi proaspeți. Ea plecă pleoapele și pasea istovită.

Orașul o înviorase o clipă. Îmi marturisea că trecerea pe acea uliță de periferie, cu latrat de câini și felinare pâlpâind, o înspăimântase. Pe bulevardul pustiu înainta cu încredere. A trebuit, apoi, să urce strada cu piatră tare, și osteneala o coplesii. Rasufla prelung.

În fața casei, o întrebai:

- Parinții d-tale n-au să te certe?

- Parinții mei nu stau aici. Și apoi, la vârsta mea, sunt absolut liberă...

Îi întindeam mâna, spunându-i "noapte bună". Mă opri.

- Nu mi-ai ghicit viitorul. Să-ți mai arăt palma? -Nu.

Mi-amintii de toate hotărârile și nădejțile pe care mi le marturisise: își va lega viața numai de un om superior; va ști să înfrânga voința părinților și prejudecățile mediului. Acel om nu-i va fi numaidecât sot, ci poate numai "le compagnon".

Si atunci i-am prevestit căsătoria cu un bărbat pe care nu-l cunoaște și care nu o cunoaște, viața de provincie, profesoara cu sot funcționar, acceptând tot mai mult mediocritatea, cedând zi după zi, uitându-și năzuințele și dorurile, abrutizându-se de munca stupidă, de absența aerisirilor, de amant și copii...

- Astfel, du-duie, te va înabusi viața orașului mort, pustiu de suflete... Vei uita cărțile frumoase... Vei lacrima sau vei plânge, poate, toamna. Toamna cheama atâtea amintiri... E stupid... îți vei pierde timpul amintindu-ți ceasurile de elan universitar și poate vei regreta renunțările la originalitate... Va veni, însă, o vreme când nu vei mai avea nici regrete... Ci numai un sot vulgar și copii. Vei înțelege că tinerețea ti-e definitiv încheiată, că n-ai văzut încă lumea, că n-ai trecut oceanul, că ești osândită să-ți suporti familia pe care ai acceptat-o într-un ceas de oboseală sau de lăsimă plictisită... Vei duce viața obscură și mediocră a tuturor celor care își fac, tineri, visuri ca ale d-tale... Nu vei pastra cel puțin nici conștiința înfrângerii.. Vei uita tot, tot, în mediocritatea sură Si invincibilă...

175

De ce m-am întristat și eu, prevestindu-i? Și de ce simteam realitatea j cuvintelor, pe care i le rosteam deprimat eu însumi de soarta ei?....

Când am privit-o iar, plângea. Plângea, de aceasta sunt sigur; j lacrimile îi alunecau blând pe obraji, și din ochii ei se revarsau tristeti i de mare moarta. A izbutit sa vorbeasca, zâmbind.

- Dumneata glumesti. Niciodata nu voi accepta viata din nuvelele lui Cezar Petrescu.

- Asa spun toti și toti sfârsesc acolo. Dumneata vei suferi mai mult, pentru ca ti-ai planuit vietii prea frumoase și te-ai nascut mai sensibilă. Atât...

Iar a lacramat. Mi-era mila de ochii ei, dar simteam atât bucurie salbatică sa-i prevestesc biruinta vietii mediocre și ucigătoare...

- Ca să supraviețuiești, ai nevoie de o vointă și o perseverență în nebunia renunțarilor, cum d-ta nu poți atinge, niciodată... Pentru ca ești femeie, și ești sensibilă, și ești capricioasă...

- Voi găsi un om!...

Zâmbii. Ce era să-i răspund? Ca să sfârșesc, am glumit.

- Pun ramașag ca în trei ani vei fi căsătorită în provincie, și ca nu vei fi fericită... Precizez, resemnarea nu înseamnă fericire... mai ales la anumite femei...

Ea a deschis alene poarta. O istovise atât drumul de la mănăstire...

Am plecat singur pe strazile pustii și reci. Începuse vânt de zori. Ma simteam singur și puternic. Cu pumnii strânsi, cu ochii ridicați, alergam. Eram fericit.

N-am putut adormi. Am coborât din pat și, înainte de a începe lucrul, am scris: "Jurnal intim de primăvară; astăzi, Florii, începe o viață nouă pentru mine".

Dar m-am întrebat: de ce? - Am înțeles că dădeam prea multă însemnatate unui fapt ca oricare altul. Și am rupt foaia caietului.

Zorii limpezeau grădinile cu case de piatră albă. Poate eram singurul care vegheam. Și eram fericit.

176

IX. O CHEAMA NISKA!

La începutul Saptămânii Patimilor am întâlnit mai mulți colegi din cerc, care mi-au comunicat zvonuri asupra dispariției mele din excursie. Președintele a fost neliniștit tot drumul. Ma aștepta la fiecare gară. Radu a venit chiar în dimineața aceea să mă caute. A rămas uimit când i-am povestit întâmplarea. Credea că îi ascund.

- Numai atât? -Da.

- Ori ești prost, ori ești îndrăgostit, ori ești nebun... Nu rămâne oricine noaptea cu o fată, care îi place, în pădure... Ai pierdut o ocazie.

Pentru că era Radu cel care mă muștra, am încercat să-i explic că la fiecare împrejurare eu caut soluția cea mai perfect etică, cea mai frumoasă și cea mai nouă, și cea mai eroică. A fost mult mai frumos drumul pur în noaptea, alături de o necunoscută, simțind cum îmi ajunge prietena, decât oricare altă serie prelungită de îmbrățisări, sfârșite, poate, cu o siluire pe brazde. Aceasta o putea face oricine. De ce să nu vietuiesc fapte pe care numai eu să le pot înfăptui? De ce eroul să fie. Înțeles întotdeauna că o brută, când depășirea nietscheana către supraom se poate face pe calea împlinirii celor mai nebunești porunci etice? De ce să nu mă deprind cu necesitatea cotidiană a eroismului, astfel ca viața mea să ajungă a funcționa firesc o viață eroică? Radu îmi cunoștea prea bine ispitele și posibilitățile sexuale; nu mă putea banui de castrare, de timiditate, de insuficiență. Asadar, purtarea mea nu fusese poruncită de slăbiciune, ci de forțele spirituale ce-mi stăpânesc conștiința. De aici, o serie de tâlcuri date creștinismului: și Radu pare că mă

înțelege și mă explică. Desi, adăuga, el n-ar fi putut face nebunia aceasta.

- Celor care n-au îndurat niciodată lupta pentru împlinirea unei absurdități li se pare nebunie orice le depășește slăbiciunea și mediocritatea, am încheiat eu, crunt, privind-mi prietenul.

Peste câteva zile, puțin înainte de apusul soarelui, am auzit râsete și batai în ușa. Venise Bibi și fata cu ochi verzi. Tie pot să-ți spun; o cheama NiskaL.

Numele îmi lumina, deodată, amintirile. Știam unde o văzusem, la Sâcele, pe cararea alăturată liniei ferate, cu șase ani mai înainte. Avea rochie scurtă de adolescență și fugea printr-un lan. Un domn carunt o strigase: "Niska! Niska!" în după-amiaza aceea, eu mă hotărâsem să-mi

177

închin viața chimiei. Legasem jurământ cu mine însumi să nu-mi pierd] vremea cu nimic altceva. Pe cea dintâi fila a unui caiet Jurnal, scrisese-1 sem, în după-amiaza aceea, cea dintâi poruncă: "Nu voi iubi!..."

Amintirea îmi ratacise sufletul într-o vară singuratică, într-un sat de] munte, printre încordări și nostalgii de mult apuse. Vizitatoarele mele] mă priveau fără să-mi înțeleagă umbrele fetei, amare, amare.

- Nu-ți pare bine că am venit? Niska îți mulțumeste încă o dată...

- Lasa-mă să spun eu... Am venit să-ți amintesc că te-ai purtat foarte dragut acum câteva seri și mi-ai vorbit foarte frumos, desigur la plecare te-ai separat și mi-ai prezis niște minciuni pe care acum sunt sigură că le regreti...

Am îngânat câteva cuvinte fără rost și le-am oferit scaune. Niska se uimea în fața fiecărui raft. Scottea cartile, rasfoia, admira, exclama.

- Ma primești bibliotecara? Să vezi ce frumos știu să așez cartile...

Spune da!...

- Biblioteca nu poate fi rânduia de mâini străine.

- Îmi pare bine că știi și asta!

Credeam că s-a separat, dar îi zării ochii zâmbind.

- Cu dumneata nu știu cum să mă port, mărturisii eu. Dacă îți vorbesc sincer, te necajesti, dacă îți vorbesc rezervat, mă suspectezi...

- Vorbeste-mi că și cum ți-ai fi prietena...

Am roșit de bucurie, dar m-am prefăcut încurcat de intimitatea pe care mi-o vadea și mi-o cerea Niska.

- Știi ce se vorbește asupra noastră? Că a fost o încercare de rapire neizbutită. Auzi; că și cum ar fi fost numaiedecât nevoie de rapire!... Bibi, prietenul tău, care s-a purtat revoltător de cast, să fie învinuit de abuz...

De ce "revoltător" lângă "cast"? I-am vorbit Niskai despre imboldurile mele etice. I-am spus că, în conștiința-mi, faptul acesta e concret și viu, nu luat din cărți, nici mostenit din copilarie. Eticul e o descoperire, o cucerire de a mea în ultima iarnă. I-am spus de ce nu trebuie să confunde un suflet luminat eticeste cu un rigorism uscat și absurd, cu un moralism pedant și fals, că tot ce e poruncit de familie și școală prin teroare. Eticul trebuie să se cristalizeze ca o încheiere de experiențe.

- Dar aceasta nu o face nimeni...

- Au făcut-o alții, înaintea mea. De ce să nu o trăiesc și eu, încă o dată?... Crezi numaiedecât că a avea o conștiință cu valori etice înseamnă a fi castrat, îmbatrânit, nesimțitor sau imbecil? Crezi că etica nu poate vietui alături de pacat, alături de ispite?...

- Oprește-te, oprește-te că nu mai înțeleg... De altfel, mă simt atât de străină...

- Femei\ 'a nu poate experimenta eticul.

- Si dumneavoastra, barbatii, puteti?

- Nu toti: o elita. Trebuie sa ai o serie de experiente ca sa pârgu-iasca un suflet masculin. Câti le suporta, mai ales acele experiente care primejdiesc viata, somnul, linistea?...

Seara se pogora lin în mansarda. Cea dintâi seara de primavara când întârziu sus, la mine, studente. N-am vrut sa le-o spun. Niska m-a întrebat daca am tigari. Nu fumase pâna atunci, dar simtea un dor sa fumeze... Bibi refuza cu încapatânare.

Lacramând, zâmbind, frecându-si pleoapele, cu sprâncenele mobile, sfârsi jumatate de tigara. Alaturi de restul meu, o pusei într-un plic si scrisei data.

- Ce faci? -Le pastrez...

- Farmece?

- Nu, amintiri.

Am râs, înveseliti de tristetiile care se vor aduna de acum deasupra plicului, ani dupa ani.

Coborând scarile, Niska m-a întrebat daca ma poate vizita.

- Ai cea mai simpatica odaita si cele mai multe carti... E reconfortant...

I-am spus ca în anumite zile, când am mai putin de lucru, primesc câteva ceasuri.

- Si care sunt zilele?

- Niciodata nu m-am gândit sa le fixez.

- Cu alte cuvinte, nu vrei sa ma primesti?

- Mata exagerezi.

- Ei bine, nu te speria... n-am sa vin...

Umbrele care mi-au întunecat ochii, nu le-a observat.

- Si eu care credeam ca ne vom împrieteni... Voiam sa-ti prezint si pe Viorica...

Nu stiam ce sa-i spun. Taceam, încruntat.

- Ne putem întâlni câteodata...

- Mersi, esti prea dragut.

A plecat, râzând nepasatoare. Bibi mi-a spus:

- Sa stii ca de acum îi cu adevarat separata...

Seara, un bilet de la Radu: "Mâine merg cu Nonora la cinematograful. Vrea sa vii si tu. înainte de cinci, la mine".

Biletul m-a bucurat ca o mântuire. Nu mai vazusem pe Nonora din Duminica Floriilor. îmi amintii îmbratisarea zbucnita printre sicrie, cu buzele Nonorei scrijelindu-mi buzele...

X. L'HEURE SEXUELLE

Am iesit din cinematograful buimacit; Nonora mi-a fost alaturi. Radu se ratacise printre primele banci. Trei ceasuri am prelinis pumnul pe carnea Nonorei. Voiam sa-i dovedesc ca o biblioteca nu ucide siguranta actului vicios. Ea se alinta, tremura fierbinte. îi ghiceam uimirea: eu, si eu?... întrebarea ma mustra si pe mine; nu voiam sa raspund, stapânit de încordari. Pe Nonora nu o putea decât bucura descoperirea. Se prefacu ca-mi sopteste, cu capul plecat, si ma musca de brat. Aceasta nu poate însemna decât bine, gândeam eu. Ne-am despartit privindu-ne în ochi, ea fierbinte, eu încruntat. A doua zi, Nonora a intrat din nou în mansarda. Si-a regasit jetul lângă soba de zid. A deschis ferestruicile în primavara. Râdea, cu par întunecat si ochi în cearcane. Era prea calda, si genunchii prea ispititori, si în sufletul meu nelinisti se voiau uitate. Bratele i-au frânt trupul, si-au alunecat buzele pe umeri, pe sâni. Nonora palpita, fara sa se împotriveasca. La un zvon din strada, a tresarit.

- Daca vine cineva?

- Astazi e Vinerea Mare... Nimeni nu se gândeste la mine...

- Închide, în orice caz, usa...

Nu ma asteptam sa ramâna atât de lucida. Când m-am întors alaturi, copcile de la umeri erau desprinse. Aceasta îmi dadu curaj, desi stiam lot ce îngaduie Nonora.

- Baga de seama, nu te enerva prea mult...

O sarutam, o sarutam. Sâniî îi erau goi sub desfatate, bruni si calzi. Pulpele atâtau mângâieri îndraznete. Nonora închise ochii si-si musca buzele. I-am spus atunci ca stiu ce vrea. Nonora m-a rugat sa tac. Mi-a poruncit sa ramân cuminte, sa nu ma tulbur inutil.

- Ai sa încerci nebunii...

I-am amintit ca îi sunt un prieten de al carui cuvânt nu trebuie sa se îndoiasca. Nonora tresarea, îi suierau cald narile. Un spasm îi înserpui trupul, zvârcolindu-l. Sâniî îi înghetasera; îi mângâiam cu obrazul, cu buzele. Tremurau, smeriti si provocatori. Întârziam chinuit, cu ochii orbiti de caldura pântecului. Prelungeam asteptarea cu muschi în febra, cu lumini tulburi sub pleoape. Trupul Nonorei era tot mai aproape, tot mai nelinistit în chemari. Guri fierbinti i-au alunecat pe pulpe.

...Seara, dupa ce a plecat Nonora, m-am privit: ochii îmi licureau sur în cearcane, fata mi-era palida, parul umed. Îmi simteam creierii grei, madularele istovite. Tremuram. Si nu eram linistit, si nu ma înseninam-

180

Nonora venea aproape în fiecare zi si închidea singura usa. Venea la ceasuri când nimeni nu îndraznea sa ma viziteze. Si jocul începea cu aceleasi îndârjiri, cu aceeasi inocenta perversa a trupului pe care îl framânti si nu-l stapânesti. Ne desparteam; ea linistita, eu torturat.

Pe Niska nu o întâlnisem, nici nu mai voiam s-o întâlnesc. Aflasem ca parintii ei au locuit în Basarabia, apoi la Craiova, apoi la Brasov. S-au resemnat sa nu intervina în viata si nazuintele singurei lor fiice. O vara ftizica îi daruise, înca din viata, casa pe care Niska o închiriase unei familii prietene. Avea .iestui bani ca sa plece, dar astepta sa-si gaseasca tovarasul. Voia sa aleaga.

Bibi se împrietenise tot mai mult cu ea. Mi-a marturisit, la un colt de strada, ca Niska e adorata sau urâta de fete, ca irita baietii sau îi îndragosteste. Bibi mi-o lauda exaltat. Mi-a vorbit de romanele pe care le-a citit Niska, de examenele ei, de licenta la care de acum lucreaza. Întelegeam ca si Bibi o adora. Am întrerupt-o.

- De ce-mi exagerezi toate calitatile Niskai, crezi, poate, ca am sa sfârsesc prin a ma îndragosti de ea?...

- Nu se stie, zâmbi Bibi.

De ce mi s-a înfiorat sufletul ca mângâiat de gheara streina?... Atunci am simtit îndârjindu-se hotarâri vechi, otelite de ani, de toamne, de singuratati. Mi-au umbrit ochii viziuni pustii de balti în amurgit, pe care le cutreieram în luntrea cu tovarasi tacuti, cu priviri pe cer si gânduri pe ape. Mi-am amintit mireasma pietrei sub stele, singur cu muntele, veghind pe jnepeni zorii. Ratacisem mult, salbatic, si toate pornirile, si toate tristetile, si înfrânarile - nemarturisite - îmi picurasera într-un suflet coplesit printre celelalte suflete, desfatari si amaraciuni. Si ele ma înfiorau proaspete acum, la un cuvânt al fetei cu zâmbet. Cât îmi îngaduia Nonora, lucram. Am înteles ca mângâierile ei nu le priveam ca o ispita ce biruieste, ci le porunceam din vointa mea, pentru nelinistile ce nu se limpezeau. S-ar fi spus ca Nonora nu era decât trup chemat sa astâmpere chemarile sufletului. Si nu le astâmpara, si ele se risipeau înlauntru-mi, silindu-ma necontenit sa-mi amintesc hotarâri pentru ceasuri grele.

Banuiam ca se lamureste o criza, dar nu voiam s-o înteleg. Nu voiam sa ma

gândesc la Niska. Avea prea mult din ceea ce gândisem eu, atâția ani. Iar acum - cu încordări ciudate în suflet, care nu mă întovarăse decât în singurătate, și care ar fi pierit o dată cu apropierea Niskai -nu-mi putea aduce decât piedici. O doream prietena, și mi-era teama. Nu de mine; nu o puteam îndrăgi. Mi-era teama că primăvara, vorbirile în doi pe alei, răsăriturile de luna, austeritatea sentimentală în care vie-

181

tuisem îmi vor ridica neîncetat întrebări, doruri, nostalgii, care mi-ar fi lăcheltuit timp și truda ca să fie alungate.

Nu știam; dar dacă Radu iubește pe Nonora? Rupeam o prietenie, fără chiar mângâierea că e ruptă de dragoste. Mă stânjeneau privirile lui Radu. Mă simteam vinovat, nu pentru că primeam pe Nonora, ci pentru că o primeam fără să-mi fie dragă și fără să simt, ca mai înainte, pofta carniilor întunecate și fierbinti.

Într-o zi, când Radu a fumât și a tăcut mult, i-am surprins ochii abatuti, tristi. Am râs aflând că e îndrăgostit. Trebuia să râd. Din liceu, Radu se îndrăgostise de surorile tuturor prietenilor, de profesoara de engleză a lui Petre, de trei "stele", de o actriță. La Brașov iubi ochi nostalgici în cabarete. În toamna aceasta a iubit iar, fără să ne spună nume.

- A câta oară iubești acum? am iscodit eu.

- Nu știu; iubesc.

Spunea taina aceasta cu o indecență care mă făcea să roșesc. Eu socoteam că anumite cuvinte nu trebuiesc rostite nici sufletului drag, nici siesi.

- Iubești pe Nonora?...

- Nu. Pe ea am iubit-o asta iarnă. Dar am făcut rău; e perversă și capricioasă.

Ma gândeam: prietenul meu osândește capriciul...

- Viorica...

Am râs, l-am sărutat. Prietena Niskai era mică, fină, cu ochi mari și limpezi, luminată, cu fruntea albă sfârșită sub parul strâns la ceafa. Am cunoscut-o la bibliotecă, în fața unei colecții de reviste filologice, alături de Bibi, care se gândea la Andrei. Aproape s-a roșit când mi s-a prezentat, în ziua filtrată prin ferestre reci, mi s-a părut cea mai firească și mai autentică fecioară. Avea umeri calzi, brațe albe, gesturi blajine. Fruntea și ochii îi zâmbeau. Buzele ascultau întotdeauna.

Și Radu o iubea...

- Ai să-i spui? -Nu.

- Atunci?

- Aștept să-mi treacă...

- Nu e așa că are să treacă?...

- Totul trece, îmi amintii eu din Heraclit. Dar cum de ai iubit-o? Când ai cunoscut-o?

- Mi-a prezentat-o Bibi. În noaptea aceea am vădit-o, deși eram băut. A doua zi m-am gândit la ea. "Foarte simplu, mi-am spus; o iubesc! Dacă îi chemăm numele pe vreo melodie tristă, mă întristăm. Eu știu; asta e iubire..."

182

Gândeam și eu cu Radu: iubire... și mă bucuram că n-am chemat nici un nume pe melodii triste, ci numai le-am rostit. Văzându-mă resemnat să-l ascult vorbindu-mi de dragoste, Radu încerca întrebarea care îl ispita de ani.

- Tu ai să iubești?...

Primii aceeași mască nepatrungă drept răspuns.

- Nu cred...

- Ai să fii fericit.

- Stiu, mintii eu, zâmbind trist. Radu îmi surprinse zâmbetul.
- Iarta-ma, ai sa spui ca sunt stupid... Dar eu nu te înteleg; de noua ani, de când ne cunoastem, tu iubesti o singura fata cu o putere care ma înspaimânta. Cum nu ai ostenit noua ani? Si cum nu te-ai plictisit asteptând-o?...
Am râs mult de gluma prietenului meu. El marturisea ca banuise la început o taina, poate o aventura din adolescenta. Dar nu tradasem niciodata un nume, o amintire. Si cu toate acestea, fapturna mea toata îi spunea ca iubesc.
Fata mi-a ramas aceeasi masca. Daca prietenul meu mi-a întins o cursa, i-am scapat. Nu are sa stie niciodata adevarul. De ce sa-l stie?
Într-o dupa-amiaza, prin mai, Nonora nu si-a mai deschiat copcile de la umeri. Am plecat amândoi pe bulevarde, spre parcuri. Vorbeam eu, mult si nestapânit. Nonora asculta, cu buze umede.
La un colt de strada cu trotuar curat, Niska ne-a vazut trecând. Ne-a privit mult, zâmbind.
De ce m-a durut întâlnirea? De ce nu stiam ce sa mai spun Nonorei, care se bucura, pentru ca ne vazuse Niska? Eram trist, trist. Eram abatut. S-ar fi spus, ca mi se sfasiase o nadejde, un dor de nimeni banuit; nici de mine.
Nonora vorbea, vorbea. Eu ascultam, urmarindu-i pasii prin alee. M-a sarutat înapoia unui pavilion pustiu. Am primit sarutarea cu salbatica pofta, muscându-i buzele. Nonora se alinta. Eu voiam sa râd, voiam s-o sarut. Si o sarutam, o sarutam...

Iesind din parc, pe mine ma copleseau musturari: trebuia sa alerg dupa Niska si sa-i spun. Surprinzându-ma gândind, m-am întrebat: sa-i spun sa nu creada?... Toate acestea sunt capricii sentimentale, îmi spuneam. Si, porun-cindu-le sa dispara, ele dispureau.

I-am spus Nonorei ca se apropie examenele. Ea a înteles, pentru ca tti-a privit batjocoritor.

De atunci, nu ne-am mai întâlnit.

183

XI. PRIETENUL MEU IUBESTE

Am un prieten nou, am un prieten nou!
Am sfârsit liceul împreuna. Am fost atâta ani tovarasi. Dar din primavara aceasta, ce se încheie înflacarat, el mi-e un prieten nou. Nu-l I mele lui nu poate fi decât: prietenul meu! Am multi prieteni; dar el e 1 prietenul meu nou. El e singurul prieten.
Lui îi împartasesc si o carte de poezii, si o carte cugetata. Nu ma urmareste întotdeauna, dar ma întelege Petrecem nopti de mai, vorbind, vorbind. Eu îi destainui manuscrise de nimeni cunoscute. El îmi citeste versuri pe care niciodata nu le va publica. Ceea ce gândesc, îi spun; ceea ce simte, îmi spune. Eu simt alte multe lucruri si am sa i le marturisesc. Poate si el gândeste gânduri pe care am sa le stiu.
Ne-am descoperit într-un amurg, la mine, în mansarda. El iubeste. Si i-am spus cuvinte pe care nimeni altul nu i le spusese. Doamna pe care o iubeste, am cunoscut-o într-o librerie. Citeste mult, se închina lui Beet-hoven, stapâneste somnul, în nopti singuratice, cu clavirul alb. S-au întâlnit la munte si s-au iubit. Sotul doamnei e arhitect. Poate întelege-dedesubtul prieteniei pentru tânarul înalt si blond, care-i asculta slavind Sonatele.
Prietenul meu era un student ca toti ceilalti: blond, înalt, placut, cu lecturi, cu talente. Dar a iubit pe doamna, si a iubit pe Beethoven. În sufletul lui s-au iscat dezlantuiri de potente. Am înteles aceasta în dupa-amiaza în care ne-am întâlnit. Vorbea cu atâta patima retinuta, cu atâta încredere în fortele si însusirile lui alaturi de dragostea doamnei...
Iubind, tânarul blond a ajuns prietenul meu. Nu-l mai recunosteam. Era atât de

înaltat, de nelinistit, de harnic. Ne înțelegeam atât de bine; eu, care nu iubeam...

Nu îmi vorbea decât arareori de dragostea lui. Îmi povestea chinul începutului, cum a luptat ca să uite, și nu a izbutit - pentru că cel îndrăgît nu se uita -, cum s-a torturat gândind doamna alături de sot, pe ea l care nu o înțelegea decât alături de Beethoven. Și doamna care nu-l ere-l dea, și apoi cel dintâi sarut în fata clavierului ce purta încă arpegiul minor... Și serile lor, în lipsa sotului, pe blana din salon, el daruindu-i versuri, ea improvizatii între Ceaikovski și Grieg... Și juramintele lor, pe care el le crede...

S-a regăsit și s-a împlinit din dragoste. De acum, nu-și mai risipea timpul. Muncea în bibliotecă, iar serile se întâlneau. El voia să realizeze seria făgăduita de lucrări. Totul era acum chemare, îndemn la viață și %

184

opera, din dragoste. Credea în el și în iubirea doamnei. A crezut în mine după ce s-a convins că îl înțeleg și îl pizmuiesc. L-am spus că îl pizmuiesc, sincer. Doamna lui e un exemplar atât de rar, minteam eu...

Noptile calde, în început de vară, cu prietenul meu nou... Cum au trecut, și cum nu se mai pot, niciodată, întoarce. Eu, aici, scriind cartea întâiei mele tinereti; el în miez de țară apuseană, purtându-și tortura sufletului care voise să afle zarea dragostei. Dragostea îi aprinsese ambiții și doruri, îi daruise puteri de muncă nebanuită. A urmat ceea ce trebuia să urmeze, și atât de curând... Doamna cu mâini albe în claviaturi îi spunea că îl iubeste, și nu-l mai iubea. Cine știe, cine știe?...

Prietenul meu a fost purtat de pânzele deznădejdi care întuneca și ucide. L-am fost sprijin, cel care a plâns cu el și apoi l-a certat cu porunci aspre.

A fugit. Ani din el se vor risipi: o stim amândoi. Dar tot ce a adunat din dragostea doamnei vor fi seminte cu rodul pretios. Îl aștept.

De ce am întrerupt firul povestirii mele cu o tristete grabită? În începutul acela de primăvară, prietenul meu era fericit. Eu gândeam: dacă pe el apropierea doamnei l-a creat din nou, daruindu-i duh de barbat, ce se va petrece cu mine, cu fericirea pe care as întâlni-o eu în dragostea sufletului de fata?... Ma întrezăream mare, mare, crescut în bucurii.

Și gândul așteptării mă nelinistea și mă mângâia.

XII. FURTUNA LA SCHIT

În miez de vară, cu prietenul meu nou, am ajuns la schitul cu pesteră. Am ajuns pe ploaie, rece, aspră, rea. Coboram avântați Fietrele Albe și nu vorbeam, ci numai ne încordam madularele în mers lung.

Am adormit în odăita cu peretii albi și o lumânărie de ceară galbenă. Afară, în munți, se dezlantuia furtuna. Am adormit cu duh aspru deasupra asternuturilor noastre. În odăita plutea mireasma florilor de smirdar uscat. Și era senin în ochii noștri, și desfatăre în truda noastră.

Și furtuna creștea în munți, și se învalmasea cu noaptea, și fulgerele înalbastreau peretii, și auzeam ploaia, și auzeam izvoarele. Iar în visele noastre se tânguiau vedenii.

Trasnete în brazi ne-au desteptat. Ferestruica tremura smerită în ploaia repede. Și vântul napastuia urlete de sihla, și izvoarele rabufneau chinuind că mânate de isme. Și ghiceam în jurul nostru râs de munte. Și

185

parcă pădurile erau batrâni înviați. Și din scorburi se înserpuiau gheare lungi, strivite pe sub pietre ca viermii. Și muntele, și scorburile, și batrânii, și apele se îndârjeau asupra schitului. Ne înspăimânta aproape J pierrea pesterii. O banuiam fără sfârșituri, o banuiam întunecată și j umeda, tresărind sub picături.

Prietenul meu era palid și înfrigurat, și la lumânarea galbenă a citit rugăciunea

Sfântului Ioan.

Lumânarica pâlpâia umilita de vânturi. Vânturile purtau norii și purtau fulgerele în pustietati.

Cât a durat tacerea noastră?... Nici unul nu îndrăzneam să ridicăm ochii către celălalt.

Se însenina. Zăream stele strălucind. Noaptea împlânzise muntii, care își tânguiau acum înfrângerea. Izvorul blestema aceeași ura salbatică, coborâtă din veacurile ghetei.

Am deschis ferestra fără să rostesc un cuvânt. M-am așezat pe patul alb. Eram ostenit, și în suflet îmi lacramam aceleași bucurii alături de aceeași gheara ce risipea întuneric.

Așteptam. Prietenul meu a oftat, tresărind. A privit, apoi, pe fereastră, în nopți. Sus, pe stâncă din coasta schitului, un brad fulgerat aștepta smerit zorii și mirarea călugărilor.

*

Dimineata, după ce am sorbit laptele în cesti de pământ ars, am plecat mai sus. Laudam amândoi seninul, florile și vântul care se potolise.

Pe drum, am întâlnit un tânăr palid, cu fruntea uimitor de largă, cu tâmpile boltite. Venise și el, ca noi, să locuiască la schit o săptămână. Era student la Matematici și Filozofie, dar, suferind de piept, nu se prezentase la nici un examen.

Ne-am amintit furtuna și spaima. Studentul veghease toată noaptea în biserică, închinându-se. Nu se sfia marturisindu-se creștin.

- Convertirea mea s-a împlinit în împrejurări stupide. Sufeream prea mult de piept și eram prea lășă ca să nu mă tem de moarte. Nu aveam nici curajul să pier. Nu-mi rămasese decât pofta de viață. Și atunci, am încercat vindecarea prin Christian Science. Am crezut, ca să mă vindec. Faptul s-a petrecut la Geneva, unde mi-am cheltuit ultimii bani. Plămânii se însănătoșeau din luna în luna. Minunea, cu teme de magnetism animal, m-a dus la Noul testament, la teologia catolică, iar acum, în urmă, la credința ortodoxă...

Prietenul meu se exaltase. Vorbea despre credința simplă și mântuitoare, ce se pogoara prin har. Se împotriva cartilor, teologiei, filozofiei religioase. Voia creștinismul absolut, pur, credința fără nici o rezervă în dogmele bisericii.

186

- Surprinz o contradicție evidentă în afirmațiile d-tale, întrerupse studentul; pentru că, credința în Biserică, pe care o marturisești, e mai mult decât credința în Noul testament, pe care de asemenea o marturisești. Asadar, trebuie să primești teologia și, deci, filozofia, o dată ce ai primit Biserică, întemeiată nu numai pe Noul testament, ci și pe învățăturile patristice și conciliare. Dacă ești ortodox pur, nu poți disprețui filozofia și teologia, deși datele prime ale creștinismului nu se pot nici cunoaște, nici repeta printr-un proces rațional, ci numai printr-o experiență...

Banuiam o discuție interesantă, dar deplasată. Urcam o coastă aspră, sub cer clar. Înainte ca prietenul meu să răspundă, aparându-se poate împotriva învinuirii de protestantism pe care o insinua studentul, am vorbit.

- Eu nu cred în Dumnezeu. De altfel, gândesc că nu întotdeauna creștinismul necesită credință. Creștinismul e o spiritualitate antimon-denă, menită să calauzească evoluția omului către Dumnezeu, prin rasturnarea valorilor lumesti și înscăunarea valorilor divine. Așa e?

- Da. Creștinul moare și învie în Christos, prefacându-se din om un om de al lui Dumnezeu. Iar cetatea omenească, o cetate a lui Dumnezeu.

- Transfigurarea aceasta se face prin experiența mistică, iar nu prin dogmă.

- Iar experiența e credință...

- Nu. Aici e deosebirea si aici se ivese marea mea îndoiala. Eu nu cred, si totusi am avut o experienta religioasa, care mi-a pogorât în suflet viziuni de crestin, m-a transfigurat, m-a facut crestin...

- Cred ca nu ai dreptate. Ceea ce numesti dumneata "experienta religioasa" a fost siguranta mântuirii, adica siguranta harului, adica credinta.

- Si totusi, eu nu cred în Dumnezeu.

- O marturisesti aceasta acum, pentru ca te stapâneste ratiunea. D-ta singur ai spus, însa, ca experienta e o transcendere a constiintei rationale. Ai crezut atunci, experimentând pe Christos. Acum, ti se pare absurda credinta pentru ca o judeci. De fapt, daca recunosti o transfigurare a constiintei izvorâta din creier, recunosti si credinta. Transfigurarea e o depasire ce nu se poate face decât prin har.

-Eu nu cred în har; marturisii.

- Ti se pare ca nu crezi. Ti se pare ca viziunea omului ca egal de al \ui Dumnezeu, pe care o stapânesti, ai câstigat-o singur. Ea nu ti-a fost decât daruita.

- Atunci, de ce nu mi se daruieste si o credinta statornica, cum are Prietenul meu?

187

- O ai, dar te temi s-o recunosti...

- Acum te înseli fundamental, dar nu starui. Voiesc sa-ti spun cum înteleg eu crestinismul.

- Acesta-i protestantism. De ce e nevoie sa întelegi d-ta un crestinism nou? Exista unul singur, etern si infinit.

- Un crestinism actualizat, care e mai mult decât un rit si o credinta, care e îndreptar, criteriu si valorificare.

- Nu poate fi decât personal.

- Adica eretic, întrerupse prietenul meu. În mine exista acelasi crestinism viu, fecund, creator de valori; si-l recunosc ortodox si ecumenic. Nu am nimic personal într-însul.

- Acum gresesti si d-ta, vorbi studentul. Orice crestinism autentic e si personal, prin însusi faptul functionarii lui în viscere de spiritualitate proprie.

- Domnilor, implorai eu; discutiile teologice sunt întotdeauna interesante. Eu as recomanda chiar lectura teologiei dogmatice oricarui tânar; se întâlnește acolo o atât de pura si organizata spiritualitate, încât chiar cei care nu vor crede niciodata, care vor studia filozofia sau matematica, pot profita din contactul cu forme si functiuni de gândire complet purificate de gândirea planurilor inferioare, cu gândirea din istorie sau biologie...

- Atunci, de ce ne întrerupi?

- Pentru ca plecasem de la crestinismul meu. Îti accept învinuirea d-tale de protestantism, desi eu îl simt, prin austeritatea si sobrietatea lui, pur ortodox. Dar prefer sa fiu protestant si crestin decât ipocrit fiu al Bisericii. Pâna acum nu pot cunoaste un crestinism viu decât personal.

- Adica protestant. Fireste, e preferabil sa fii protestant decât budist sau necredincios. Dar d-ta întelegi consecintele credintei acesteia? Nu le caut în istorie; ti le amintesc în d-ta: nu esti crestin, tocmai pentru ca te socoti un crestin pur. Religia d-tale e pragmatism si magie.

- Te contrazici cu cele ce-mi spuneai adineauri.

- Nu-ti cunosteam, înca, erezia.

- Totusi, lasati-ma sa va spun în ce consta acest crestinism eretic.

- Fii te rog scurt, ca sa-ti pot tine minte toate greselile.

- Eu socotesc crestin orice erou al duhului. Orice suflet care vietuieste o viata eroica, e un suflet crestin.

- Nu înțeleg.
- Am să te lamuresc. Creștinul depășește omenescul, fiziologic și social?
- Desigur.
- Eroul îl depășește?
- Depinde: ce înțelegi prin "erou"?

188

- Cel care luptă cu sine ca să concretizeze, să vietuiască și să raspândească anumite valori spirituale ce depășesc cu mult spiritualitatea comună. Cel care întrece omenescul. Cel care renunță la viața celorlalți, ca să vietuiască ascetic, ca un sfânt, numai pentru că și-a făgăduit sînsi să împlinească acele câteva hotărâri.
- Creștinul e astfel și un erou, dar nu oricare erou al duhului e un creștin.
- Îndoiala aceasta am avut-o și eu, gândindu-mă la ascetismul indian și la renunțarea budista. Și ei realizează o viață luminată de anumite valori spirituale, ce întrec spiritualitatea omenescului simplu. Dar eroismul meu valorifică și actualizează premisele creștinismului.
- Care sunt?
- Primatul duhului, conducând la transubstanțializare, prin Iisus.
- Ai uitat esențialul: grația.
- Grația e esențială pentru teologi.
- Încă o greșală. Poți găsi grația predominând în tot Noul Testament.
- Nu pot să-o cred.
- Nu vrei să-o crezi; ești încă stăpânit de păgânism. Eroismul d-tale e păgân, cu toate renunțările pentru primatul spiritualității.
- Nu poate fi păgân un eroism alcătuit din renunțări, din înfrânare, din exaltarea unei etice creștine. Dar discuția aceasta ne-ar duce prea departe. D-tale îți mulțumesc că m-ai ajutat să află ceea ce vreau să fiu: erou. Acum vă înțeleg deslusit. Vreau să mă depășesc, să mă depășesc prin experiențe și suferințe, până ce nu voi mai fi om, ci erou. Vreau să împlinesc o viață înspăimântătoare, vastă, aspră; să nu se ridice nimeni până la mine, să întrec pe toți cu faptele mele, toate având un tâlc nepătruns. Vreau să realizez un eroism concret, creștin, iar nu unul de vorbe, de elanuri, de nostalgii. Iată de ce nu sunt păgân: vreau ca eroismul să răsare din carnea și sângele meu, rastignite pentru o nebulie a duhului. Vreau să fiu nebun, așa cum a fost Dante și Don Quichotte. Vreau să pogor voința ideilor în viscere, să vietuiesc în lume, așa cum alții se mulțumesc a vietui în nori. Să nu mă înțeleagă nimeni, dar eu să fiu erou. Să pastrez ascunsă taina cea mare, însutindu-mi, prin tăcere, eroismul...
- E frumos, vorbești întristat studentul. Dar ești păgân autentic în eroismul d-tale, pe care îl vrei realizat numai prin voință. Voința omenească, atunci când nu e asimilată, prin har, voinței divine, e prezumție diavolească...
- Și totuși, dacă d-ta anulezi voința personală în creștinism, te apro-Pii de Luther. De altfel, temelia experienței religioase, în genere, e voința. Te contrazici și d-ta.

189

- Eu nu anulez valoarea voinței, dar o cer iluminată de credință. D-ta crezi în forțele d-tale, în duhul d-tale de tânăr exaltat. N-ai să izbutesti nici un act eroic.
- Am să izbutesc, pentru că vreau.
- Vorbesti copilării. Dacă Dumnezeu vrea să te mântuiască, aju-tându-te prin har, ai să ajungi erou.
- Nu cred în Dumnezeu. Nu cred decât în Christos, cel dintâi și cel mai mare erou al creștinismului.
- Cu atât mai rău. Dar grația lui Dumnezeu e mare. Nu te felicita după izbândă; nu dumneata ai biruit, ci Dumnezeu. Te-a ajutat. Altfel, erai înfrânt.

- Dar ispitele pe care le înfrâng, dar suferintele, dar lacrimile, nu sunt dovezi de existenta vointei mele efective, personale?

- Nu înțelegi? E un simplu instrument divin.

- Predestinare?

- Nu; har nemijlocit si infinit.

Ne-am asezat toti trei pe muchia muntelui, sub cer senin, înfasurati în vânt. Prietenul meu tacuse de mult.

- Toate acestea sunt discutii desarte. Nu exista decât un singur lucru: credinta... Studentul întari.

- Credinta te face fericit fara eforturi eroice.

- Dar eu nu vreau sa fiu fericit. Nu cred în fericire, cum nu cred nici în Dumnezeu; desi o doresc, cum doresc si pe Dumnezeu. Mi-e teama, chiar, de fericire. Nu pot dormi linistit decât în primejdie, în nesiguranta, în durere, în plictiseala amara.

- De ce vrei sa te chinui toata viata?

- Pentru ca astfel pot ajunge erou.

- O simpla experienta a credintei te-ar fi dus mai aproape de eroism decât toata durerea unei vieti pagâne.

- Asta nu o cred. Crestinul e optimist si senin.

- Cu cât te vei apropia de solutia crestina, cu atât vei fi mai senin... Dar d-ta nu esti decât un simplu pagân torturat de neputinta convertirii. Mi-e mila de suferintele d-tale. Raspândesti atâta pagânism exasperat de propriile lui elanuri, încât sunt ispitit acum, daca m-ai întreba: "Crezi în har?"... sa raspund: "Nu! îți marturisesc, ma îndoiesc de har nu pentru ca am discutat cu d-ta, ci pentru ca am stat în tovarasia d-tale. Esti demoniac."

- Vreau sa fiu Sf. Francisc.

- O ironie finala?

- Nu Dar vreau sa ajung cu orice chip erou, asadar, sfânt. Aceasta e pozitia definitiva. Poate am sa evoluez. Dar în înțelesul de a
190

experimental eroismul, realizând cel puțin un fapt eroic. Un Sf. Francisc fara gratie.

-Sa-ti ajute Dumnezeu. Daca nu voi fi înca în sanatoriu sau în pamânt, am sa ma bucur împreuna cu d-ta.

- Desi bucuria va fi salutata cu lacrimi.

- Iata eternul pagânism nostalgic. Prietenul meu rosti, ridicându-se:

- Am sa ma rog pentru el, sa creada...

Ne-am întors la schit. Am mângâiat toti trei bradul despicat de trasnet. Apoi, prietenul meu s-a dus în chilie. Am ramas cu studentul în matematici pe un trunchi. El gândea, luminat de un zâmbet.

- Ceea ce e dureros e ca nici eu nu pot crede.

- Eu stiu cât si cum sa cred. Dar nu cred, ci astept gratia. Noapte buna...

N-am spus nimic prietenului meu. Când am intrat în chilie, s-a îmbujorat si a ferit o pagina pe jumatate scrisa.

- îi scriam ei... Mi-e atât de dor...

Am ramas o saptamâna, citind Evangheliile si Apocalipsul. Eu aveam în sac un caiet alb, menit unei povestiri pe care nu o puteam scrie. Lângă caiet, S. Francisc si Pascal.

Dupa o saptamâna, prietenul meu s-a simtit copleșit de singuratate. Studentul coborâse în Ardeal, la o ruda. Mi-a daruit un exemplar din Gracian, cu o dedicatie trista. Si prietenul meu era tot mai trist si tot mai stapânit de amintirea doamnei. Intr-o dimineata, m-a sarutat si a plecat. L-am întovarasit o bucata de drum, prin padure. Era atât de fericit ca are s-o vada...

Când am ajuns pe platou, ne-am despartit. Eu ma întorceam spre schit, el cobora jos, catre oras. Era senin, cald, liniste. Ne-am amintit urcusul, pe ploaie si întuneric, cu o saptamâna mai înainte.

- De acum, fiecare cu drumul sau...

Treceau zile aspre, dure, nemilostive în îndoieli. Vietuiam acea salbatica singuratate pe care o doream din biblioteca mea. Nu vedeam decât pe calugari. Porneam în fiecare zi, singur, cu caietul alb pe creste, pe muchi, pe carari ce coboara în prapastii. Iubeam viespile care culeg mierea arbustilor. Iubeam pasarile pe care, de multe oi, mi se parea ca le patrund în glasurile lor. Iubeam muntii rai si padurile cu putregai Printre trunchiuri.

Noptile, ma chinuiau întrebări. Aveam acelasi raspuns, si chinul ma îndreptatea sa cred ca sunt pe drumul cel bun. Nu uitam niciodata ca Vfeau sa fiu erou.

191

Dar întrebările erau multe si crude: "Ce am sa-i spun Nonorei?" "Sâ fug de prietene?" "Sa fug de Nîska?" "Daca am s-o îndragesc?" "Sa rup dragostea?" "Sa ma mutilez?..."

Au fost nopti când tulburarea ma umilea pâna la plâns. Criza crestea, crestea în singuratate. Ma simteam parasit de toti, uitat, agonizând într-un pustiu.

Sufletul îmi era corMesit de marasm, de disperare muta, de sla-\` biciuni. Totul îmi porunca sa ma întorc în oras, între oameni. As fi voit sa vad pe Niska, s-o rog sa-mi fie prietena buna. As fi voit sa vorbesc, în jurul meu nu era nimeni. Rataceam, si Pascal mi se parea rece, si Sf. Francisc de neînteles.

În fiecare dimineata îmi spuneam: "Astazi voi capata linistea cu care am venit". Adormeam cu vedenii de fericire umilindu-ma. Ispita cea mare era dragostea si fericirea prietenului meu. Îmi spuneam: "Iata, prietenul meu e fericit. De ce sa nu fiu si eu?" Si nu credeam în fericire, si o pofteam ca pe un fruct.

De câte ori tristetea singuratatii aspre ma coplesea, îmi spuneam: "Are sa treaca, are sa treaca...". Mi-era ciuda sa astept ceasul acela -care trebuia sa vina — cu neîncredere. Nu era începutul si icoana întregii mele vietii singuratatea aceasta disperata si chinuita?...

Un amurg însângerând padurile m-a linistit în câteva clipe. Nu pot zugravi o liniste de singuratate. Era credinta si nadejde, si dragoste, si pornire spre jertfa, spre renuntare. Am gustat fericirea amaruie si calmanta a biruintei.

În seara aceea, la lumânarea pe care o mai aprinsese o singura data prietenul meu dupa furtuna, am deschis caietul neînceptut si am scris pe cea dintâi pagina:

"...Eu îmi voi însemna aici crizele si solutiile mele. Un caiet pentru suflet, în care oamenii vor fi ispite, iar evenimentele, atitudini. Nu mai pot reconstitui experientele care m-au bântuit în aceste zece zile, dupa plecarea prietenului meu. Dar, depasita fiind criza, eu ma simt mai puternic, mai voios, mai încrezator. De acum stiu: cu cât mai mult voi fi coplesit de tristete si de neliniste, cu atât trebuie sa ma bucur mai mult. Izbânda va aduce o limpezire dureros de senina, si-mi va mânia fortele.

Asadar, nu trebuie sa evit primejdiile: sentimentale sau cerebrale. Sunt dator, ca sa realizez eroismul, sa înfrunt ispite mari, vaste. Ca sa ma împlinesc pe drumul daruit mie, si împartasit numai studentului si prietenului meu, trebuie sa renunt la fericire. Renuntarea o voi înfaptui dupa coborârea în lume.

Renuntarea nu înseamna schivnicie. Ascetismul va fi pur etic. Nu voi renunta la un lucru decât atunci când el îmi primejduieste drumul catre eroism. Asadar, nu renuntare definitiva, ci renuntare cautata.

192

Voi fi prieten cu Niska. Iar daca primejdia va ajunge temuta, daca ina voi

îndragosti, sunt dator sa-mi aprind dragostea pâna ce ma va stapâni complet. Atunci, voi renunta la Niska sau la oricare alta dragoste. î-am pomenit numele, pentru ca de ea ma simt ispitit mai mult. Sunt sincer; nu mi-e teama de primejdie.

Singura grija: eroismul. Aceasta nu trebuie s-o afle nimeni. Voi vie-;ui aceeasi viata. Daca anumite renuntari pot parea nebunesti, cu atât aiai bine. Numai un nebun supravietuieste mediocritatii.

In ceasurile mari, sa nu fiu trist, ci semn. Accept nostalgia numai în ::nintiri. În fapte, -aceeasi dârzenie si încredere virila. Faptul trebuie supus eroului. Viata toata trebuie sa se frânga sub nebunia lui..."

XIII. PLECARÉ

Am coborât senin.

Orasul se pârguia sub cer de flacari. Strazile, în amiaza, se înalbeau pustii.

Oamenii se strecurau pe sub ziduri, adulmecând umbra. În mansarda mea, soarele navalise îngalbenind albul cartilor.

Am plecat iar, catre sâtui cu vile în sân de mare. Acolo, rasaritul orbeste zarea apelor: amiaza sticleste ca o bolta deasupra trupurilor foaie pe nisip

înfierbântat; amurgul sângera pe dealuri de argila; seara se iverse o data cu luna, adusa din pustietati sarate; noaptea se limpezeste albastra, înalta.

În gara am întâlnit pe Marcu, întovarasit de un tânar brun si de o du-ciuie. Nu-l mai vazusem din iarna. Ne-am îmbratisat, printre perechi grabite, printre hamali. Mi-a prezentat noii lui prieteni: duduia, cu un nume evreiesc complicat, studenta ia Stiinte naturale; tânarul, medicinist si antisemit. Râdea, si as fi crezut ca glumeste, daca nu as fi zarit zvestica de argint la cheotoarea prietenului sau. Nu mi-a iasat timp de narari si iscodiri. Trebuia sa ne gasim locuri, într-un compartiment nu prea aglomerat, ca sa putem calatori si discuta în tihna.

Am aflat un culoar gol si ne-am multumit sa ramânem rezemati de Ş cstre. Marcu si tovarasii lui se duceau la Constanta. El va ramâne în septembrie si va pleca, apoi, la Marsilia, pe mare. În Marsilia, Plantele iui are rude. Se va odihni si va pleca la Paris, sase-sapte ani, Pentru Medicina.

Mi-a povestit cum a trecut bacalaureatul în vara.\' L-a îndârjit prima cadere. Pierdea un an; nu avea nici timpul sa-si faca ostirea. A început

193

sa creada ca e persecutat, ca a fost respins din pricina antisemitismului comisiei. Atunci, a început sa învete. Opt luni, a învatat ceas cu ceas, asa cum învatam amândoi cu un an mai înainte, în Biblioteca Fundatiei. Ne-am amintit amândoi iarna si primavara petrecuta alaturi de carti mari, cu legaturi sure. Mi-am amintit atâtea amanunte, cu un prieten care se despartea...

L-am întrebat de ce n-a venit sa ma vada. Când l-am cautat pe acasa, vecina m-a vestit ca se mutase, fara sa lase noua adresa.

- Mi-a spus Radu ca te-ai facut antisemit, ca primesti la tine un cerc studentesc crestian, ca pregatiti manifeste si conspiratii...

Râdeam, râdeam.

- Fireste ca Radu nu ti-a spus nimic din toate acestea... La mine în mansarda a fost doua luni, e drept, sediul cercului. Multi studenti erau antisemiti... Dar pe mine ma stii: nu am fost niciodata antisemit.

- Foarte rau, ma întrerupse studentul cu zvestica. Prietenului meu Marcu i-am marturisit de multe ori: un student român luminat, care nu e antisemit, e las sau nebun. Un student luminat trebuie sa fie nationalist...

- Absurd, zâmbi Marcu. Un student luminat trebuie sa fie cetatean al viitorului: comunist. Daca nu vom anula noi atât superstitiile nationalismului, ale

granitelor, ale neghioabelor teorii etnice, atunci, cine sa le anuleze?

- Tu esti semit si pozeur. Anularea de care îmi vorbești nu te împiedica sa fii un fanatic al iudaismului.
- Noi trebuie sa ne lasam legea cea din urma, pentru ca nu avem nimic altceva în afara de lege.
- Exagerezi; aveti mult mai multe însusiri. De altfel, ceea ce m-a îndemnat sa-ti fiu cel mai bun prieten a fost tocmai iudaismul tau intens si sincer, alaturi de un internationalism banal si nesincer.
- Internationalismul nu poate fi realizat decât prin iudaism.
- Domnilor, le marturisii, discutia ma stânjeneste. Marcu mi-e bun prieten; s-apoi, se mai afla aici o duduie...
- Duduia nu se supara, pentru ca e logodnica mea, zâmbi studentul cu zvastica. Râdeau toti trei de uimirea mea.
- Nu-ti vine sa crezi? ma întreba Marcu. Aceasta domnisoara renegata...
- Pardon, asimilata, preciza râzând duduia.
- Când te asimilezi unui popor necivilizat, e o renegare.
- Poporul e tânar, vorbi iarasi medicinistul. S-apoi, fata straina se afla pe pamântul sau. Acum doua mii de ani ar fi fost roaba: acum, e sotie si stapâna, câteodata...

194

- Aceasta e înca o sclava a crestinismului, socotii ei.
- Din pacate...
- Nu vorbi asa, îl întrerupse Marcu. Prietenul meu e un crestin autentic...
- Domnul nu poate fi crestin. Din cele ce scrie, îl banuiesc pagân, chinuit între Apollon si Dionysos.
- Te rog sa amintesti si pe Iisus.
- Daca vrei... Dar eu te socotesc suficient de evoluat cerebralmente ca sa mai pastrezi o mentalitate primitiva. Crestinismul e religiozitate, adica politeism condensat, adica animism, fetisism, magie, salbaticie.
- O mie de greseli într-o singura fraza, ma suparai eu. Mai întâi, monoteismul n-a fost niciodata un politeism condensat, ci exaltarea suprematiei zeului Cerului dusa pâna la anularea, la disparitia celorlalti. Un singur zeu, deci, ajunge Dumnezeu; iar nu o suta de zei redusi la o singura sinteza, cum spune scoala mitologica. A doua greseala e atât de covârșitoare, încât te coboara în ochii mei la nivelul oricarui medicinist mediocru si îngâmfat, incult si obraznic...
- Oh! ce de complimente!... se minuna, iritata, duduia.
- ...Pentru ca numai un astfel de medicinist poate confunda experienta crestina cu originile religiozitatii. D-ta nu vezi ce înspaimântatoare absurditate afirmi? Daca inversezi astfel fazele evolutiei, nu înțelegi ca eu pot sa-ti raspund: Einstein e un salbatic?
- Sa auzim, sa auzim! se bucura Marcu.
- Pentru ca si eu am dreptul sa ma cobor, ca d-ta, de la geometria în spatiu la geometria plana, apoi la greci si la egipteni, si la chaldeenii, apoi la liniile trase de salbatici pe peretii pesterilor. Daca teoria einstei-niana își are obârșia în geometria cu trei dimensiuni, iar aceasta în liniile pesterilor...
- Liniile salbaticilor nu erau stiinta...
- Tocmai de aceasta te învinuiesc si eu: magia, fetisismul, polite-ismul nu contin o religiozitate autentica, ci numai o serie de fenomene sufletesti care nu au nimic comun cu experienta crestina. Identitatea d-tale între crestinism si primitivism e de-a dreptul absurda. Concluzia: crestinismul nu exclude nici stiinta, nici filozofia, nici civilizatia...
- Poate sa ai dreptate... în orice caz, d-ta nu poti fi crestin... Datoria d-tale e sa fii antisemit...

- Stupid. Nu pot deveni partasul unei solutii atât timp cât n-am studiat problema.

- Cine te împiedica s-o studiezi?

- Antisemitii. D-ta crezi ca mai pot fi obiectiv când se sparg geamuri, când se bat colegi evrei, când se închid colegi crestini, când nu mai sunt cantine, camine?...

195

Cu atât mai mult trebuie sa iei o atitudine. Expectativa e o lasitat

- Bine spus, zâmbi Marcu. Te-am admirat întotdeauna pentru litica fortei, singura care da rezultate. Nu mai sunt socialist, pentru erau prea multe teorii si prea putin curaj. La Paris, voi organiza nu în truniri împotriva României, ci atentate împotriva guvernului. Pentru fie care deputat ucis. beau o sticla de sampanie!..,

Marcule. îl rugai eu, ma iriti inutil. M-am ferit întotdeauna sa i cut cu tine problema aceasta...

- Nu ai curaj sa te angajezi pe o pozitie, insinua studentul.

- Am mult mai mult curaj decât ai banui. Am curajul sa astept. j^H toria mea e sa-mi echilibrez si sa-mi luminez constiinta.

Tara poate sa piara...

- Te înseli; tara nu piere, pentru ca cinci studenti evita problj^H evreiasca, preferând sa se afle mai întâi pe sine, sa-si creeze criteraH valori...

7 un exemplu de dezordine. Daca as fi dictator, te-as împusca. J^H pasa tarii de constiinta d-tale?

ncordari si depasi^^M clerul tarii.. n&aste S esti student în Filozofie...

Vorbesti de "si

sti ia Medicina. Tevcontrazici ia st etnic: sânge, pie;

sa abata discu l naivi si sentime rea mult

zeitatea medicinei, fara sa împ clegi tu prin libertatea medicini

•

omnu \mi place lelaL

- Din nefericire ;-au schimbat, li int

- Oh.!... si o înteleg gresita.

- Cei de la Litere împrumut\ mentalitatea si cunostintele.

\r fi interesant de stiut ce dori Marcu!

- E interesant integral, ironiza medicinistul. Poate domnul cred în dragoste?..,

- Desi indiscretia e stânjenitoare, nu ma supar. Dar nici n â pot raspunde.

- Fireste, noi nu întelegem, râse duduia.,.

- N-am spus chiar asa. Dar d-stra confundati impulsul sexual sau colajul, sau acea "sympathie amoureuse" cu dragostea. Nici nu încerc sa intru în amanunte asupra treptelor acestei dragoste autentice.

- Ar fi interesant, zâmbi duduia.

196

- Ar fi interesant pentru mine, cu toata gafa pe care constient o fac, fiu motivul legaturii d-voastra, vorbii eu. Toti trei rosira. Duduia j pe fereastra. Studentul încerca sa glumeasca.

- Poate crezi ca ne iubim?

- Eu nu cred nimic; astept lamuriri de la d-stra, daca voiti sa mi le estainuiti. fireste.

Vorbi Marcu.

Ei sunt studenti de ai viitorului: pregatesc o casnicie întemeiata pe ;nunitatea inteselor, pagubelor si câstigurilor. - Nu e chiar asa, se împotrivi duduia. Dar eu studiez biologia, e] Suntemibarte buni prieteni... Ne întelegem...

! an singur lucra: ea nu crede nici în nationalism, nici în Šatkmalism...

- Eu cred în stiinta si în tine... Tresarii. Spuneau ca nu se iubesc. r-amana cu o declaratie sentimentala, dar o suport ca o ceptie. Dupa cu s-aii coborât la o statie si au cumparat fructe, logodnicii au nas aiaturi, la o fereastră deschisa, soptind. Eu am vorbit cu Marcu pre anii petrecuti în liceu, despre viitorului lui, despre viitorul meu. El ramâne pentru totdeauna la Paris. Ma întrista gândul despartirii ive.dfc un prieten. Pentru mine, Marcu însemna tot ce vietuisem i dur, mai vini, mai sumbru in adolescenta. Mareu îmi amintea de Htiile si înfrânanie, si iectunie, si maturizarile mele dureros de pre- i lungul experientelor cautate si exaltate. Acum, pleca. Cine laca ne vom mai întâlni în acesti cinci ani, cât timp Marcu nu se arce m tara?...

Priveam amândoi, zâmbind, câmpurile sub soare. Apoi am tacut; el ^ndunle lui, eu cu ale mele. Poate își marturisea: "Omul acesta îmi .urând, un strain"". Eu ma întristam. "Cu Marcu ma înțeleg tot mai 1 an, ei cu medicina si cartile anarhiste, eu cu viata mea launtrica. Eu ; cred uscat, simplist, spiter. el ma socoteste mistic, istoric, halucinat. ;re din noi are dreptate?"...

.Numai eu. raspundeam. Marcu a evitat, epicureu înnascut, rafuie-We spirituale, pasii pe drumuri neumblate, curajul absurditatilor, nebunia contradictiilor, a experientelor ucigatoare Dreptatea trebuie sa fie a wea, pentru ca eu am suferit mai mult. Seninatatea mea e amara, dar e tfectiva. A lui a mincinoasa si presarata cu îndoieli care niciodata n-au ajuns intense si definitive. Marcu e un prieten care pleaca. Eu, un tânar care asteapta, înca, înfruntându-se."

197

Gândeam si nu-i spuneam nimic. Trenul despica sesuri cu flacari albe. Zaream gari, oameni plecati sub povara verii, fântâni la rascruce de drumuri, care adulmecând orizonturi. "lata, aceasta e tara mea", gân-deam. Si Marcu privea, privea. Poate îl înduioasa despartirea de tara în care i s-au nascut si iubit parintii, în care a copilarit, pe strada cu soare mult, în orasul cu fabrici. Poate își amintea liceul, si prietenii lui, si studentele de la biblioteca, si toate renuntarile îndurate, si nostalgia sfârsiturilor de petreceri, si noptile de Purim, cu mine alaturi, colindând vecinii în dominouri negre... Si idila înabusita plapând... Si moartea bunicii lui, Estera...

Am tacut amândoi, pâna aproape de seara. Marcu a zâmbit si a început sa-mi istoriseasca viata pe care o va vietui la Paris. Apoi, catre perechea ce soptea la fereastră:

- Cred ca amândoi sunt nebuni. El spune ca e antisemit, ea se lauda cu stiinta. De fapt, se iubesc. Si nici unul, nici altul nu vor sa renunte la minciuna. Poate ca, între ei, si-au marturisit. Sunt îndragostiti ca doi adolescenti sentimentali... Zâmbea rautacios.

- Tu ai sa iubesti?

- N-am sa fug de ea, marturisirii. Dar gândul meu de dupa iubire n-am sa ti—1 spun.

- De când te-ai convertit?

- Nu ne-am vazut de mult...

- Desi în liceu pareai vesnic îndragostit... Ai cazut si tu... mediocru... mediocru...

- Daca iubirea lui Dante si a lui Don Quichotte e cadere, atunci am cazut...

- Nu te înțeleg... S-apoi, ma plictisesti cu aceeasi literatura a ta...

- Desi nu e literatura...

Marcu dadu din umeri, zâmbind ostenit. Am tacut iar; el citind jurnale, eu asteptând noaptea.

În gara, ne-am îmbrățisit. Pe mine mă ispăteau lacrimi.

- Marcule, parca ai pleca pentru totdeauna... De abia mă stăpânesc...

- Sunt magulit... Dar măi rămân în Constanța trei săptămâni... Dacă vrei, vizitează-mă.

- Nu, e măi bine să ne despartim acum.

Am strâns mâna logodnicilor, care mă priveau fericiți. Când s-a apropiat trasura, Marcu mă chemă.

- Nu uita să-mă scrii; am să-tă trimit adresa. Scrie-mă despre Robert, despre Radu, Dinu, Fănică... Scrie-mă despre ai noștri... și profesori-despre toți...

r98

Am fagăduit. "El are să-să poartă țara acolo, în Franța, din scrisorile mele", gândeam. Și prieteni vechi, și colegi din liceu, și fete de profesori mă împresurau în noaptea. Iar în sufletul măi stăpâneau tristeti de adolescența pustie.

XIV. SFÂRSIT DE VACANȚĂ

Din cerdacul vilei măi odihneam ochii pe mare. Mă surprindeam tot măi des cu ochii pe mare și cu foile cartii răsfoite de vânt. În cele dintâi zile n-am voit să caut pe nimeni, la restaurant, în parc, la cazinou. Și banuiam că sunt cunoscuți în satul cu vile răsirate; Bibi măi spusese că o va întovărăși, cu Andrei, până în septembrie. Mă îmbujoram de câte ori gândeam că voi întâlni pe Niska. măi porunceam să citească; și iarăși, diminetile, măi porunceam să cobor pe plaja, să caut printre trupurile sub soare. Trebuia să înfrunt primejdia, spuneam. Dar Niska nu era o primejdie. Eu o voiam prietenă; nu întotdeauna izbuteam să măi ascund tristetea amară a biruintelor. măi spuneam că o prietenă înzestrată cu suflet înalt va alina asprimea sufletului măi.

Porneam aproape de amurg, singur, pe cararea ce duce printre stânci. Gazda măi socotea un mizantrop precoce. Eu voiam, numai, să pogor în mine vraja tainică a soarelui ce apune. Descoperisem de mult ritul; soarele ce se stinge măi-era îndemn, regenerare, bici. Mă întorceam seara, o dată cu stelele.

Măneam cele ce măi dădea gazda, bucuroasă că platesc cât măi cere și nu măi plâng de nimic. Plecam iarăși, noaptea. De la cazinou se furisau, printre vile, melodii cu ispăte. Le ghiceam întovărășite de lumini, de zgomote, de miresme. De ce rămâneam singur?...

Îndragisem un colț cu stânci pravalite în mare. Apa se liniștea sub luna. Piatra era rece și cerul înalt. Așteptam acolo vântul. Mă întorceam acasă tremurând, cu gulerul de la haina ridicat. Aprindeam lumânarea albă și citeam, în fiecare noaptea, singura pagină pe care o scrisesem în Jurnal. Adormeam cu viziuni ciudate: oceane, ostroave, deserturi, orase cu turnuri, rasaraturi, arsăte, înainte și înapoia măi. Rătaeam singur, cu fruntea în vânt. După o săptămână, măi coborât, seara, pe plaja. Zăream Perechi puțin. Batea vânt dinspre mare. Măi am încheiat haina și măi Pasit în sus, spre stâncile măi. Mă grăbeam, fără să măi înțeleg pricina grabei. Măi întâlnit cu un tânăr, în pantaloni albi, eleganti. Nu măi înțelegeam de ce măi privește banuitor, suspectându-mă. Tânărul alergă înapoia măi. "Poate măi recunoscut", gândii eu. Măi întors, asteptându-l. A frecut pe lângă mine; măi privit; un strain, grabindu-se pentru întâlnire.

199

Am pasit tot măi încet. măi zăream stâncile, negre în albul arg al apei. Mă gândeam: "Nu măi am nici un rost la stânci, acum, plictisesc o pereche"...

Voiam sa ma întorc. Dar paseam înainte.

Tânarul cu pantaloni albi se oprise, jumătate în umbra. L-am z o tovarasa. M-am întristat. Am trecut prin fata tor fara sa-i prive ochiul s-a împotrivit, s-a întors.

-Niska!...

Eram palid, palid. Mi se parea ca ma cobor dintr-un pat de istovit; ca nu mai aveam nici un rost, ca viata era vana si hotarârile copilariei.

Niska a alergat, mi-a strâns mâna, a vorbit, a râs, mi-a spus pr m-a prezentat.

- Pauli cel mai bun prieten al meu...

Eu am rosit; minciuna ma desfata si ma alina, în noapte. Niska era entuziasmata de capriciul soartei.

- Daca ai sa continui Romanul adolescentului miop sa nu pe întâlnirea noastra. E stupid romanesc si nu te-ar crede nimeni... inr-c noapte, pe malul marii, alaturi de un domn în alb... Cine stie ce a: cititorii Bibi are sa fie fericita; te-am asteptat din iulie; disperas

Am mintit, spunând ca sosisem numai de o zi. Am întrebat-o c ramâne.

- Cât va vrea logodnicul meu...

Am zâmbit, în goi, în mine. Apoi, am prins curaj, am felicitat-o. sarutat mâna galant.

- Pentru un asemenea eveniment...

- Iti pare atât de bine ca m-am logodit?

- Fireste; câstig ramasagul dupâ câteva luni... Niska tresari. Paul se plictisea, iritat.

- Niska, despre ce ramasag este vorba?

Ma pregateam sa-l lamuresc; eram îndemnat sa-i ? I

Niskai. Dar m-am oprit.

- Prietenul meu e un pesimist. Dai are sa-Râdea.

Taceam.

- De altfel, ramasagul nu l-ai câstigat. Logodna va dura dr Taceam, zâmbind.

De ce se întristase Niska?... începu sa-mi

beasca de Bibi, de Andrei.

- Bibi sta la mine, Andrei la o ruda... S-au înnegrit de soare... sa-i mai recunosti.

Tu nu te-ai schimbat...

îmi spunea tu. Paul se enerva.

- Si dumneata, cu ce gând?

200

- Am venit sa ma odihnesc, doua saptamâni. Ma întorc apoi, pentru examene...

- Paule, stam si noi doua saptamâni!

- Imposibil, chirie...

- Ce nesuferit!...

Ne întorceam toti trei pe nisipul rece, în noapte. Eu ma înveselisem pâna ia sarja. Capatasem o verva care ma nelinistea. „Poate pentru ca n-am vorbit o saptamâna", gândeam.

- Domnul Paul are sa-mi poarte pica. I-am întrerupt, poate, de raua cu efecte de luna...

- Declaratia mi-a facut-o, dar prost.

- Asteptam revansa.

- Închipuieste-ti, m-a cunoscut la un bal, aici, si-a raspândit zvonul ca se împusca daca îl refuz...

- Exagerezi, protesta domnul Paul.

- În orice caz, de acum pot sa-ti cer impresii personale asupra dragostei.

Niska zâmbi, mirata.

- Mie?...

- E discreta; lamuri Paul.

Ma îmbujorasem. I-am mintit, spunând ca ma doboara somnul. Am alergat pâna acasa, fluierând. Am adormit spre dimineata, dupa ce citisem de cinci ori singura pagina din Jurnal. Am adaugat: „Niska s-a logodit cu un anume Paul, insipid si frumos. Nu-l iubeste. Cu atât mai rau pentru Niska. A acceptat rugamintile tânarului din lasitate. E tot atât de mediocra, ca si oricare alta sentimentala. Niska va urma perfect dramul prezis de mine: sinucidere spintuala prin casatorie, slabiciune si provincie.”

Nu spuseseam Niskai vila ia care locuiesc. Câteva zile, am privii nv>ea din cerdac si am scris povestiri. Doream s-o revad, doream sa • :>> "esc cu Bibi, sa-i cer amanunte asupra lui Paul-dar asteptam sa fiu Pe deplin lini?!

Noptile, r n pe câmp, printre capite cu umbre tulburi. Ma culcam între gpopi, cu ochii în cer dobrogean. Noaptea si singuratatea ""\" descopereau în suflet puteri nebanuite si elanuri, si porniri Le cule-Beam pe toate si le ascundeam în mine: "Cândva, voi avea nevoie..."

Pe Bibi am întâlnit-o într-o dimineata, în gradina restaurantului. %epta pe Andrei. Era neagra, frumoasa si fericita. Mi-a spus ca Niska s~a suparat mult pe mine. Mi-a batut inima.

- De ce, Bibi?

201

- Pentru ca ai disparut fara sa-i ceri adresa; pentru ca ai pomenit logodnicului ei de ramasagul acela absurd...

- Bibi, eu cred în cele ce spun. Paul e un imbecil... Niska n-are sa fie fericita...

- Vorbesti ca un elev de liceu... Mai au doi ani; timp destul sa se cunoasca.

- Bibi, fecioria logodnei nu se pierde decât o singura data.

- Sa ma supar?

- Eu vorbesc deschis. Nu înteleg ce a hotarât-o pe Niska...

- El.. O plictisea cu declaratiile, cu amenintarile... De altfel, nu e un baiat rau. își ia, la anul, licenta... Va fi profesor de matematici pâna ce va sfârsi Niska... Apoi, vor pleca amândoi la Paris.

-Mediocru...

- Tu judeci altfel, ca un romancier, ca un filozof.

- Abuzezi, Bibi...

- Asa e. Tu vrei ca toti sa-ti semene.

- Gresesti. Eu vreau ca viata Niskai sa semene Niskai. Ea voia altceva. Paul e o confirmare a prezicerii mele din noaptea Floriilor. Ca prezicator ma bucur, dar ca prieten...

A venit si Andrei: mai negru, mai spatos, mai bine dipus. S-a aratat fericit de întâlnire.

- Pentru ca te-am gasit, vei mânca cu noi.

Paul si Niska plecaseră la Constanta, cu o barca automobil.

- Primul voiaj împreuna.

- Înaltator, socotii eu.

- Riscant, crezu Bibi.

- Si scump, încheie Andrei.

De atunci, ne întâlneam în fiecare zi. Niska era tot mai prietenoasa, si tot mai adânc îi patrundeam în suflet. Paul se plictisea si încerca sa ma evite cu siretlicuri stupide. într-o seara, Niska mi-a soptit:

- Mâine, înainte de baie, viu sa te iau de la vila. Nu vreau sa stie si Paul.

Am acceptat multumind; cu bucurii în suflet, nebanuite Niskai. A venit

dimineata. Am iesit amândoi pe câmp, vorbind. Pe mine ma ostenea un gând: "Daca as minti pe Niska, insinuandu-i ca o iubesc?..." Am primit porunca gândului, ca o usurare. Printre snopi în capite, coboram catre ape.

- Niska, trebuie sa te resemnezi sa nu cunosti niciodata Japonia...

- Tu ai s-o cunosti? -Da...

- îl iubesti, Niska?

202

Am râs amândoi, privindu-ne.

- Eu n-am sa iubesc decât un om mare...

- încearca sa-l ridici pe Paul.

Nu credeam nici unul în aceasta depasire a mediocritatii logodnicului.

- Niska, te contrazici de la o luna la alta... Nu-ti sunt un bun prieten ca-ti ?pun aceasta, dar trebuie sa-ti spun... Nu te-ai gândit la nazuintele tale când ai acceptat pe Paul?

- Nu stiu... nu stiu... Sa nu mai vorbim... Am sa ma gândesc doi ani. Apoi, îmi tulbura linistea aici, cu tânguilele lui...

- Niska, femeile mediocre faptuiesc întotdeauna fapte asupra carora nu mai pot reveni, pentru ca n-au stiut sa-si stapâneasca o zi sau un ceas plictiseala si tulburarea. Dar tu?

- Nu stiu... nu stiu... Mi-a parut atât de rau când am aflat ca nu vrei sa-mi fii prieten... Am ramas fara sprijin... Am slabit dintr-o data...

- Cele ce-ti spuneam eu, Niska... Te duce mediul... Voi, femeile tinere, nu aveti rezistente spirituale... Dupa întâia înfrângere, degringolada nu mai poate fi sfârșita...

Niska tacea, istovita. Am coborât încet cararea stâncoasa. Gândea, în fata apei nelinistite, ne-am asezat sa o privim.

- Daca te ascult prea mult, ma convingi. Ceea ce vrei tu, eu am voit întotdeauna, mai înainte... Daca nu te-as fi întâlnit, le-as fi uitat, si prezicerea ta s-ar fi realizat. Dar acum, n-are sa se împlineasca...

- Daca te-ar auzi logodnicul...

- Aminteste-ti un singur lucru: ca de acum trebuie sa-mi fii prieten...

- Sunt fericit...

- înainte sa încerci complimente... îmi fagaduiesti sa ma ajuti întotdeauna sa ramân eu însami?...

- Desi enigmatic... fagaduiesc...

Niska avu o licarire ciudata în ochi. Smulse inelul din deget si îl zvârli deasupra stâncilor. Am tresarit, covârsit de bucurii.

- De acum, te-ai logodit cu marea...

- De acum, trebuie sa ma primesti de doua ori pe saptamâna si sa-mi împrumuti carti...

Am încercat sa glumesc.

- Ceea ce înseamna ca trebuie sa lupt împotriva prezicerilor mele... Niska îmi apuca fericita bratul.

- Am sa-i spun ca am pierdut inelul... ca acesta e un semn rau si ca, la urma urmelor, logodna se poate socoti desfacuta... De altfel, daca încearca scene, plecam...

Acasa, am scris în Jurnal: "Niska se contrazice. A rupt logodna; cu afât mai rau pentru mine. Niska vrea sa se mântuie de mediocritate. Sunt

203

dator s-o ajut. Dar daca îi fauresc o arma împotriva-mi? Daca eu d din nou o Niska, creez, de fapt, primejdia eroismului meu? Totusi, | ^ H buie". Dupa-amiezi cu arsita ravasita de vânt sarat, deasupra stâncilij ^ pe cararea spinarii de deal dobrogean, cu Niska... Marea se linistea seara, si noi ne întorceam pe nisipul

umed, curat, racorit de stele. AceiM doua saptamâni am fost tot timpul împreuna. Eu nu voiam sa gândesc la hotarârile Jurnalului, la examene, la povestirile care trebuiau trans, : crise, . la cartile care trebuiau sfârsite. Când ajungeam, aproape de mifl zul noptii, singur, la vila, ma întrebam: "Mi-e draga?"... Si aflam ca nu mi-e draga. Mi-era prietena, si eu aveam nevoie de apropierea ei curo aveam nevoie de apropierea prietenului blond. Ma lega de Niska p; cu care o dezvaluiam siesi. Ea ar fi pierit, stinsa de mediocritate, %â. ajutorul meu, gândeam. îi lucram sufletul, asa cum lucram o pov-închipuita, pe hârtia alba. îi ghiceam dorariLe; i le rascoleam, i ie ^^H nam, i le atâtam. Voiam acea Niska pe care o întrezarisem în d la manastire: mandra, libera, nelinistita, cautându-si un sens de m originalitate, risipind dispret si acea nelamurita-însusire de a Orgoliul viril, de a încorda creierul si sufletul catre depasiri, de a ^^ potentele pâna la dezlantuirea în opera. Eu voiam o astfel de Nisj^^H

re suh dalta gândului, noi-.

o stapânesc, cum îi încovoi capriciile, cum îi aprind nosta^^H ^us ca\'brazda sufletului ei imi astepta vointa ca pe ti^^H Ś Ś□ urmaream prefacerile, bucuriile, torturile. GhicwH .. când se descoperea urând chipuri, carti si amintiri f^H . i îndragite. Ma bucuram ca soarta mi-a trimis o prietena cni^^H iri. Ma bucuram ca luminarea Niskaî se face firesc, fara autd^f gestie: fara afectarea fatala duduilor sentimentaie. Eram aspru cu &*j^k cu mine însumi. Zi dupa zi, o sileam sa-si paraseasca micii ei zei <ł|^H favoritii lecturilor de pension, poetii parfumati si eseistii abili.

într-o seara cu pareri de furtuna, sus, pe creasta dealului, i-anv^^H mâniat de Brand. I-am insinuat dragostea pentru asprul duh maâoj Pastorului. I-am luminat pâna în ascunzisuri sufletul lui de nordi nuit, cu pretuiri care aluneca mintilor celorlalti. Niska ma asculta, înfiorata de vânt, de marea tulburata, de noapte si de glasul meu rostind cuvinte dure, sub ochi încruntati. Am întreat-o la ce se gândeste.

- La Brand... Oare n-as îngheta lângă un suflet atât de îndârjit si auster?

- Sufletul viril stapâneste tot atâtea însusiri de mângâiere ca si cel feminin. Si \

- Poate ai sa crezi ca vorbesc copilarii, pentru ca se apropie furtuna... Dar eu vreau sa fiu roaba unui Brand... M-as uita la el ca la un p.ezeu... Numai un asemenea barbat as primi ca stapân...

- Niska, nu ai sa gasesti niciodata un astfel de stapân.

De cem-a privit Niska si a zâmbit, si mi-a strâns bratul?...

în Jurnal: "Niska ajunge primejdioasa. Se apropie tot mai mult de Ś arasa visata. Am înteles ca pofta ei de mare e autentica. Ma surprind dind: alaturi de ea, câte n-as face?... Uit ca rostul vietii mele e altul, ebunesc, mai întunecat, mai eroic. Stiu ca Niska asteapta sa o înc. Intr-o seara, privind amândoi marea, mi-a strâns bratul si mi-a \'.exaltata: li-ai spune jide!, as pleca cu tine oriunde

rea!...† Ochii Niskai erau verzi, sprâncenele se plecaseră, arcuite, ; îi tremurau, zâmbea si lacrama. Trupul Niskai se înfrigura în serii. M-am,însupaimântat: eram ispitit s-o sarut, sa-i spun ca mi-e i, sa ratac. mi dupa ani pe tarmuri, între fluvii mari. M-am it, zâmbind. Primejdiile cresc. Cu atât mai bine pentru faptul meu . -ândeau: , toate aceste înlesniri primejdiei nu sunt decât Jiska rnâ stâpânet: ura pe fata: raspândea zvonul ca Ś. - - tse.

Śa-a-i iv. ,ne, care; ii stapâneam logodnica nuh ca un amant. fâptuinu-o din vrerile carni si lui meii.. iul. Vla covârseau hucurii ndâ-ma la tediocru profesor fie matematica,

/uind o sotie frumoasa si bogata, care ;;â-l astepte acasa în sen coase, cu supa si mângâieri... Eu, creând pe Niska, încordând-o sa se nplinească, sa se depaseasca, sa-si lumineze în fapt toate însusirile ei S ;e aleasa feminitate. Ultima seara am petrecut-o împreuna, toti trei, pe stâncile unde ne l'mâlniseram. Paul fuma afectând un sentimentalism voalat. Niska era trista,- si era vesela. îmi spunea, zâmbind:

- Stâncile acestea sunt un trecut pentru noi toti.

- Asadar, nu trebuie sa ne mai intereseze.

- Nu iubesti amintirile? insinua Paul.

- Nu le las sa ma stapâneasca. E stupid sa pleci coplesit de aici. Pentru ca am petrecut doua saptamâni care nu se mai pot întoarce...

- Ai o sensibilitate barbara, zâmbi Paul. Eu cultiv amintirile, sentimentele, florile... desi sunt student în matematici...

204

205

- Eu le accept sa ma îmbogateasca, dar nu le las sa ma surpe. Socotesc ca cel care stie sa se desfete în amintiri si poate, totusi, sa le înstru-neasca e un adevarat barbat.

- Iata ceea ce n-am putut sa învat de la tine, se întrista Niska: sa nu ma las risipita de amintiri. Nu stiu cum sa scap de ele...

- Gândește-te ca nu mai sunt, ca nu se mai pot întoarce, ca tânguirea lor îti împiedica viata si împiedica alte amintiri sa se adune în suflet...

- Acestea sunt fraze, ma întrerupse Paul.

- Au, într-adevar, pacatul de a parea fraze, celor care nu izbutesc sa patrunda adâncul fapturilor. Eu socotesc lupta cu amintirile unul din exercitiile indispensabile constiintei eroice. Cel care e ispitit de amintiri se dovedeste sensibil. Cel care se înfrânge, senin, depaseste sensibilitatea de elita...

- Poate e un erou, nu?

- Fireste, un erou adaptat sensibilitatii si creierului contemporan... Cu mult mai pretios si mai rar, cu cât e un erou fara glorie...

- Si dumneata vrei sa ajungi...?

- Toti suntem datori sa ajungem eroi... Eu m-am hotarât si ma trudesc...

Niska ne privi pe amândoi, înflacarata, privi marea, îsi scutura bucelele si încheie:

-El are sa ajunga!...

Am privit luceafarul ca sa nu-mi surprinda ochii. Am tacut toti, streini unul dupa altul. Poate, Niska înțelese durerea care o astepta în ceasul când prezicerea ei exaltata va trebui sa se împlineasca...

Dimineata, asteptând ceasul plecarii, am scris în Jurnal: "Niska se contrazice iremediabil. Mi-a prezis un fapt care o va stingheri, cu entuziasm. Poate nu e înca lamurita: dar fericirea noastra e irealizabila; cineva trebuie sa piara; amândoi, împliniti launtric, nu se poate. Cum sa-i spun ca viseaza visuri inutile si primejdioase? Pentru ca eu ma simt tot mai puternic, desi tot mai ispitit. Eu nu voi fi înfrânt, niciodata. Scriu aceasta în dimineata de 2 septembrie, într-o odaita cu ferestre deschise catre mare, lasând în urma mea o vacanta cu ispite, fara sa ma întristez."

XV. TAINE

Saptamâni sfârsite în lecturi pentru examene, singur. Nu voiam sa întâlnesc pe nimeni si nu lasam pe nimeni sa ma vada. Munceam în mansarda, înfrigorat nu

de ceea ce îmi vor cere profesorii sa stiu, ci de câmpurile de întuneric pe care le descopeream înaintea si în jurul meu. Dupa fiecare pagina înțeleasa, ma surprindeam dorind alte pagini, alte carti, alte urcusuri. Cu cât înțelegeam mai mult, cu atât ma cuprindea disperarea. Taceam si munceam. "Toti cad biruiti de largimea stiintei; toti se plâng de neputinta mintii în fata adevarului risipit printre mii de carti si de tinuturi; toti sfârsesc tânguindu-si falimentul enciclopedismului. Mi-am fagaduit sa ajung un erou în etica; de ce sa nu ajung si un erou în stiinta? De ce sa nu creez din mine o capodopera? De ce sa nu fac din viata mea spirituala oglinda veacului meu? Nu trebuie sa ma înspaimânt de esuarile înaintasilor; ei au lucrat patimas, dezorganizat, precipitat. O viata spirituala eroica, nu cu exaltari retorice, nu cu lecturi îndobitocitoare, ci cu calm, cu metoda, si cu disciplina. Am fost prea mult înrâurit de falimentul universalismului la Papini. Trebuie sa ma scutur de neîncredere. O data ce voi realiza asceza etica, de ce sa nu realizez si asceza eruditiei universale? Fireste, nu se poate stapâni tot; dar se pot culege si însusi toate esentele geniului omenesc. îmi vor trebui cinci, zece sau cincizeci de ani. Atunci îmi voi spune: m-am creat din nou, prin munca aspra, necunoscut de nimeni; mi-am depasit speta, pentru ca în sufletul si creierul meu s-au adunat toate roadele muncii omenesti; din semintele lor pot rasari paduri, lanuri, gradini..."

Lucram tot mai îndârjit. Nu primeam pe nimeni, nu doream pe nimeni. Ma desteptam în zori si, pe lungi fâsii de hârtie, însemnam tot ce trebuia sa cunosc; fâsiile ajungeau din zi în zi mai numeroase. Nu disperam. "Orice criza trebuie solutionata prin munca. Nu rezista nici un obstacol muncii încruntate, nesfârsite, calme. Cei care au cazut, au fost slabi. Eu trebuie sa ajung la tinta. Fara urale, fara glorie, fara daruri, voi birui. Nebunia si moartea sunt gânduri care înspaimânta pe cei mediocri. Pe mine, nu!"

îmi descoperisem lacune: matematicile, greaca, ebraica, slava, sanscrita. Mi-am întocmit un program si, nestiut de nimeni, ascuns în orasul cu fabrici, mi-l împlineam zi de zi. Am învătat geometria, dementele lui Euclid din versiunea italiana a lui Enriques. Ma înfiorau desfatari descifrând gândirea proaspata de-a dreptul din izvor. Mi-am Muscat buzele, pentru ca nu înțelegeam tratatul lui Theon din Smirna

207

asupra Numerelor în doctrina lui Platon. Am studiat doua zile si nopti Timeus; m-am întors la Theon dupa ce acoperisem cu însei câteva coli, în marginea manualului de istoria stiintelor antice, pe mi-l daruise Mieii. Ca sa înțeleg si mai bine, am citit pe Plutarco posiac, VIII, 2 si Creatia sufletului dupa Timeus) si am adânc dintâi parte din voluminosul Le scienze esatte nell 'antica Grecia Gino Loria. Seara trebuia sa-mi întrerup munca geometrica si sa ma apuc de ebraica. Aveam o gramatica si un dictionar. Ochii îmi deasupra literelor groase, prafuite cu puncte. Munca mi-era greaj pe ca o împlineam singur, fara sa cer ajutor. "Singurul mijloc de a nu fi învinuit ca plagiez pe Giovanni Papini e sa-î întrec, biruind stiinta universala. Toti domnii care spun ca stiinta e imensa gresesc; e imensa. pentru ca o studiaza câteva ceasuri pe zi, în pripa, sau pentru ca o adâncesc comod. Stiinta, înainte de a fi adâncă, trebuie sa fie larga..." îmi spuneam aceasta si munceam. îmi poruncisem atâtea reguli, de la care nu ma abateam: sa nu studiez decât esentele, izvoarele: sa nu marturisesc nimanui descoperirile mele; sa nu public decât gânduri straine experientelor mele. pâna la maturizarea definitiva.

Au trecut examenele. Prietenii ajunsesera obraznici: nu voiau sa ma lase singur. Dupa cea dintâi vizita a Niskai. ochii îmi fugeau pe textul ebraic, uitând întelesul semnelor; confundam pe maquei\cu pase/;, confundam accentul Segolta cu Telisa qetanna. Verbele atât de lesnicioase mi se pareau inutil de

memorizat, mai ales formele Hifil si Himaiei Dupa un ceas de tulburare, simtii un gol sub tâmple si apoi senzatia ca sunt un strain. Am uitat tot ce s-a, petrecut în seara aceea. Dimineata m-am desteptat senin. "N-a fost oboseala. Eu nu pot fi obosit. Lapsusul m-a lovit dinprincina efortului, a miopiei si a literelor". Am schimbat orele de ebraica pentru dimineata. Pâna atunci, dimineata studiam uri ceas sanscrita din manualul lui Fumi. Mi-au trebuii câteva zile pâna ce am deprins cele opt soiuri de consonante. Descifram entuziasmat din Mahabharata: "Asidraya Naio nama Virasen asuto bali upapannn gu-nairistai..." ("Fu un puternic rege, cu numele Naio, fiu al lui Virasen...")

Dupa zece zile, m-am convins ca nu pot învăta doua limbi în acelasi timp, singur. Trebuia sa aleg. Nu aveam curajui sa ma de nici una. M-am despartit atunci de amândoua si am început pe cartea lui De Martmo. Am petrecut o dupa-amiaza întreaga p] du-ma prin odaie, învătând alfabetul: elif, bey, pey, tey, sey, gi hey... Pe fâsii de hârtie ma exersam scriindu-k sub forma izolata initiala, mediala si finala. Ochii ma usturau ca sa descifrez pe zad initială de zad medial. Am ramas un ceas la studiul lui Ghiaf, compus din doua semne complicate si dureros de memorizat. Noaptea, istovit, am rasfoi* tun,

manualul si am descoperit ca mai trebuia sa învăt vocalele si difton-gurile. M-au disperat cele patru izafet. Am închis cartea si am scris în Jurnal: "Ma las deocamdata de limbile orientale, multumindu-ma cu texte traduse. Nu e o înfrângere, ci o experienta. Sunt alte esente pe care trebuie sa le asimilez mai înainte. Reîncep limba greaca."

Dimineata m-am desteptat cu madularele farâmata. Priveam toamna prin ferestruica. "Daca nu ma scol acum, când îmi poruncesc, pierd toata încrederea adunata în patru saptamâni de munca si singuratate." Am tresarit, m-am coborât din pat buimacit, m-am spalat si m-am asezat la masa. Nu eram multumit de fapta vointei mele. "De ce sunt obosit?" Mu ma mai simteam obosit. Apucam o carte de Simmel neînceputa. "De ce citesc Simmel si nu reîncep greaca?" Am deschis gramatica greaca si caietul de cuvinte. învătam; si nu eram multumit. "De ce am dormit opt ceasuri, în loc de patru? De ce am lasat ebraica? De ce nu m-am lovit peste buze când m-am surprins privind toamna? De ce las sa ma stapâneasca gândul ca voi fi si eu înfrânt ca Papini? De ce îmi îngadui voluptatea mângâierilor unei înfrângeri? Si de ce îmi pierd timpul gândind toate acestea, acum?..."

Degetele raschirate în par au smuls. Am reînceput sa plâng de furie. Ma revedeam în adolescenta, chinuit de aceeasi lupta cu toamna, cu nostalgia, cu slabiciunile. N-am facut un pas mai înainte, daca sunt melancolic. îmi strigam: "Ajunge! Ajunge! Am sa înnebunesc!" Si iar gândul: "Acesta-i un motiv sa dorm opt ceasuri si sa nu învăt ebraica." Plângeam. "Plânsul e stupid si enervant. Nu ma duce la o solutie". îmi opream lacrimile, îmi racoream ochii. "N-am facut nici o fapta eroica, daca nu mai plâng". îmi odihneam privirile în toamna. Ma linisteam. Eram trist, trist, disperat. "Totul trece, totul trece..."

înțelegeam ca mai trebuie sa lamuresc un amanunt indispensabil operei mele, realizarii vietii eroice; cât sa cer de la vointa. Mi-aminteam discutiile de la schit. Daca Dumnezeu nu vrea sa pogoare asupra-mi har? Gândul ma îndârjea. "Am sa ajung si fara Dumnezeu!" Lucram zi dupa zi, noapte dupa noapte.

într-o seara am simtit cum ma stapâneste oboseala. Trupul întreg îmi era greu si-l simteam strain, si încheieturile ma dureau. Eram palid, cu ochii în cearcane, cu pleoapele iritate. Fruntea mi se parea stranie. Mâinile le priveam pe masa, si nu le recunosteam. M-a cuprins spaima. !-Daca am sa înnebunesc?" Am rânjit: "Acesta-i gând de ispita ca sa ma cobor din mansarda si sa dorm opt ceasuri".

Simteam tot mai îndraz-neata tulburarea asupra creierului si sufletului. M-am surprins tremurând. Apoi, dintr-o data, pierdii constiinta rostului meu într-o mansarda Cu carti. "Cine sunt eu?" zâmbii. "Începe surmenajul" mi-am raspuns. \Surmenajul nu exista pentru mine". Cine a glasuit astfel? Nu-mi recunosteam vorba, nu lamuream întelesul cuvântului pentru. "Acum trebuie sa ma culc... totul trece". Gândul ma insinua. "A dormi înainte de ceasul statornicit e înfrângere. Oboseala si senzatia de pierdere a constiintei sunt ispite." Urmam dialogul celor din mine înspaimântat. 1

Sunt obosit pentru ca accept gândul oboselii. Trebuie sa strig: "Nu exista oboseala! Striga!"

Ma clatinam, cu bratele pe masa.

- Nu exista oboseala!...

"E stupid; cine a strigat?"

"Eu!"

"Cine sunt?..."

"Daca am înnebunit?..."

"De ce ma întreb?..."

"Ma culc..."

"Nu am vointa!... Ba am!..."

Vârtejuri de frig îmi patrundeau prin urechi, îmi navaleau pe creier. Durerea nu o simtii decât o clipa; apoi, senzatia de sfârseala definitiva. Ma surprindeam întrebându-ma: ce înseamna scaun?...

"Roaga-te lui Dumnezeu..."

"Nu exista Dumnezeu..."

"Daca eu sunt dracul?"

"Hei! hei!... am sa-nnebunesc!..."

"Am sa ma culc!..."

"Daca ma culc, înseamna ca sunt bolnav..."

"Poate am înnebunit?..."

"Doamne! Doamne!..."

"Liniste! Liniste pe nervi!..."

îmi porunceam, dar vointa nu-si mai gasea vehicul în carne. Eram tulburat. Ma gândeam la moarte, la nebunie. "Daca nu ma mai limpezesc niciodata? Daca am sa ramân toata viata asa?" îmi smulsei parul de ciuda. Am început sa ma rog, în genunchi, cu palmele împreunate: "Doamne! Doamne! Doamne!"

Nu puteam sa gândesc, nici sa simt cuvântul Doamne! Il spuneam numai, gol de continut. Un gând ma biciuie: "Nu pot sa ma rog pentru ca sunt diavolul!..." îmi venea st rîd: "Dracul! Dracul!"

Inconstient, am deschis Jurnalul: "Poate am sa-nnebunesc astazi, acum. Sunt o bestie, sunt o bestie... Dumnezeu exista?..."

Am adormit greu, dupa ce m-am înabusit cu o perna. în zori m-am desteptat. Totul pierise. Am recitit rândurile din Jurnal. Am adaugat: "O simpla criza. Alta data, mai multa disciplina. Astazi voi dormi mai rrnjt! dar jos nu ma cobor. Dumnezeu exista sau poate nu exista. Eu exist!"

XVI. REDACTIA

Profesorul de logica era de acum si ziarist. L-am întâlnit în redactia cu fum de tigara, cu canapele rupte, cu peretii învesmântati în afise colorate. Mi-a frunzarit manuscritele cu ochi binevoitori.

- Se publica... Vino mâine pe aici, sa vorbesti cu Traznea. "Traznea" era pamfletar si om temut. Cândva scrisese cuvinte bune

asupra-mi. Aceasta ma încuraja. Am asteptat sa treaca ziua, cu nerabdare. Am urcat iar treptele redactiei. Pe biroul secretarului, un barbat tiganos, mobil, cu par si atitudini desperate, vorbea. Am ramas, rusinat, lânga usa. L-am recunoscut pe "Traznea" dupa limbaj. Povestea o cearta cu un birjar. Birjarul fu de la început înjurat; apoi, de câte ori mai pomenea de el, îl însotea cu o înjuratura noua. Spunea de cal; calul fu prilej de insinuari pornografice. Vorbi de trasura, de strada si de ploaie. Le-a înjurat pe toate, altfel. Birjarul n-a vrut sa-i duca. A repetat în redactie tot ce a marturisit birjarului. Auzind ca birjarul îl înjura, s-a întors si l-a înjurat. Fireste, acesta a raspuns. De aici, priltj de cearta. A sfârsit prin a-l duce acasa, ud pâna la piele...

A dat cu ochii de mine. Profesorul m-a prezentat.

- Dumneata esti?... Te-am angajat în redactie... N-ai sa scrii decât ce ti-o placea... Nici politica, nici reportagii...

Eram stânjenit si nu stiam cum sa-i multumesc.

- îti dau un sfat: nu lauda niciodata. Înjura! Pe mine nu ma saluta respectuos decât autorii dramatici pe care îi spurc în cronica...

A început o noua anecdota. Si-a amintit ca n-a scris articolul de fond. A întrerupt anecdota, ca sa afle subiect.

- Ceva sa las sânge...

Rânjea, cu buze umede, cu dinti albi. Usierul i-a adus o scrisoare si vestea ca o doamna""doreste sa-l vada.

- E frumoasa?

- Nu, batrâna...

- De ce ma întrebi? Nu stii ca nu sunt aici pentru nimeni pâna ce îmi scriu articolul?

Povestea din anecdota si citea din scrisoare. Nu stiu daca a sfârsit scrisoarea, anecdota n-a sfârsit-o. Gâsindu-si subiect, a plecat furtunos >n odaia vecina. Eu am ramas sa cunosc pe ceilalti: secretarul de zi, Șnalt, brun, cufundat în citirea corespondentelor din provincie. Nu sa-\'Uta, nu raspunde la întrebări, nu ridica ochii din manuscrise. Pastreaza întotdeauna dreapta pe tocul patat cu cerneala albastra. Sterge, adauga, lipeste fituici pe margini, suna servitorul, trimite la tipografie vraf de manuscrise, cere corecturi, trimite dupa articolul directorului, cearta pe reporteri, cere aspru articolele redactorilor, cere pahare cu apa, face liniste si întreaba pe casier daca îi da avans din chenzina.

Stateam într-un colt de canapea, stânjenit de activitatea febrila a redactiei.

Alaturi, dactilografele la administratie. Aici, telefoane, usi trântite, sonerii, barbati multi, necunoscuti timizi. Am întrebat pe profesor daca intrarea mea în redactie nu mi-ar putea fi primejdioasa.

- Gazetaria e fatala celor de vârsta dumitale... Dar aici n-ai sa faci gazetarie...

Ci numai o experienta publicistica; ai sa te înveti sa scrii scurt, limpede si la porunca. Aceasta foloseste... Daca am sa vad ca-ti perverteste maturizarea si te împiedica de la studii, am sa am grija sa te dau eu afara...

Ajuns acasa, am scris pâna seara pagini pentru ziar. îmi fagaduiam sa public articole tot mai straine de cele ce se publica, de obicei, în ziare. Dar am sa ma feresc sa dezvalui adevarurile mele interne. "Sunt adevaruri pentru ziar si adevaruri pentru carte", îmi spuneam.

îmi aduceam articolele de doua ori pe saptamâna, seara. Atunci se adunau în redactie toti. Profesorul de logica asculta pe "Traznea" si fuma, râzând înecat, chinuit. Veneau amândoi directorii; unul cu tigaret de chihlimbar si cu un vraf de ziare germane; celalalt, cu monoclu, cu vesta alba si cu gesturi distante. Unul spunea "servus" si-si freca nervos unghiile, cu pleoape micorate. Celalalt pasea demn, întindea mâna la oricine si zâmbea suspect.

Ma îndragise un reporter scurt, gras si roscovan, care-mi spunea: "Piciule" si

ma batea pe umeri. Reporterul stia tot ce se petrece în oras si cunostea întreaga tara. Despre oricine s-ar fi vorbit, el putea sa serveasca amanunte. Stia toate planurile, toate gândurile, toate întâlnirile guvernamentalilor. Citise toate scrisorile particulare schimbate între sefii sau reprezentantii opozitiei. Cunostea toate intrigile marilor budoare, toti amantii actritelor de la Teatrul National, toate amantele directorilor celorlalte teatre; toate politele, toti prefectii, toti preotii, toate cafenelele literare. Am pomenit, într-o dimineata, un nume cu desavârsire necunoscut, de coleg autor al unui pamflet manuscris. Reporterul cunostea pamfletul. El stia si daca premiera saptamânii va avea succes sau nu. Stia toate trenurile întârziate, precis ca un functionar de gara. îl admiram, sincer, larg, fara invidie. Ma gândeam ce interesant ar fi de studiat memoria lui, vizuala si auditiva, si procesul de asociatie-
Mai deosebisem, în multimea redactiei, pe un tânar elegant si isptor, care inaugurasе o serie de "anchete politice" de succes. Venea aproape de prânz.

- Manuscris?... se interesa secretarul.
- Câte rânduri?
- Douazeci si sase de cuvinte, douazeci corp obisnuit, un cliseu, doua subtitluri, un titlu pe doua rânduri...
- Ce-a scris patronul?
- "Revista", despre împrumutul extern...
- "Traznea"?
- Frustrarea fiscului.

Reporterul se aseza la masa glumind, aprinzându-si tigari. A doua zi, îi citeam "ancheta"; afirma, tragea concluzii, insinua îndoieli, lansa sfidari, proclama caderea guvernului în mai putin de o luna. îi admiram siguranta si nu ma dumiream cine îl informeaza atât de prompt si precis.

- Ai nostri, sefule! Avem, si la Palat, si la Patriarhie, si la Camera, si la prim-ministru, si la Capsa, si la Interne, si la Vama, si la Siguranta...

Reporterul roscovan si plin aluneca adesea în controversa cu autorul "anchetelor politice":

- Mon cher, o stiu de la ministru...
- Exclus!... N-ai vazut cu cine am venit în masina?
- Te-a indus în eroare...
- Pardon! Persoana care mi-a spus...

De obicei, intervine reporterul Parlamentului, un licentiat în drept, slab, ipocrit, caustic sub plecaciunea umila.

- Omul matale, coane...

Licentiatul a încercat, pe vremuri, critica literara. A avut succes, dar nu a avut bani. A intrat în gazetarie. De trei ani nu mai citeste aproape nimic. Ascuta debateri parlamentare si le rezuma zilnic în treizeci de pagini. Li tremura mâinile de câte ori are sedinta de noapte. Se culca, atunci, la tiei. Fumeaza mult si tuseste. E vesnic bolnav de ficat. Vorbeste rar, veninos, si lauda cu amar pe autorii contemporani. Poate, e aproape neurastenizat. Si nu mai are curajul sa se lase de gazetarie.

- O gazeta e mult mai primejdioasa decât s-ar banui. Îti apuca întâi un deget, apoi mâna, apoi trunchiul, apoi capul. Dintr-o polemica literara, ajungi într-o polemica de doctrina politica. Apoi, ataci Parlamentul. Din acea zi esti robul gazetariei.

- Eu am patruzeci de ani, vorbi un reporter care fusese pe vremuri director de gazeta, si m-am trezit ca n-am facut nimic. A trecut an dupa an, am scris zi dupa zi, si ce-am ajuns?... M-am farâmitat, m-am risipit... Am amânat doctoratul în Drept, am amânat licenta în Istorie... Acum, nu mai pot citi decât

gazete. Ma enerveaza orice carte, daca nu e roman Pornografic sau memorii politice. Mare mizerie!...

- Nu insulta gazetaria, ca e sfânta, începutu Traznea. Gazetarul se naste în fiecare dimineata, e ineputabil si inedit, traieste in medias res; e inima si creierul tarii... Toti oamenii mari ai nostri au fost gazetari...! Gazetarul e un erou.

- Cu conditia sa scrie pentru douazeci si patru de ceasuri, iar nu I pentru un an sau o luna, vorbi profesorul de logica. Gazetarul trebuie sa se mântuie de stupida notiune a eternitatii prin scris. Articolele sa fie efemere; gazetarul perfect e reporterul anonim.

- Asa e, asa e! încuviintara calduros cei doi reporteri politici, în-muind tocurile în calimari.

- V-ati apucat de taifas, interveni secretarul... Manuscris?...

Iar au rasunat sonerii, s-au aprins tigari, s-au adus pahare cu apa, s-au împartit pe la mese blocuri albe.

- O conferinta diseara, anunta secretarul.

- "Piciul", porunci reporterul gras, corectând ultima fraza scrisa.

- Vine ambasadorul Elvetiei... -Ora?

- Neanuntata.

- Ora cincii si un sfert, preciza autorul "anchetelor", fara sa-si ridice ochii din pagina.

- Cine se duce?

- Eu am Camera... ,

- Eu am adunarea de la "Casa Scoalelor" si senatul universitar...

- Eu am cercul de studii...

- Va aduc eu reportajul; ma întorc în masina cu prefectul, vorbi cel roscovan.

Ma duceam sa-mi fac corecturile într-o sala de la al patrulea etaj al tipografiei. Miros de cerneala, de plumb, de spirt, de pâine si de putregai. Turnatoarele de litere suierau sub claviatura culegatorilor. În sala vasta alergau copii cu manuscrise, cu spalturi, tuciurii. Asteptam corecturile umede la masa cu scaune patate de cenusa. Aroma cemelei proaspete, lucioase ma desfata. Plecam înfierbântat, exaltat, cu geanta sub brat, cu gânduri multe, cu sângele rascolit.

Nu înțelegeam cum o redactie si o tipografie pot obosi. Eu ma descopeream tot mai însufletit si mai harnic. Si curajul îmi crestea, si munceam de nimeni banuit, în mansarda.

Radu pasea în toamna tot îndragostit de Viorica. Ea nu banuia nimic si-i ierta toate declaratiile, socotindu-le glume. Radu nu putea fi crezut.

Îi întâlneam în apropierea serii, pe bulevard. Viorica iese de la facultate, Radu o astepta, fumând. Nu înțelegeam ce îi putea spune, în fiecare seara, el, care nu absolvise clasa a saptea. Viorica se arata fericita ca ma întâlnește si rosea. Raspundea sfios si evaziv când o întrebaji de lecturi, de cursuri, de idile. Eram stapânit de impresia ca Viorica e vesnic îndragostita. Si ma înduioasa, pentru ca o ghiceam resemnata sa

nu marturiseasca niciodata. Nu stiu daca era hotarâre sau timiditate. Viorica îsi pastra taina cu o încordare pe care i-o admiram. Nici Bibi, nici Niska nu stiau nimic. Si toti stiam ca e îndragostita.

Pe Nonora o vedeam rar, în treacat. Fiecare încerca sa para cel biruitor. Eu afectam indiferenta si zâmbet enigmatic. Ea râdea mult si-mi povestea succesele de la balurile de vara, cererile în casnicie de la Mehadia, cearta în menajul unui ofiter superior din pricina ei. Îmi vorbea prieteneste, cu nuanta de blândete superioara. Eu îmi aminteam de dupa-amie^ile primaverii, tulburate de sexualitate, si ajungeam obraznic. Nonora nu se supara. Îmi suspecta

gândurile; nu stia unde vreau sa ajung; se astepta, poate, s-o chem din nou în mansarda si-si pregatea vreo razbunare draceasca. întrebându-ma cum îmi mai petrec timpul, i-am raspuns ca lucrez, pentru ziar si pentru Universitate.

- Daa?...

Mirarea Nonorei m-a umilit cu insinuarea zâmbetului si a ochilor.

- Dar Niska?

- Niska se odihnește dupa examene... De altfel, o vad atât de rar... Ti-am spus ca lucrez.

- Lumea vorbeste altfel. Cel puțin Niska are grija sa raspândeasca zvonul ca te-ai îndragostit de ea, la mare...

- Nu cred, zâmbii eu...

- Niska se folosește de o alegorie stupida. Spune ca esti un nou Pygmalion si ai sa sfârsești prin a te îndragosti de creatura ta.

- Niska are dreptate pâna la dragoste..., încheiai eu, stânjenit de indiscretia rautacioasa a Nonorei.

Pe drum, întorcându-ma singur acasa, îmi fagaduiam sa scriu Niskai o pagina mustratoare. N-am scris.

Într-o dimineata am gasit în redactie pe domnul Elefterescu. Am aflat cu uimire ca nu e student, ci corector de noapte. "Seful" era încurcat de descoperirea mea. Nu înțelegeam cum izbutise sa fie înscris în cerc.

- M-a înscris "Malec", saracul...

De ce m-am întristat, amintindu-mi petreceri de iarna, într-o mansarda acum înghetata de singuratate, alaturi de un presedinte, de Nonora, de Bibi?

- Ce face domnul Gabriel?

Mi-a povestit nemulțumirile sotiei lui "Malec", certurile dintre sotie si sora, examenele pierdute din pricina slujbei, plânsul lui Gabriel, într-o noapte, la berarie, alaturi de ei toti; cum s-a ridicat sotia de la masa si cum nu s-a mai întors; Gabriel a cautat-o ca un nebun, toata noaptea. Dimineata, n-a vrut sa se mai duca la slujba. Sotia s-a întors. Sora si mama lui n-au vrut s-o mai primeasca. A încercat sa se sinucida; au ; plâns si apoi s-au împacat.

Povestea vietii mediocre si tragice ma obosea aproape organic. Ma supara capul, aveam ameteli, siguranta muschilor mi se tulburase. Ma înabusea pâna la sufocare mireasma naruirilor încete, sigure, ireparabile, în fund de provincie sau de mahala. Nu stiam ce sa-i raspund, nu stiam daca trebuie sa zâmbesc sau sa îl compatimesc.

Chiar domnul Elefterescu era acum schimbat; mai batrân, mai amar. Nu mai ma înveseam auzindu-l spunându-mi: sefule. Parea umil, -plecat, ranit.

Încercam sâ ma gândesc la festival, la sticlele baute, la plecarea mea în miez de noapte, cu Nonora. Îmi simteam sufletul sfâșiat, rupt de fâșii straine una de alta. Nu stiam cum sa-mi acopar disperarea, tristetea care ma coplesea. Erau atât de departe, erau amintiri, erau atât de departe... Am înțeles ca sunt tot atât de mediocru ca si ceilalti. Ca lupta e zadarnica. Am scrâsnit din dinti. Îmi pierdusem iar constiinta rostului meu în redactie, alaturi de domnul Elefterescu. El ma privea atent, fara sa-mi înțeleaga nelinistea. Mi se parea ca vorbirea noastra se petrecuse în vis si auzeam iar refrenul deprimant de asta-iarna: "Sefule, sefule, uite pe ȚMaiect!"...

Mi-am strâns pumnii. "Aceasta înseamna ca trebuie sa ma odihnesc. Nu mai pot deosebi visul de realitate." Zâmbeam.

- Si dumneata pe cine cauti aici, domnule Elefterescu? Mirare.

- Nu v-am spus? sunt corector de noapte...

"Totul s-a petrecut aievea", gândeam eu multumit. Senzatiile pliabile de agonie, de nervi destinsi, de înfundare în balta staruia. Am cerut un pahar cu apa.

Profesorul trecu pe lângă mine, ma privi si se aseza la masa. "Cine l-o fi

învatat sa scrie?" ma întrebam. Apoi, m-am surprins ispitit sa ma apropiu si sa aflu cum de nu cade cu fruntea pe maldarul de foi albe. Strânsei iar pumnii. "Toate acestea din pricina toamnei si ai Niskai", gândeam. "Nu ma lasa linistit si ma silesc sa muncesc tulburat..." Eram atât de ostenit, încât m-am lasat blând pe scaun.

- Sefule, te-ai facut palid...

Domnul Elefterescu îmi vorbea, aproape. M-am înseninat; nu visam. Mi-am muscat buzele ca sa nu-l întreb, râzând: "Malec"? "Malec"?... |

-Ceai?...

Uitasem cum se spune cuvântul "nimic". Ma frecam pe frunte, uluit. Servitorul mi-a adus corecturi. Am tresarit, "Eu am scris acestea". Descoperisem un verb, si-l repetam în gând, încapatânat: "sa lucrez, sjl, lucrez"... Am rostit, numai pentru mine: "vreau sâ lucrez!..." Domnul Elefterescu a tresarit. Eu m-am luminat, am luat corecturile si am cerut. creion chimic. în fata mea, la masa, profesorul își scria articolul-|

216

Auzeam usi trântite, zgomot surd de tramvaie, pasi grabiti pe scari; auzeam pe secretar luând comunicatia telefonica din provincie: "mai tare, mai tare!"... Nu înțelegeam nimic. "Vreau sa înțeleg!..." Arn înțeles ca omul de la masa e profesorul de logica. O clipa de reculegere si am înțeles ca ma aflu în redactie. Ochii îmi licureau de bucurii, sânge fierbinte stropea creierul.

XVII. PRIETENA MEA ÎN TOAMNA

„Niska iar s-a schimbat. E atât de nostalgica, încât îmi comunica si mie tristeti nebanuite. A uitat lectiile mele de sobrietate si optimism viril. Îmi marturiseste ca plânge, câteodata, în amurguri prea sângerii. Nu se înțelege. Vrea sa plece, acum. Nu stie unde, nu stie cu cine. Ma viziteaza des, în mansarda. De când ne-am cunoscut si-a pierdut corosivul superficial si prompt pe care-l stapânea în fraze si replici. Asculta mult, atenta si trista. Nu vreau s-o înțeleg, pentru ca îmi desteapta nostalgii pe care eu le-am sugrumat în murmur. Îi vorbesc aspru, fierbinte, cotropindu-i etajerele mignone si caldute dinlauntrul sufletului. Simt o bucurie draceasca sa-i rastorn valorile, sa o umilesc, sa-i calc în picioare sentimentele prea comun-feminine. Nu izbutesc întotdeauna s-o alatur sufletului meu. Ramâne pe drum, agatata. Atunci, o dispretuiesc; si ma dispretuiesc, pentru ca n-am putut crea înca adevarata Niska pe care o cheama sufletul meu.

"Eu am nevoie de prietenia Niskai. Are atâtea însusiri; de ce nu pot s-o împlinesc, perfecta?..."

Mi se plânge ca ma port prea aspru cu ea, ca nu-mi dezvalui sufletul ei, prietenei. Fireste, Niska asteapta confesiuni. Cum ar putea înțelege nebunia hotarârii mele? Ea banuieste tot, afara de hotarârile mari, pe care nu le cunoaste nimeni. Ma reconstituiesc intuitiv, cu însusirile ei de aleasa feminitate, cu sugestiile mele. Vrea, însa, sa-i spun. Ce?... Banuieste ca o iubesc. Asteapta marturisiri. Eu nu pot minti, Niskai."

Dupa-amiezi de octombrie, cu prietena mea, catre parcuri... Ea iubea toamna. Eu o uram. Toamna si primavara; nostalgiiile si dorurile care ma stapânesc din afara ma umileau. Eu îndragisem iarna si vara, luni de libertate, când munca se istoveste în miez de noapte, fara melancolie si iara tulburari de napraznic dinamism. Ma temeam de toamna si o înfruntam. Cu cât era mai primejdioasa ispita, cu atât mai dârz o lasam sa Se apropie. Stiam ca trebuie sa izbândesc.

217

- Stii la ce ma gândesc? La plecare...
- Niska, gândul plecării e stupid și inutil. Plecarea e singura care trebuie să te intereseze. Vrei să pleci, pleacă...
- Nu stii cum să te lamuresc... Vreau să plec, și totuși sunt neliniștită de tine, nehotărâtă... Ce am să mă fac singură? Când am să-mi dau licența?... I
- Atunci nu te mai gândești, ci muncești. În adolescență aveam și eu asemenea doruri... Mă tulburau, mă oboseau, îmi rapeau timp. Acum, nu vreau să mă gândesc decât la ceea ce trebuie să fac. Când am să sfârșesc, voi pleca, fără anticipări în gând, fără nostalgii...
- Tu ai voință...
- Niska. tănuirea aceasta nu te îndreptățește să nu vrei și tu...
- Eu cred că voința prea puternică te mutilează, te mecanicizează... Ai să ajungi un resort... Ai să îndepartezi toate ispitele, toate farmecele... Nu te înțeleg; treci prea departe...
- Vorbesti că o bacalaureată... Ispitele biruite nu dispar, ci cresc; asta nu știi? Și apoi, voința nu mecanicizează, ci dă putința celei mai furioase libertăți. Vreau să te fac să înțelegi un singur adevăr: că stăpânind o voință caldă, îți poți îngadui toate experiențele, toate viciile, toate voluptățile, toate ratacirile... Acestea, însă, după ce te-ai realizat launtric, după ce ti-ai luminat conștiința virilă...
- Eu nu pot...
- O femeie nu poate, e drept... Dar o femeie trebuie să renunțe sau să imite... Nostalgia ta e hibridă... Dacă nu poți pleca singură, alege-ți un tovarăș...
- Cine?...

Ochii verzi s-au îngândurat.

Ș- Alege un coleg și destăpă-i voința... Tu poți îndemna sufletele masculine; acesta-i un dar ales. Un bărbat, lângă tine, e torturat de obsesia depășirilor. Sotul tău va fi un fericit, exceptând, firește, genul Paul...

- Eu nu am să-mi iau sot...
- Bine, stii... Ai mai spus aceasta și asta-primăvara...
- Paul a fost un accident...

Pe banca din parc, râdeam amândoi; nu de Paul, ci de seriozitatea cu care eu vorbeam despre femei. Niska era intrigată; cine îmi da dreptul să vorbesc, dacă nu le cunosc? Poate sunt un Don Juan...

- Atunci nu le-ai fi cunoscut. Don Juan a fost o simplă priza sexuală; lumina intermitentă și suspectă. Nu poți cunoaște cu adevărat decât ceea ce renunți de a stăpâni. De altfel, femeia se poate expert" menta în nenumerate feluri. Nu e numai decât nevoie să joci rol de prii" amoret, nici să te istovesti în garsoniera. Sufletul feminin se intuiește prin introspecție într-un suflet conștient masculin. În ceea ce privește trupul, sunt inutile conversațiile... Eu nu discut niciodată despre trup"

218

feminin, pentru că valorificarea mea se împlineste prin alte criterii; nu m-am înțeles...

Vietuiam o viață ciudată; munceam noaptea și dimineața, îndârjit și calm, într-o împlinire capodoperei: creierul meu; iar după-amiezile întovărășeam pe Niska, modelându-i sufletul. Cele două vietăți nu se excludeau, înțeleseam că prietenia Niskai nu-mi rapește timp, ci mă îmbogățește cu experiențe. O cultivam și o iubeam ca pe o carte favorită. Voiam să fac din Niska o altă opera, vie. Voiam să pulsez în ea toate izvoarele feminității de elită. Înțelegeam că, oricât de perfectă ar ajunge, eu nu voi fi fericit prin ea. Îmi cunoșteam datorită; trebuia să fiu ispășit de Niska, de sufletul ei, oglindindu-mi voința; atât.

Ma pasiona prietenia noastră; ea se lumina, eu mă întunecam. Dar de aici la

dragoste era încă drum lung.

Uitasem hotărârile Jurnalului, din prima pagina. Urmaream doua cresteri: a personalitatii mele si a sufletului Niskai. Le vedeam atât de clar, încât s-ar fi spus ca sunt numai un spectator.

XVIII. IASUL

Presedintele a organizat din nou cercul. S-au înscris alti membri, s-a ales alt comitet. Vicepresedintele venea tot mai rar; tusea, era palid, zâmbea prelung. Bibi a ajuns bibliotecara; Gaidaroff secretar. Ne adunam în sala de la etaj, cu ferestrele la bulevard, cu scaune multe. Veneau, întotdeauna, Niska, Viorica si Radu. Radu tot îndragostit, Viorica tot enigmatica. Cele ce le-am destanuit asupra domnului Elefterescu si prietenului sau au stârnit senzatie. Presedintele regreta ca vechiul comitet își daduse demisia; ar fi vrut sa înceapa o ancheta si sa afle cum fusese admis d-l Elefterescu în cerc.

Mariuca se arata cea mai satisfacuta de descoperirea mea. Ajungea întotdeauna, însoțita de Gaidaroff. Îi pierise sfiiciunea, de când toti stiau °a sunt îndragostiti. El își grabea licenta în drept; mi-a marturisit, într-o noapte, ca Mariuca e sotia visata din liceu. Parea guraliv si gol sufle-teSte; l-am surprins dorind o casnicie timpurie, o casa cu încăperi calde 5\ primitoare, o sotie linistita si cuminte, o viata lunga, cinstita, cu prieteni, cu vie, cu calatorii în Italia, la Viena, la Paris. L-am iubit mult pe Gaidaroff, în acea noapte. Îl voiam fericit, alaturi de Mariuca. Am întâr-2lat, apoi, un ceas cu un gând copilaresc: sa aleg cele mai nimerite pe-redii, în cercul nostru... Zâmbeam. "Florentele" îmi luasera înainte; au etlit la adunare cu logodnicii; un profesor de istorie, foarte tânar, si un

219

politehnician. Erau mândre de alesii lor; organizau saptamânal ceaiuri dansante si ne invitau. Acolo, în cele doua odai, cu covoarele ridicate Radu dansa mult cu Viorica, iar Bibi cu Andrei...

La fiecare sedinta de comitet sau adunare, presedintele istorisea fa. zele donatiei batrânului. Nu uita ca cercul se crease numai pentru a pu. tea primi dania. În vara, dupa nesfârșite alergari, izbutise sa ajunga persoana juridica. Se ivisera, de atunci, nebanuite greutati. Prefectul - care avea o casa veche si darapanata - insinua presedintelui sa sileasca pe batrân s-o cumpere si s-o repare, pentru camin. Cerea pe ea cinci milioane. Presedintele s-a împotrivit; donatorul voia sa cladeasca un camin modern, cu sali de baie, calorifer si electricitate. Prefectul își arata, atunci, puterile. Retrase fondul cercului din bugetul prefecturii si îl varsa în fondul pentru ajutorarea învatatorilor.

Plângerea la ministru nu avu rezultat. Batrânul se îmbolnavi si ceru grabirea formelor, ca sa-si vada dania împlinita. Facu testamentul, dar nu-l facu dupa cum cereau avocatii. Doi nepoti amenintau cu proces de mostenire. Batrânul adaoga în testament ca îi dezmosteneste, dar nepotii vesteau ca - dupa moarte - testamentul va fi declarat nul; batrânul va fi supus unui examen medical, cât de curând. Stirile alarmau comitetul. Numai presedintele nu-si pierdea calmul. își amânase teza de doctorat, ca sa se poata ocupa în voie de cerc, de donatie, de camin. Comitetul nu-l ajuta. Membrii se adunau toti numai o data pe luna sau când stiau ca va fi dans, cu patefon. Presedintele nu dispera; cauta solutii. Voia un cerc strâns si intim. Dar sala împrumutata era prea mare, prea rece si, apoi, era straina. Prefectul fagaduise un sediu, fagaduise si lemne, dar toate acestea au fost uitate, de când presedintele refuzase târgul cu casa.

De la începutul lui noiembrie, asteptam hotărârea zilelor de congres, în anul

acela, congresul studentesc se tine la Iasi. Presedintele nu putea veni, ocupat cum era cu dania. Din cercul nostm mergeau multi, aproape treizeci. Seful delegatiei fu numit Gaidaroff, spre bucuria noastra si spre fericirea Mariucaii. ...Ceasuri de asteptare în sala de sedinte a caminului medicinistilor, între studenti de la toate facultatile, ca sa capatam legitimitatiile pentru congres si foile de drum. Grupul nostru, în coltul cu biblioteca, se minuna de munca si îndârjirea societatii studentesti care înaltase un camin de aproape douazeci de milioane. Celelalte grupuri se exercitau în glume cu felurite nuante judetene. Niska m-a silit sa ma izolez, alaturi de ea, pe o treapta de scara. Vorbeam tainuit, fapte care se puteau dezvalui oricând si oricui.

- Stii de ce râd? Pentru ca toti ne cred îndragostiti si ne bârfesc. Ma desfata gândul ca sunt vorbita de rau. As vrea sa stiu tot ce cred ei-

— Niska, nu uita ca esti femeie, iar o femeie compromisa e anulata-

- îmi bat joc de vorbele si parerile lor. Toti oamenii îmi par imbecili...

- Mi-ai furat expresia...

- Ti-am furat mai mult; si însusirea de a distinge, dintr-o suta, imbecili autentici si imbecili confectionati din snobism... Nu pot sa-i sufăr! Nu stiu daca trebuie sa-ti multumesc daca acum toti mi se par niste în-aâmfiati, niste papusi parfumate, mediocri si stereotipati... Ma enerveaza...

- Cu atât mai rau pentru tine, pentru ca, orice ai face, tot trebuie sa-i suporti... De altfel, imbecilii sunt inofensivi, daca stii sa te izolezi...

- Sunt obraznici, se cred frumosi, se cred seducatori, se cred inteligenti...

-Poate sunt...

- Nu e adevarat. Eu am început sa flairez tipul perfect masculin. N-am întâlnit nici unul care sa-i semene; nici la facultate, nici în saloane, nici pe strada...

- Exagerezi, Niska, zâmbii eu ca sa-mi ascund bucuria.

- Nu, nu!... Ma revolta; nu stiu cum sa le spun; nici "paiate" nu e de ajuns... Nu muncesc, nu sufăr, nu se bucura... Pozeaza...

- Niska, e prudent sa spui toate acestea cu mai mult calm; suntem într-o sala cu multi straini...

- Putin îmi pasa!

Niska, ti-ai însusit tot ce am dorit eu, de mult. sa stii... Te apropii, chiar, de o conceptie etica a masculului... Mai trebuie sa faci un singur pas. •

Sa taci. De ce sa-i superi spunându-le ca sunt imbecili si paiate? Daca poti, râzi. Fereste-te sa nu te atingă; atât. Nu le spune adevarul aflat de tine, pentru ca tu esti o femeie, si femeia nu poate sa lupte...

în seara aceea am scris în Jurnal: "Niska face progrese primejdioase. Fara sa vrea, îmi judeca sexul dupa un criteriu care nu mai e feminin. A ajuns sa fie tot atât de pretentioasa ca si un suflet viril. Daca Niska nu-si va întâlni un dezastru apropiat, în mediocritate, daca nu va uita ceea ce a învătat de la mine, va suferi mult, mult. Barbati visati de ea se gasesc rar de tot, si numai prin carti." Noaptea, Gara de Nord astepta doua trenuri, la amândoua se atasasera vagoane studentesti pentru congres. Pe peron, în restaurant, pe sali, pe coridoare, furnicau studenti si studente. Calatorii de toate zilele erau Purtati, risipiti, striviti. Nimeni nu mai încerca rânduiala disciplinata. Aflând ca primul tren pleaca în câteva minute, studentii au navalit în

220

221

toate vagoanele, s-au îndesat în compartimente, au ticsit coridoarele, I s-au asezat pe trepte. Controlorul, sefii! trenului, hamalii disperasera.

- Domnii studenti sa pofteasca jos... Se face alt tren la noua patruzeci...

Anevoie, au izbutit sa coboare câtiva. Trenul a plecat cu întârziere în uralele celor ramasi.

Fiecare își cauta sprijin la cunoscutii cu trecere, la membrii comitetului general. Presedintii de cercuri judetene de societati își pierdusera rabdarea asaltati de curiosi, de parinti, de studente timide. Când au sosit vagoanele în gara, navala s-a dezlantuït. Dupa un sfert de ceas, totul se linistise.

În compartimentul nostru de clasa a treia nu exista lampa. S-au aprins lumânari, aduse de congresisti prudenti. Ne-am adunat, toti cei din "elita", pe doua banci de lemn. Niska era exaltata.

-Plecam! Plecam!...

- La Iasi, ma bucuram eu sa-i chinui entuziasmul si, de fapt, nu plecam; ci, suntem dusi. Nu te supara nuanta?...

Pe Niska, în noaptea aceea, nu o supara nimic. Râdea, zâmbea, lauda, îmi strângea bratul, saruta pe Bibi si pe Viorica. Ș

- Nu stiu ce am, nu stiu ce am...

Se întrista. Eu ma prefaceam ca nu înțeleg nimic

- Poate ti-e somn..

De ce nu pot zugravi aici surâsul Niskai?

Am plecat. Noi doi am ramas la fereastra. Noaptea era neasteptat de senina pentru sfârșit de noiembrie. Ne lovea*vânt peste crestete, si aceasta ne desfata. Am tacut amândoi. Eu încercam sa-mi precizez simtamântul catre Niska. Ea poate nadajduia o destainuire. Cum i-as fi putut spune Niskai ca destainuirea era altceva, atât de monstruos înalta, încât ar fi înmarmurit-o? Taceam. Din compartiment, ceilalti ne iscodeau suspect.

Ametita de vânt, Niskai îi fu somn. Adormi pe umarul lui Bibi. De câte ori o vedeam ostenita, ma cotropeau puteri proaspete, nebanuite, salbatece. Nu am înțeles multa vreme de ce cresteam eu înțelegând ca o tovarasa de a mea se naruie, se pleaca biruita.

Pentru ca toate compartimentele tânjeau într-un ritm de meschina veselie, mi-am amintit de „jocurile” domnului Elefterescu. îMi-au fost, întotdeauna, nesuferite; saruturi umede pe obraji straini, sub ochi rai, invidiosi, lubrici... De ce l-am propus, cu îndrazneala, unor necunoscuti si necunoscute? L-au acceptat cu exclamatii. Se aflau, alaturi de noi, grupuri de studente enigmatice si studenti desantati. Studentele socoteau ca par dezghetate daca repezeau riposte cu insinuari. Studentii se recunosteau inteligenti daca puteau vorbi mult, repede, tare, fara sa clipeasca la pasajele riscante, fara sa se intimideze în fata unei replici juste, fara sa ezite în ceasul când insinuarea trebuia sa se pogoare în fapt. Fireste, nu toti studentii din vagonul nostru, nici toate studentele nu se subsumau aceluïasi tip. Dar, în noapte, în tren, în drum catre un congres, se nivelasera. Simteam, fara sa'fii stânjenit, porunca de a-i ajunge. Vorbeam tare si degajat, râdeam si foloseam la verbe persoana a doua singulara, cu studente necunoscute. Toate acestea ma desfatau.

Am avut o sovaire când a trebuit sa sarut pe o blonda de mediocra frumusete, careia colegele îi spuneau: "studenta din Viena".

- Haide, domnule, nu ma plictisi...

Încurajarea m-a enervat. Nu era prea greu, daca îmi poruncisem, sa sarut o blonda necunoscuta. Grupul meu a aplaudat. Se pasionasera de noul joc si de bunavointa colegelor straine. Niska se desteptase si ma privea. Am privit-o si eu si am vorbit înainte, mult, galagios. Nu voiam sa creada ca sunt legat de ea si ca nu puteam culege desfatari, singur.

Jocul dura. Niska m-a chemat la fereastra. Am întrebat-o daca vrea sa intre si ea în joc. Mi-a raspuns ca-i e somn.

- Ma lasi sa dorm cu capul pe genunchii tai?...

Fireste. Ea se prefacea ca doarme; eu îi rasuceam bucelele, una câte una.

Cercetam cu ochi ascunsi daca ma priveste cineva. Întâlneam mereu zâmbetul

vioricai. De ce nu obosea?

Cât i-a trebuit Niskai pâna ce sa adorma? S-a desteptat în zori, palida, cu pleoapele vinete. Eu privisem tot timpul pe fereastra, fara sa vad nimic, fara sa înțeleg.

lasul, asteptat cu ochii, pe scara vagonului umed de ploaie si patat cu funingine... Gara. pe care n-as recunoaste-o, întesata de tineret, de dudui cu cocarde, de steaguri... Am fost împins pe un coridor de multimea congresistilor, ovationând. în piata, ne-am orânduit în convoi larg si nesfârșit. Cautam, ascultam urale. Paseam zâmbind, cu valiza în dreapta, cu bratul Niskai în stânga. Amândoi pastram de ani nostalgia lasului, îndragit în liceu, o data cu cele dintâi lecturi moldovenesti, visat în primaveri singuratice, dorit... Simteam cum ne mângâie duhul orasului cu taceri, cu ascunzisuri de suflet, cu melancolii... Si primeam duhul strain, otravit, în lumina vointei si creierului meu, dur, aspru, rece. Lasam sa se strecoare cu ochii pe uliti, pe cer, la Niska nelinisti si tristeti pe care, în mansarda mea, le-as fi smuls cu cleste înghetat. Simteam cum vazduhul orasului ma încingea, ma rascolea, ma încovoia. Si nu voiam sa încerc scuturare îndârjita, ci zâmbeam, brat sub brat, cu Niska. Deschiderea congresului la Teatrul National, gemând de tineri cu cocarde tricolore. N-am auzit nici un discurs în întregime. Nu puteam fi atent.

Problemele îmi erau necunoscute, si nu voiam sa accept conclu-

223

ziile referentilor fara sa pipai încheieturile obârșiei. Si apoi, ma gândeam ca nu ramân decât trei zile în lasul dorit de ani. Si erau zile de toamna frumoasa, si paseam tot mai departe, în jos de Copou. Si nu stiam ce sa vad si sa culeg mai întâi: ulite, case cu cerdacuri, alei, idilele, teii...

Cea dintâi masa, în restaurantul cu stapân fericit, împreuna cu toata "elita"... Nu mai mi-amintesc nimic; nici glumele lui Gaidaroff, nici tacerile lui Bibi, nici toastul intim pe care l-am ridicat pe rând, nici ilustratiile pe care le scriam presedintelui si vicepresedintelui, acoperite cu semnaturi violete, în josul unei date: 28 noiembrie... Nu-mi amintesc decât cea dintâi coborâre în Copou, nelinistiti de apropierea teiului sacru. Niska era cu adevarat înduiosata. Toti ne vadeam schimbati. Si eu care înțelegeam si ma lasam purtat de curent... Un singur gând: toate acestea vor trece; eu voi ramâne iarasi singur, si atunci ma voi stapâni; pentru ca un suflet nu ajunge stapân decât în singuratate.

Noaptea am petrecut-o împreuna cu Gaidaroff în odaia unde ne încarterasera de la centru; el vorbindu-mi de Manuca, eu tacând, cu ochii în jar. Regretam ca nu-mi luasem Jurnalul. Pe alta hârtie, nu puteam scrie. Tot ce am simtit atunci, am uitat... Am uitat si niciodata nu-mi voi mai aduce aminte...

Dealurile lasului le-am vazut; pluteau în aburi viorii. Am urcat si la Cetatuie. Am cutreierat mahalalele. Niska a voit sa priveasca mormintele proaspete si monumentele din cimitir. Am întovarasi-o peste tot. Fireste, în cimitir a lacramat. Apunea soarele; trecusera doua zile de congres; se apropia întoarcerea. Lângă morminte, sunt întotdeauna îmboldit catre reculegere. Atât. De ce sa plâng? Nu apune si.nu rasare soarele în fiecare zi pentru minei... Acolo, alaturi de Niska, am fost trist. "îmi îngadui prea multe slabiciuni", gândeam. Si zâmbeam, strângând bratul Niskai.

Balul. Cercul nostru era nedespartit; a intrat în sala sufocata de perechi, dupa ce intrase în cofetaria vecina. Niska iar se schimbasa. Nu mai era trista, nu mai era gânditoare. Vorbea mult si râdea.

Nu se mai putea dansa. Grupurile se frângeau în multime, se farâmitau în perechi. Ce ne-am spus noi, atât de atenti unul la altul, noaptea întreaga? As fi dorit mult sa stiu cele ce gândeau membrii "elitei"-\' Eram, fara îndoiala, asimilati îndragostitilor în ajun de tainica logodna.

Dimineata, Niska mi-a dat un plic, pe care însemnase data; o fâsie cât o palma din rochia ei de bal.

- Aseara am îmbracat-o ultima data... Era aproape o zdreanta...

Ochii Niskai erau aceiasi; si ai mei.

224

Amândoi, am fost oaspetii studentului balai si blând pe care Niska îl cunoscuse în tren, cu familie straveche în orasul boieresc. Studentul o îndragise. Eu ma trudeam sa-i fac prieteni; apoi, daca as fi izbutit, as fi niers mai departe; îi voiam logodnici.

N-am spus Niskai nimic; dar ea se purta ca si cum mi-ar fi ghicit si împartasit gândurile. Râdea mult împreuna cu studentul balai, îl întreba curioasa amanunte iesene, îl ruga sa ne duca în redactia Vietei românesti. Poate, baiatul îi placea cu adevarat. Avea mâini albe, cu degete lungi; avea nasul drept, buze rosii si nume cu faima. Si-o îndragise. Eu eram fericit. Ma desfatam gândind ca vietile lor se vor împreuna din vointa mea. Si ma desfatam cautând amanunte pentru întovarasirea lor.

...Vizita în redactia Vietei românesti, printre redactori care ne priveau surâzând cu înteles si clipind din ochi, pe noi, trecatori oaspeti din orasul cu fabrici... Ma sufocam. Situatia era penibila. Fetele trebuiau sa zâmbeasca, stânjenite. Eu ma pfaceam ca ascult atent discutia ocazionala dintre studentul balai si directorul revistei - ochi cu spaime, cu cearcane, cu luciri dracesti sub sprâncene caruntite de fumul tigarilor -asupra circulatiei pe strada Lapusneanu. Când ne-am spus: "Buna seara", am rasuflat. Am alergat pe scari. Ma asteptam sa aud hohotind în urma noastra.

Cea din urma oara, prin Copou, cu studentul îndragostit de Niska. Eu ma bucuram ca sunt uitat. Întelegeam sufletul Niskai pâna în unghere. Doar eu i-l daruisem astfel; mai vast, mai nelinistit, mai dornic. Orice ar fi încercat, nu s-ar fi putut smulge din privirile stapânului ei.

Studentul nu stia ce sa creada. Se temea sa nadajduiasca. Ne crezuse îndragostiti, poate chiar fagaduiti. Râdeam. L-am batut prieteneste pe umar.

- Nu suntem decât niste prieteni ciudati. Ea ma ajuta la studii; eu o ajut sa-si gaseasca un tovaras pe care sa-l iubeasca. li sunt confesor, si mi-e colaboratoare...

De ce nu mi-a privit mai adânc ochii?...

S-au întors împreuna, într-un compartiment din vagonul Politehnicei. Eu am ramas singur cu Viorica pe culoar. îi vorbeam mult si cald. Eram nespuse de atâtat în verva. Ma simteam iarasi puternic. Si Viorica era fericita. I

Ajungând, nu am putut lucra nimic câteva zile. Am scris în Jurnal: Jasul a fost mult mai primejdios decât socotesc, chiar acum. Calatoria iu m-a obosit, ci mi-a anulat patru zile. Niciodata nu m-am simtit mai slab. Ar fi prea multe de spus. Eu înteleg prea bine de ce trebuie sa fiu 'Wpotriva Moldovei. Biruinta mea a fost o parere. Am sa încerc sa ma apropiu, cât mai mult, de Viorica. Voi încerca, asupra-i, experienta îm-

225

plinita cu Niska; îi voi da un suflet. Niska nu mai mi-e acum enigma. De altfel, ea își va petrece timpul cu gazda noastra din Iasi. Eu înteleg; poate întelege si ea.

Trebuie sa reiau munca de la începutul toamnei. Totul trece. Dupa câteva saptamâni de regim saisprezece ore pe zi munca, orice urma de sentimentalism dispore. Si, mai ales, mult calm, multa sobrietate. Nu trebuie sa stie nimeni ca m-am întors de la Iasi înfrânt. Si nici lupta care începe nu trebuie vestita cu surle. Chiar programul înscriis solemn aici, în Jurnal, e absurd. Nu mai

sunt un adolescent. Fapte.

Pentru aceasta, amintind ca ochii Vioricai sunt fara pereche, închei".

XIX. VRAJMASUL LUI PETRE

Pe prietenul meu îl înțelesesem din liceu: el voia sa ajunga. își marturisea rar ambitia care-l rodea si-i scurta somnul. Dar se trada; își alegea relatiile, cauta cât mai multe cunostinte, se informa asupra influentelor politice, nu lipsea de la nici un ceai aristocrat, flirta cu dudui bogate, vorbea la seminalii, vizita pe profesorii care îi puteau fi cândva de folos. Toti stiau ca Petre vrea sa ajunga si toti îi încuviintau ambitia. Câteodata era dusmanos, râdea rau, zvârlea glume înveninate. Cel mai bun prieten "nu pretuia" nimic, daca Petre se afla într-un cerc care trebuia covârsit. La seminarii, când nu avea dreptate împotriva unui prieten, nu ceda. Nu ceda niciodata când se aflau de fata straini. Anii de dialectica scolara si inteligenta lui ascutita îi foloseau sa rastoarne argumente pentru o clipa de ezitare a adversarului, pentru un cuvânt gân-gavit printr-o întrebare raspicat pusa sau o formula, sau un nume. Orice s-ar fi întâmplat, el trebuia sa biruiasca întotdeauna.

Munca, dar voia ca munca lui sa fie cunoscuta si rasplatita. Nu citea decât carti care îl puteau ajuta ca avocat si om politic sau romane ultime pentru discutiile mondene, sau carti de eruditie vulgarizata, din care memoriza amanunte si citate pentru seminarii. Eu cred ca îl interesau istoria si filozofia, dar nu avea timp sa le adânceasca. In fiecare dupa-a-miaza pleca; la Universitate, la ceaiuri, la prieteni. Descoperise un mijloc excelent de a-si completa cultura; ruga pe prieteni sa-i rezume ultimele carti citite. Fireste, pastra foarte putin din miezul cartilor. Dar ț ajungea, pentru ceilalti. Putea pomeni cartea la facultate sau în saloane-

A învățat englezeste, platind scump, numai pentru ca era "un hoffl-me du monde". Literatura engleza nu se discuta în saloane; el nu citea englezeste. înainte de premiera Sfintei Ioana si-a cumparat volumul W1

226

Shaw, l-a citit si a pomenit de el în tot timpul reprezentatiilor, pronun-tându-l impecabil: Saint Joan.

M-a ajutat si a muncit pentru revista universitara; aceasta îi era un mijloc bun de a-si câstiga admiratia profesorilor; nadajduia sa ajunga profesor universitar. Revista îl interesa, fireste; îi înțelegea si rostul, si necesitatea. Dar, judecând astfel, sunt atâtea lucruri bune de facut în Universitate... Petre ar fi laudat munca noastra, si atât; daca nu ar fi înteles roadele, nu ar fi lucrat alaturi de noi. El era destul de inteligent ca sa aprecieze o activitate si sa nu se angajeze decât cântarind riscurile si vremea pierduta.

Eram tot mai buni prieteni. Amândoi ne înțelegeam si ne schimbam gândurile. în amândoua sufletele ramânea o taina, bine pazita. Eu i-o întrezaream pe a lui; si poate el mi-o banuia. Stiam ca prietenia este un fapt, iar ambitia altul. Petre era un patimas, orbit. De ce m-as fi suparat daca trebuia sa treaca peste mine, într-un anumit ceas, la o raspântie? îl înțelegeam atât de bine, încât îl îndrageam si mai mult, dupa ce îmi marturisea ca sunt zile în care ma uraste, zile în care ma invidiaza. își purta razbunările întregi, fara sa uite nici cea mai neînsemnata rafuiala. Eu nu puteam sa ma razbun asupra altuia. Eu înțelegeam razbunarea ca o pornire de ura menita sa ma depaseasca pe mine, sa-mi împrospateze puterea de munca, sa ma îmboldeasca spre creare. Ma razbunam înal-tându-ma, iar nu lovind. Petre lovea, înveninat si zâmbitor. Nu-i puteau surprinde razbunarea decât cei care îi patrunsesera patima. își voala

ura pâna la gluma, bagatelizând-o.

Prietenul meu si-a pastrat, nemarturisita ani multi, ambitia. Cea mai crunta umilinta a simtit-o într-o noapte calda, la începutul vacantei. Am întârziat mult, noi doi, la o masa dintr-o gradina, cu vin bun. Ochii lui Petre se tulburasera. Ne-am amintit anii de liceu, dusmaniile si prieteniile noastre, dupa-amiezile de la "Muza", societate cultural-dramatica. Ne-am uitat înapoi; batuseram drum drept, fara sa cadem, noi doi. Atunci, marturisindu-i sensul vietii mele, Petre si l-a tradat pe al lui. Eram înspaimântat ascultându-l, desi adevarul îl intuisem, împreuna cu atâti altii, de ani. Mi-a spus cum scrâsneste din dinti la vestea izbânzii vreunuia dintre noi, cum tresare noptile din visuri care îi potolesc setea de fama si putere politica. Mi-a spus cum nu-si are o zi de liniste, cum nu poate uita, cum e ros amar de pofta care îl stapâneste. Acum, e prea târziu ca sa se vindece. Singura mântuire, sa ajunga efectiv, sa nu se mai aline cu visuri.

- Eu îți admir ambitia, vorbii eu. E o patima barbateasca, apriga, de care nu trebuie sa te rusinezi si pe care nu trebuie s-o ascunzi...

227

- Uiti ca tainuirea ambitiei mi-e poruncita chiar de ambitie. Eu vreau sa ajung politiceste; trebuie sa lucrez ca un om politic; ascuns si prudent...

- Acesta e tocmai amanuntul care nu-mi place. Ai o ambitie restrâns politica, de parvenit. Tu trebuia sa-ti cultivi patima, sa-i dai un sens metafizic, s-o proiectezi pe un fundal cu proportii si sugestii cosmice... Cum vezi, încerc sa-ti dau prin cuvinte mari impresia pe care o simt eu când vorbesc despre ambitie. Te-as fi voit prometeic; tu nu izbutesti sa fii nici un Rastignac...

- Eu trebuie sa ajung. Nelinistile tale metafizice m-ar fi împiedicat sa progrez real, politic...

- Daca patima e autentica, orice progres e inutil; niciodata nu o vei multumi. Ambitia, ca si gloria, te întarâta si te chinuie cu cât le urci culmile. Adevarul acesta e jenant de banal. Orice satisfactie pe care o vei câstiga îți va scurma pofta îndoite. Eu cred ca numai lipsindu-te de un lucru, ajungi sa-l stapânesti si sa-l gusti.

- Un paradox. Pe tine au început a te bate vânturi mistice. Sunt la moda acum...

- Depinde ce înțelegi prin misticism. Femeile si societatile feminizate au avut întotdeauna nevoie de un reconfortant teozofic. Surogatele pe care le cunoasteti voi, intelectualii si mondenii, sunt tot atât de putin mistice cum sunt stiintifice brosurile de trei franci ale abatelui Mo-reaux...

- O ironie?

- Nu, o punere la punct. Misticismul meu nu e o influenta livresca, nici o maimutareala snoaba. E o experienta etica; în curând, va ajunge, poate, chiar o experienta religioasa. Desi, noi suntem generatia ursita sa cautam pe Dumnezeu...

- Cei dinaintea noastra?... .

- L-au pierdut; absurd si stupid, fara torturi launtrice, fara crize. Eu cred ca li s-a luat Dumnezeu, ca sa poata lucra mai comod în mediocritatea lor.

-Polemizezi.

- Nu; ma plâng ca tu, dintr-o generatie care ancoreaza orice actiune si orice valoare într-un plan transcendent, actualizezi o ambitie trecuta...

- Eu sunt dus de vointa mea.

- Ar fi multe de spus asupra vointei tale... Oricum ai fi, însa, te prefer celorlalti...

- Obsedanta doctrina a virilitatii, nu?... Acum ai dreptate. Cred ca patimile masculine sunt menite suferintei; iar eu sufar mult, aceasta iarasi ti-o spun... în acea iama, Petre a cunoscut o studenta de la Arhitectura. Ceea ce trebuia sa se întâmple, s-a întâmplat. Se aflau tot timpul împreuna. Eu înțelegeam, si taceam. într-o noapte, Petre m-a vizitat, nelinistit si abatut.

- Stii ce se petrece cu mine? Sufar o criza de adolescentism. îmi place o fata... Iar în loc s-o seduc, m-am îndragostit de ea... E cel mai impropriu mijloc de a mi-o apropia... Sunt stupid, iremediabil stupid... Am ajuns sa-mi fie teama. O iubesc; e revoltator, nu?

-Nu.

Priviri, în adâncul ochilor.

- Tu îmi vorbești ciudat. Si apoi, te contrazici cu principiile tale.

- "Principiile" mele nu sunt împotriva dragostei, ci împotriva anularii, a idiotizării nostalgice prin dragoste.

- Stii ce-mi spuneai asta-toamna? Ca tineretea e un timp primejdios; ca nu sunt mântuiti decât nebunii.

- Exagerezi formula. Eu am spus numai ca tineretea e ispitita de mediocritatea sentimentală și cerebrală, de iluzia unei fericiri comode; și am mai spus ca numai o hotărâre nebunească, adică realizată de-a lungul a oricâte împotriviri, poate s-o mântuie. Criza tineretii nu poate fi depășită decât ajutat de o patimă, de o nebunie. Iată ce am înțeles eu atunci.

- Ai avut dreptate. Eu simt ca am sa cad, ca am sa ma înece dacă nu sugrum dragostea.

- De ce s-o sugrumi?

- Pentru ca e stupida, pentru ca ma împiedică sa ajung; o iubesc într-atât, încât am cerut-o în casnicie. Sunt aproape nebun. Are sa treacă, nu?...

- Totul trece... Eu sunt obsedat de refrenul acesta. Încearcă sa ti-l împlânti în creier, în suflet, în viscere...

- O iubesc, o iubesc. Numai tie îți spun; trebuie sa-ti spun. Stiu ca e umilitor, stiu ca e stupid, dar nu mai ma pot stapâni... O iubesc ca un adolescent. Înțelegi tu nebunia faptei mele când am cerut-o de soție? Am vrut sa fug; nu se poate, mai am examene... Sunt un neghiob, sunt lipsit de voință, sunt un rob... Petre se tânguia. Cum l-as fi putut ajuta? îl mângâiam cu ochii. Ma interesa, nu ca prieten, încordarea crunta dintre cele doua patimi. Nu stiam dacă va birui ambitia sau dragostea. Ma gândeam ca, dacă ar fi stapânit acel sens metafizic de care îi vorbisem, ambitia lui Petre ar fi biruit, desi de-a lungul unei dureri înzecite.

"Dacă va izbuti sa rămâna nebun pâna la capăt, Petre își va depăși criza tineretii. Se va realiza atât cât îi va îngadui esența inferioară a patimei. Poate Petre crede în fericire; atunci va ajunge un sot nenorocos.

228

229

Un tânăr nu trebuie sa creadă în fericire. Nazuintele lui ar purta atunci o tragică și austeră sobrietate. Dar e atât de dureros și greu sa nu crezi în fericire.

Pentru cei multi, fericirea ajunge chiar un sens dat existentei. Cu atât mai rau pentru ei. Fericirea nu poate fi cunoscută, valorificată și stapânită decât după ce te-ai îndoit de ea. Nu pesimism; ci luciditate, calm, voință eroică, adică masculină și ascetică."

Acestea le-am scris în Jurnal, după despartirea de Petre. Criza lui nu-si apropia sfârșitul. Eu m-am departat iar de prieteni. Petre nu mi-a marturisit nimic. Suferea, luptând. își ghicea înfrângerea.

Eu îmi urmam drumul amar, necunoscut de nimeni. Banuiam, în suflet, semne de rafuieli sângeroase. Nu îmi era teama. Zi și noapte, munceam calindu-mă.

"Toate acestea sunt pregătiri, îmi spuneam. Va trebui sa se îplinească și faptul."

XX. PERSONAJELE JUDECA AUTORUL

A treia zi de Craciun, ne-am adunat - ca în toti anii - la Fanica. Pentru noi, sarbatoarea aceasta e ciudata si necesara. În acele douasprezece ceasuri, cât ramânem împreuna, vietuim din nou liceul. Invitatiei lui Fanica sunt colegii, nedespartiti în ultimele clase. Dupa-amiaza, seara si noaptea Sfântului Stefan stapânesc strania însusire de a ne face sa uitam tot ce ne-au daruit anii si de a ne socoti iarasi colegi de liceu si personaje din Romanul adolescentului miop. Grupul nostru, compact înainte de bacalaureat, a fost rupt la Universitate. Ne-am risipit si ne-am legat de alte grupuri. Înlantuirea de suflete straine poate întrista pe prietenii vechi; dar nu putea fi îndepartata. Simteam fiecare chemarea de a patrunde mai departe, din necunoscut în necunoscut, de a începe cu ei vietii noi, de a ne desfata sau suferi, de a ne rupe iarasi si a ne încadra mai sus sau mai jos în alta parte.

Dar ziua Sfântului Stefan ramânea vechii familii. Eram, înca, prea tineri ca sa ne întristam ca toti acei ani au trecut, ca sunt de-acum amintiri. Ne strigam cu porecle din liceu, reconstituim scenele dureroase zâmbind. Tot ce fusese spaima, suferinta, melancolie ne înveselea acum. încercaseram fiecare, necunoscut celorlalti, o maturizare sentimentala. Gândul era reconfortant: dupa ce o perioada e depasita, durerile si nelinistile sunt uitate. Dar daca izvorasc alte "dureri si alte nelinisti, mai nemiloase, mai amare?...

Cei dintâi veniti au fost Jean Victor Robert si Mihail. Jean Victor ajunsese actor la al doilea teatru din oras. Era înscriis la Facultatea de Litere, dar nu-si trecea decât doua examene pe an. Avusese izbânda în teatru, pentru ca avea obraz alb de adolescent, era încult, prezumtios si dragalas. Robert era singurul pe care nu l-as fi lasat sa iasa din liceu. Se socotea înca geniu neînteles, asa cum îi însinuasem eu, rautacios, cu multi ani în urma. Îsi crease un personaj si-l silea sa joace în toate rolurile prevazute si neprevazute. Robert se ignora pâna la absurd. El credea ca toti ceilalti îl invidiaza. Socotindu-se neînteles si persecutat, își alcatuise o figura dispretuitoare, ochi distanti, gura draceasca, glas de scena. Robert nu putea rosti cel mai neînsemnat cuvânt fara gest teatral. Când râdea, își aducea buzele ca la un râs amar de drama. Povestea întotdeauna cu glas de bariton cald, în timp ce glasul lui era de tenor lipsit de volum. Se plângea, înca, de neputinta de a lucra din pricina femeilor.

- Mamico, ma distrug femeile...

Ofta flatat, cu obrazul lui de fata, pudrat, cu buze carnoase.

- În fiecare saptamâna le schimb... Ce vrei, mama dulce, la teatru... Si as vrea sa scriu o drama... N-am timp... Uite câte chei am în buzunar. Am si garsoniera... Si am de lucru...

Îsi freca fruntea îngusta, alba, încretita de sprâncenele ridicate interogativ. Oricât de rautacios s-ar fi purtat prietenii cu el, Robert nu uita sa vina de câte ori era chemat. Prietenii lui cei noi - îngâmfdati si invidiosi elevi de conservator, actori betivi si blazati - îi aminteau, la rastimpuri, nostalgia vechilor prieteni, cu mult bun-simt si multa verva. Robert, desi se înalta în mediul de marasm si mediocritate, înviorat numai de invidie, nu se putea lipsi definitiv de grupul colegilor de liceu.

Mihail evoluase lent si sigur. Nu avea nici un pacat, nici o neliniste, nici o ambitie; nici o însusire de seama. Era înalt, cu o fata de copil serios si rece. Învatase întotdeauna bine; citea ultimele carti si le judeca cu creier propriu; citea cu o luna înainte de examen; urma, fireste, Dreptul. Se marturisea burghez linistit si mediocru. Îsi propusese sa guste putin din toate. Frecventa ceaiurile, balurile, premierele cinematografice, cursele. Era bogat, dar nu poza în snob, nici în Don Juan, nici în sportsman. Nu fuma, nu bea; între prieteni își îngaduia sa piarda, pâna la o mie de lei, la "chemin de fer". Era întotdeauna

impecabil îmbracat. Citea trei ziare zilnic si doua reviste mari lunar, întins pe canapea, cu o pungă de fondante alături. Nu invidia pe nici un prieten, dar îi judeca cu cel mai ager bun-simt, cu un neasteptat spirit critic. Si judecata le-o marturisea pe fata. Nu-l stânjenea nimic. Își purta pretutindeni plictiseala lui de tânăr fara pacate si fara ambitii. Entuziasmul lui se înalta Pâna la afirmatia neta: "E foarte bine". Atât. Nu s-a înflacarat niciodata,

230

231

iar revolta si-o vadea printr-o înjuratura scurta si retinuta. Pretuirea vietii se marginea, pentru el, la câtiva prieteni si la o femeie oarecare, își întâlnea bisaptamânal amanta în garsoniera închiriată împreuna cu Robert. Raspundea plictisit la telefon când doamna sau duduaia îl tineau de vorba, cerându-i o noua întâlnire sau invitându-l la un bal. La prieteni tineau mai mult, pentru ca nu-i schimba. Se adunau, aproape în fiecare dupa-amiaza, în odaia cu sofa si patefon. Sfârseau cutii cu bomboane, beau cafele si comentau articolul lui "Traznea", rolele lui Robert, poemele prietenului blond, viciile, pacatele, cancanurile, zvonurile orasului monden. Seara ieseau împreuna la spectacole. Pe Mihail nu l-am înteles. Spiritul critic îl echilibra sufleteste, eleganta trupului, tineretea si avutia îi erau garantii de fericire; totusi, el nu muncea, nu urmarea nici un tel, nu astepta nici o bucurie. Daca ar fi murit în zece zile sau în optzeci de ani, nu s-ar fi separat, totul îi era indiferent. Cauta sa petreaca, numai cât mai comod, sa nu se consume, nici sa nu se nelinisteasca. îi lipsea înca ceva, si ar fi fost un organism armonios si viu. Poate acel preaplin care da sens activitatii si ritm dinamic vietii...

S-a adunat curând tot grupul: Radu, Dinu, Petre, Noschuna, prietenul meu si alti câtiva. Erau toti înfierbântati de revelatia pe care le-o facusem; publicarea capitolului de amintiri asupra "Muzei" din Romanul adolescentului miop. Protestau si comentau.

- Nu trebuia sa pui numele adevarate, se revolta Noschuna, în casa caruia se realizau productiile dramatice ale "Muzei".

- De ce? O data ce n-am creat un personaj, nu l-am transfigurat prin imaginatia si vointa mea si, mai ales, nu i-am dat un rol însemnat, ci l-am lasat sa spuna doua cuvinte si sa dispara, îi pot lasa numele din viata...

- E jenant pentru el.

- Deloc. Cartea mea e un roman si o culegere de amintiri. Daca nu m-am jenat eu, personajul romanului autobiografic, sa marturisesc atâtea indiscretii de adolescent, de ce sa se jeneze personajele secundare? E o simpla cronica, toate capitolele care îi privesc...

- Puteai, totusi, sa le schimbi numele. Era atât de greu?...

- Foarte greu... Schimbând numele, personajul era liber sa primeasca vointa autorului. Aceasta ar fi daunat cartii, care e, înainte de toate, sincera si, mai ales, disciplinata. Am voit sa oglindesc efectiv adolescenta; cât am putut surprinde cu mijloacele mele, fireste. Numele îrw erau calauza inconstienta. Fenomenul e anevoie de înteles. Numele mi-erau mijloace de control; nu lasau imaginatia sa adauge...

232

- Si, cu toate acestea, m-ai facut sa spun o suma de cuvinte pe care stiu precis ca nu le-am rostit, se împotrivi Dinu. Ai lasat deci imaginatia sa lucreze...

- Cuvintele nu le-ai spus, dar numai tu le puteai spune. Pastrându-ti numele de Dinu, eu te aveam precizat în minte, asa cum esti aievea. Te lasam sa vorbesti cum voiai tu. Nu ma intereseaza daca ai rostit sau nu cutare propozitie; ci faptul daca ti-am surprins resortul launtric; daca am izbutit, apoi orice fraza pe care te las s-o spui, tu o puteai, trebuia chiar s-o spui în aceeasi împrejurare.

începura atunci adevărate polemici. Nu aveam cu mine decât pe prietenul nou.

- Toate acestea nu au nici o însemnătate, vorbești el. Pacatele romanului, pe care i-am citit în manuscris, sunt altele. Nu vi le spun, pentru că ne-am depărta prea mult. De altfel, dacă se va tipări vreodată, o să avem prilej să revenim. Pe mine mă bucura chiar că ne-a pus numele atât de transparente. Cititorii se vor înșela astfel la apariția romanului, asupra noastră. Noi suntem de acum personaje. Ori, între personaje și realitate există deosebiri, și încă multe. Autorul a căzut singur în cursa pe care ne-o întinsese nouă. Nu ne-a modificat, dar a ales trasături care i-au plăcut din sufletele noastre. Asadar: nici nu ne-a creat, dar nici nu ne-a zugrăvit fidel. Va avea, la apariție, o sumă de neplăceri. Cititorii îi vor scrie: îl cunosc pe X, pentru că, după amănunțele spuse de dumneata, l-am ghicit; dar nu e așa, în realitate; nu ești un observator bun.
- Cititorul nu se va putea plânge, răspundeam eu, pentru că fiecare are dreptul să vadă altfel pe un personaj. Mai mult, aminteste-ți ce am spus asupra personajelor secundare: ca îi las să dea o replică sau să ajute un fapt și apoi îi parasesc fără să comunic lectorului ce s-a mai petrecut cu ei. Asadar, eu mă pot apăra: personajul X nu seamănă cu cel care trăiește și îl cunoști dumneata, pentru că nu l-am zugrăvit complet...
- Aceasta e o lacună fundamentală a romanului, observă Petre.
- Nu cred. Mai întâi, zugrăvirea pe larg și istoricul fiecărui tip era absurdă într-un Jurnal: după câte se înțelege, acest caiet, nu e menit publicității, și autorul, elev de liceu, adună într-însul material pentru un Roman al adolescentului miop, pe care nu-l va scrie, de altfel, niciodată.
- E complicat. Cititorul are nevoie de precizie.

Precizia completă e trucată, e construită și lasă impresia de tabelă anatomică. Romanul trebuie să fie, înainte de toate, viu. În viață, nu toate lucrurile sunt precise. Te cunoști pe tine, cunoști, într-un anumit sens și grad, pe cei câțiva din juru-ti; mai departe, sunt zece inși cu care te întâlnești mai rar, al căror trecut nu-l cunoști și nu te interesează... De ce să schimbi orânduiala în roman? De ce să prezinti pe fiecare personaj,

233

când nu întotdeauna îl cunoști și, mai ales, când nu întotdeauna mă interesează?...

- Atunci evită asemenea personaje secundare: adună replicile pe care trebuie să le dea într-un singur personaj, pe care să-l prezinti și să-l urmărești până la capăt.
- Aceasta o socotesc un păcat al romanului; mai ales scris sub formă de confesiune. În viață realizez un fapt alături de un prieten și de zece necunoscuți. Cum aș putea înlocui acei zece necunoscuți sau superficial cunoscuți în roman? Cum aș putea afirma că acel fapt, realizat de doisprezece oameni, a fost făcut de doi? Mint atunci viața și las pe cei zece obscuri să vorbească și să faptuiască în voie... După aceea, îi parasesc; nu mă mai interesează. Continuă acțiunea cu cele două personaje principale. Dacă ajung într-o împrejurare cu alte personaje secundare, nu le evit; le las să-și împlinească rolul efemer și apoi le uit...
- Procedeu e riscant. Romanul poate părea bizar, divergent, centrifug. Sfârșind ultima pagină, cititorul va fi nemulțumit; ar dori să știe ce s-a petrecut cu ceilalți.
- Dacă romanul e izbutit, vorbești prietenul meu, cititorul nu poate să aibă asemenea doruri. Pentru că celelalte personaje nu-l interesează.
- Să lasăm discuția aceasta, întrerupse Robert. Eu vreau să-l întreb altceva (către mine): cum m-ai conceput?...
- Aproape așa cum ești în realitate. Pe tine n-am vrut să te crut. Ești un

exemplar perfect de ratat al sexului. Nu zâmbi; nu glumesc si nici nu polemizez cu un personaj. Eu am înțeles de mult, de când te-am convins ca esti un geniu, ca apartii acelei fericite spete de masculi manques, care se bucura de admiratia masei si a femeilor. De aceea te-am si sfatuit sa te faci actor. În fond, mi-esti drag, pentru ca mi-esti prieten. Nu te pot suferi pe alt plan: ca reprezentant, ca tip de mascul pozeur. Ceea ce urasc eu în tine nu esti tu, prieten al meu, ci sensul valorilor pe care le proclami si le raspândesti tu. Un simplu Robert nu poate fi primejdios. Dar el perverteste constiinta celorlalti, îi lasa sa creada ca acesta e masculul. Fals si stupid. Tu apartii spetei fericite a pseudomasculilor: actorii de mâna a doua, poetii sentimentali, snobii, afemeiatii, Don Juanii... De aceea n-am vrut sa te schimb si te-am lasat aidoma, în primul roman si în toate celelalte pe care le voi scrie.

- E un ciclu?

- Nu stiu. Dar un anumit material adunat din experiente nu poate fi folosit decât pentru romane. Viata e lunga, iar experientele nesfârșite. Nu numai experientele mele; ci ale prietenilor, dusmanilor, profesorilor... Personajul câtorva voi fi eu, apoi pot alege alte personaje principale: Radu, Petru, Niska, profesorul de logica...

- Totusi, pe mine nu ma cunosti... Si îmi faci cel mai mare rau la-sându-mi numele de Jean Victor Robert.

- Numele e prea frumos. Iar pe tine te cunosc, te intuiesc si te anticip chiar.

- Un suflet e mai complicat decât formulele tale.

- Nu ma intereseaza complicatiile atât timp cât nu dau nastere la crize. Nu ma intereseaza acei câtiva germeni latenti de bun-simt, de seriozitate, de luciditate, care zac în sufletul tau. Se multumesc sa se atrofieze an dupa an...

- De unde stii tu ce se petrece în sufletul meu?

- Tu mi le spui. Tu îți destainuiesi slabiciunile duhului. Când îmi spui, oftând, ca "te distrug femeile" si îmi spui "mama draga", eu sunt edificat de evolutia ta launtrica.

- Si daca, totusi, mai exista si altceva?

- Acel altceva nu ma intereseaza. Toti voim sa ajungem oameni mari. Nu e nevoie sa mai spun, la fiecare personaj: acest personaj vrea sa ajunga om mare. Ma multumesc sa arat crizele, nelinistile, înfrângerile si biruintele dezlantuite în sufletele câtorva de aceasta vointa... în tine, nu ma intereseaza nostalgiile de mai bine, ci esenta inferioara a spiritualitatii tale, gândurile tale de prezumtios adorabil si alintat de femei...

- Un adevarat discurs...

- Nu; o precizare pentru tine si pentru cititorii romanului. Am sa scriu o prefata, în care sa marturisesc o parte din ideile la care am ajuns.

Au început atunci inevitabilele glume si indiscretii. Fiecare voia sa stie cum îl concep pe el.

- Pe Dinu îl arat asa cum e si în viata: peste tot trece fara sa lase urme. Dinu e, în felul lui, un ratat precoce. Nu îl învinuiesc ca nu mai citeste, ci ca nu îl mai preocupa spiritualitatea, nu mai e curios de o enigma, de o problema, de o cercetare, de o solutie, de o experienta. Dinu a ajuns inert ca si Robert, dar în alt sens, compromite sexul. Nu are înca nici meritul donjuanesc. Dinu nu seduce, ci se lasa sedus. Nu ataca decât dupa ce are convingerea ca e placut, dorit si asteptat. Dinu nu e nici cel puțin un simplu instrument sexual. E indiferent, rece, aproape atenuatizat ca spirit.

- Apara-te, personaj infam..., glumira ceilalti. Dinu fuma si zâmbea.

- Ceea ce mi se pare nesuferit la tine, e morga, aerul de blazat, de °rn consumat, de cunoscator al tuturor voluptatilor. Tu, care experimentezi de-abia câtiva ani... Duduile te socotesc interesant si superior, Pentru ca fumezi, taci, ai

ochi frumoși, cu cearcane... Aceasta-i primejdia: și tu compromiți virilitatea, notiunea barbatului, complet și

234

235

vast... Circulând prin saloane, obișnuiești publicul să-ți socotească masca plictisită de viață, drept expresia masculului resemnat.

- Draga, tu vorbești ca și cum m-ai cunoaște mai bine decât mă cunosc...

- Firește, aceasta-i mântuirea voastră: ca nu va cunoaște lumea. Ai dreptate, dar nu în sensul pe care îl vrei tu. Lumea care te admira, nu te cunoaște.

Ceilalți, care au conștiința virilității, au experiențe, au sens, au valori, au năzuințe... au și intuiția duhului autentic și viu. În tine, nimic nu e autentic spiritual. Ceea ce bâiguie prin saloane ai împrumutat de la artiștii de cinema; le-ai împrumutat și gesturile; hainele le împrumuti de la croitorii parizieni. Nimic nu e al tău, creat de tine, de voința ta, nici ochii, nici banii, nici tinerețea. Totul ti-e dat. Duhul tău, dacă ar vrea o viață subterană, s-ar trada: printr-o licărire a privirilor, printr-o întrebare, printr-o carte citită. Nimic din toate acestea la tine... Și, totuși, nu mi-esti mai puțin un prieten drag și scump...

A venit apoi masa cu belsug de vin. Discuția s-a împartit iarăși. Ne revedeam din Craciun în Craciun, din clasa a cincea de liceu, când ne adunaserăm pentru întâia oară. Am rămas fericiți până în zori.

XXI. MOARTE

La adunarea din martie, președintele a vestit că donația e primejduită din pricina prefectului, care vrea cu orice chip să i se cumpere casa pentru cămin. Bătrânul e neliniștit. El, obosit, plictisit, deprimat. De câteva luni e tot bolnav. Fostul vicepreședinte zace din toamna, de ftizie. Așteapta Pastele, ca să plece la munte. Vicepreședintele primului comi-, tet era singurul care îi putea fi de ajutor în chestiunea donației...

După câteva zile, am citit vestea în ziare: vicepreședintele murise.

După-amiaza caldă, dureros de caldă. Curtea, împrejmuțată cu liliac înfrunzit, se întunecase sub flămurile cernite. Ne-am adunat toți lângă președinte; palid, nervos, stăpânindu-și anevoiile frigurile. Aveam toți zămbete triste și ochi ispititi de cer. Cerul era aproape, albastru, străbătut de nouri nostalgici. Dinspre tufe de liliac se iscau zvonuri de stup. Strada era lungă, pietruită, cu trotuare înfierbântate. Banuiam, pe undeva, salcâmi înflorite și grădini cu rasaduri de flori, cu brazde rasturnate, negre, proaspete. Ajungea, în curtea tovarășului mort, zumzetul orașului cu parcuri, cu fabrici, cu bulevarde. Și vânt blând adia mireasma de primăvară pustie.

L-am văzut, purtat pe umeri, în tânguiri. Am văzut și coroana cercului, cu o panglică albă, cu un rând trist ca o chemare. Prietenul meu îmi ținea bratul drept; Niska bratul stâng. S-au înfrigorat amândoi.

Pe drum, la venire, prietenul mi-a povestit despărțirea de doamna lui. Avea ochii plâși și sufletul sfărâmat. Plângea, pe strada, strângând în pumn batista albă.

- Numai Dumnezeu mă poate scapa... Numai Dumnezeu mă poate scapa...

Cum să-l mângâi? Taceam...

În curtea cu prieteni tristi, am întâlnit ochii înspăimântați ai Niskai. Iar am tresărit. Niska a venit lângă mine și a rămas tot timpul cu bratul strâns de bratul meu. Cum să fi putut mângâia durerea Niskai, pe care o înțelegeam?...

Prietenul meu îmi apucase iar bratul. Murmura, cu batista pe buze:

- Numai Dumnezeu are să mă scape... Numai Dumnezeu... Niska era neliniștită.

- De ce plânge?

- Își aminteste de sora lui, o sora mică...

- A murit?

Strazile erau iarasi înguste. Convoiul se risipea. Din curti se înaltau plopi. La ferestre banuiam ochi curiosi si întristati de vârsta prietenului mort.

- E adevarat ca pleci în Italia?

- Da, Niska; în patru zile.

- Si cât stai?

- Pâna la jumatatea lui mai...

- Ia-ma si pe mine!

De ce m-a înfiorat strigatul Niskai? Tovarasi de drum cernit ne-au privit, mirati.

Prietenul meu începea sa asculte.

- Nu se poate, Niska, soptii. Nu merg singur...

A tacut iar, pâna la cimitir. Tacerile Niskai nu sunt reculegeri, ci disperari mute.

Nu mai încearca sa se înalte iar, deasupra. Eu îi spuneam.

- Niska, mi-ai fagaduit sa nu te lasi niciodata înfrânta. Tu, în fata unui obstacol pe care nu-l poti trece, te marturisesti zdrobita...

Nu raspundea.

Prietenul meu îmi lasase bratul.

- Am sa plec si eu...

- De ce îmi spui? Pleaca!

- Are sa-ti para rau ca ne despartim?

- Nu. Noi suntem chiar aici despartiti. Monologul tau, singurul care °iâ intereseaza, mi-l poti împartasi, mai cald si mai prelung, prin scris...

236

237

- Am sa sufara mult departe... Tu întelegi ceea ce are sa-mi lipseasca mie, acolo. Eu eram ispitit sa ma gândesc la cea dintâi sedinta de cor, în mansarda, la vicepresedintele mort... Amintirile nu ma întristau; ma abateau, ma oboseau trupest. Le izgoneam. "O noua primavara, plecari, munca, tinerete, senin... Nu am nici un motiv sa fiu trist. Soarele ma încalzeste, muntii ma asteapta, drumul de fier e proaspat si nesfârșit. De ce sa fiu trist? Am douazeci de ani, am vointa cumplita, am cervice neînduplecata, am trup pietros, am doruri si lanturi pentru dorurile mele. Mi-a murit un prieten si un tovaras. El e, de acum, strain de noi; poate e fericit sau poate nu e. Nu stiu. Prietenul meu mort va vietui înlauntrul sufletului. De ce sa fiu trist acum, în fata tuturor? Tristetatea mea ma va stapâni în singuratate, asa cum se cuvine unui suflet care pretuieste moartea. Si apoi, moartea ma stânjeneste acum, când nu pot lupta. Moartea o meditez singur; o înteleg si ma închin ei. Dar aici, alaturi de Niska, sa par eu trist? Sa fiu si eu ca ceilalti, eu care am îndurat si am scrâsnit dintii în disperari ce-mi copleseau duhul si-mi rastigneau trupul?..."

Gândeam si alungam tristetile. În dreapta mea, prietenul pângea pe mâinile doamnei. Bratul stâng purta tulburarea Niskai.

- Niska, tu tremuri... -Nu.

- Ai venit singura?

- Bibi e bolnava...

- Dar Viorica?

Niska își întuneca fata, scârbita.

- Nu stiu. Nu mai mi-e prietena... Nu mai vorbim de asta-iarna... Nu voiam sa înteleg. Fireste, Niska o jignise.

- Voi nu stiti ce rea e Viorica...

- E stupid sa fii separata pe o prietena, Niska...

Paseam, în convoiul de colegi si prieteni ai mortului. Strazile tot mai largi; castanii începeau sa dea unlbra; cerul își scutura norii.

- Sa nu mai vorbim, pâna la cimitir....

- Nu poate sa-ti lipseasca nimic, în amintire. Dar de ce sa pastrezi amintirile?

- Mi-e draga!

Niska tresari. Se apleca spre mine.

- De ce m-ai mintit?

Eu priveam priviri drepte, deasupra capetelor, în coroanele ce întovaraseau pasii prietenului mort.

Înserare în cimitir, chemând primavara. Presedintele fu purtat pe brate. În fata gropii cu unghiuri negre, febra îl tulbura, îl stapâni. To-
?38

varasul lui fu lasat în pamânt cu frânghii, cu plansete, cu bulgari. Câtiva nori, la apus, își pastrau geana sângerie. Aleea cea mare se nelinistea, în vânt de seara. Groparii își asteptau plata. La celelalte morminte licureau candelile. Banuiam buchete mari de flori scumpe. O banca iesise din iarna cu doua picioare surpate. Gradinarul își îmbraca haina lasata pe treapta unui monument de marmura vânata.

- Îți amintesti cimitirul din Iasi?...

Vorbise Niska. Iar se schimbase. Era acum nostalgica si linistita. Se plimba, cu privirile pe chiparosi, pe cer, asteptând stele.

Eu am întrebato atunci de prietenul ei iesean, cu care s-a întors de la congres, cu care își petrecuse atâtea dupa-amiezi de iarna.

- Toti spun ca suntem îndragostiti unul de altul... Mi-a zâmbit. Eu mi-am stapânit bucuriile, întrebându-le: "De ce?..."

În noaptea plecarii am auzit pietris ales lovind ferestruica mansardei, în strada, cu capul rasturnat ca sa ma priveasca, Niska.

- Am vazut lumina. Am venit sa-ti spun "drum bun".

- Iti multumesc, Niska...

- Si nu e asa? N-ai sa ma uiti... Ai sa-mi scrii, nu e asa?... Ai sa-mi scrii mult si...

- Spune, Niska...

- Ce sa-ti spun? Daca mai vrei, si... "noapte buna"...

XXII. LUMINA LA ROMA

În Jurnalul meu intim, iar nu în Jurnalul de calatorie, am scris în acea noapte de aprilie:

"Pe o strada cu nume obscur am vazut astazi un chip de fata. Am alergat, l-am cautat si l-am privit iar. M-am întors la hotel. Si acum scriu aici; fata mi-e draga, mi-e draga. Nu mai pot apara meterezele sufletului. Fata necunoscuta mi-e draga. Chipul i l-am privit atât în amintire, încât a început sa se stearga. Voiam sa-i patrund fiecare trasatura. M-am tulburat. Acum, nu mai stiu precis chipul fetei. Si mi-e draga, mi-e draga..."

Poate sunt nebun. Mi-am batut joc, întorcându-ma catre hotel, de mine, de hotarârile mele. Am citit cea dintâi pagina din Jurnal. Stiu ca nu sunt nebun.

Dar am pierdut iar chipul fetei; si fata mi-e draga. Îmi spun: sunt tulburat, aproape de nebunie. Si stiu ca toate acestea sunt împotriviri desarte. Fata mi-e draga. E rusinos? Da, da... E umilitor sa

239

fii îndragostit, e penibil, e jignitor. Ma înapus. Cred ca nu e adevarat nimic din cele ce am scris. Poate sunt obosit de drum, de Roma. Roma m-a farâmitat si m-a adunat iar. Dar daca nu mai sunt eu? Am sa ma caut mâine prin oras. Tot ce scriu acum sunt minciuni. Au trecut câteva ceasuri, si fata tot mi-e draga. Dar mâine, dar peste un an, peste zece ani?... Trebuia sa tac zece ani. De ce am scris în Jurnal? N-am izbutit nici sa ma linistesc."

"Cum as putea întâlni pe acea fata? O pastrez înapoia pleoapelor, întorcându-ma pe Corso, singur, m-a fulgerat o asemanare cu Niska. Am avut aceeasi tulburare ca ieri. Dar acum, stiu: fata seamana cu Niska la ochi si la par.

Cum scriu de senin marturisiri umilitoare... Rasfoiesc la rastimpuri Jurnalul si

recitesc hotarârile. Le împlinesc cu greu. Sufar, aceasta o simt; sufăr stupid. Sufletul mi-e sfâșiat de tristeti și apoi exaltat de bucurii. Când mi-amintesc de chipul fetei, încerc un sentiment ciudat, înfiorator; mă simt înlantuit de un brat strain. E umilitor să numesc aceasta: dragoste?...

Hotarârile mele mă copleșesc de tristeti desperate, fără sfârșit. îmi spun mereu: totul trece... Dar încurajarea mi se pare neghioaba. M-am întrebat cum am putut-o folosi atât timp, fără să-i observ desertaciunea. Dar dacă ea pare desartă numai pentru că ispita e mai puternică decât mine?... De aceea mi-o spun mereu. Are să treacă. Au trecut și tristeti singurateții de la schit, au trecut și nostalgiile toamnei și ispitele. Totul trebuie să treacă. Ispita e puternică, nouă și ageră."

"Dar de ce am scris eu asta-noaptea despre ispite? Am uitat hotarârea: dragostea nu trebuie alungată, ci stăpânită. Eu nu pot să-o stăpânesc; de aceasta mă umilește. Dragostea e vinovată. Ea mă mângâie, ca o gheara straină. Mi-e dragă, mi-e dragă... Știu eu ce am?

Nu înțeleg de ce mi-a fost teama. N-am căutat eu dragostea? N-am voit eu să-o cunosc și să-o robesc? Aceasta e dragostea. Știu că aceasta e dragostea. Acum, trebuie să-o adâncesc și să-o stăpânesc.

Nu e umilitor. Mi-e dragă... Cuvintele sunt stupide. Cum l-ai putea rosti, cuvântul pe care l-am învățat de la alții? De aceea, eu nu sunt îndrăgostit. Sufletul meu nu e rascolit de dragoste. Fata nu mi-e dragă. Mi-e dragă..."

Insula Capri. "Mi-e dragă Niska!..."

Noaptea, în vagon, spre Ancona: "Niska, Niska, Niska..."

Pe vapor, către Fiume: "De ce am ascuns doi ani? Mi-e dragă Niska din noaptea când ne-am întors de la mănăstire. Mi-a fost dragă și mai mult la mare, în tren, la Iasi... Nu vreau să înțeleg nimic. De ce să

240

înțeleg? Adriatică e albastră și sufletul meu e senin. Poate au să-mi piară neliniștile. De ce să nu-mi fie dragă Niska?

Cum să spun? Înțeleg și simt altfel. Hotarârile n-am să mi le schimb.

Sentimentul tragic al existenței îl pastrez. Mi-am amintit că vreau să fiu erou. Ce fapt mai erou decât o renunțare? Și o renunțare care să nu fie o extirpare, nici o biruință chinuită de remuscări. Voi lăsa să-mi fie dragă Niska. Nu mă voi teme, de acum, să-mi marturisesc, în singurătate: mi-e dragă Niska. Voi tănui pentru alții. Drumul mi-l voi urma, cu prețul a oricâte îndurări. Dragostea trebuie să rămână, și simt că va rămâne în suflet.

Orice îndrăgostit își jura credința dragostei. Ceea ce fac toți, cuprinși de nebunie, fac și eu.

Nu e adevărat. Nebunia mea nu este dragostea, ci eroismul. Iar eu nu sunt oricine. Aceasta o pot scrie cu fruntea sus. Viața nu mi-a fost daruită; am construit-o eu, cu nemulțumiri, cu lecturi, cu revolte. Ceea ce am îndurat asta-toamna nu a îndurat nici unul dintre contemporanii mei. Am luptat cu somnul, cu oboseala, cu poftele trupului meu tânăr, cu ispitele cartilor amuzante, cu nebunia. Am înfrânt nebunia, pentru că am voit eu; dar n-am fugit din fața-i. Când spun: îmi voi păstra dragostea ani după ani, tănuită și neîntinată, trebuie să mă cred. Pentru că o spun eu, singurul în care mă încred.

...O observație ciudată: de câte ori gândesc și scriu cuvântul voință, uit orice altceva, chiar pe Niska. Dragostea Niskai mi-e acum departe. Va trebui să închid caietul și să privesc Adriatică... Iată, ca aceasta fac."

"Dacă se va observa schimbarea în țară? Eu mă simt atât de schimbat... Multe gânduri au ajuns acum sentimente. Din intuiții, au ajuns experiențe. Nu știu care parte din mine s-a schimbat. Simt o reînnoire; mă simt mai viu; simt mai precis că aceasta e carnea mea, că acesta e sufletul meu. Nu pot să-lămuri nimic.

Simt!

Daca se va observa schimbarea? Cum am sa ma întâlnesc cu Niska? Ei nu trebuie sa-i spun. Ea nu poate sa înțeleaga de ce renunt. Ea m-ar primi, tovaras chiar, si nu sot; de aceasta sunt sigur. Sufletul Niskai îmi apartine: i-am ghicit dorurile, nadejdile, intentiile. Totusi, ea nu trebuie sa stie cât mi-e draga. Vreau sa ramânem prieteni. Eu voi suferi mai mult aflând cum altul o va stapâni, acolo, aproape de mine...

Sunt un nebun, si ma chinui în van. Niska va renunta, asa cum am 'enuntat si eu. Daca nu, va pieri. Aceasta e lesne de înteles. Va pieri, oricât de lunga i-ar fi agonia. Dar Niska va renunta sa-si aleaga alt sot.

241

Toate anticiparile acestea n-au rost. Mi-e draga Niska! Aceasta e singura realitate noua, alaturi de vechea realitate: eu. Restul sunt ipoteze si jocuri. Nu trebuie sa-mi rapeasca timp."

*

Toti mi-au spus: "Ai o nostalgie apuseana; aceasta din pricina Italiei". N-a înteles nimeni; nici Niska, pe care am vazut-o rar, pretextând ca îmi pregatesc examenele. Mi-a cerut sa-i povestesc; cum era sa-i spun ca am fost la Roma, si de acolo la Napoli, apoi prin Ancona la Fiume?...

îmi urmam drumul cu pasi durerosi. Tot ce încercam sa uit crestea în amintire, urias, asurzitor, viu, barbar. Singuratatea ma chinuia, dar îmi ramasese mântuire, mijloc de împlinire al marelui meu gând.

Vara petrecuta în rataciri, fara sa uit si fara sa plâng... Ma întorceam la rastimpuri în orasul sub flacari; aduceam caiete mari, înnegrite. Plecam, cu un caiet si o carte. Rataceam prin munti, cheltuind putin, dormind prin stâne, îndurând ploii reci. Începustm sa ma obisnuiesc cu tulburarea, cu nelinistea. Socoteam ca sufletu-mi va suferi vesnic, nemultumit de ceea ce face. Îmi purtam singuratatea pe carari, prin manastiri, prin orase de Dunare. Am fost si la schit. "De ce sa plâng?" mi-am spus revazându-mi chilia. Si n-am plâns.

La schit, singuratatea mi se însenina. Dar a fost numai o criza, care m-a tulburat mult. Nu disperam, cu pieptul ros de dor nemarturisit. Gândind la durere, iar nu la dragoste, îmi aminteam: totul trebuie sa treaca...

XXIII. MEDITATIE PENTRU DOUA TOAMNE

Cea dintâi toamna începuse cu chemari pe sub castanii umezi, de-a lungul bulevardelor. Cealalta, cu ambitii si nelinisti de munca istovitoare, amara în spasmul ei încapatânat pâna la nebunie. Acum, s-a pogorât iar seninul. Dar mi-e teama. Banuiesc ascunsi în suflet nori de furtuna. Tot ce am facut pâna acum, apropierea lenta si dureroasa de acea faptura pe care îmi place a o numi erou, s-ar putea narui. De aceea mi-e teama; de suferintele mele care îsi cer rodul.

Acum, toamna ma chinuie mai mult si mai adânc. Nimeni nu poate afla. Niska ma întovarasese în ratacirile mele, departe de oras. Câmpurile se înaspresc, padurile se însângereaza. Niska ma socoteste cel

mai bun prieten pe care îl poate avea o fata. A început sa creada ca orice nadejde de mai mult e desarta. Gândul acesta a întristat-o mult. Iar eu îi sunt tot mai aproape de suflet, si sufletul ei creste din semintele duhului meu.

Alaturi de viata dura, începuta în fiecare dimineata cu aceeasi îndârjire, sfârșita dupa miezul noptii cu hotarârea celui care stie ca odihna se va pogon o data cu moartea, îmi vietuiam viata cunoscuta de ceilalti. Publicam ce era mai putin viu, mai putin original, mai putin pretios dintre paginile scrise. Celelalte erau confesiuni stranii, dureroase, enigmatice. Cine le-ar fi primit sa le tipareasca?

Simtind apropierea eroismului, ma observam cu o grija suparator de pretentioasa. Niska îsi pastra acelasi loc; lecturile anevoioase se prelungeau cu aceeasi strictete; golurile culturii erau umplute cu aceeasi metoda. Ma supravegheam etic, stiintificeste, sentimental. Vietuiam într-o continua febra cerebrala. Ma voiam om depasit. Cele ce am îndurat, experientele ultimilor ani, singuratatea nemiloasa, taina, îmi coltu-rasera fata. Oasele începeau sa se rânduiasca altfel. Si privirile se schimbaseră. Liniile, cuta sprâncenelor, fruntea purtau fiecare o masca. Nimeni nu putea patrunde dincolo. Ma osândisem, prin taina care ma sfâsia, unei singuratati austere, fara sfârșit.

Eu asteptam un fapt hotarâtor. Renuntarea se împlinise. Asteptam înca o ispita, care sa o întareasca. În durerea suprema, se va lumina sufletul eroic. Faptul putea fi pricinuit de întâmplare sau de vointa Nis-kai. Daca el nu s-ar întâmpla înca un an, pâna la plecarea mea, biruiam.

Cele ce scriu sunt înca atât de proaspete în minte... Daca as continua, n-as mai scrie povestire, ci jurnal.

Iata, acesta sunt acum: barbatul care-si asteapta ultimul salt. Afara, pe câmpuri, pe strazi, e toamna. Aici, în mansarda, sunt eu. Putin îmi pasa de toamna de afara, atât timp cât eu nu sunt înca împlinit. Nelinistea de pâna acum a facut loc spaimei asteptarii. Astept halucinat. Si nu stiu ce astept, dupa cum nu stiam nici acum doua toamne.

Titlul acestui capitol e fals. Nu voi scrie aici nici o meditatie. Cu aceasta pagina se încheie povestirea celor doi ani de experiente, de chemari si de biruind asupra slabiciunilor. Nu stiu cum se va sfârși. Nu cunosc, adica, amanuntele; pentru ca izbânda va trebui sa fie de partea mea. Biruinta finala e singura care da sens si pret unei hotarâri. Pâna atunci, sunt osândit nelinistilor si asteptarilor care ma strabat zi si noapte.

Dupa ploaie, cerul e vânat. Ferestruicile sunt înca îmbrobonate. În curând, voi aprinde lampa. îmi ajung zgomote din strada. De la masa

242

243

mea zaresc doi plopi zdrentuiti, departe, într-o curte necunoscuta. Plopi pe care i-au privit adolescenta mea.

Nu ma exalt retoric, nu scriu aici laude toamnei si nu insinuez nostalgii. E destula tristete în mine. Dar poate e tristetea celui care înțelege... \ ' Cu fata linistita, cu pumni strânsi, între carti, astept.

SFÂRSITUL PARTII I

PARTEA A DOUA

SCRISORILE

Prietenul meu, de ce nu ma lasi sa te vad? De ce fugi de mine?

Eu nu stiu sa scriu; am suferit mult, si sufar acum iar ca nu-ti pot spune nimic.

Tu îmi ascunzi ceva. Daca ai sa ma lasi mult timp singura, am sa ma îndragostesc de amintirile noastre si am sa plâng. Nu poti banui cât am îndurat eu, alaturi de o familie mediocra si fericita, care m-a ospatat de sarbatori. M-au îndragit toti: mama, fiica, fiu, nepot. Cine stie ce pun la cale. Si voiam sa râd, sa fiu vesela, sa le multumesc. De ce nu ne-am întâlnit? Nu as fi plâns atât. Nu stiam nici eu de ce plâng. Poate de ciuda ca se sfârșeste înca un an. Nu stiu, nu stiu. Tot ce stiu e ca m-am gândit mult la tine, la tovarasia noastra, la lasi. Si mi-ai fost nesuferit, pentru ca m-am gândit prea mult la tine si am vorbit de tine, si ti-am împrumutat cuvintele, scrisul. Stii ca, fara sa observ, ma trudesca sa scriu ca tine?...

Nu înțeleg de ce te-ai închis în casa si nu mai îngadui prietenilor sa te vada.

Nici Radu nu înțelege. Astept sa-mi scrii. Vietuiesc aproape singura. Familia care m-a stapânit, prizoniera, în timpul sarbatorilor, mi-a pierdut urma. Am stat

o saptamâna la Bibi. Stii ce faceam în loc sa ne pregatim licenta? Vorbeam de tine. Esti revoltator; dar numai atât. Pentru ca adversarii tai erau un volum gros de texte românesti sec. XVI si Histoire de la langue. Nu fii prea magulit de izbânda.

Tu lucrezi ceva? Poate vizitele mele nu ar fi fost nici pea dese, nici prea lungi. Nu te-as fi facut sa-ti pierzi mult timp. Voiam sa te vad, sa-ti spun cele ce banuiesc în jurul gândurilor familiei care m-a îndragit. Am fi stat amândoi, în odaita ta calda... Ar fi fost asa de frumos... Nu-ti mai amintesti de noaptea Ajunului, de sarailiile prea dulci, de vinul prea vechi, de prietena ta care a fost fericita, fericita?... Sa-ti amintesc mai mult?...

245

Îti vestesc un singur termen: cinci zile. Trebuie sa-mi scrii si apoi sa-mi comunici ziua si ceasul când ma primesti. Poate vin si cu Bibi. Va fi o intrare cumplita; prudenta...

Pâna atunci, salutari de la Niska.

P.S. Nu socoti scrisoarea aceasta o declaratie.

Niska, vrei sa-ti scriu, de data aceasta, o scrisoare sincera? Sau preferi scrisorile de asta-vara, sprintene si "literare"?

N-am vrut sa te vad, pentru ca experiente de mult banuite si încurajate amenintau sa-mi tulbure hotarârile. Poate n-ai sa înțelegi nimic; pâna în noaptea Ajunului, ma stapâneam si ma înfrângeam fara îndoiala biruintei. De atunci, criza s-a întrecut; a primejduit roade pe care le astept, a slabit pasii pe un drum care ma va duce departe. Tu nu banuiesti roadele eroismului meu si nu cunosti drumul. Nimeni nu-l cunoaste. Niska, nici tie nu ti—1 voi destainui. Farmecul se înzeceste în tacere.

Stiu ca te vei plânge de obscuritate, de alegorism excesiv, de neprie-tenie.

Niska, îti sunt cel mai bun prieten, pentru ca îti sunt mai mult. Daca am ramas departe de tine atât timp, am facut-o pentru a ma pregati la un fapt mare. Tu iubesti faptele mari. Asadar, nu ma poti mustra. Cre-de-ma, ti-am simtit si eu - desi fara lacrimi - lipsa. Dar m-am înfrânt. Trebuie sa ramân eu însumi, nu e asa? Spune, Niska...

Nu ai dreptate sa-mi amintesti noaptea de Mos Ajun. Nu am uitat nimic. Nici venirea ta în amurg, cu obraji de ger; nici ratacirile pe la librarii, ca sa-ti aleg carti de daruri; nici privirile celor din cofetaria calda, care ne socoteau logoditi, pentru ca tu râdeai prea mult, iar eu îti cumparam prea multe prajituri; nici ceaiul din mansarda, prelungit cu vin vechi... Ai venit la cinci, ai plecat a doua zi... Pentru mine, ceasurile acelea au însemnat prea mult. Stii, dupa miezul noptii, când tu dormitai zâmbind, iar eu îti povesteam din Soren Kierkegaard... îmi spuneai ca esti fericita si nelinistita. Niska, nu te-ai purtat ca o prietena; m-ai lasat sa cred multe, multe...

...Si venirea lui Radu, aproape de doua, si râsul nostru stingherit când ne-a însinuat o logodna pe care am fi savârsit-o tainic... Tu ai înteles de ce râdeam noi atât?... Si apoi, vizita la cerc, sala cu perechi noi, straine si fericite.

Presedintele bolnav, comitet nou, studente din anul întâi, pe care nu le cunosteam, studenti din anul întâi, care ne priveau obraznic. Câti mai ramasesem din vechiul cerc?... "Florentele" casatorite, Nonora asimilata Societatii medicinistilor, Gaidaroff, Viorica, Ma-

riuca, Bibi... Nu mai eram decât noi si înca acei trei studenti mediocri de la

Drept. Ti s-a strâns inima... Si mie, Niska. Dar daca astfel trebuie sa se petreaca faptele? Ei erau fericiti. Asa eram si noi, si asa suntem când ne

întâlnim; dar nu cu ei. Si ar fi stupid sa ne întristam, sa lacramam pe un trecut. Nu putem ramâne întotdeauna în anul întâi...

Sunt tot atât de stupid si eu, care filozofez nostalgic, în loc sa încerc a-ti scrie o

scrisoare frumoasa. Ar trebui sa povestesc, numai pentru noi doi, întoarcerea acasa, aproape de zori, bucurosi ca ramânem iarasi singuri. (Ti-ai amintit întoarcerea de la manastire, cu aceleasi bulevarde reci?) In mansarda era cald, si vin mult, si prajituri. Socoteam ca vom întârzia de vorba pâna dimineata. Dar n-a fost asa. Ai adormit cu mâna sub obraz, asa cum faceam eu în copilarie. Buclele scurte fermecaseră perna. De ce nu ma întrebi cum am dormit eu atâtea nopti pe aceeași perna, cu aceeași pijama?... Ai adormit, si mâinile tale în mâinile mele; tu pe pat, eu pe jet...

A fost original, pur si aspru; asa cum iubesc eu sa fie prietenia. S-a petrecut, dimineata, un singur gest, care m-a înspaimântat. Spunându-ti ca sarutul nebanuit, izbucnit spontan si dureros de lung, aproape de despartire, a fost pricina claustrării mele, ai sa înțelegi? Ne-am sarutat, Niska; si nu ca doi prieteni; si nu capricios, senzual, provizoriu. Ne-am sarutat...

Iarta-ma, Niska, daca te fac sa rosesti. Am scris acestea ca sa-mi înțelegi singuratatea si sa banuiesti îndurarile mele. Am îndurat si eu, Niska, mult; am îndurat cu ochii aprinsi, cu pumnii framântati, cu umerii încordati la masa de lucru. Totul trebuia sa-si recâstige vechiul echilibru. Si eu aveam mult de scris, multe carti care trebuiau citite, multe viziuni care trebuiau uitate.

Criza nu e, înca, trecuta. Prietena buna, n-ai sa te superi daca îmi voi pastra, înca, singuratatea. Tu ma vrei mare, nu e asa?...

Dupa cum stii, nu primesc pe nimeni. Voi citi cu bucurie tot ce-mi vei scrie. Astept. Daca, însa, tu înduri nostalgii prea deprimante, spune-mi. Te voi vizita. Înainte de linistea mea, trebuie sa împlinesc linistea prietenei. Plânsul tau e copilarlesc si stânjenitor. De ce nu ai reactionat împotriva familiei care te-a tinut prizoniera? Si apoi, de ce sa plângi, când esti, înca, atât de tânara?...

Prietene, scrisoarea ta m-a îndurerat. Nu-mi lamuresti nimic. Nu stii ca înțeleg greu fara tine?... De ce nu ma lasi sa vin? Eu cred ca mi-ai scris ca sa ma necajesti sau sa ma ironizezi. Sufar mult, singura. Înainte

246

247

îți ceream tie sfaturi. Acum, cui sa le cer? Ai mintit spunând ca-mi esti prieten. Mi-ai facut, fara sa stii, cel mai mare rau; m-ai apropiat de tine, de gândurile tale, de pretuirile tale, si apoi m-ai lasat singura. Înapoi, nu ma pot întoarce. Nu mai pot fi cea de acum doi ani. Si sunt atât de trista... Si plâng, amintindu-mi fapte de pe timpul când eram prieteni buni. Fireste, toate acestea au sa treaca. De ce nu vrei sa ma ajuti si tu? Esti dator prieteniei fata de Niska.

IV

Niska, eu trebuie sa ramân singur, oricât te-ai supara tu. Pentru ca aceasta e vointa mea, pe care o ascult, întotdeauna. Nu te preface ca nu înțelegi. Banuiesti multe si poate chiar ghicesti. Nu astepta sa-ti dezvalui gândurile mele. Mi-esti cea mai buna prietena, dar sufletul meu ramâne al meu, si ma împotrivesc îndârjit ca un strain - toti trebuie sa-mi fie straini - sa-l dezvaluie. Singur, nu te uit. În singuratate, nimic nu se uita, ci numai se linistesc tulburarile. Deosebirea este aceasta: ca în singuratate pot iubi sau gândi un lucru, calm, senin; în timp ce în mijlocul celorlalti m-ar sugruma nelinistile, m-ar întuneca pâna la ura. Nu uit decât amintirile pe care le voiesc uitate. Prietenia noastra ramâne. Desi, ceea ce ma hotaraste sa nu te mai vad e o calcare a prieteniei. Tu, de ce nu vrei sa înțelegi?..

De ce te-am sarutat? Gândești ca ne mai putem numi prieteni acum, cât timp tulburarea e proaspata în creierul si în sângele meu? Tu accepti promiscuitatea sentimentala; prietenia alaturi de sarutul pe buze. Eu ma razvratesc împotriva ei. Toate prietenii sfârșesc aici: se împrumuta la început carti, se asculta

concerte împreună, se prelungesc vizitele până seara târziu, se strânge înfiorat palma prietenei, apoi sărutul sfios, apoi îmbrățișarea patimăsa, apoi logodna sau colajul. Prietenia mea trebuie să rămână pură. Nu mă stăpânește rigiditatea unei morale mediocre, ci voința mea. Eu vreau să îmi rămâi numai prietena.

Tu nu poți să-mi înțelegi disperarea? Și eu, ca toți ceilalți; și eu, te-am sărutat după o noapte petrecută atât de nou și de eroic. De ce n-am putut rămâne stăpân până la capăt? Pe tine nu te sufoca mediocritatea aceluia sărut? Și noi, prieteni austeri, vorbiți de rău și neînțeleși în originala noastră puritate, să sfârșim ca oricare dintre ultima mie de perechi universitare? Mă torturează până la obsesie gândul că ne-am lăsat înfrânți acum. În sfârșit, de mediocritate. De aceea trebuie să ne despartim, pentru un răstimp.

Nu vreau să înțelegi gresit despartirea noastră. Nu se va rupe nimic, nu se va pierde, nu se va încheia nimic. Despartirea cea mare se va înfaptui în toamnă, când eu voi pleca în Nord, iar tu în vreo țară caldă, sau vei rămâne aici, cu casnicia de mediocră și comodă fericire.

Vom rămâne câteva luni singuri; eu cu cartile mele, tu cu prietenii cele noi. Ne vom scrie, cât mai mult. Dacă îți trebuie cărți, ți le voi trimite prin Radu. El e singurul pe care îl primesc, foarte rar, în mansarda.

Ma întrebi dacă lucrez ceva. Niska, sunt atâtea lucruri care trebuie știute... Cartile sunt mari, multe, ispititoare; nopțile sunt lungi. Anii aceștia i-am petrecut ca să-mi adun știința. De acum, cine știe ce voi face. Cel care se oprește la cărți e un sarman neputincios; iar cel care trece pe lângă cărți, un schilod. Drumul meu trebuie să mă ducă acolo unde vreau eu. Ție n-am să-ți spun. Aceasta se va ști după cinci, zece sau cincizeci de ani.

Dar nu e așa că te plictisesc marturisirile mele obscure? Rugându-te să înțelegi și să nu te superi, te saluta prietenul tău.

P.S. Știi că Radu iubeste tot mai mult pe Viorica? E ciudat; se apropie doi ani de când a cunoscut-o și a îndrăgostit-o. Radu niciodată n-a fost atât de statornic. S-a schimbat mult. Bea tot mai rar, citește. N-are să izbutească să-și realizeze o viață corectă; de aceasta sunt sigur. Îi lipsește ceva, un resort launtric sau o axă, sau o notiune. Nu știu. Dar Radu e merit ratării definitive. De aceea te întreb dacă tu știi ceva de la Viorica.

Sunt stupid. Am uitat iar că nu vrei să te împaci cu vechea ta prietena. De ce, Niska?...

Prietene, pentru un asemenea fapt să ne despartim? Sunt atât de tristă... Am suferit, și nu știu cum să-ți scriu că să înțeleg suferința mea. Tânjeam zi după zi. Mă deșteptam diminetile, ostenită. Aș fi voit să fug, să fug... Știi cât sunt de stupidă să-ți marturisesc dorurile mele. Tu ai voit să le împlinesc; dar dacă nu știu cum?... Știi un singur lucru, pe care ți—1 împartășesc cu rugămintea de a-l înțelege cuviincios: că am nevoie de tine, de apropierea ta, de glasul tău, de trupul tău. Vreau să te simt vecin. Departe, mă chinui.

Îndur acum crize pe care nu le înțeleg. Iarasi te rog: de ce nu vrei să mă ajuti? Ele au să se limpezească, știu; dar dacă mă vor ucide și pe mine, în acea mediocritate care ne înspăimântă pe amândoi? Te rog să mă ajuti, să mă aperi. Nu știu cum să-ți scriu; dar am început să mă tem de soartă, de oameni. Mă simt iarasi slabă și nici nu mai pot râde ca altadata, nu mai mă pot preface. Altadata eram tristă, și toți mă socoteau ne-

248

249

astâmpărata, ușoară, nepăsătoare. Acum, toți înțeleg că sunt tristă. Cine știe ce banuiesc. E jignitor, și pentru mine, și pentru tine.

Crezi că pe tine nu te banuiesc toți că ești îndrăgostit și suferi în singurătate?

Îți spun aceasta ca să înțelegi că pustnicia ta e absurdă și primejdioasă. Ai să te surmenezi, și n-ai să poți scrie nici una din cărțile pe care le-ai făgăduit. Și apoi, ești stupid; pentru o nevinovată și de mult trecută sărutare - să ne despărțim?... Dar eu am uitat; nu mai sunt tulburată nici de amintire. Tu, dacă ai cu adevărat voință, uita. Primeste să ne întâlnim iar, și iar să petrecem ca doi buni prieteni.

Îți strânge mâna, Niska.

P.S. Nu-mi scrie, te rog, nimic de Viorica. Pe Radu l-am văzut de câteva ori, dar n-am surprins nimic deosebit.

VI

Niska, am citit scrisoarea ta în cea mai frumoasă dimineață de iarnă, în cel mai alb oras. Dacă ai ști cât m-ai ispitit să cobor jos, în curtea cu zapadă, pe strazile cu soare, cu pomi, cu perechi fericite... Niska, m-am chinuit iarăși, cu amintiri întunecând seninătatea rafturilor. Eu, care mă socotisem aproape liniștit, și-mi făgăduiam să te întâlnesc... Ma înspăimânt, Niska, de mânia tragică pe care o simt deasupra-mi. Oricât m-as însenina, un cuvânt scris de la tine iar mă tulbură. Lupta începe, și biruința mă daruiește după ceasuri lungi, și când totul a ajuns iar amintire, un alt cuvânt scris o înviorează; și iar începe lupta...

E stupid să mă plâng de consecințele unei hotărâri de ale mele. Eu am voit, eu trebuie să sufăr. E o dovadă de slăbiciune scrisoarea aceasta, care începe cu marturie; dar ar fi mai mare slăbiciunea dacă nu ti-as trimite-o. Nu sterg nimic, ci îți scriu că dimineața, cerul și scrisoarea ta m-au chinat amar, disperat, prelung ca o agonie. N-am putut citi nimic în acel ceas. Am privit pe ferestruica doi plopi înzăpeziti, într-o curte albă.

Nu, Niska, tulburarea n-a trecut. Eu nu te pot vedea atât timp, cât sărutul final staruie să mă mustre. Înțelege, te rog, și durerea mea, singură aici, într-o iarnă cu câmpuri, cu petreceri, cu săli luminate până în zori. Eu nu mă pot coborî înainte de un fapt pe care îl aștept, dar nu-l înțeleg.

Uita tristetea scrisorii mele; sunt tot atât de puternic, oricâte ispite m-ar încerca. Aminteste-ți că tinerețea e o criză; nu supraviețuiesc decât câțiva nebuni, stăpâniti de patimi sau de încordări eroice. Tu cunoști hotărârea mea. Acum, cât timp sunt trist și tulburat, nu sunt erou. Trebuie să ajung. Viața mea nu accepta compromisuri: ori erou, ori anulat.

De aceea lupt, că unul care știe că înapoia lui e moartea, etică, sentimentală sau cerebrală.

Ti-am spus prea mult, nu e așa?...

Acelasi prieten.

VII

...Am venit la tine, dar am citit acel ciudat bilet de la USA și m-am întors.

Veneam cu vesti; dar unui înmormântat de viu la ce i-ar mai folosi?...

Se vorbesc multe prin oras asupra claustrării tale. Zvonul pornit de la redacție pomenește de o carte pe care o scrii și care va cuprinde o sută de foiletoane. Dar e un zvon pe care nu-l crede nimeni. Prietenii tăi insinuează că ai fi îndrăgostit și că, îngâmfat cum ești, nu vrei să te tradezi. Desi, singuratatea ta prelungită e atât de vorbitoare...

Un alt zvon e de-a dreptul ofensator. Se șopteste anume, mai ales de către colegii din cerc, că ești nebun. Nu te supara; eu nu fac decât să reproduc fidelă cele ce-mi ajung la ureche. După socoteala lor, ai înnebunit asta-toamna, când ai publicat acele pagini de scandal. Nebun erai și mai înainte, pentru că scriai întotdeauna la persoana I și pomeneai de tine ca de un supraom, pomeneai de "carnea, sângele și duhul" tău ca și cum toți cititorii ar fi fost obligați să le proslăvească. Acestea spun ei, colegii de la cerc. Firește, eu nu cred nici unul dintre zvonuri. Cred că vrei să faci o farsă și să lucrezi în tihnă la unul din

mediocrele tale romane. Mi le-ai povestit,\ ' asta iarna; si cred ca nu se vor vinde.

Pe mine ma poti primi, nu? Am si alte lucruri sa-ti împartasesc, care te-ar putea interesa; asupra dragostei lui Bibi, asupra unui domn care ma cere de sotie, asupra unui tânar dragut, cu buze foarte frumoase, care ti-e prieten etc. Fireste, daca esti prost-crescut si te încapatânezî sa nu ma primești, n-am sa ma supar. Sa nu crezi ca am sa ma neurastenizez de dorul tau. N-am sa te mai vizitez, niciodata.

In orice caz, te pot vesti ca aceasta e singura scrisoare pe care o primești de la prietena ta,

Nonora.

250

251

VIII

IX

Nu mi-ai spus nimic, prieten eremit si rautacios. Eu astept lamuriri precise, si tu ma zapacești mai mult. Nu stiu ce si cât sa înțeleg din scrisoarea ta. Cu cât o citesc mai mult, cu atât sunt mai tulburata. Sunt eu, prietena, atât de ispititoare? Am ramas împreuna noaptea de Ajun si nu mi-ai spus nimic. Am fost ca doi prieteni vechi si buni. De ce te-ai schimbat, de atunci? Sa fie acel sarman sarut, de care ma caiesc? Dar uita-l, uita-l!...

Tu, care ai exaltat prietena, te porti ca cel din urma dintre prieteni. Un pretext stupid îți slujeste sa te îndepartezi dupa ce m-ai silit doi ani sa gândesc si sa simt ca o tovarasa de a ta. E atât de greu sa înțelegi ca sufăr de absenta spiritualitatii tale, cum ai suferit tu fara Grieg sau fara Comentariul lui Don Quichottel

Nu-mi esti prieten, pentru ca ma silești sa scriu asemenea scrisoare, cu rugaminti de îndragostita. E umilitor. Acum doi ani nici nu ti-as fi raspuns dupa cea dintâi scrisoare a ta. E prea târziu. Iti sunt prietena, si am nevoie de creierul si sufletul tau. Stii ca sunt femeie, si înca prea tânara, sa pot evolua singura. Nu pot face nimic fara sprijin, fara imbold. Nu pot face nimic mare. Înainte de a te cunoaste, eram nepasatoa-re si ma socoteam libera. Acum, nu mai sunt. Vreau prea mult ca sa pasesc singura. Am nevoie de atmosfera pe care o respiri tu, de gândurile si încurajarile tale. Daca tu vrei sa ajungi erou, eu vreau sa ajung o femeie de elita. E greu, nu e asa? De ce nu-ti amintesti si de mine? Car-\ ' tile pe care te oferi a mi le împrumuta nu pretuiesc nimic, acum, când sunt tulburata de gândul ca nu vrei sa ma primești. Eu nu am sa ma realizez prin lecturi. Universitatea nu mi-a dat nimic. M-am schimbat prin tot ce mi-ai comunicat tu, cu vorba vie, cu fapte, cu îndemnuri. Cartile le înțeleg alaturi de tine. Si le înțeleg numai când nu sunt nelinistita; ca acum, de un prieten pe care îl pierd.

As avea atâtea sa-ti spun, sa te întreb... Cum le-as putea scrie, când eu scriu ca tine, cu expresiile tale?

Poate mi-ai facut un mare rau, aceasta ti-am mai spus-o, învatându-ma sa patrund oamenii dupa preocupari, fraze si continutul notiunilor. Nu mai pot suporta colegii care îmi fac curte, nici colegele vicioase si bâr-fitoare. Nu mai pot suporta pe nimeni în afara de Bibi. Nu stiu ce are sa se petreaca cu mine. Astept primavara cu inima strânsa. Dar mi-e atât de dor de ea... Am atâtea amintiri pe care le vreau împroratate. Daca as sti sa scriu, ti-as spune multe;*si daca as vrea, iarasi ti-as spune multe...

Nu e asa ca n-ai sa te superi daca am sa fiu si eu enigmatica?

Prietena ta, Niska.

Niska, întotdeauna când îți citesc scrisorile ma întristez. Si nu alung tristetile

decât scriindu-ti. De aceea, poate, ritmul începutului si ritmul sfârșitului sunt atât de potrivnice în scrisorile mele.

Nu ai deloc dreptate. Datoria prietenului e sa împarta durerea celui alt, spui tu. Desi eu cred altfel, îți accept formula. Dar daca nu-ti mai sunt prieteniei altceva? Nu am atunci datoria sa ma încordez si sa ajung iar prieten? îți marturisesc aceasta ca sa nu ma înțelegi gresit, si sa nu vezi în claustrarea mea o calcare a prieteniei.

Stiu ca esti reconstituita prin mine si stiu ca sufletul feminin e pasiv, asteptând sa fie fecundat de spiritul si valorile masculine. Dar nu îți socotesc criza atât de primejdioasa ca sa renunt la hotarârea mea si sa ma apropii, sa te mângâi.

Tu ai doua cai de urmat: cea dintâi, anevoioasa si riscanta pâna la compromitere, e calea libertatii perfecte. Poti ramâne pura, fecioara, luminata de un sens spiritual, chiar cu riscul de a parea în ochii celorlalti o vicioasa. Drumul e greu, pentru ca femeia se orienteaza greu singura. Iar, pe aceasta cale a libertatii perfecte, trebuie sa pasesti singur. Rezervele sufletului feminin se consuma repede si, în lipsa unui alt suflet prieten, nu se mai îmbrosteaza. O femeie, oricât ar fi de superioara, daca nu se ataseaza de o constiinta masculina cu care sa comunice, luând si daruind, pierde. Mediocritatea biruieste întotdeauna asupra unei femei singure.

De aceea - desi ma doare sfatul acesta, pentru ca mi-esti prietena -apuca de la început cea de a doua cale, a fericirii prin abrutizare spirituala. Casnicia e cel mai perfect fapt omenesc, când e concretizarea permanenta si vie a unei fericiri etice. Si e cel mai dezgustator când se înfaptuieste prin lasitatea unuia dintre sotii. Astfel înțeleg eu. Dar tu trebuie sa vezi cum vad toti ceilalti casnicia: o întovarasire arbitrara a doi oameni care nu se cunosc, care sfârsesc prin a se suporta si chiar împrieteni; o fericire calduta de camin, multumiri resemnate, emotii mediocre de-a lungul unui sir de amanti sau de copii. Totusi, casnicia e inevitabila; sufletul feminin oboseste repede, iar trupul se insinueaza, si chemarile lui nu pot fi înabusite.

Sa nu crezi ca sunt un mizantrop sau un anarhist. Sunt numai un puritan si, daca nu ma razvratesc viciile si greselile în libertate, ma întuneca si ma înspaimânta mediocritatea adulterului inevitabil. Am cel mai sincer dispret pentru amant, care culege resturile (a fost altul înaintea lui, nu?...) si profita de inexperienta sexuala a sotului, sarman functionar grabit sa adoarma dupa o singura si pripita îmbratisare... Am acelasi dispret pentru sot, care-si cauta sotie ca sa poata avea apartament luxos,

252

253

mâncare calda si copii. Oameni care nu tresar rostind: acesta e copilul meu... Dar am ajuns prea departe, si nu stiu unde sa ma întorc.

Pe tine te sfatuiesc sa încerci amândoua caile. Urmeaza pe cea a libertatii; în curând, te vei simti sfârșita, deprimata, epuizata. Ai sa vrei sa-ti treci grijile si obozelile asupra unui sot. Pentru ca nu vei avea curajul sa pleci singura, te vei lasa purtata de un tovaras care acum ti-e necunoscut. Pentru ca nu vei avea puterea sa alegi tu sotul dintr-o mie de barbati, te vei lasa aleasa. Nu trebuie sa te simti jignita. Aceasta e soarta, menirea femeilor. E adevarat, eu am voit, si acum vrei si tu, sa ajungi o femeie superioara. îți marturisesc, faptul acesta ar fi cea mai mare multumire a unei anumite parti din viata mea. Dar nu-l vad cu putinta. Tu ai toate însusirile si toate pacatele femeii de elita. Orisicât m-as trudi vei ramâne capricioasa si te vei pleca dupa fiecare înfrângere pâna la anulare. Tu esti perfecta lângă mine. Dar drumurile noastre trebuie despartite, multi ani. Tu nu vei avea puterea de a trai libera acesti ani. Vei aluneca firesc si iremediabil în mediocritate. Poate, nu ma vei uita; dar, la

întoarcere, nu ma vei mai înțelege... ǎ

Toate acestea sunt triste, nu? Le îndur si eu, dar le ascult, pentru ca ele sunt mai puternice decât mine; sunt ale destinului, ale sufletului tragic pe care-l deslusesc în lume si în munti.

Tu trebuie sa te gândești întotdeauna ca ceea ce citești în paginile acestea au fost scrise de mine; ca daca pe tine te întristeaza, mie mi-au scormonit visarile si mi-au însângerat sufletul. Tristetatea mea e întotdeauna mai disperata; pentru ca ma tortureaza gândul acesta: un cuvânt, si tristetea s-ar preface în bucurii. Dar menirea mea e sa nu spun cuvântul.

X

Iarta-ma ca ti-o spun de la început, dar esti aproape nebun. Ieri am fost la tine, am citit biletul de la usa si am ciocanit un sfert de ceas. Erai acasa, pentru ca asa scria în bilet, si apoi usa era închisa. Ti-am strigat de mai multe ori: "Petre, sunt Petre, si trebuie sa-ti vorbesc." Sunt sigur ca ai auzit. De ce nu mi-ai deschis? Radu mi se plânge ca nici pe el nu-l mai primești. Iar Nonora te bârfeste groaznic prin oras; raspândește zvonul ca ai înnebunit, ca nu mai raspunzi la scrisori, ca vrei sa pari original. Ce s-a întâmplat între voi? Va stiam prieteni. Si apoi, ce s-a petrecut cu tine?...

Eu am venit sa-ti comunic un eveniment pe care nu l-a aflat nimeni pâna acum: logodna mea. Asa e ca par stupid? Daca mi-ai cunoaste logodnica, ti-ai schimba gândul, asa cum mi l-am schimbat si eu. Am sa fiu fericit; sotia mea ma va îndemna neodihnit sa urc treptele, sa ajung. Mi-a înțeles patima si s-a entuziasmat. De acum, puterile mele de munca sunt înzecite. Fac totul ca sa-i plac ei, patrund tot mai sus ca s-o vad multumita de mine. Urasc si mai feroce, pentru ca, de acum, un fapt nu ma supara numai pe mine, ci si pe ea, care ar fi voit sa fac eu acel fapt, iar nu altul.

Tie ti-am marturisit, pentru ca tu erai singurul care stiai de dragostea mea si de ambitiile mele. Acum, lupta dintre cele doua patimi a trecut, pentru ca amândoua s-au contopit într-una singura, covârșitoare: fericirea noastra...

Si ti-am marturisit, de asemenea, pentru ca toti spun ca esti îndragostit de Niska. Si vreau sa te previn ca te asteapta un dezastru daca o vei lua de sotie. Pentru ca Niska nu e de aceeași esenta spirituala ca logodnica mea. Niska nu te va putea atâta la munca, la creatie, la curaj. Tu vei gasi, mai târziu, o sotie bogata si inteligenta, care te va ajuta mult; nu numai colaboratoare, ci si un pas înainte social; trebuie sa cauti un nume si o avere.

Logodnica mea nu le are; dar are acele însusiri de care ti-am vorbit, îți doresc sa nu pieri în mediocritatea care te înspaimânta. De altfel, ne vom vedea curând, nadajduiesc.

Petre.

XI

Prietenul meu, de ce ma înspaimânti zadarnic? De ce îmi prevestesti un viitor în care tu însuti nu crezi? Tu stii ca eu n-am sa primesc un sot, ca n-am sa împlinesc o casnicie mediocra. Prietenia noastra, veche de doi ani, crezi ca nu m-a învățat ceea ce trebuie sa fac?...

Am plâns iarasi citindu-ti paginile rautacioase. Ai uitat, în vreme ce le scriai, ca le va primi o prietena care nu te-a vazut din noaptea de Ajun, o prietena tulburata, în plina criza, dezorientata, fara ajutor. Nu poti înțelege cât rau mi-ai facut. Începusem sa ma bucur de primavara, sa nadajduiesc o întâlnire apropiata. Voiam sa-ti fac o suma de surprize. Ca sa-ti plac, am citit mult, din cartile daruite asta-iarna. Mi-am însemnat pe o fâșie de hârtie multime de întrebări, asupra unor pasaje ciudate. Ma simteam atât de fericita... Si, deodata, scrisoarea ta, aspra si mincinoasa.

Ce vrei sa-ti spun? N-ai dovedit, în ultimul timp, nici un pic de bunatate, de

prietenie, de mângâiere. Dintr-un capriciu, m-ai îndepărtat, după ce m-ai îndemnat, doi ani, să-ți fiu aproape. Vrei să-ți spun mai mult?

254

255

Vrei să sfârșesc scrisoarea aceasta cu tânguiri de îndrăgostita? Ar fi stupid și inutil. Recitind paginile ultime ale corespondentei noastre am înțeles că nimic nu te poate convinge de salbatia ta, nici chiar dacă ți-ai spune că te iubesc. Te admir și te invidiez că ai un suflet atât de aspru sau atât de nesimțitor. Tu minti spunându-mi că suferi în singurătate; dacă ai suferi și tu, nu mi-ai scrie scrisori în care să mă sfătuiesti la mediocritate, după ce doi ani m-ai ajutat să ies din ea.

Nu te înțeleg... E atât de senin afară, atât de cald, sunt atâtea flori... Și eu plâng că o adolescentă și mă gândesc la hotărâri nebunești. Cum poți rămâne în mansarda? Te urăsc; ești incapabil ca o bestie... Iartă-mă; știi că voința ta te scurcă, te sângera. Dar și eu sângera; singură, fără prietenul meu, cu atâtea daruri neînțelese, în primăvară, cu tristetea care mă copleșește... Nu știi ce am să fac. Mă gândesc tot timpul la tine, îți recitesc scrisorile, îmi amintesc cu Bibi tovarășia noastră și marea, și vacanțele... Aș plânge de ciuda că par sentimentală și îndrăgostită, eu, prietena ta, Niska...

XII

în Jurnal:

"Citind astăzi ultima scrisoare a Niskai am fost atât de disperat, m-am simțit atât de singur și parazit, încât voiam să cobor în stradă, să alerg, să o întâlnesc și să-i spun: mi-ești dragă!...

M-am hotărât să-i trimit acest caiet intim; că să-mi înțeleagă faptul și durerea, mai scriu aici câteva pagini, lamuriri finale.

Eu știam că Niska m-ar fi primit tovarăș vietii ei. Știi, de asemenea, că Niska e singura femeie pe care aș dori-o tovarășă. Ea nu e numai o fată cu cele mai multe însusiri; ea e creată de mine; și ea mi-e dragă. Scriu toate acestea cu amaraciunea celui ajuns la sfârșitul îndurarilor. Simt că nu mai pot împotrivi mult sufletului care se zbate, trupului care se răzvrătește. Simt că, dacă nebunia nu mă va stăpâni încă puține zile, naruirea eroismului va fi deplină și definitivă. Mă simt atât de rusinat vorbind de eroism aici, pe această pagină care va fi citită de Niska... Eu, care nu am putut tăcea până la urmă, care trimit Jurnalul ca prietena să afle cât am îndrăgostit-o, cât m-a torturat și m-a ispitit... Niska mi-e dragă, Niska e perfectă, e liberă, e frumoasă, mi-e dragă... Acum, mai mult decât oricând, mă ispiteste gândul: de ce să nu ajungem tovarăși? În toamna plec; de ce să nu plec cu Niska, chiar fără să fim soti, așa cum a visat ea?...

256

Și cu toate acestea, trebuie să renunț. Trebuie să renunț pentru că așa am voit eu, așa vreau eu. Magia cuvântului își va face efectul. Am să pronunț și să gândesc: voința câteva minute și am să mă schimb...

Sunt mai trist, dar mai înșeninat. Pot scrie, așa că să înțeleagă Niska. Prietena mea, de care mă dezlipesc pentru totdeauna, ghicindu-i sfârșitul, înecată în ceață, în orașul cu acoperisuri întinse...

Tovarășia Niskai ar fi, pentru mine, singura fericire pe care aș putea-o aștepta. Nu se îndrăgește decât o singură dată, și numai o dată se întâmplă că sufletul fetei să-l stăpânească. Dar eu nu pot crede în fericire. Mi-e teama de fericire, mă înspăimântă. Nu pot să-o gândesc, nici să-o simt. Nu pot crede în realitatea fericirii. Or, tovarășia Niskai se contopește în sufletul meu cu fericirea. Toate experiențele, toate încordările de până acum mi-au pogorât un sens tragic al existentei. Pentru mine, tragicul e efectiv, nu o vorbă desartă de conținut, nici

o spaima copilareasca. Eu ma simt dus de meniri. Menirile ma poarta prin vointa mea. Înțelegând ca vointa e atasata de o alta vointa, o ascult. Ultimii ani mi s-au deslusit în tâlcurile lor intime, care atunci îmi scapau. Înțalnirea cu Niska, la începutul unei crize, a fost tragica, dupa cum tragica a fost prietenia noastra, prefacuta, în mine, în iubire; iubire din pricina si, totusi, împotriva vointei mele.

Eu nu pot crede în fericire. Viata mea va fi întunecata, amara, nostalgica, sobra, aspra, pentru ca asa vreau eu. Mai târziu, când eroismul nu va fi numai o tinta, poate sufletu-mi va oglindi alte lumini. Acum, sensul vietii acesta e. Si apoi, tovarasia Niskai mi-ar fi în acelasi timp un nesfârsit chin si, poate, prilej de nimicire a prieteniei si admiratiei ei. M-ar chinui Niska, pentru ca as vrea sa se gândeasca fara odihna numai la mine. N-as rabda sa admire pe un tenor, pe un pictor sau pe un sportsman. As vrea sa ma admire pe mine, în toate aceste atitudini. As vrea sa fiu eu tenor, eu pictor, eu sportsman.

As fi nelinistit, m-as consuma lucrând si as sfârsi prin a nu mai lucra nimic. As fi ramas tot timpul lângă ea, as fi voit s-o am necontenit lângă mine, aproape, sa nu-mi ramâna nimic strain, nimic nemarturisit. N-as mai fi putut munci, nici reculege. In putini ani, lipsit de experiente cerebrale, nu m-as mai fi reînnoit. Evolutia mea ar fi fost iluzorie. Vointa mi-ar fi ramas aceeaasi, fara sa se depaseasca. N-as fi împlinit nici una din operele fagaduite mie si Niskai. Iar Niska nu mi-e prietena si creatura decât prin viata mea launtrica, pe care am stiut-o cali, modela, înfrâna. Niska ma admira, pentru ca ma aflu sus, cu valorile si nazuintele mele. Dar daca aceste nazuinte nu se vor realiza niciodata? Deceptia cea mare va fi a Niskai. Ea va regreta tot ceea ce crezuse mare, puternic, inedit în mine.

257

Si apoi, chiar daca as putea crea lângă Niska, m-as simti umilit. Niska m-ar cunoaste larva, sobol munci tor si orb, cu plânsul neputintei, cu fata descompusa de veghi, cu disperarile si înfrângerile deprimante. Nimic din seninatatea sigura, calma, aspra, distanta pe care o admira ea, de departe, în mine. M-as arata cu pacatele carni, cu slabiciunile sufletului.

Toate acestea nu m-au împiedicat sa-mi fie draga Niska, mult, mult. Dar dragostea nu are nici o înrâurire asupra vietii de toate zilele. Ea va ramâne în suflet; nu ma înspaimânt s-o port, ani. De ce sa ma tem de dragoste? De ce sa încerc s-o ucid, pentru ca nu-i pot împlini chemarile?

Aceasta e o dovada a puterii: sa nu ma las purtat de dragoste, totusi, sa n-o urasc, sa n-o dispretuiesc.

Vreau ca singura lumina straina îngaduita în suflet sa fie Niska. Nu ma voi feri de ea, de acum. îmi va fi iarasi buna prietena si aproape. Ma voi coborî iara si în lume. Desi n-am înca dovada biruintei definitive."

*

Niska, îsi trimit Jurnalul meu intim, a carui ultima pagina am sfârsit-o acum, ostenit si istovit. Ma simt naruit, sfarâmat. De abia mai am puterea sa scriu. Nici nu mai recitesc. Cred ca am scris multe fraze obscure. Mi se întuneca mintea. Mi-e somn si tremur de oboseala. Am fost puternic, Niska, crede-ma; am fost foarte puternic, am fost asa cum voiai tu sa fiu... Nu am lasat pe nimeni deasupra-mi... Iarta-ma.

Singurul tau prieten.

XIII

Prietene, iarta-mi tot ce ti-am scris. Cum sa-ti spun bucuriile si lacrimile care m-au covârsit citindu-ti Jurnalul? Am învătat aproape pe dinafara paginile din Italia. Daca eu as sti sa scriu, ti-as marturisi acum multe. Dar de ce trebuie

numaidecât sa scriu frumos? Cele ce vreau sa-ti spun, le pot spune sincer si fericit, asa cum e sufletul meu acum.

N-am vrut sa cred de la început; suna atât de ciudat "Mi-esti draga, Niska!..." Ultimele tale fapte ma silisera sa te privesc ca pe un om care nu poate sa fie îndragostit. Te vedeam atât de sus, atât de izolat... si sufeream, eu care aveam nevoie de tine, si care nu ma puteam înalta...

Cum sa-ti spun? Mi-e teama sa scriu aici: mi-esti drag! Pentru ca stiu ca e mai mult decât aceasta. Mi-e teama sa nu crezi ca sunt îndragostita. Poate sunt, dar sunt si altceva. Dragostea fetelor e ciudata si nestatornica. A mea, nu ar fi putut fi altfel. Dar eu ma simt legata de tine mai adânc, mai definitiv. Nu esti pentru mine sotul ideal, nici logodnicul

suav, nici curtenitorul priceput. Esti ceea ce eu nu voiam sa cred ca exista, esti un Dumnezeu care m-ai facut si mi-ai dat suflet. Te-as vrea stapân, si nu sunt umilita, pentru ca te stiu un barbat. M-as târî la picioarele tale, si aceasta nu pentru ca sunt îndragostita de tine, ci pentru ca te simt puternic, mare si creator al luminilor mele. Tot ce e luminos în mine ti se datoreste. Tu stii, orice fata se îndragosteste, în fiecare primavara; dar dragostea trece, se uita, fara sa lase urme. Eu ma simt a ta, simt ca nu pot vietui decât alaturi de tine, pentru ca alaturi de tine gândesc si simt, asa cum vrei si cele ce vrei tu. Nu ne mai putem desparti. Nu trebuie sa ne despartim. De ce sa te chinui, de ce sa suferi si sa-ti risipesti puterile? Eroicul tau, care ma fascineaza si ma stapâneste, va fi de acum înainte rodnic. Tu ti-ai trecut probele vointei. Cele ce ai îndurat te-au calit îndeajuns. Nu duce renuntarea pâna la nebunie.

De ce sa ne despartim? Tu îmi spui ca îti sunt draga. Eu ti-as spune multe daca nu as fi atât de tulburata si atât de grabita.

Tu îmi marturisesti ca eu îti sunt fericirea concreta si autentica. Pentru mine...

De ce sa nu ramânem tovarasi, toata viata? Nu ne vom mai întâlni alta data.

Nu vom gasi, nici unul, care sa ne înlocuiasca. Tu m-ai creat, m-ai creat, asadar, pentru chemarile sufletului tau. De ce nu ma iei?

Acum, când stiu ca tu suferi mai mult, si din pricina mea, nu ma sfiesc sa te cer, sa ma daruiesc tie. Mai târziu, fericiti, tu puternic, eu aproape de tine, ai sa-mi multumesti. Viata ta îsi va pierde sensul fara mine. Apropierea noastra - de trupuri si suflete - nu va dauna operei. Atunci când vei fi obosit, slab, deprimat, te voi mângâia. Nu m-ai învatat tu aceasta? Nu mi-ai sadit tu pretuirea feminitatii?...

Nu te teme ca vei fi larva informa si oarba. Voi sti sa uit atunci când opera va straluci perfecta. Pe mine, care am fost atât de slaba, nu ma înspaimânta slabiciunile omenescului. Stiu ca tu vei izbuti, întotdeauna, sa le înfrângi.

Tu vezi soarele în dimineata aceasta? Pe tine te nelinisteste primavara, te cheama, te sfâsie? Când vrei sa ne întâlnim? îmi voi lua si eu licenta în vara, si vom pleca. Sunt bogata si sunt libera. Cu atât mai rau de cei ce ramân în urma noastra; ne vor bârfi aflând ca am plecat fara sa fim soti. Noi vom fi soti, dar fara martori si fara oficiu. Nu e frumos asa? Nu e original, nu e nou si nu e, mai ales, real? Am putea pleca mâine. Vom astepta vara.

Ce sa-ti mai scriu? Sunt si eu obosita si fericita. As plânge mult, mult, ma simt înca trista. Prietene, spune-mi de ce sunt trista acum atât de aproape de bucuriile pe care înainte ma temeam chiar sa le visez? Primavara, altadata...

258

259

îti înapoiez Jurnalul, asa cum ai voit tu. As fi dorit, asta-noapte, citindu-l si recitindu-l, sa transcriu anumite pagini. Dar nu mai e nevoie. Jurnalul e al nostru, nu e asa?

Pentru ca, tu nu poti spune decât da, acum. Criza ti-a trecut. Nu mai ai nici un

motiv sa te împotrivesc vietii noastre. Nebunia ta trebuie sa se sfârseasca aici. Gândește-te ca tot ce ti-am scris nu se mai poate uita. Eu astept de la tine fericirea sau moartea. Tertium non...

Dar nu va fi decât fericirea. Pe amândoi ne cheama fericirea. Am fost destul tristi, întunecati. Te-am chinuit destul, si eu am suferit destul din pricina nebuliei tale. Cum ai putea spune nu, în primavara? Nostalgia plecarilor se va preface în fapt. N-ai dorit tu, din adolescenta, rataciri pe tarmuri, pe ape, printre munti, cu mine? Tu stii cum îmi ard flacarile plecarii? Sa colindam, sa colindam... Tu ai sa scrii amintiri; eu am sa te ascult, seara, si am sa-ti zâmbesc...

Câte nu vom împlini, împreuna? Te voi ajuta întotdeauna. Nu m-ai învățat tu sa-mi ajut tovarasul pe care îl voi alege? Te-am ales pe tine. Te cer, te vreau, îmi esti drag si îmi esti stapân. Nu mai stiu nimic, nu mai stiu nimic... Iar sunt trista. Când ne vom vedea? Am sa fiu atât de... Nu stiu, nu stiu ce sa-si scriu. Ti-am spus atâtea... Ma simt rusinata.

Dar tu trebuie sa vii, sa îmi vorbești, sa plecăm. Tu nu mai ma poti lasa singura.

Acestea ti le scriu acum, sfârșita, lacramând fara sa înțeleg pricina. Prietena, prietene, care e

Niska ta.

SFÂRSITUL PARTII A II-A

[PARTEA A III-A]

Azi, 8 aprilie, s-a sarbatorit logodna Niskai cu fiul cel mare al familiei care o tinuse prizoniera în vacanta de iarna. Acest fiu e inginer si e îndragostit de Niska.

Vestea am aflat-o de la Radu. Prietenul meu ma privea atent, încercând sa patrunda dincolo. Eu am zâmbit si i-am spus:

- Niska a avut noroc; va fi o casatorie fericita; amândoi sunt tineri, frumoși si bogati...

Seara i-am scris: "Prietenul tau îti ureaza etc. E separat ca nu i-ai împartasit direct hotarârea ta. Înca o data, felicitari si salutari. P.S. Nadajduiesc ca îmi vei face, împreuna cu logodnicul tau, o vizita. Stii ca eu ies atât de rar"...

*

De la 9 pâna la 20 aprilie, am muncit ca un nebun, disperat si neobosit. Ochii îmi lacrameaza de lecturi. Sunt palid, slabit si mâna îmi tremura.

Astazi m-am plimbat mult pe strazi, noaptea. În gradina, florile de liliac s-au trecut. Cartile s-au adunat atât de multe în rafturi, încât am început a le rânduie pe podele.

As vrea sa-mi vad prietenii. Dar ei au obosit sa vina si sa nu fie primiti.

As vrea s-o mai vad pe Niska.

*

22 aprilie. Vizita Vioricai, cu obraz proaspat, cu geanta plina de caiete si carti. Lucreaza la Academie pentru licenta. Îmi spune ca Niska si-a amânât examenele pentru toamna, ca nu mai muncește, ci ziua întreaga ramâne alaturi de logodnicul ei.

De la Bibi, stie ca Niska nu mai e trista, ci râde, glumeste si pleaca târziu de la ceaiuri dansante. Logodnicul ei e fericit ca Niska s-a schimbat.

261

Ascultam atent si luminat destainuirile Vioncâi. S-a înspaimântat de slabiciunea mea, de tremurul mâinilor, de cearcanele ochilor, de multimea caietelor scrise.

- Ai sa te surmenezi...

- Nu se surmeneaza decât cei care vor sa se odihneasca, zâmbii eu.

- Mai ai mult de lucru?

- Până în toamna. În toamna plec...

- Unde?

- Nici eu nu știu, Viorica... Nu plec, înșă, înainte de a aduna rezerve pentru cinci ani. Pentru că nu știu dacă voi mai putea citi, acolo unde mă duc...

Viorica mi-a marturisit și tristetea ei. Sfârșeste Universitatea și nici un prieten bun, și nu cunoaște ceea ce ceilalți totuși cunosc... Și se înspăimântă de viața pe care o va duce de acum. Va ajunge profesoara într-un oraș de provincie. De abia va găsi timp să mai citească o revistă, o carte la o lună. Ea, care rascolește acum Academia... Și cât ar lucra, dacă ar avea un sprijin... Câte n-a nădăduit în acești doi ani... Și anii au trecut, atât de repede, stupid de repede... Firește, are să sfârșească și ea ca oricare studentă de la Litere; soție, în cel mai bun caz, a unui profesor de liceu... Și nici nu-l cunoaște, încă. Ce frumos ar fi să îndrăgească un coleg și să ajungă amândoi profesori, aici, în oraș... Ce mult l-ar iubi... Dar mai sunt câteva luni. După licență, va pleca acolo unde o va trimite Ministerul. Trebuie să trăiască, nu e așa?...

- Viorica, te răzvrătești zadarnic...

- Nu mă răzvrătesc... Eu înțeleg că astfel trebuie să fie, înțeleg că toate visurile mele au fost visuri... Dar e așa de trist... Tu ești băiat, poți pleca, poți cunoaște tot, poți ajunge oriunde. Dar eu?... Tu știi că eu am să plâng în ziua licenței?... Pentru mine, acolo e sfârșitul... îmi sfârșesc tinerețea stupid, fără să fi cunoscut o primejdie, o durere mare sau o bucurie mare...

- Viorica, toate acestea trebuie să se întâmple, așa e firesc...

- Știu... Dar nu e trist?

- Nu. Înduri acum melancolia sfârșitului universitar, cum ai îndurat melancolia adolescenței definitiv depășite. Trece... Ai să începi o viață nouă, cu oameni noi, cu locuri noi. Te-ai înlantuit acum de anumiți tovarăși, ai dorit anumite întâmplări care nu se vor împlini. Totul se uita... Câți dintre noi mai păstrează tristetea disperată a celei dintâi idile, în adolescență? Închei o epocă, și încheierile sunt totdeauna triste. Datoria ta nu e să te lași copleșită, ci să dai valori mediocrității, să găsești sensuri tuturor faptelor care acum, în criză, ți se par stupide, ucigătoare, stinse... Lupta împotriva mediocrității biruiește numai în două împre-

jurări: sau iesind din ea printr-o nebunie a sufletului, sau transfigurând-o. Poti trăi în cea mai plină mediocritate fără a ajunge mediocru... E greu...

Viorica a plecat tot atât de tristă, iar eu scriu în caietul acesta cele ce mi-a marturisit ea și cele ce i-am răspuns.

Sunt atât de fericit să mă simt tânăr, proaspăt, cu pieptul larg și umeri tari, îndârjit în luptă cu mine, cu lumea, cu destinul... Cine ar putea să mă biruie, acum?

De ce s-au despartit Mariuca și Gaidaroff? Mariuca se plimba prin parcuri cu un student de la Politehnica. Gaidaroff e îndrăgostit de o necunoscută.. Dragostea lor a durat doi ani. De ajuns. Acum fiecare apuca pe alt drum. Mariuca asteaptă o casnicie pripită. Gaidaroff se pregătește pentru barou. Poate nădăduiește o soție cu zestre, cu nume, cu rosturi politice.

De Bibi am auzit vestii triste. Andrei aproape a zapăcit-o. Și Bibi îl iubeste, îl iubeste. Totuși îi cunosc dragostea, și totuși cunosc prudenta lui Andrei. Mi-au ajuns zvonuri că Bibi a făcut nebunii că să-l retina, a încercat ultimul mijloc... Nu știu și nu cred.

Cum n-a înțeles, atâția ani, că nu o iubeste?

*

Schimbarea lui Radu mă înspăimântă. E torturat de un gând absurd: să se calugărească. Dar e, încă, atât de păcătos... Eu l-am îndemnat să plece singur, să ratarească, să uite îndemnul la claustrarea oficială.

îi înțeleg gândul, dar ma înspaimânta urmarile. Misticismul lui Radu, atât de întunecat, fara disciplina... Va pacatui în manastire si mai mult. Iar linistea nu si-o va gasi.

Eu l-am sfatuit sa-si treaca ultimele doua clase de liceu, parasite acum cinci ani, si-apoi sa se hotarasca. Sa mai astepte, sa mai mediteze. Ascet si singuratic poate ramâne si în mijlocul celorlalti. Ascetismul oficial si poruncit e plin de ispite. Nu linisteste, nu însenineaza. Calugaria tânarului nu e o alinare, ci tortura.

*

Si tot n-am vazut-o pe Niska. Eu nu pot sa ma duc la Ea. îi astept la mine, sus, în mansarda.

*

Azi, aproape de înserat, pe bulevard, am întâlnit pe Nonora. Uitase obraznicia mea, scrisoarea fara raspuns si nepasarea cu care lasam sa treaca lunile fara s-o vad.

Nonora a fost astazi mai frumoasa, mai calda, mai patimasa. Mi-a marturisit ca e îndragostita de un tânar actor, cu care se va casatori. Mi-a aratat fotografia lui, cu o dedicatie stupida si dragalasa. I-a sarutat fotografia pe strada.

262

263

Ce-am simtit eu atunci, mai puternic decât vointa mea, mai puternic decât respectul pentru dragostea Nonorei? I-am soptit, tremurând.

- Nonora, hai la mine!...

- Acum nu se mai poate. Sunt logodita...

- Nonora, în toamna plec, si, dupa ce plec eu, casa se darâma. E prea veche...

Nu vrei sa vezi, pentru cea din urma oara, mansarda?... Acum doi ani o îndragisesi... Nu ai amintiri în odaita mea?...

- Ai sa fii cuminte?

- Ca un prieten. * "•

Mi-a zâmbit, mi-a luat bratul - si am plecat.

Eu îi simteam trupul încordat, iar sufletul vast, vast...

- A început sa fie cald în mansarda ta...

- Scoate-ti bereta, scoate-ti tot ce vrei...

- Ai început sa vorbești ciudat.

- Nu, voiam sa te sarut comod.

- Nu se poate.

I-am strivit buzele si i-am frânt mijlocul. Nu si-a putut sfârși fraza cu împotriviri.

- Nonora, e inutil sa te prefaci pudica... Aminteste-ti. • - Nu se poate!... Acum sunt logodita.

- Cu atât mai rau pentru logodnicul tau... îmi placi si mie.

- Nu te mai recunosc... Lasa-ma!

Bratele mele erau prea tari. Copcile de pe umeri se deschisera singure. I-am zarit sânii, bruni si speriați.

- Nonora, altadata ma lasai sa-ti sarut sânii...

- Acum ai sa vrei mai mult... nu se poate!...

De unde îmi ghicea Nonora gândurile? Ma enervau împotrivirile ei de fecioara perversa. Stiam ca o puteam stapâni prefacându-ma inocent, desfatând-o si apoi luând-o ca un fur, fara aparare. Am ales cealalta cale. Am cerut-o, sincer si direct. A început sa râda. O ghiceam tulburata, de primavara, de simturi, de purtarea mea, de ineditul faptului pe care-l înțelegea din ochii mei.

Trupul i l-am frânt. Bratele i le-am înlantuit de bratul meu. Am despicat

genunchii si i-am stapânit coapsele. Faptul s-a petrecut înainte ca Nonora sa

judece, înainte ca eu sa sovai.

Ne-am desfatat trupurile.

- De ce ai facut asta, de ce ai facut asta?...

în patul meu, între carti, logodnica celuilalt plângea.

Priveam pe ferestruica. Si simteam tulburarea nestinsa, si iar doream trupul fetei cu mireasma florii de liliac.

*

Din scrisoarea catre Petre.

"...Tu nu ai biruit, ci ai fugit din lupta. Am recitat cele ce mi-ai marturisit la începutul primaverii. Laudai logodnica pe care acum o socotesti obstacol în viata ta de cuceriri sociale. Ai facut acel pas pentru care trebuie sa te chinuie muștrari; ai fagaduit, si te-ai logodit. Apoi, într-o zi de reculegere, cu examenele trecute, ai înțeles greseala si ai fugit. Fuga ta nu e o dovada de vointa, ci un fapt las. Ai fugit dupa ce îți dadusesi cuvântul de cinste ca vei ramâne prins. Pentru mine, acest cuvânt exista.

Acum, din acel oras departat si imens, îmi scrii ca nebunia te-a mântuit. Te-a mântuit mediocru si umilitor. Pentru mine esti înca un învins.

Nu mi-au placut cuvintele de osândă împotriva logodnicei. Ea nu e vinovata. Ai fost atât de slab, încât ai urât fapta care ti-a dovedit, efectiv, slabiciunea. De ce s-o urasti si de ce sa fugi? Trebuia sa ramâi aici, sa rupi logodna, prefacându-te îndragostit de alta sau prefacându-ti vicii care s-o înspaimânte. Aceasta era barbatesc, nu fuga. Acolo, în orasul cu ispite, ai s-o uiti. E umilitor; va fi o uitare organica, a sufletului nascut din trup, nu a adevaratului suflet. Si-mi scrii ca te simti puternic, mare, însetat si ma îndemni sa fac si eu tot asa, daca ma vor surprinde împrejurari asemanatoare. Cu o singura deosebire: eu voi pleca dupa ce voi învinge. Plecarea mea nu va fi fuga, ci faptul celui care vrea sa-si vindece ranile în singuratate.

De altfel, eu nu am nevoie nici de plecare, nici de fuga. Viata si vointa mea îmi sunt ajutor neînvincis. Simt vara în mine si în arbori. Seva fierbinte îmi aduna puteri neînchipuite. Nu ma întristeaza nimic: nici risipirea cercului, nici logodna Niskai, nici plecarea mea pentru atâția ani, nici darâmarea casei în care am copilarit, a mansardei cu amintirile adolescentei, cu atâtea amintiri. Nu ma întristeaza, pentru ca sufletul meu e atât de vast, încât cuprinde într-însul dureri, bucurii, înfrângerii, nostalgii, doruri, fara sa se sfarme si fara sa se tânguie.

Înjurâi meu, toti sunt tristi de vara si de despartiri. De ce sa fiu trist? Eu stiu ca toate acestea trebuie sa se întâmple. Nu exista decât doua vointe: cea cosmica si cea eroica. Amândoua sunt tragice. Lumea trebuie sa se plece si sa-si primeasca ursita fara sa murmure. Eu ma simt de acum definitiv deasupra celorlalti. Înapoi nu ma mai pot întoarce, pentru ca sufletul e transfigurat. Nu stiu daca îmi înțelegi seninatatea, încrederea în pasii mei de-a lungul tarilor si anilor, sensul eroic pe care l-am deslusit dupa trei ani de încercari si atâtea luni de chinuri. Clausturarea mea nu a fost o fuga, ci o meditatie, o reorganizare a mijloacelor de lupta. Tu nu poti înțelege pretuirea biruintei, pentru ca nu stii cine mi-a fost dusman.

Am toate motivele sa fiu trist, si sunt totusi exaltat. Nu o exaltare provizorie si trucata. Acestea au trecut, o data cu cele din urma reminis-

264

265

cente ale adolescentei. Exaltarea izvoraste din îndurarile mele, din ultimele experiente, din sensul pe care îl dau eu lumii. Lumea vasta, nesfârșita; sufletul meu e vast; nazuintele sunt nesfârșite si împlinirile vor trebui sa fie nesfârșite.

Aceasta o spun eu. Eu, care am îndurat magia cuvântului Țtrebuieț.
Soarele exista; atât timp cât îl simt aproape de ce sa ma întristez, de ce sa ma tulbur, de ce sa plâng? Nu mai am doruri, pentru ca dorul se preface în realizare. Voi pleca. Nimic nu trebuie sa ma tina de vechile tinuturi, de vechii oameni. În fiecare ceas, altii. Tot mai departe, tot mai sus. Eu pot sa gândesc acestea, pentru ca eu le voiesc îndeplinite. Nu plec si nu ratacesc ca sa uit. Nu voi uita nimic. Cu cât mai mult se vor aduna amintirile, cu atât voi fi mai fericit. Nu fericit în sensul comun. Ci fericit, adica eu însumi.

...Sfârsesc aceasta scrisoare prea lunga amintindu-ti de fapta ta lasa, bicisnica si mediocra. Nu ai dreptul sa ma îndemni spre pilda, pe mine, care am pasit mult mai sus, fara oa nimeni sa stie sa înțeleaga..."

*

Prietenul meu îmi scrie.

"...Trecând prin Lausanne, am vizitat în sanatoriul universitar pe studentul tuberculos cu care am discutat acum doua veri, la schit. E foarte rau bolnav, dar e senin. Studiaza matematica fara sa stie medicii, mental. M-a întrebat de tine, m-a întrebat daca ti-ai gasit credinta sau starui în prezumtiosul tau eroism. Nu am stiut ce sa-i raspund. I-am spus ca ma rog lui Dumnezeu ca sa-si pogoare harul asupra-ti si sa te mântuie de nelinisti.

Am întârziat mult de vorba. El mi-a spus ca se afla pe urmele unei descoperiri ce întrece tot ce s-a împlinit pâna acum în lume. Mi-e teama de prietenul nostru.

Nu stiu nimic de la tine. Nu ne-am vazut si nu ne-am scris atâta timp... De ce ne-am uitat noi, oare? Nu-ti sunt, înca, cel mai bun prieten?

Eu am început sa ma vindec de dragostea încheiata atât de amar. Nu-ti pot scrie aici si nu pot spune nimanui cât am suferit. Am plâns, m-am rugat de ea, m-am târât la picioarele ei... Eram aproape de nebunie, de sinucidere. Ma rugam lui Dumnezeu zi si noapte. Studiul nu m-a alinat, ci numai credinta. Înțelegând ca nimic nu se mai poate întoarce, am vrut sa uit. Si n-am putut uita decât acum, dupa un an, dupa rataciri în care mi-am cheltuit tot ce aveam. Ma voi întoarce sarac, crestin si dornic de munca. Sunt mai adâncit. Tot ce staruia adolescent în ochi, pe frunte, pe buze a pierit. Simt ca sunt mai amar, mai trist si simt ca voi ramâne vesnic asa. Am fost înfrânt, am fost calcat în picioare, istovit. Acum, ma înalt iar.

Tu ce mai lucrezi, ce mai planuiesti? Mi-au ajuns zvonuri despre o munca înspaimântatoare, începuta în toamna si sfârșita de abia acum. Astept roadele. Esti fericit ca poti lucra în tihna, linistit, netulburat de ispita dragostei. Prietenul meu, asculta-ma: nu iubi. Vei suferi mult, vei îndura umiliri si înfrângerii inutile. Cauta linistea, pazeste-ti-o. E singurul lucru care pretuieste în viata..."

*

Astazi, 21 august, am privit soarele pogorând înapoia câmpurilor dobrogene. Sufletul mi-a fost strabatut de acelasi orgasm al poftelor vaste. În fiecare dimineata si în fiecare amurg, eu privesc soarele. Acesta îmi aprinde în vine jarul fara care nu pot vietui. Laud soarele în fiecare dimineata si îl tângui în fiecare seara. Traiul meu e simplu si aspru. Locuiesc aceeasi odaita, la aceeasi gazda de acum doi ani. Dar nu mai scriu povestiri într-un caiet cu pagini albe. Si în satul rasfirat pe coasta nu mai întâlnesc pe Niska, pe Andrei, pe Bibi, pe Paul. Întrânesc alti oameni si le zâmbesc. N-am fost un singur ceas trist. Ratacesc pe câmpuri, sorb vazduh sarat, îmi odihnesc ochii în mare. Gândurile mele sunt acum greu de pogorât în scris. Sufletul meu e tot atât de cald si pastreaza tot atât de neatinsa pretuirea Niskai.

Niska îsi petrece vacantele la munte, lângă logodnicul ei. Ma gândesc la rastimpuri la ea, la vechii membri ai cercului, despre care aflu putine vesti. Nu

sunt trist ca toate acestea au trecut. Cele ce vad înaintea mea, drumurile care ma îmbie, raspântiile cu vânturi, cerurile cu ispite, întuneriturile cu primejdii nu-mi îngaduiesc timp sa ma întristez. Sunt atâtea de cucerit, de aflat, de gustat... Sunt pamânturi care ma cheama, sunt insule care ma asteapta, sunt carti care ma doresc, si atâtea topuri de hârtie alba, rece, ispititoare, care ma atâta. Altadata, ma întristam la fiecare amintire, la gândul unei despartiri, al unei livezi înflorite, al unei seri de toamna. Acum, amintirile ma îndârjesc pâna la turgescenta. Eu sunt, si ele au trecut. Gândul acesta ma înfrigureaza de desfatari. Eu am ramas; cum de-as putea fi trist pentru ca am înfrânt moartea, am îndurat ani, si am ramas.

Gândul de a ma crea, de a ma lumina pe mine fara a face din viata, creierul si sufletul meu o capodopera, îl împlinesc. Toate fagaduielile le împlinesc. Munca, veghile, ratacirile pe câmpuri, pe tarm ma desfata. Soarele, lumina, florile cu tulpini scamoase le-am îndragit. Nu mai ma simt singur. Ceea ce era altadata obscur si tainuit în suflet, acum stapâneste. Nu ma mai pot simti singur: pentru ca sufletul limpezit în singuratate a ramas acum singurul meu suflet, si vietuind cu el nu ma mai tulbura dorurile si nelinistile celui alt suflet, înlantuit de lume.

266

267

Acest caiet, început într-o zi de vara chinuita, se va încheia cât de curând. Sovai sa-mi încredintez gândurile de acum unor pagini vecine cu paginile scrise în alta vreme.

Caietul se va sfârsi firesc, fara strigate, fara entuziasm, fara tânguiri. Calm si retinut, asa cum îmi va fi drumul. îl voi rasfoi, câteodata, serile. Si ma vor întari oglinda slabiciunilor si tulburarilor care au fost înfrânte pentru ca trebuiau depasite.

*

Octombrie. Toamna e senina si calda. Sfârșesc examenele, cu sufletul împrorat de toamna, zvârcolit de chemarile tarilor care îmi sunt streine. îmi pregatesc plecarea.

Am întâlnit pe Niska. A sovait, câteva clipe, apoi mi-a scuturat mâna. Nu ne-am întrebat. Eu o priveam: era schimbata, frumoasa, cu bucle negre deasupra fruntii palide. Am vorbit despre examene. Aflând ca plec, mi-a cerut sa mergem împreuna la manastirea unde ne-am cunoscut. Poate ziua aceea va fi ultima zi a prieteniei noastre.

- Merg, Niska, desi drumul la manastire nu va fi sfârșitul prieteniei. Astfel vreau eu, si am dreptul sa aleg, aici...

Mi-a zâmbit. Era atât de tulburata de întâlnire, de cuvintele pe care i le spuseseam, de privirile mele arzatoare si stapânite, încât si-a scos inelul de logodnica si l-a ascuns. Am zâmbit si eu.

*

Toate diminetile au fost frumoase. A fost senin, si trist, si cerul înalt, si câmpurile aspre, în dimineata întâlnirii noastre. Eu eram hotarât s-o ajut pe Niska, sa-i amintesc si s-o conving ca i-am ramas, înca, cel mai bun prieten. În gara, am întâlnit-o cu aceiasi ochi viorii, cu ovalul fetei mai trist, cu buzele mai palide.

- Buna dimineata, Niska!...

Am început sa-i vorbesc, sa râd, sa glumesc. I-am spus câte fapte noi ne asteapta pe drumurile noastre. Al meu e, poate, un drum de culmi; dar si drumul ei merita sa fie batut sincer, voios, culegând desfatari. Ea era tot mai trista, si îmi zâmbea numai, alaturi de mine, privind, pe fereastra vagonului, câmpurile în toamna.

Am ajuns, i-am luat bratul, si am pornit pe cararea ce înconjoara lacul.

Amintirile se împrăștiu, dureroase. Padurea era acum sângerată, cu aleile pustiite, cu frunze multe luate de vânt. Drumul mă împănă, mă înspăimântă. Mă înălțasem atât, în trei ani...

- Când pleci?

- În câteva zile, Niska.

- Ai să uiti, nu?

Cum i-ai fi putut spune că nu voi uita, niciodată?

- E stupid... nunta mea e la sfârșitul lunii... iar n-ai să fii... Am mângâiat-o pe par, zâmbind.

- Știi care va fi darul meu? Un caiet alb, legat în piele, și sus, pe prima pagină, o dată...

- Vreau să-ți însemnă viața. Când mă vei întoarce și te vei găsi schimbată, înfrântă de mediu, de mediocritate... am să încerc să află toate împrejurările prin care sufletul din mine a pierit... Știi, Niska, mă pasionează agonia mea și a fapturilor mele... E tragic; și reconfortant pentru mine...

- De ce îmi spui toate acestea?...

A început să plângă, și bratul ei tremura, și ochii se adânceau sub lacrimi. O priveam, îmi ascultam sufletul răzvrătit. Ochii se înfigeau în zări, în cerul cu flăcări reci.

- Eu credeam că ai să mă mângâi, ai să mă ajuti...

- Niska, prevestindu-ți fericirea în mediocritate, eu te mângâi. Te stânjeneste cuvântul, știi. Spune-i atunci cum vrei: casnicie, fericire comodă, în oraș de provincie, cu sot cinstit, cu copii frumoși... Alege tu cuvântul... Eu vreau să-ți spun că vei începe o viață nouă, care nu e cea pe care am ales-o amândoi, în anii prieteniei noastre, dar care te va face fericită, pentru că te va abrutiza spiritualiceste...

- De ce îmi vorbești, de ce îmi spui toate acestea?... Nu știi că atât cât există tu, nu pot fi fericită?...

- Ai să uiti Niska, departe de mine ai să uiti; cum ai uitat când te-ai logodit...

Am lăsat-o să plângă. În pădure se isca vânt de ramuri. Zăream nori albi adunându-se. Niska tremura tot mai dureros. Aș fi voit să-o mângâi, să-i spun că mi-e dragă... Dar sufletul era de acum senin. Și cu cât se tulbura pădurea, cu atât sufletul se însenina.

- Știi ce vreau?... Să cautăm trunchiul de lângă lac unde mi-ai ghicit în palma...

- Să apropie furtuna, Niska...

- Vreau să-mi amintesc... Atunci era primăvara, era atât de frumos, eram atât de naivi... Eram în anul întâi...

- Și acum, ești licențiată. Și e toamna. Și se apropie ploaie, cu vânt rece...

Mergem spre gară, Niska...

- Nu, nu... vreau să revăd și mănăstirea și biserica...

- Niska, se întuneca.

- Ce ne pasă nouă? Nu mi-e teama de ploaie, nu mi-e teama de pădure... Vreau să mă vad o dată...

f 268

269

- Și eu vreau să ne înapoiem. Tu trăiești din amintiri, dar eu traiesc din viață. Ce-mi pasă de amintiri? Ce-mi pasă de acea primăvară nostalgică? Își au locul lor în suflet, dar nu vreau să le împrăștiu, acum când se vesteste ploaie... De ce să mă întorc înapoi cu trei ani când viața mă așteaptă, vastă și ispititoare, înainte?... Mergem spre gară, Niska!

Nu s-a mai împotrivit. Lacrima, și lacrimile îi alunecau pe obraji, ca din ochii unei icoane.

Padurea fosnea, se risipea și se aduna în vârtejuri de frunze. Cerul se

întunecase. Am iesit la câmp. Câmpul era întunecat, cu iarba pustiita de soare si bruma. Drumul catre gara era de pe acum înnegurat de ploaie.

Ploua, ploua. Ne ajungeau miresme de câmpuri rodite cu samânta norilor. Si vântul iscat din munti chinuia padurea. Gemetele se fugureau deasupra brazdelor.

Paseam amândoi, cu fruntile plecate în ploaie. Niska plângea, blând. Eu îmi simteam sângele razvratit de frig, muschii înserpuiti pe oase, umerii încordati. Eram puternic, eram puternic, alaturi de lacramile Niskai...

În gara, am asteptat tacuti cel dintâi tren catre oras. Priveam cum ploua. De-a lungul copacilor loviti de picuri, eu zaream tari cu lumina, tari cu zapezi, cu orase... îmi gândeam drumul meu, patimas de tot ce voi afla, de tot ce voi stapâni în anii tineri, pe care abia îi începusem... Niska își alinta la rastimpuri pleoapele cu batista alba si mica.

S-a apropiat trenul.

- Noi ne vedem astazi pentru cea din urma oara.

- Da, Niska.

- Si ne despartim de acum...

- Pentru cinci, zece ani... Pe urma, iarasi ne întâlnim... -Da...

- Vine trenul, Niska...

- Trebuie sa plecăm, nu?...

Fireste, trebuie sa plecăm. Eram numai noi doi în sala de asteptare. Niska, ridicându-se, mi-a aratat cu degetul obrazul, si a zâmbit. Am sarutat-o pe gura, lung si dureros ca un geamat.

Ne-am urcat în vagon tristi, tulburati. Nu ne-am vorbit pâna la gara. În trasura, i-am strâns iarasi mâna.

- La revedere, Niska!...

Orasul se înseninase, proaspat dupa ploaie. Am plecat, singur, pe strazile reci. Universitatea e iarasi înviorata în valul de studenti tineri, de studente timide. Coridoarele se lumineaza de ochi, de zâmbete, de obraji. Salile sunt tulburate de neastâmparul celor din anul I. În bancile din fund se asaza aceiasi studenti glumeti, în bancile din fata aceleasi studente cu mâinile albe.

Profesorul de logica stârneste aceleasi nelinisti. Totul e viu, e proaspat, e nou. Nu cunosc pe nimeni. Ai mei s-au risipit. Banuiesc în perechile stânjenite de ochii celorlalti legaturi pe care anii le vor strânge si apoi anii le vor desface.

*

Ultima zi si ultima noapte.

Eu plec, iar mansarda mea se va narui. În locul casei batrâne, alta casa - înalta si cenusie - se va înalta. Intorcându-ma, nu-mi voi mai recunoaste strada, copilăria, adolescenta.

Povara amintirilor piere, o data cu mansarda. Ma simt usurat, liber, zvelt, patimas si odihnit. De ce sa-mi amintesc, la orice pas în odaita scunda, trecutul?...

Cartile au fost coborâte în lazi. O parte ma va întovarasi dincolo de tara, o parte ma vor astepta în podul bunicii. Rafturile sunt acum goale. Mansarda mea pare ciudata, ranita, ciuntita. Cadrele au fost coborâte, globul de la lampa ridicat. Hârțiile din sertare, adunate si scrise vreme de zece ani, Jurnalul din liceu, caietele cu povestiri si gânduri, înghesuite într-o lada. Mi-am ales numai câteva plicuri, câteva hârții.

Seara, a venit Radu si s-a întristat, în timp ce eu rascoleam sertarele si rânduiam cartile în lada. Se întrista amintindu-si cum m-a cunoscut în gimnaziu. Cum ne-am împrietenit, si noptile de adolescenta, si lectura timida a celor dintâi pagini scrise, si adunarile prietenilor... Marcu si Petre la Paris. Un

prieten la Geneva, alrulla Torino... Ceilalti, risipiti prin oras, printre oameni straini noua... Se întrista amintindu-si si de Nonora, de Ajunul cu bucurii, de colinde, de Bibi, de Viorica...

- Esti copil, Radule... Se darâma doar zidurile.

Rasfoiam hârtii multe, ca sa nu-mi vada ochii. Lacramile lui erau mai puternice decât vointa-mi încruntata. Trebuia sa ma grabesc. În zori, ma desteptam. Radu lacrama, fumând. Lumina îngheta între rafturile goale, deasupra patului fara iconita.

Am tresarit o singura data; când am gasit cutia cu amintiri uitate. Am zâmbit citind însemnarile pe plicul de vizita: "La ce te gândesti? La cel care trebuie sa moara..." Am zâmbit deschizând plicul cu data din aprilie si scrum de tigara. Se mai afla în cutie pasaportul meu pentru Italia, si între filele pasaportului, la rubrica: "Lespersonnes qui accompagnement le porteur passeport", o fâsie de matase si o fotografie de a Niskai, cu dedicatia: "Devinez, devinez toujours"... Am pus cutia în lada, alaturi de fotografiile din copilarie, din liceu, din Universitate.

- Radule, încearca sa fii tu aici în ziua când se va darâma casa...

270

271

El a plâns, eu l-am îmbratisat. Trecuse miezul noptii. Ma simteam ostenit si strain.

- Radule, în zori, ma destept... Sa ne despartim...

Ne-am sarutat, pe amândoi obrazii. Eu i-am daruit cea mai frumoasa carte pe care am gasit-o în lada mea deschisa. El tot ce a avut asupra-i: un pieptene si un carnet.

L-am întovarasi în curtea cu trandafiri îngropati, cu tufe de liliac. Se facuse frig, frig. Felinarele pâlpâiau la colturi de strada.

- Sa te gasesc sanatos, Radule...

Acum, scriu aceasta ultima pagina. Caietul îl voi purta cu mine, ratacind.

Nu sunt trist, nu plâng. Ci ma simt numai obosit, obosit, de lupta care a durat prea mult si prea crâncen.

Trenul meu despica dealuri si câmpuri brazdate. M-am închinat soarelui care s-a înaltat în cerul rece. Toamna e senina si înalbastreste padurile.

Revarsari de viata ma înabusa. As vrea ca trenul sa alerge, sa cutreiere, sa ma coboare în gari necunoscute. Poftesc orasul strain ca pe un fruct zemos.

Poftesc anii care îi voi petrece într-însul ca pe un trup. Viata ma cheama, vasta si diversa, înspaimântatoare în ispite, cu geana vânata. Drumul ma îmbata. Nu las în urma mea nimic; nici amintiri, nici lacrimi, nici tristete. Totul e înainte, în orasul strein, în lumea noua care ma asteapta. Toate gândurile, toate dorurile se încordeaza catre anii dinaintea mea, la cele ce va trebui sa împlinesc, la cele ce va trebui sa cunosc si sa îndur.

Nu ma înspaimânta nimic. Viata ma atâta ca o primavara perversa. Nu voi lasa sa-mi scape nimic din cele ce mi-a fagaduit. În fiecare dimineata, voi renaste. În fiecare noapte, ma voi darui...

Cerul e acum însângerat si calm. Soarele se pogoara, alaturi de o padure si un râu. Ascult cum alearga trenul însetat de vazduh. Câmpul cu roada însamântata ma tulbura. Ochii nu mi-i pot dezlipi de zarea catre care alearga trenul, neodihnit.

Sufletul meu e aspru, vast si senin. Înapoia mea, îi banuiesc pe ceilalti. Înainte, simt fluturari de meniri.

SFÂRSIT

Clinceni, 1928

11-19 februarie

2-8 martie

ADDENDA

272

JURNALUL UNUI OM SUCIT

Eliade Gh. Mircea ci. V reala 1921-1922

Citind aceste pagini, astazi

12 noiembrie 1923,

mi-am dat seama cât se poate

schimba un adolescent în

rastimp de doi ani si am râs

de "suferintele" mele.

Starui în nadejdea romanului

"omului sucit", dar dupa alte

conceptii. Copilarile acestea sunt

bune de descretit fruntea la

necazuri si ca un vesnic imbold

spre perfectiune.

Poate în toamna anului 1925

voi zâmbi de cele scrise acum; cât

despre mine, ma rog Domnului

sa fie astfel.

27 octombrie 1921

Toate jurnalele de zi încep de la zi-ntâi a lunii. Eu l-am început astazi, caci astazi începe greul scoalei, când convoiul suferintelor si umilintelor a început a se abate pe capul meu, rotund si tuns ca-n palma, pe capul meu de elev în clasa a cincea.

Scoala s-a început de doua saptamâni si pare ca luase un aspect cu totul diferit de cel de anul trecut. Cel putin asa credeam eu. Dar azi, azi vazui ca ma-nselasem; au început a curge notele, si rele, si bune, cele mai multe rele, bineînteles, iar cuvintele "lenes" si "mediocru", aceste epitete ce nu pot sa le sufar, au început a se gramadi asupra persoanei mele.

Prima umilinta am simtit-o astazi dupa ce obtinusem "slab" la matematica, în dosul meu auzii:

- Da! un nebun ce se tine de prostii si filozofie!

- Ce filozofie, "monser"! Curata nebulie!

- S-apoi e si "lenes".

Lenes; ghicii ca se vorbeste de mine.

Da, desigur, eu sunt singurul elev în clasa care nu învat, cu toate ca profesorii ma cred inteligent. Lenes! Eu sunt, caci de câte ori sunt ascultat, întotdeauna ma-ncurc si se vede cât de colo ca n-am pus mâna pe carte!

Lenes! Da, lenes, si cu toate acestea nici o mustrare de cuget, nici o tendinta spre îndreptare?! Ce Dumnezeu!? Parca n-as fi om.

Si Fabre îsi primise odata, în copilarie, renumele de "lenes", dar se puse pe munca si îi întrecu pe toti.

Dar eu?! Fara amorul-propriu al naturalistului, fara pic de remuscare în fata raului, îmi pun mâinile în urechi si trec mai departe.

Lenes, lenes! iar eu nu raspund; ce las!

28 octombrie 1921

Toata ziua am fost suparat. Cauza n-o stiu nici eu, dar efectele le simt si le îndur.

Întors acasa, m-apucau de studiul meu favorit, zoologia, studiu de pe urma caruia îmi atrageam atâta înjosire în fata camarazilor.

În odaita mea plina de unelte proprii, borcane si eprubete, rafturi de carti,

micul meu muzeu, uit toate amaraciunile si peste putin sunt cel mai fericit om. În lumea celor care nu graiesc, în lumea instinctului si a inteligentei, în lumea muta în aparenta, care-ti ofera fara rautate tot ce are ea mai frumos si mai sfânt, în lumea aceasta îmi petrec eu cele mai frumoase clipe ale copilariei! Uitând ca mâine am scoala, ca sunt condamnat sa stau cinci ore într-o clasa care n-are nimic care sa o faca placuta, uitând ca mâine poate m-asculta, poate ma... cearta, eu ma încapatânez si stau neclintit în fata micului acvariu, improvizat dintr-un borcan de muraturi, unde se zbate o întreaga familie de tritoni.

Mâine, la scoala, voi auzi din nou în dosul meu muștrari batjocoritoare la adresa "nebunului" care-si "pierde vremea" cu gănganiile si nu stie nimic la scoala, iar la urma, ultima injectie cu fierul înrosit, ultima picatura de otrava: lenes. Lenes, lenes! Simt ca lacrimi îmi împainje-

274

275

nesc ochii, ma dau la o parte. Grupul trece fara a ma baga în seama, crimile navalesc... fug. Lenes!...

1 noiembrie 1921

Prima bucurie! O nota buna la fizica. Fara a fi citit ceva, ca-ntotdeauna, ajutorat numai de fondul de cunostinte din anii trecuti, am luat nota noua. Si-aici mi-au venit lacrimi, dar nici de bucurie, nici de suparare... de mândrie. Simtii pentru un moment placerea veninoasa a acestui viciu, dar repede am parasit-o când reluai ultimul capitol din La philosophie posi-tive de A. Comte si când vazui ca un simplu semn într-un catalog oficial e ca si un numulit pe lângă un mamut fata de scopul vietii mele.

Citii pâna seara "philosophie" si de abia atunci mi-adusei aminte ca mâine nu-i sarbatoare, ca se poate foarte bine sa-mi schimb dispozitia generala printr-un simplu "insuficient" si de aceea cautai cât mai curând sa ascund volumul, ca sa nu fiu tentat de titlu-i sugestiv sa întrerup tema începuta. Aveam de facut o comparatie la româna; fara pregatire, începui de-a dreptul pe caiet, de remarcat asemanarea în ce priveste elementul... dramatic... Trecu un ceas si, în sfârșit, ma sculai, ca s-o termin.

Cu tocul rezemat de buza calimarii, cu cotul presând gresit un pachet de foi din cartea de româna si cu capul aplecat peste scrisul proaspat, adormisem... cu lampa aprinsa. Si când ma sculai, primul cuvânt îl auzii de la tata: este cam "lenes".

Iar lenes? Pâna când?

Si, surescitat peste masura, ma pravalii pe scara si ajunsei fara întrerupere, drept în fata baii... ca sa fac un dus!

malul lacului Herastrau, tinta cercetarilor mele. Pâna la încetineala ploii ma refugiai lângă podulet, cu care ocazie observai cu vadita parere de rau moartea tuturor insectelor capturate. Le pusesem într-un flacon cu sulfura de carbon, în care le tineam anume pentru anatomie! Certându-mi distractia pagubitoare, desertai flaconul, fara a fi mângâiat de nadejdea ca l-as fi putut umple la loc. Dar... ce s-a facut, s-a facut.

Vazând ca ploaia nu înceteaza, am iesit din ascunzatoarea mea si, încalzit de entuziasmul meu pentru stiinta, ma dezbracai de pardesiu, scosei la iveala din îniunecoasele-i buzunare patru borcane de mustar, doua de miere si o duzina de eprubete si începui explorarea locului. Amanuntele acestei nepotrivite activitati stiintifice au fost destul de dureroase: e destul sa amintesc ca am facut de doua ori cunostinta cu raceala apei la picioare si ca am avut nenorocul sa vad inundate de broaste toate hainele mele udate de ploaia ce nu înceta. Rezultatul a fost umplerea a doua borcane cu crustacei, insecte si larve

acvatice pe care urma sa le transport la locuinta-mi din mansarda caselor din strada Melodiei nr. 1.

Fu destul de trist ca vatmanul de la tramvai nu ma primi în vehiculul automat ce conducea, dat fiind ca argument principal cantitatea neobisnuita de loess galben ce transportam în pardesiu, precum si aspectul himeric a doua broaste moi, ce se zbateau între peretii unui borcan de sticla.

Nu ma descurajai si mersei mai departe pe bulevard oferind o priveliste rara trecatorilor amatori de asemenea lucruri. Când ajunsei acasa, mama încuie usa si ma vazui silit sa ma curat în mijlocul curtii, ne-scapând bineînțeleas din vedere recolta mea stiintifica.

Bucuros, în sfârșit, ca scapai de toate formalitatile ce le întâmpinam din partea mamei si a servitoarei si putui sa patrund în odaia-mi calduta, studiai pâna la unsprezece, când tata veni si-mi stinse lampa.

Sâmbata, 3 noiembrie

Indispozitia de zilele trecute mi-a trecut, si astazi, cel mai înfocat optimist, am pornit-o la excursie.

Da, la excursie, cu toate ca bruma ce cade dimineata e destul de groasa si cu toate ca la patru se-ntuneca de trebuie sa aprind lampa.

Îmbracat foarte rudimentar, cu ghetele lui unchiu-meu în picioare, ma visam în vacanta, când fara teama de mutra profesorului de franceza si fara frica de spinarea rautacioasa a radicalilor herborizam multumit, ca chinezul dupa ce si-a mâncat orezul, în meleagurile dimprejurul Brasovului. Dar o bura de ploaie repede ma aduse la realitate. Eram pe

Duminica, 4 noiembrie

Astazi m-am sculat la noua, contrar obiceiului meu de a ma destepta o data cu gainile.

Toata noaptea ma visai... în Tunis, scapat de scoala si elevul unui însemnat naturalist englez, care venise sa faca studii.

Dimineata, când m-am sculat, fui foarte deziluzionat, când în loc de trandafiriul cer al Tunisului, sub care-mi rasfatasem spiritul noaptea întreaga, ma vazui înconjurat de o bolta plumburie, morocanoasa si ploioasa, care numai la poezie nu te predispucea.

276

277

Mi-adusei aminte de axioma lui Alecsandri: "Românul e nascut poet", si niciodata imaginea zâmbitoare a poetului nu-mi aparui mai clar în minte ca în acel moment.

Vazând ca nu vine nici un sol care sa afirme cele visate de mine, ma vazui silit sa ma-mbrac, mai ales ca odaia se cam racise.

Toata ziua am fost ocupat cu cercetatul animalelor din ziua precedenta si, vesel ca-mi clasificasem cea mai mare parte, prelungii sedinta pâna la opt.

Ora unsprezece si un sfert; aud pasi pe scara. Desigur ca e tata care vine sa-mi stinga lampa.

Sunt cinci ore de când citesc ca un disperat Souvenirs entomologiques si de când admir si preamaresc în gând pe nemuritorul Fabre.

Dar... trebuie sa ma culc, caci mâine avem engleza si nu prea stiu, cu toate ca e singura materie la care învat cel mai mult.

Mâine! ma-nfior când aud cuvântul acesta aducaior de voie buna sau tristete.

Mâine!? Ce-o fi mâine? Ah, timpul!...

7 noiembrie

Azi a plouat toata ziua. Tristetatea naturii s-a transmis si asupra mea, caci toata ziua astazi am fost trist.

Începui seria a doua a Souvenir-xsnlor si, entuziasmat din ce în ce mai mult de

"Virgil al insectelor", nu ma ridicam de la masa decât seara, când ma chema la masa. N-am putut mânca mai nimic. Aveam întotdeauna pe naturalist în fata ochilor, înconjurat de o aureola formata din insecte si îi pizmuiam fericirea ce-a simtit-o.

Dupa-masa trecui sa cânt ceva la pian. încercai câteva mazurci, cu potpouri, dar sunetele erau false, nu puteam transmite degetelor cele ce simteam. Am luat atunci Marsul funebru de Chopin si i-am cântat introducerea, pâna ce chiriasul nostru a iesit si m-a rugat din inima sa întrerup aria, ceea ce am si facut repede.

Iata-ma din nou sus. Cu coatele pe masa, la caldura dezmortitoare ce începe sa se raspândeasca, recitesc pentru a nu stiu câta oara L \harmas din Souvenires. ...O casa draguta cu doua caturi si într-un stil modern, înconjurata de o întreaga armata de copaci, tufe. si arini. În dreapta o alee de liliac, în fata o gradina cu verbine si petunii, iar în fund, desisul fara umbra al "harmasului". Pe drumul spre Campestra...

În gradina, un omulet fara barba, cu ochii blânzi, dar cu o expresie de ciuda, rascoleste nu stiu ce la radacina unui liliac, iar lângă el un baietas, cu parul blond si cu o fata trista, nespus de trista. Sunt "eu", iar batrânul e Fabre. Adevarat?! Dar imaginea mi se sterge repede din fata ochilor; îmi ridic capul care ma doare grozav.

Unsprezece si jumatate! Ar fi timpul sa ma culc.

Lampa e stinsa. Luminitele focului joaca voioase pe peretii de curând varuiti. Afara a început ploaia, iar vântul își chinuiește prada, ce trosneste, de te apuca florii, plecându-se împaciuitor ca în fata celui mai tare. Mi-e mila de bietii copaci.

În pat, cu fata în sus, ma gândesc.

De ce nu mi-a dat Dumnezeu si mie o casuta la tara, de ce nu m-am nascut la munte, unde as fi lucrat fara frica, fara teama de profesori, de colegi, spre dezvaluirea misterelor cuprinse în protoplasma? De ce?

De ce suii condamnat sa îna epuizez în conglomeratul acesta de patimi, de viclenie si intrigi, în aceasta lume care nu ma înțelege si ma sileste sa învat, în loc sa studiez, pentru a-mi câstiga pâinea? De ce?

Simt cum o durere mare, mare ma cuprinde si repede pusei perna la ochi, ca sa nu mai plâng din nou.

Dormitam; ca prin vis, auzii pasi pe scara, o mâna îmi ridica capul, mi-l puse drept pe perna si apoi auzii: iar a plâns!

Ghicii: era mama!

28 noiembrie 1921

Trei zile am fost bolnav; am avut febra, dar ce febra? Credeam ca n-o sa mai scap niciodata de ea, afurisita. Din cauza prea marii temperaturi, aiuram; mama nu mai contenea din plâns, iar doctorul doar îngâna:

- Oboseala nervoasa, citeste prea mult, poate sa capete o...

Eu nu mai auzeam nimic. Visam, dar parca eram treaz. Nu simteam nimic, pierdusem notiunea timpului, nu mai stiam unde sunt si uitasem ca sunt pamântean.

Într-o ceata luminoasa, brazdata cu milioane si milioane de ochi stralucitori, ca jarul, si-n mijloc un tunel imens, care, cu toate ca exista, se vedea prin el ca printr-un geam. Si tunelul fosforescent atât de frumos, ca ramasei mult timp ca sa-l admir.

Un singur lucru ma chinuia; unde sunt? Ma uitam în sus, peste tot ceata luminoasa, jos ca un gol nemarginit în care, cu toate acestea, pluteam. Ma uitam mereu în jos si eram uluit de frica, dar cu toate acestea

nu cadeam. Atunci îmi pusei întrebarea la care totdeauna gasisem raspunsul, de altfel, foarte usor: "Ce sunt?"

Si curios ca altadata îmi raspundeam "un animal perfect uman", acum nu puteam defel înțelege ca as fi om. Cum e aia? Ma privii, privirea nu întâlnește nimic, nici macar o ceata. Atunci ma napadira alte întrebări: "Unde e creierul? Pentru ce judec? De ce vaz?..."

De când mergeam si tot la usa tunelului sunt; simt ca zbor, simt o durere usoara în tot corpul meu, de doua ori invizibil ca si razele. În fata se întinde tunelul, infinit, fara sfârșit, pe care nu îl pot atinge...

A! m-apropii, o sfortare! Mai! Mai! înca una! în sfârșit, am ajuns!... Cum ma doare capul! Dar uite tunelul, tunelul...

- Ce ai, puiule, te doare rau capul?

- Tunelul, tunelul... Cine esti... unde...

- Nu ma mai cunosti? Mama.

- Ah! Mama... si visul?...

- A fost un vis, culca-te, puiule, c3 vine acum doctorul

- Uite ce e, doamna, citeste prea mult si acum e cuprins de o debilitate nervoasa care îi mareste îngrozitor febra. Acum, în aiureala, vorbeste despre ce-a citit, îmbracat într-o imaginatie pe care toti acesti bolnavi sunt convinsi ca o vad. E rau, poate sa capete o... dar faceti reteta aceea si puneti-i gheata... Periculos, foarte periculos, oboseala nervoasa, mai ales daca citeste filozofie poate influenta întreaga viata. Si viseaza vedenii. Ceea ce nu e bine, nu e bine. ...în tunel, tinându-ma cu mâinile de peretii fosforescenti, înaintam pas cu pas, în timp ce ma apropiam de o deschizatura închisa cu o poarta enorma rosie pe care nu scria, nu se vedea nimic, si cu toate acestea simtii ca silabisesc: "Ceea ce s-a nascut din carne, carne este, si ceea ce s-a nascut din spirit, spirit este." Vroii sa trec înainte, dar un ce neînțeles ma tintui în fata usii, privind prin ea, prin nimic. În jura-mi, nimic, eu? Un nimic.

Încetul cu încetul, luminile tunelului se stinsera, ceata se întuneca si... o durere vie simtii pe frunte. Îmi punea mama gheata.

30 noiembrie 1921

La scoala. Nici un semn de prietenie din partea colegilor, nici un semn ca le pricinuisese un pic de bucurie însanatosirea mea. Când le dadeam ziua buna, înfiripau o vorba-doua si se eschivau. "A! ai venit?... Ce ai avut? Bine ca te-ai vindecat..." Parca se rupse ceva din mine, parca pierdusem ceva, ceea ce cu câteva minute înainte simteam ca aveam. Acuma îi cunosc pe toti; interesul îi predomina. Cum simt ca unul stie si i-ar fi de ajutor în goana lor dupa note, "interesul lor", încep a-l lauda, a-i tine partea în discutiuni, sperând ca, sub pretextul unei prietenii, sa-i poata "sufla" la lectie. Si pentru ce toate acestea? Pentru note sau "fituici" la teze, pentru un simplu semn pe care profesorul îl însemneaza, zice-se, cu mare seriozitate si prudenta, în catalog, un smoc de foi oficiale. Bietii oameni! Pentru un noua sau zece la istorie sau geografie sunt în stare sa roada cartea, îmibuibându-se cu nume proprii, localitati si ani, uitându-le a doua zi pe toate si lasând la o parte tot ce e principal din stiinta.

Iar când obtine "bine" ori "foarte bine" la toate si-si capata coroana, se crede cel mai cult om, el premiantul, pentru ca cunoaste pe de rost cinci geografii, trei istorii, doua algebre si nu stiu câte religii! Bietii oameni!...

Si ca sa-si vada idealul, nota si coroana, își epuizeaza fortele în hanalitati fara de nici un folos, nici poetic nici moral, iar daca vad ca au învins, recurg la tot felul de lucruri nepermise, numai si numai sa ajunga. Iata oamenii care o sa învinga în lupta pentru existenta. Iata viitorii oameni de stiinta, alias si de

politica, care vor conduce universitati, vor întemeia societati si vor rasturna tot ce nu corespunde gusturilor lor. Când vor arata certificatul de bacalaureat cu "foarte bine", toate portile li se vor deschide, lor, premiantilor, dintre care foarte putini merita numele.

Ca sa ajunga, lupta, toceste cartea fara sa înțeleaga nimic, daca nu are protectie, își capata simpatia profesorilor întrebându-i lucruri extra-scolare sau dând dovada ca se "ocupa", baga intrigi, nu leaga nici o prietenie trainica, ci împarte numai dusmanii, iar peste 10-15 ani, din fruntea statului, zâmbesc. "Ei, eu am învățat, prin munca m-am ridicat aici, eu am învins." Aci nu minte. A fost un învingător! Si acum ma gândesc: ce-o sa ajung eu? Ca sa-mi epuizez energia, puterea de judecata în geometrie si gramatica nu voi face pentru nimic în lume, ca sa "lupt" iarasi nu o sa pot, caci nu intra în caracterul meu, cu chimia fiziologica pe care o urmez sau cu stiintele naturale mor de foame sau putrezesc într-un liceu de provincie. Atunci? Bine zicea bietul tata... Un om sucit.

280

281

3 decembrie 1921

II

30 noiembrie 1921

Da, da, un om sucit! Acuma vad eu; de ce nu puteam suferi disciplina ce o credeam ridicola din scoala, pe care însa toti o acceptau fara discutie, de ce nu ma împacam eu cu programul scolii, fie el analitic sau nu, care ma silea sa repet ceea ce au repetat altii de zeci de ani; pe mine, fire independenta, ce nu-mi placea sa fac ce faceau altii, de ce... etcetera, etcetera. Da, eu trebuia sa ma nasc peste câteva sute de ani.

Nu stiu ce-mi spune mie, de cred în metempsihoza, ca în alta încarnatie eram fachir sau asa ceva.

în clipe libere, când fara a medita nimic privesc cerul, luciri razlete, fara nici un înteles, îmi strabat creierul, insuflându-mi sentimente de temere si de mai multa încredere în mine. Ce-o fi? Ce pacate din alta încarnatie ma fac sa sufar acum, asa, fara nici un rost? Caci cu toate ca de multe ori treburile-mi merg bine, sunt tot trist, tot dus pe gânduri, gânduri ce nu-mi apartin, dar care mi le porunceste necunoscutul!

Parca bolnav, un egoist hipertrofiat, caut întotdeauna de a ma refugia de "placerile" zilnice, ajunse pentru mine curate chinuri.

Dar curios; aceste dovezi despre starea mea sufleteasca, în loc sa ma predispona la oarecare melancolie, la un început de neurastenie, mai mult ma întaresc, ma îndeamna sa muncesc si mai mult, ca sa scap si sa ajung. O putere neînțeleasa pentru mine, un infim vierme orb, ce ma taiase pe scoarta unui atom al infinitului, o forta suprema care îmi reînnoieste în fiecare noapte puterea de munca si curajul, o putere suprema îmi porunceste: fa! si fac, cu toate ca sunt convins ca acest gând a iesit din judecata mea, creierul meu l-a plasmuit si lui îi apartine...

Si acum, cât de hâda e realitatea, mai mult sau mai putin materiala. Ah!

Doamne!

Realitatea, acest crud abstract care-ti rapeste si cele mai nevinovate iluzii, iluzii niciodata realizabile, dar care totusi ei i se par periculoase.

Pentru mine, realitatea, deci prezentul, niciodata n-a fost îmbucura-tor; daca n-a fost rau, a fost comun, daca n-a fost comun a fost material si asa mai departe.

Nu stiu de ce cuvântul acesta urât de tot ce-mi apartine mie îmi insufla un zgomot albastrui, facut anume pentru a atrage neînarmatii ÎD lupta pentru

existentă.

Credeam că m-am făcut bine, dar iar m-am îmbolnavit. Ma doare îngrozitor capul, mai ales regiunea ochilor. Mi-era frică să nu capăt vreo meningită din cauza surmenajului intelectual din ultimele zile. Cum deschideam ochii, o durere naprasnică îmi silea să se-nchida. Aveam impresia că tot creierul e acoperit cu o patură de spuma cenușie care producea durerile, și de multe ori mă gândeam să o curăț cu cutitul. Gânduri de bolnav!

De azi-noapte, ninsoarea n-a mai încetat. Când încet, când mai repede, schimbând la iuteală direcția, fulgii se astern, pregătind totul pentru somnul lung de iarnă, prevestind o ameteală produsă de ger.

Nu știu de ce azi mă gândii la moarte, nu că era aproape, dar așa, din lipsa de subiecte de meditație, izgonite de parțială aiureală a capului.

Niciodată nu mi-a fost frică de moarte, ba ceva mai mult, de multe ori mă gândisem că, arunci când s-o apropia, să încep să râd, învingând astfel instinctul conservator înnăscut în fiecare om. Ce bine e când mori! Atunci află dacă cu adevărat forța planează sau dacă necunoscutul (devenit cunoscut) domnește peste domeniile infinitului, atunci îți explici atâtea și atâtea, atunci te pregătești pentru nemurire, dacă, bineînțeles, nu cazi mai dinainte în bezna fără margini și fără culoare, bezna care-ți rapește orice nădejde și care te face să tremuri rostindu-ți numele: materia!

Ah, ce grozavă ar fi moartea atunci, atunci când toată inteligenta purificată și îmbogățită în cincizeci de ani se transformă în câteva scânteii electrice, o licărire de lumină, câteva calorii, ca apoi să se materializeze, să moară cum zice Lebon, să se transforme în câțiva atomi de fosfor uzat, carbune sau hidrogen, să-apoi să fie îmbucată de "altul" și dat înapoi "altuia".

Parcă simți cum "eul" tău devine din ce în ce mai mic. Adică la aceasta să se rezume o întreaga viață de necazuri, de chinuri susținute numai de o singură nădejde, "nemurirea"?

Nemurirea? Aș fi prea prost să nu cred în ea... și dacă, cu toate acestea...? Încep să tremur!...

Durerea începe din nou, cu mai multă ferocitate și neîndurare. Fac eforturi enorme să-mi culeg gândurile, să mi le amortesc, să nu le mai fac să sufere din cauza înfrângerii lor în fața mirabilului, dar nu pot. Aiureala mă cuprinde, și o lumină vie mă orbeste curățându-mă de tot ce e pământean...

Câteva idei mai le memorez, marele centru... "eul". "Nu se poate". Voința. De ce? forța... Lumina persistă din ce în ce mai tare, mai orbi-

282

283

toare, în timp ce eu, uitând că am ceva, uitam că sunt pământean și mă cazneam să pricep...

Afara, ninsoarea a conținut; o simt, îmi vad culoarea și cantitatea, dar numai în vis. S-asa e de bine...

7 decembrie

încet! încet! Nu fugi prea mult, nu citi afisele de pe garduri, ca iar te obosești. Ce, nu vrei să mă asculti? Ei! Ei, iar o să te îmbolnăvești și iar o să te doară. Mai îți minte cât te-a durut? Ce, ai și uitat? Ei, asta-mi place. Când ești bolnav îți pare că te-am surmenat și acum...

Ti-am spus, eu mă duc la Sosea, dar tu nu mai zburda atât de mult: fă-te că nu vezi, nu auzi; nu te mai impresiona atât de figura cersetorului și nu mai protesta contra trecătorilor care te întrerupeau odată din planul tău. Atunci o să te faci bine și să mai spui multe. Kaiue, haide, nu te încapățâna, că acum mă întorc. Ce-ai cu biata pasare? Ce, crezi că se uita la tine? Ma, ce prost mai ești? E nostim că te crezi subiectul gândirii bietei pasaruici, dar știi că e nostim,

prea te crezi mult, puiule. Ei! acum taci! Taci, nu vreau sa mai aud nimic. Ce? Zici ca o sa ma parasesti, începi cu amenintarile? Zi, trebuie sa te ascult pe tine, eu "Vointa", pe tine, niste imponderabil calduros, niste "du-te vino" fara nici o vointa. Pentru nimic în lume!

Ei, fii cuminte! Te-ai suparat, atunci dormi, asa... foarte bine... ei, ei, acum-mi placi.

8 decembrie

Astazi, fiindca m-am vindecat, am iesit sa ma plimb. încet, încet, tot certându-mi gândurile, ca si ieri în pat, ajung la Arcul de Triumf de la Sosea. Maret, impunator, dar cu aspect zdrenturos din cauza schelelor sale, asteapta carabanirea pulberei albe, care, hodoronc-tronc, l-a înbra-cat asa, fara nici un rost, pe el, al carui ideal e "sa fie de piatra".

Stam si, privindu-l, parca "simteam" cum fierbe de mânie colosul ca... au încercat sa-i schimbe fizionomia; cautând sa-l îmbuneze pe el, facut anume pentru maretie. Adica nu merita o lectie buna? Ba bine ca nu? Dar se muncise el si nu se putuse scapa de albiturile de pe el, cu zbucium, rostogoli vreo doua schele, dar apoi se resemna, bucurându-se de câte ori lucratorii curatau parazitii cu lopata si râzând din toata inima când copiii - albiturile - se lungeau, se micsorau si-si schimbau forma,

si picurau încet-încet în capul lucratorilor de jos, care înjura atât gheata, cât si soarele.

Trecui mai departe agale, dus pe gânduri, fara voia mea; priveam aleile albe pustii, zdrentuite si umilite, tufisurile transparente, acoperite în parte cu troiene, si pomii înalti, vesnic independenti, care se înaltau tot mai mult ca sa gaseasca, sa ghiceasca macar în departare, parfumul calduros al primaverii sau uitându-se jos, jos pe la radacina, daca nu cumva ghiociei s-au ivit. Si-n miopia lor, copacii luau crengutele pudrate drept ghiociei si, cutremurându-se de bucurie, începeau concertul, întâi în adagio, apoi "con molto alegretto", ca sa vesteasca semenilor ca februar, piticul subpamântean, si-a trimis câtiva spioni, mascati în ghiociei, ca sa cerceteze daca poate da drumul primei serii de flori prima-varatice.

Pe data, însa, crivatul îl gonea în "Alegro con fuoco" diabolici, silindu-l sa ceara iertare si rupându-i crengile ca semn de pedeapsa.

...în furxi vila lui Minovici se H[^]sena cocheta, ca o tarancuta vesela, iar zmeul de brazi îi râdea pe sub mustati, facându-i cu ochiul: "Ei, ce zici, leicuta, de zapezile astea mari? Apoi sa-ti spun eu, pe Furnica ce de mai erau, si-un ger, de gemeau mugurii..."

începuse sa ninga.

10 decembrie

- Fugi, mai omule, de-aici, nu mai minti, ca doar n-ai baut gaz. Adica vrei sa ma orbesti tu pe mine, ca ai fost bolnav din "surmenaj". Ma, da prost ma crezi. Cica "surmenaj". Si la cine? Fugi ma c-ai tras chiulul ca un tata. Hei, hei, "surmenaj" adica.

Rezemat de banca, priveam aiurit la colegul care, cu o mutra hotarâta si vesela în acelasi timp, îmi spunea aceste vorbe pe tonul cel mai simplu din lume.

Uitasem sa mai scot si sapca, scapasem manusile din mâna si nu stiam cum sa-mi înghit lacrimile. O furie nebuna îmi lua mintile si ma tenta gândul sa iau cu amândoua mâinile lemne din lada si sa-i sfarm capul, dar ma stapânii. Ca sa arat ca nu ma supar si ca afirm cele spuse, zâmbii, dar zâmbetul mi se slei pe buze, transformându-se într-un rânjel de mila, dându-mi expresia unui condamnat.

Toata ziua auzii râsete înfundate prin fund, iar când dirigintele citi biletul de motivare, cu motivul "oboseala nervoasa", toata clasa izbucni în râsete.

Ma-ngalbenii, îmi pierdii mintile, dar d-l ce examina notele, nu prea stralucitoare, bineînțeles, spuse cu-n zâmbet ascuns: "Nu se moti-vea-za". Alt hohot.

284

285

În recreatie plânsei în odăita de lângă laborator, iar în clasă, văzându-mi ochii roșii, baietii, colegii mei, înțeleseseră.

- Ia te uita cum se prepara Eliade pentru chiul, mă, da bine știi să te prefaci, felicitările mele.

- Tu ești bun de actor, da' tragic, când eroul plânge.

- Zi, te-nvârtisi de-o săptămână pe da'i boj! Să-ti fie de bine; da vezi că ulciorul nu merge de multe ori la apă!

Mama îmi iese sprinten la usa.

- Te mai doare capul "lelu"? Ce-au zisa baietii, da' profesorii? Pe data îmi schimbai fizionomia:

- Bine, mama, nici nu mă mai doare capul, nici... A, dar să vezi, la școală toți baietii m-au întrebat ce-am avut, mai ales profesorii!...

Observai cum i se luminează fața.

- Zi, le-a fost dor de tine. Apoi, așa se face între colegi. Și murmurai aiurit, cu mâna pe clanta usii:

- Da... colegi.

3 ianuarie 1922

Ha! ha-ha-ha! ce de prostii, ce de prostii! Ha! ha-ha! Până acum am citit cele patruzeci de pagini din Jurnalul meu; să mor de râs și mai multe nu. Bre, bre, ce filozofie! Tst tt!

Bine că m-am desteptat. Zi, îmi intrase în cap că sunt mai ceva ca alții și făceam filozofie. În loc să-mi vad de lectii? Ce ți-e cu un om scrântit. Aveam dreptate baietii. Ce de melancolie, ce de melancolie, parca n-ar fi băiat de 15 ani...

Uite ce m-a pierdut pe mine: laboratorul și Jurnalul", în loc să învat și să ies bine în clasă, să ajung și eu ceva.

Ah! bine că m-am desteptat, bine că mi-au venit mintile la loc, bine că am devenit și eu om ca toți oamenii.

"Un om"; ce frumos sună, mai ales acum, în vacanță. Desigur, dacă "suci-forma" de care mă plângeam se prelungea până în vacanță, desigur că m-apucam să tocesc filozofia și științele după obiceiul meu. Începusem pe Conta, pe Maeterlinck și pe Ch. Richet și aveam de gând să devorez teoriile lui Einstein, chimia analitică și întreaga entomologie-

Am spus: ferească Dumnezeu pe om de scrântea. Ia inițiativa de "omul sucit"; combate programa școlii, nu-i plac profesorii, fiindcă face

pe grozavu' și e independent, pierde timpul cu experiențe, observații și lecturi care nu-i vor aduce nici un folos material și tot el cu ...-n sus. Că e un om nenorocit. Ești nenorocit, fiindcă nu știi să te adaptezi, să-ti modelezi soarta pe care o ai între degete, fiindcă în loc să te ai bine cu toți, să mînti și să te lingusești cu predici, percepțe morale și filozofice care nu au existat decât pe hîrtie și la excepții, la anomalii umane. D-aia ești nenorocit. Adică... eram. De acum, după ce primejdia a trecut, pot rasfoi alene frivolitățile moderne și fără gândul de a le face critic, pot juca ruleta cît vreau, pentru că de mult gândul cumpătarilor nu mă mai preocupă, necum cel al jocului; pot lua și mîncă pînă-oi voi, fără să mă gândesc că lacomia multă etc... Așa, ce bine mă simt, ce bine mă simt, macar pentru șapte luni fac pentru douăsprezece și chiar pentru douăzeci, ce bine, ce bine e!

6 ianuarie

Pe masa trei volume din filozofia pozitivistă, asta merge la post, n-am ce face cu ele; metafizica lui Conta? Haide și cu ea la pod. Astea: *Sinthese de la vie et de l'âme*, *Hipnotism și sugestime*, *Sic cogito*, *Psihologia răsului*, astea nu mai fac două parale, cu ele la lada. Restul, broșuri științifice, chimii, botanici, manuale de anatomie și fiziologie, pot rămâne, adică nu, n-am ce face cu ele, sus la pod. Așa, parcă am mai scăpat de mirosul de anticar ce te sufoca. A! Mai sunt animalele! Ia să va luați talpasita, cuconasilor, ca eu nu va mai sunt stapân. Ia să va torn eu o târ\ de cloroform, și să va arunc. Ce să-ti fac, cumatra salamandra, dacă așa ti-a fost soarta, degeaba te mai bati între pereti, acum nu mai scapi.

Așa, ia acum să carabnim și laboratorul; era o lada de potcoave, acolo o să putreziti dacă n-oi găsi musterii și pentru mataluta.

Ei, acum mai zic și eu ca-i odaie de elev, masa curată, numai cu cartile de școală, manuscriptele parte le-am ars, parte le-am azvârlit în pod, n-am oprit decât *Jurnalul*".

Când m-o vedea mama așa vesel, cu gânduri omenesti, curatele, și potrivit, să știi că-nnebuneste de bucurie. Ptii, ce bucurie. Să știi că o să zică: "Pierdut a fost..."

Ei, așa mai zic și eu, baiat, nebaiat, dar vad că te-ai apucat de treaba. Ce era dezordinea aia la tine? De te-ai pune pe lucru și la școală, ar ieși ceva din tine. Și tata, sclipind de veselie, își mângâie mustata, în timp ce eu îl anunț că am să mă pun să învăț serios și-o să mă fac medic, ca să iasă mai multe parale, sau să urmez chimia industrială, să mă fac fabricant,

286

287

s-atunci o să iasă și mai multe parale. Și tata, caruia nu-i venea să-si creadă ochilor, mormăia din când în când. Să vedem...-

8 ianuarie

- Ce-ti mai fac gândaniile?

- Le-am dat dracului! Prietenul se uita uluit la mine.

- Glumesti?

- Ba foarte serios!

- Și filozofia?

- M-am plictisit și am lasat-o în voia Domnului.

- Nu mai spune, care va să zică, te-ai făcut și tu "om". Foarte bine, cât privește partea mea, te felicit. Mă duc să le spun baietilor. La revedere!

Cu pas grabit, amicul trecu bulevardul și o coti la dreapta, pe lângă Biserica rusească, în timp ce eu mă-ndreptai să-mi iau o cravată, ca de ailalta râd și curcile de ea, atât îi de roasă.

Pe drum mă-ntrebam cum de n-am

vazut eu până acum viața cât de frumoasă e și trăiam numai în visuri, care cel puțin n-aveau darul să mă înveselească? Cum am putut eu rezista atâtor aspecte pe care azi le doresc din tot sufletul, cum am putut suporta privirile care se opreau ironice pe caietele mele roșe și cârpacite, pe gulerul meu neglijent și pe sapca făcută farâme? Mare dobitoc am fost! Și pentru a suta oară, poate, repetai tare: bine că m-am desteptat. Și că și cum aceasta ar fi neutralizat orice pornire ideologică a minții, mersei înainte fără nici un gând și cu ochii-n patru, ca să mă bucur de atâtea frumuseti ce mă înconjura.

La un prieten acasă.

- Aa! lume nouă. Baieti, ascundeți calendarul ca a venit Eliade, să ne dovedească nouă că timpul e relativ. Ce mai veste, "doctore"? Cum stai cu cercetarile?

- De data asta o să fii la adăpost de orice plictiseala savanta. Am dat dracului

si stiinta si filozofia, toti gargaunii astia stupizi, si m-am apucat sa traiesc si eu, sa devin si eu un om cumsecade.

Toti ramasera cu gurile cascate. Nu le venira sa-si creada ochilor. Pesemne ca nu uitasera discursul meu prin care îi îndemnasem sa lase patimile la o parte si sa se apuce senin de stiinta sau când le dovedeam ca raportul prieteniei este si el relativ. Aveam memorie buna.

- Acum ce s-a facut, s-a facut! exclamai eu vesel, si pe data gheata se rupse.

- Ce noroc!

- Haide, lasati asta! Scoate paltonul, ma Eliade, si haideti cu totii în salonas. Facem o bacara.

- Mai bine ruleta, suntem multi.

- Joci si tu?

- Joc, cum sa nu joc.

- Haideti, haideti.

Si gazda, cu doi prieteni la brat, deschise larg usile. Si eu fredonând: " Que faites-vous madame ici... "

Ma simteam vesel, da\ vesel de tot. Placerea jocului cu totul noua pentru mine, ma atragea, ma înlantuia cu ispitele ei, ca bratele unei coconite enorme, contra careia orice aparare e de prisos.

Cu toate acestea, eram multumit si paseam mândru alaturi de ceilalti.

Când ma-ntorsei seara acasa, cu patruzeci de lei mai mult în buzunar si ametit înca de placerea vizitei în timpul careia fusesem obiectul tuturor discutiilor, ma simteam mare, cu mult mai mare, si gesticulând lara furie, repetam mereu: asta e viata ti au hârtoagele alea de miroase a prostii cale de-o posta, asta e viata. S-apoi, rasuflând usurat, bine, da\ bine ca m-am desteptat.

13 ianuarie

Prima zi de scoala din viata mea de "om cumsecade".

- Dumitrescu C. Ioan, Dumitrescu Victor, Eliade M., Farin Amler si Galimir, la lectie.

Stiam; profesorul, cam surprins, ma întreba din nou. Din fericire eram pregatit. îsi lasa ochelarii si ma fixa câtva timp.

- Iata o vacanta care ti-a folosit.

- Bine! Sunt multumit. Poti sa te duci la loc. Nota noua! Ma-ngalbenii, facui fete-fete si ma asezai ca pe ghimpi în banca. Colegii se uitau zâmbind la mine.

Nu-mi mai încapui în piele de fericire. Acasa:

- Mama, m-a ascultat.

Mama, care obisnuia sa vin cu cinci si sase, afara de chimie si limba româna unde aveam zece, se îngalbeni.

- Iar te-a ascultat? Desigur ca mai mult de patru nu ti-a dat.

- Ce patru, noua, noua.

Si de bucurie începui sa cânt:

- La-la-la-la-la.

288

289

La masa, toti ma priveau cu respect si când spusei cu gravitate: ".\ duc sa-mi fac lectiile", fetele se înveselira. Doar eu le eram nadejdea! Când închisei usa, auzii pe tata, înabusindu-si bucuria: - S-a dat pe brazda!

Noapte. Pâna acum m-am caznit cu o problema. Degeaba, n-am putut. Ce sa poti tu daca nu înveti nimic de patru ani? Treaba e asta?

Nu stiu de ce ma simt mai suparat decât atunci când umblam prin nori cu stiinta si filozofia mea.

Eram sa-mi arunc jurnalul în foc, dar m-am oprit. Poate o sa-mi trebuiasca cândva... De acum nici n-o sa mai scriu aici, pierd timpul degeaba. Las\ când o

sa fiu mare, tot de jurnal o sa stau. Acum... la scoala! Adio!

15 februarie

Ei, nu face nimica, ce-o sa fie daca oi pierde câteva minute pe zi cu Jurnalul"? O bagatela, închipuieste-ti ca te-ai plimbat putin.

Nu stiu de ce, dar nu pot fara el, nu pot dormi bine pâna ce nu-mi notez importanta zilelor trecute.

De când m-am cumintit, viata a trecut sub aceeasi forma ca în fiecare zi; acelasi lucru în fiecare ora, acelasi gând în fiecare minuta, sa învat. De ce? Nici eu nu stiu si nici nu încerc sa dau raspunsul.

în tot cazul, rau nu e, caci cei dimprejur se bucura. Mama munceste cu mai multa bucurie, iar tata zâmbeste de câte ori îi arat vreo nota buna. Bietii parinti! Cât i-am necajit! Nici nu-mi vine a crede ca atâta vreme îi suparam în fiecare zi cu ideile mele, nici nu-mi vine a crede ca pâna mai acum câteva saptamâni zâmbeam la fiecare "succes" de-al meu, succes care nu le procura decât lacrimi.

Si cu toate acestea... nu sunt vesel, nu sunt fericit. Când aveam cartile mele de filozofie, când în micul laborator stam înfundat ore întregi, în timp ce altii își preparau lectiile, eram multumit, ma încredeam în mine, ca si cum toti aprobau aceasta. Si acum... muncesc ca un desperat ca sa obtin note bune, toti sunt veseli si numai eu... numai eu nici macar nu pot zâmbi. De multe ori m-am întrebat: "Pentru ce?"-Dar n-am vrut sa dau raspuns. Ma nelinistea gândul sa recunosc neputinta mea, ma înfricoso ideea de a fi un învingator stupid în lupta pentru existenta si ma îngrozea gândul ca as putea din moment în moment muri.

înainte era altfel. Toti dimprejur, tristi si suparati, si numai eu, cu toata paliditatea fetei, cu tot întunericul ochilor, "eram" fericit. Nu stiarn ce se petrece, nu vream sa stiu si numai în gândurile si experientele mele îmi închideam eu toata bucuria. La scoala, în lume, în casa, nu întâlneam decât priviri dusmane, stupide, si, cu toate acestea, eram fericit. De ce?

Nu mai pricep nimic. Sunt într-un fel de somnolenta intelectuala, lipsit de vointa si puterea de a judeca fara frica, stare care ma-înfloara. De ce?

Mâine am lectii grele, le-am pregatit de mult... Ceasul douasprezece... Ce Dumnezeu, frate, cu insomnia asta? Nu pot dormi...

De ce aceasta nemultumire? De ce aceasta stare animalica? De ce atâtea bucurii fara bucurie? De ce?

...Doua... mâine am teza... nu mi-e frica. Dar atunci de ce mi-e teama?

Si noaptea care ma înconjoara momeste o aureola verzuie, lumina ce nu poate patrunde în bezna adâncă. Din fund, de la perete, îmi pare ca se desprind umbre... asi... tc-am spus... nu-i nimic, mi s-a parut. Ba nu, iata... De ce atâta teama? Si daca ma omoara, ce? Dar nu! Nu vreau! Mi-e frica... Si într-un spasm isteric apas nebuneste pe sonerie. Ce e asta? Nu suna?! A, asa e, e stricata. Simt cum frica, frica de necunoscut, de moarte, de tot, de tot ce vad... ma cuprinde. Si cum stau în lumina, pe peretele din stânga mi se deseneaza umbra stearsa de neguri, umbra tintuita ca o stafie, cu bratul întins, cu mâinile crispate, cu capul întors si cu corpul încovoiat pe masa. Si atunci, ca din pamânt, rasuna ca din pamânt propriile mele gânduri, materializate, izvorâte ca niste fantome albe, înconjurându-ma si strigându-mi: "Esti nebun, esti nebun".

17 februarie

Nu, e cu adevarat curios, în fiecare dimineata ma scol mai abatut ca seara.

Parca e un facut! Ce Dumnezeu atâta melancolie. Eram speriat si nu devenisem atât de mizantrop ca acum. Nu pot iesi pe strada. Si mi se pare ca toti voiesc sa ma omoare, nu pot citi pâna nu inspectez usile, nu ma uit pe

fereastra de teama sa nu ma ocheasca cineva de pe strada. De tramvai, autobuz sau trasura nia vorba, mi se pare ca din moment în moment as putea sa ma sfarâm.

Si când ma gândesc ca mai sunt doua ceasuri pâna la noapte.. Off! ma cuprinde neurastenia. Simt cum mi se moaie vinele, cum mi se îngusteaza creierul, cum tocesc mereu si prevad totul... De ce? Ei, nu pot nici sa scriu fara sa nu las în caiet urmele gândurilor mele.

290

291

Zece si jumătate. Tremur din tot corpul. Nimeni nu este acasa. Am zavorât usile, am astupat ferestrele, am îngramadit scaune pe la usi, si acum, cu cutitul în mâna, astept. Pe cine? Pe "ea". Stiu ca are sa vie, întruna tremur cum ating cutitul. Sa dau... sa-i sfarm oasele galbejite, sa-i rup coasa amenintatoare, s-o distrug pe "ea", pe... moarte. Asa? Ce-am spus? Nu... nu e nimic. Ce moarte? Stai sa... Cioc, cioc. Lumina se stinse, rupsesem firele de groaza, si acum scriu la lumânare. Am luat cutitul, daca o vad... Ca trebuie sa vie. Asi, ce parere, parca visez. Cutit... da, dau, s-o omor. Sau... A... nu! nu! Sa ma... omor. De ce? Ca sa n-o vad. Cu cutitul, nu! nu pot... nu pot.

Trei fara un sfert. Mi-am turnat toata apa din lighean în cap. A... acum ma simt mai usurat... Dar n-a venit? Cine sa vina? Ei, ma, da-o... Cioc, cioc, cioc!

Cine e?...

Cioc, cioc, cioc!

Cine e?

Lumina se stinse... Usa e zguduita din tâtâni. Nici un zgomot. Una, doua, trei. Ea e. Ea e... Moartea. Nu da, nu da, ce ti-am facut? Mor, capul, capul... Nu mor, da...

Ce vrei cu mine? Ce cauti? Nu mor, da! lasa coasa nu mai da.

S-a aprins lumina. Tata în usa, galben ca un mort, ma priveste. Eu, cu camasa rupta, zgâriat si plin de spume, scapasem cutitul si priveam aiurit. Nu mai înțelegeam nimic. Ba da! Ce! Vrea sa ma omoare, el a venit sa ma omoare.

Uite, coasa, uite moartea.

Lasa-ma, lasa-ma., nu ma bate. Ce-ai cu mine, ia-raa, ia-ma odata. Cutitul? De ce n-am dat? Uite ca pleaca, uite c-a plecat? Nu mai da, pleaca de-aici. haide, pleaca de-aici.

Nu mai da, nu mai da...

Cutremur-at de friguri si prins de vedenii rele, n-am putut dormi toata noaptea. Doctoral chemat în graba a dat gânditor din cap. La plecare l-am auzit: nu mai scapa. Si-a facut efectul... cel mult sa traiasca nebun. Auzi... nebun.

Uite o carte... ba nu... e o ceasca. Ai... ce fel de ceasca? Seamana cu o biblie. Asi, cu o carte. Chiar asa, cu o carte mare... mare si rotunda... ca o capatâna de mort. Ce "mort"? Ba nu... Moartea... lara ea.

292

A... Uite ce frumos... porci, e o biserica. Ba nu! Nu vezi ca în fund e o padure... ...Parca nu vezi ca aiurez. Aiurez, desigur. Chiar print sa fiu, tot nu pot sa am picioare... pâna la infinit mai trebuie sa mergi cât e clasa a cincea si cu domnul...

Si vorbeam întruna... în minte mi se facuse un gol nemasurat... uitasem numele lucrurilor... Si înlocuiam cuvintele dupa cum îmi venea mai usor... Suparat, am adormit... nu pentru totdeauna.

[ROMANUL UNUI OM SUCIT]

Pe strada prafuita trec oameni flamânzi. Pasesc în nestire de-a lungul zidurilor, cu privirile absente. Toropeala le îngreuneaza madularele, le oboseste rasuflarea. Ochii li se închid, si merg fara gânduri.

Dintr-un fund îndepărtat, tiui chemarea unei fabrici. Un licean umbla abatut, abia tinându-si ghiozdanul sub bratul ce alunecase în buzunarul tunicii. Apuc3 pe o stradita umbro^a, obosit, visate, *M sa-si ridice privirea, pasind din ce în ce mai încet. Se trudea sa-si stapâneasca gândurile. Voia sa cugete la un anumit lucru, sa cugete adânc si sa ia o hotarâre. Nu izbutea. Se oprea dm loc în loc, strângea din dinti, își schimba ghiozdanul în cealalta mâna si lovea de ciuda cu piciorul în trotuarul scrijelat. Nu izbutea sa-si adune gândurile si pornea înainte neatent, descretindu-si dezamagit sprâncenele. în fata unui burlan vinetiu fluiera si ridica capul, zâmbind dintr-o data fara sa stie de ce. Ii trecu prin minte gândul ca iarna burlanul va fi umplut de zapada, si se bucura de gândul acesta. Vazu strada acoperita cu troiene, streasinile îngreunate si burlanul adâncit în zapada. Repeta cu jumătate glas:

"... Zapada, zapada, zapada, zapada..."

Se necaji si își pripi pasul. "La urma urmei..."; si se hotarî sa potriveasca de acum lucrurile. își încorda grumazul.

Nu mai ramâne îndoiala; se va trada de la usa. Ca întotdeauna, mama îl va întreba din pragul bucatariei, stergându-si un ochi înlacramat de aburii cepelor tocate:

- Ei? te-au mai "ascultat" la ceva astazi?

Si el va raspunde:

-Nu.

Dar se va bâlbâi. Mama va înțelege, si... Ei?! si la urma urmei, ce are sa-i faca?... Nu e oare el un baiat... distins? Ba bine ca nu. Ar vrea sa mai vada pe altul în clasa tot asa de "citic" ca si el. Gândul superioritatii îi îndrepta trupul si-l facu sa surâda.

Sa nu se mai gândeasca... Nu are sa se mai gândeasca. Ei, o data... una, doua, trei... patru, cinci... Se pomeni ca numara în gând. Si-si aminti ca tot asa numara când, cu multi ani în urma, trecea vreodata pe

294

lângă sirurile de scolarite. Timid si miop, se împiedica în mers si i se dogoreau obrazii.

...Râse. Apoi se încrunta si vorbi ca în fata mamei. "Profesorul e un dobitoc: o stiu toti. Si tocmai niste lucruri care îmi scapasera..."

- Pardon!

întoarse ochii dupa domnul care-l izbise si i se paru ca seamana cu un inginer desenat lângă o locomotiva jalnica pe o coperta a Ziarului stiintelor populare. Se încrunta iar si calca înainte obosit, asudat, cu ochii suparati de arsita. Nu-si dadea seama de nimic din cele ce gândea. Dar nu gândea nimic; visa numai. Si nu putea sti ce visa. Lucrul acesta i se întâmpla de multe ori când se întorcea târziu de la scoala. Erau orele suplimentare, care îl chinuiau de foame si de caldura. "Dar daca va vedea mama insuficientul la germana?"

Strânse ochii si se scutura de amorteala visurilor. Poarta înalta de fier vopsit în verde o deschise larg si apoi o închise cu luare-aminte, fara zgomot.

Totul se petrecu dupa cum își închipuise. Urca cu pasi ce voiau sa fie indiferenti scarita îngusta de lemn dinspre mansarda. Trecu prin odaita fratelui sau Nicolaie si-si trânti obosit sapca într-un cuier. Apoi deserta geanta cârpita la cheietoare sub o masa care îi folosea drept laborator. Doua carti cu copertele întunecate, un caiet subred si o tabla veche de logaritmi se alipira umilite de gramada "materialului didactic". Un carnet albastrui, cu o eticheta mare, alba, pe care scria: "Liceul Spiru Haret. Carnetul elevului Marin Popana, ci. VI. Reala" cazu peste stinghia împrejmuitoare. Prudent, baiatul îl vârî adânc sub maldarul de ter-feloage.

îsi privi o clipa chipul în oglinda rotunda, își mângâie fruntea coltoasa -

închihuindu-si, ca de obicei, ca ar fi un celebru doctor chimist -si-si sterse cu batista ochelarii. Când fu strigat la masa, își lua o fata indiferenta poruncindu-si sa fie cinic si majestuos.

O odaita îngusta, pe care o masa o deslocaia aproape în întregime. Marin se aseza lângă sora cea mica, după ce se plânse de caldura. Supa se manca în tacere, în absenta mamei, care rânduia friptura la bucatarie.

- Mai iei?

- Nu, multumesc. (Se sterge, fara a fi nevoie, cu servetul.) Tacere. Cezara, sora cea mica, îl întreba când se da vacanta.

- Nu stiu.

- Cum nu stii?

- (categoric) Pentru ca nu stiu.

Sora cea mica se resemneaza, apucându-se sa farâmiteze miez de pâine. Tatal nu-si gaseste locul pe scaun. Priveste pe fereastra în salita. Suna, apoi scoate capul pe usa./

205

- Jeanne! Jeanne.

Câteva clipe de liniste completa, după care se auzi alaturi, în bucatarie, bombanind o voce încruntata. Mama intra cu o cratita fierbinte din care se ridicau aburi. Avea fata înrosita, ochii micșorati de bataia focului si se stergea necontenit de sudoare cu coltul sortului cârpit.

- Ce mai ma chemi? Nu stiai ca e friptura pe foc? Doar n-am cincizeci de mâini!

Tatal încearca timid:

- Da\ Radita ce face?

- Radita a muncit de azi-dimineata si pâna acum; n-a stat ca tine...

- Putea sa vada ea de mâncare...

- Si-n casa cine sa mature? Lesne îți vine dumitale, care te plimbi toata ziua.

- Iar începi...

- Încep, da... nu va vine la socoteala când va spune omul adevarul...

- ...ca de cinci ani n-aduci un ban în casa.

Tatal începu sa înghita cu ochii atintiti în farfurie; era cel mai bun mijloc de-a potoli cearta. Se stia nervos, pripit în vorbe si încerca sa se stapâneasca cât mai e vreme. Mama își suceste scaunul si, încruntata, dumaticateste o felie rumena de pâine. Naduseala i-a lustruit ca o unsoare fata. Caldura, oboseala si dogoarea focului o fac sa tremure de neaz. Copiii manâncă în liniste, obisnuiti cu cearta zilnica, ce se sfârseste întotdeauna prin plecarea brusca a unuia din parinti. S-au obisnuit chiar sa se gândeasca la altceva în timpul zgomotului de voci. La felul al doilea, dialogul e cu totul potolit.

- De ce nu manânci?

- M-am saturat.

- D2\ ce-ai mâncat, sa te saturi asa de repede? Sora tace. Mama întreaba iar:

- Ai mâncat la scoala pâinea cu unt? -Da.

Iar tacere. Marin manâncă indiferent.

- Dar pe tine te-a ascultat azi la ceva?

O clipa a voit sa spuna: nu. E atât de usor. Pâna mâine dimineata -când va trebui iscalit carnetul, în care se treceau zilnic notele capatate -ar avea atâta timp... Si nu va fi certat, iar dimineata va pleca la scoala, asa ca n-ar fi cicalit cu observatiile morale. Cu toate acestea spune:

- Da, la germana.

- Si cât ai luat?

- Insuficient, pentru ca m-am încurcat la urma. Minciuna i se parea foarte fireasca. Glasul nu-i tremura câtusi de putin. Priveste linistit în

ochii mamei si se mira cum poate fi atât de linistit. Doar stie câte observatii îl

asteapta si câta suparare va încerca mama. Se admira, cu toate acestea, constient de seninatatea fetei. Si o pofta ciudata de răs îl cuprinde când se gândeste la calmul muschilor faciali.

- ...Asa te încurci tu întotdeauna. Zi mai bine ca nu stii nimic la germana. Pâna sa raspunda, pâna sa caute un raspuns care sa para o marturisire a greselii, intervine tatal, pedant:

- De ce nu cauti sa dai mai multa atentie limbilor? Toti au spus ca tara germana nu faci nimic la chimie...

Mama:

- îți pierzi vremea cu fleacuri si la scoala îți iau înainte toti nataraii. As vrea sa vad daca si Barbulescu, si Florin au "insuficient" la germana...

- Nu ma comparati, va rog, cu toate mediocritatile. (Spune formula plictisit si în acelasi timp vesel ca scapa atât de usor.)

- Si tu esti mai pricopsit... la sa-ti mai vezi de treaba si sa mai lasi laboratorul. Mi-ai prapadit o multime de lucruri, ai ars lumânarile si ai ajuns de răsul liceului.

- (suparat) Las-sa râda.

- Si d-aia dau eu, vasazica, bani sa te tin la scoala, ca sa râda toti de tine?!

- Dar nu râde nimeni...

- ...ca sa ramâi iar corigent.

- Asta ma priveste pe mine.

- Dar banii mei cine mi-i da? Ca tat-tu n-a adus un gologan de pâine...

Tatal se arata nervos:

- Iar te legi de mine?

- ...O sa ramâneti pe drurmiri, de pacatosi ce sunteti.

Tatal pleca din odaita cu o sticla de otet. Marin profita ca trecerea pe lângă perete e libera, își strânge servetul, sopteste un "merci pentru masa" si scapa. Grabeste pasii pe coridor, pe scara si se repede în mansarda din fund, unde e stapânul netulburat. Rasufla greu, deschide toate ferestruicile ca sa se faca curent, leapada tunica si, cu camasa descheiata de-a lungul pieptului, se întinde pe pat. O multumire, de multe ori încercata, îl cuprinde. A scapat de o greutate care l-ar fi apasat ziua întreaga; acum îi e libera mintea.

Marin se gândeste câteva clipe la parinti si se sileste sa-i fie mila. Ar vrea sa le ierte totul, dar se înciudeaza când nu gaseste în sine nimic de iertat. Monologul interior se desfasura abundant, si Marin închide ochii de placere... Ce pacat ca nici tatal nici mama nu erau niste intelectuali distinsi! Cum l-ar fi înteles atunci pe el. Ce? Parca el nu stie ca îi supara

296

297

mereu cu scoala, cu laboratorul, cu cartile, pe care le citeste noaptea la lampa? Dar cum sa nu stie... Cu toate acestea, vezi, el nu-si poate pagubi gloria, viitorul sau de savant chimist, pentru dragul unor parinti ignoranti... El trebuie sa-si urmeze*calea, laboratorul si cartile care îi plac, nu sa-si umple capul cu toate stupiditatile (cuvântul îl alina) care i se predau la scoala. El e chimist, sa se stie odata ca e chimist... Dar mai târziu, cu renumele pe care si-l va câstiga prin descoperirile lui - ooh! descoperirile!... are sa vada imbecilii de la liceu cine e el - câte mângâieri nu va aduce parintilor! Li vedea sezând la masa într-o odaita, cu aceleasi fete ca acum, si pe el, Marin, intrând pe usa, cu o coala pe care scria: "Diploma Magna cum laudae"... Tatal, fara îndoială, își ca pune ochelarii de prezbite si va citi cu glas tare diploma, bucuros ca nu va mai fi cicalit în acea zi mareata. Mama îl va saruta si va râde... Baiatul se înduioseaza; apoi, deodata, fata i se schimba, dunga dintre sprâncene i se adânceste, si Marin se ridica zgomotos de pe pat.

- Trebuie sa ma apuc de lucru, ce dracu!

Pronunta fraza hotarât si-si trece mâna prin parul tuns marunt, dupa porunca directorului. Apoi se asaza pe scaunul din fata masutei, pe care stau risipite carti, si-si priveste "laboratorul". O masa acoperita de el cu tablite albe de faianta, gasite într-un ungher din pod. Pe masa, rezemata de peretele varuit, o etajera de bucatarie, pe rafturile careia stau însiruite borcanase si flacoane colorate, sticlute etichetate, cutiute rotunde de carton, eprubete cu dopuri provizorii de vata, tot ce gasise prin camera, prin cutiile mamei, prin pod sau rascolind lazile din pivnita. În raftul de jos se odihneau, departate cu prudenta una de alta, doua retorte cu gâturile încovrigate. între ele se arata un balonas de sticla, pe jumătate plin cu o licoare albastruie si astupat cu un dop de cauciuc. Pe restul mesei, sticle si fiole, un suport saracacios cu câteva eprubete, o penseta rezemata de un vechi aparat Wolf, o lampa cu spirit astupata cu un bonet de sticla, niste hârtiute roscate, o sugativa pe care erau înfipte ace de marimi deosebite si un borcan mare în care Marin tineva apa curata, trebuincioasa experientelor... Privelistea aceasta îl ferecea. Nu se putea hotarî sa-si ia ochii de la sirul de paharute Berzelius, în care precipitate colorate asteptau mâna chimistului. Se gândea... Când va fi un mare chimist, hei! va sti el cu ce sa se "ocupe". Tot probleme mari: transmutatia metalelor, de pilda. Se si vede în mijlocul unei sali imense... ba nu, într-o odaita ca aceasta, dar celebru, ce are-a face! O odaita ca de alchimist, si el - încruntat ca. întotdeauna - aplecat asupra cartilor înțelepte sau mânuind fantastice instrumente...
...Se ridica separat de pe scaun si se hotarî sa vorbeasca tare, ca sa nu uite cele ce trebuia sa faca.

- Ce dracu, unul ca mine sa-si piarda atât de neghiob timpul?!...

Spala râzând o eprubeta, lasa într-însa apa si topi câteva boabe portocalii.

- Bicromat de potasiu, bicromat de potasiu, a... saaa...

Facu ochii mici si se însenina. Apoi deveni atent, tot mai atent.

Dimineata începuse sa se încalzeasca atunci când tatal îl striga din capatul scarii ca îi aduce ceaiul. Marin se îmbraca frecându-se lenes pe cap si cascând. Apa adusa decuseara îa mansarda era calda; obrazii îi ramasera tot neracoriti. Se încrunta si-si încheie resemnat sireturile: îi placea în clipele acelea sa se creada un baiat persecutat. Dupa ce deschise si ultima ferestruica, își lua o carte din gramada prafuita si o zvârli cu un necaz dorit cât mai aprig si mai firesc în ghiozdan, ca sa-l vada tatal care îi adusese pe o tavita un pahar scurt cu ceai.

- Unde sa iscalesc?

- La ziua de 17: acolo unde sunt ascultat.

Tatal semna fara sa bage în seama "insuficientul". Marin, în timpul acesta, își vadea o pofta nefireasca la sorbitul ceaiului. Când goli paharul, își trase tunica, vârî o data cu carnetul o revista împaturita în geanta, își lua sapca si se repezi pe scara. La ultima treapta își dadu seama ca ghetetele îi sunt nevacsuite. Privi în treacat cutia cu crema si periile negre de sub scara si, prea obosit ca sa ia o hotarâre, deschise usa, pasi pripit în curte si zâmbi de cum fu în strada. Facu drumul batatorit zilnic fara sa-si dea seama de timp. Privi de câteva ori cerul si copacii aplecati pe deasupra grilajurilor. încerca sa fluiera o arie, dar sunetele se topira repede. Zâmbi, strânse ochii, ofta fara pricina, apoi grabi umbletul, putin adus din spate, si deodata fu aproape sa vorbeasca tare de bucurie, își aminti ca e într-o sâmbata si ca a doua zi nu va fi scoala. La un colt se simti urmarit si întoarse capul.

- Salve, doctore!

Baiatul care-i vorbi îl privi râzator si-i întinse mâna. Apoi, pe tonul cu care se spun vorbele menite sa aduca veselia:

- Umbla doctorul cu ochii la fete... hai, doctore?... He, hei, berbantul!...
Marin se simti magulit si, în acelasi timp, încurcat. Zâmbi si raspunse ca si cum lucrurile s-ar fi întâmplat întocmai:

- Fii om serios... Apoi, schimbând vorba:

- Ai facut la matematica?

298

299

- Asi!... sunt ascultat...

- Pfiii! stai bine!... Eu nu stiu cum am sa scap... Nici macar n-am copiat problemele, si avem ora întâi...

- Ai timp... Banciu întârzie întotdeauna.

- Sa dea Dumnezeu!...

Celalalt râse. Era cel mai bun prieten. Avusese pe vremuri aceeași patima ca si Marin, - laboratorul -, dar dupa un an de entuziasm, de experiente prelungite pâna noaptea, când lipeau o lumânare pe speteaza unui scaun ca sa astepte rezultatul ce întârzia într-o retorta, dupa sticle sparte, haine arse cu acizi, scânduri patate cu solutii, bani risipiti zilnic în drogherii, de unde se întorceau cu punglitate roz, își parasi stiinta favorita, amânându-si activitatea pentru universitate. Era bogat si frumos; iar umblând lângă Marin, își potrivea mereu sapca si tunica strânsa pe solduri. Ajunsesera în fata liceului. Poarta era larg deschisa, iar în curtea adumbrita de platani se fugureau zgomotosi câtiva elevi din clasa întâia.

- Buna dimieata!

întinsera mâna unui baiat din clasa a cincea, care-i saluta respectuos, scotându-si sapca.

- Nu-l pot suferi pe baiatul asta.

- Si mie mi-e antipatic. Are o mutra de tocilar. -Pai si este...

- E premiant.

- Fericit muritor...

- N-as vrea sa-i fiu în piele.

- Si parca eu as vrea?...

Urcara trei trepte scazute, trecura printr-un coridor pe care se vânturau elevi din cursul inferior si alergara veseli pe scara cea mare ce ducea la etaj. își zvârlira sepcile într-un cuier si intrara în clasa. Marin ramase în sirul dintâi al bancilor. Dinu se strecura pâna în fund. Venisera aproape toti baietii. Potoliti, ca în diminetile de vara, își cautau fiecare câte un coleg cu care sa vorbeasca. Unul cânta lângă soba rece, cu o mâna în buzunar, cu barbia rezemata în piept. Pe ferestra deschisa priveau tristi câtiva elevi din aristocratiune. Prin banci începea frunzaritul caietelor; cei mai sânguitori, ca si cei avuti în note rele, repetau sau învătau. Marin si alti câtiva copiau pripit problemele, întrebând deseori pe vecin.

- Cât mai e, ma?

- Patruzeci si cinci de minute... -M-am ars...

- Cât ai scris?

- De-abia am ispravit pe prima.

- Lasa si tu asa. Spui ca celelalte nu le-ai putut face...

Peste câteva clipe intra si profesorul de matematica, voinic, impunator, încrezut, cu catalogul cartonat în mâna.

- Stai jos...

Marin ascunse repede calimara si înapoie, înfrigurat, caietul dupa care copiase, unui baiat din fund. Tremura putin: nici încai nu stia despre ce era vorba în problema.

N-avu câtusi de putin noroc. Dupa ce cestorul dadu absentiei, profesorul fixa

sever câteva clipe pagina și-l chema:

- Sa iese Popana.

Ajunse la tabla, aproape fara sa-si dea seama ca se petrec cu el lucrurile și nu cu altul. Aseza caietul pe catedra, în fata profesorului, și lua buretele împreuna cu un ciot de creta.

- Câte probleme am avut?

- Trei.

- Unde sunt?

- N-am putut sa le fac pe ultimele două.

Profesorul îl privi încruntat și cu un vadit dispret. Inconstient, Marin îi rabda privirea. Parca era ametit: pierduse notiunea exacta a situatiei. Nu putea cuprinde cu nici un chip realitatea. Se încrunta numai și-si strânse buzele sa nu zâmbeasca.

- Fa problema. Stii enuntul? -Da,..

Dar nu-l stia defel... își zbârci fata, își frânse degetele, se apuca de haina, ca sa vada adâncă chinuire a memoriei. Profesorul însa îl cunostea; credea ca nu-l ajuta mintea. Convins ca Marin lucreaza îndârjit la matematica, dar ca nu prea înțelege și mai ales nu profita întru nimic din harnicia lui, era întotdeauna mai îngaduitor cu el decât cu altii, începu deci sa-i dicteze:

- într-un cerc de raza R , zona nascuta de un arc, când cercul se învârteste în jurul unui diametru care trece printr-o extremitate a arcului, are ca baza un cerc, a carui suprafata este egala cu sfertul zonei. Sa se calculeze înaltimea x a zonei.

Marin desena încet un cerc; își amintise ca și în caiet facuse unul, alunecând creionul pe marginea unui capac de calimara. îl sterse într-un colt și-l îndrepta. Profesorul întorsese scaunul și, cu bratul rezemat de speteaza, astepta.

- Ei, cum faci?

- Avem un cerc...

își dete însa seama de ridicolul formulei repetate staruitor de toti acei care nu-si stiu lectia. Tacu încruntat și se multumi sa priveasca atent cercul. La rastimpuri strângea pumnii și încorda grumazul, ca și cum ar fi cautat aprins dezlegarea. Era tactica lui la matematica. Cum

300

301

nu o putea suferi și cum nu fusese nici o clipa atent la vreo lectie, iar acasa nu-si copia nici problemele, de câte ori era scos la tabla, cauta sa se arate strâmt în desteptaciune și fara tinere de minte, iar profesorul îl credea.

- De ce nu stii, Popana?

- Stiu, domnule Banciu, dar ma zapacesc... Si fara sa vrea, întari cele spuse prin obrazii dogorâti și bâlbâiala vorbelor.

- Te zapacesci pentru ca n-ai învățat.

- Ba am învățat, domnule Banciu, dar eu pricep greu matematica...

- De ce ai venit atunci la real?

- Credeam ca la Chimie industrială se intra numai cu realul... Nu stiam atunci...

- Eu n-am ce-ti face... La loc.

Se aseza în banca linistit: îi pierise tot necazul. Indiferent, își vârî în ghiozdan carnetul albastrui pe a carui ultima pagina scrisa se icalise magistral I. Banciu sub slovele unui citet "Insuficient". Fu chemat vecinul lui de catalog. Luându-si o fata atenta, Marin privea cifrele de pe tabla, gândindu-se ca corigenta la matematica tinde sa se realizeze. Se încrunta brusc, ca sa-si poata urmări firul gândurilor. Copie un sfert de ecuatie pe caietul de clasa, apoi își atinti vag privirea spre soba.

...E o nedreptate cele ce i se fac. Nu e rasplatit, nu e încurajat...

începu sa-si vorbeasca cu patima.

...La urma urmei, ce-i trebuie lui matematica, germana si fleacuri d-astea? El e chimist si naturalist; ce-i umple capul cu lucruri nefolositoare?... Si în aceeasi clipa se vazu într-o situatie exagerat de nenorocita, glasuind fraze foarte frumos alcatuite, cu atitudine de martir. El ar fi un geniu neînteles, persecutat, caruia însa la urma i se recunosc daruitele însusiri. Apoi, repede, imaginea se schimba într-un Marin victorios asupra lui însusi, dispretuitor si înconjurat de glorie. "Are sa vada ei..."

Glasul scazut, aproape soptit printre buzele strânse, îl trezi... Vecinul sau de catalog, un italian cu ochii mici si obrazii caramizii, lucra cu aprindere. Marin își clatina capul, apoi voi sa ramâna iarasi singur cu el însusi. Dar gândurile îi erau sugrumate de necazul ce-i crestea necontenit. Cauta sa se linisteasca în viziunea unui Marin-filozof, dar nu reusi decât în parte. îl atingea tot mai mult realitatea unui dispret din partea profesorilor. Voia sa i se recunoasca meritele pe care era sigur ca le are. Gândul unei razbunari, al unei apoteoze, îl întarâta. Se misca dispretuitor în banca, privi rece pe cei din fund si închise ostentativ caietul de notite. Dar nimeni nu-l lua în seama.

Peste putin, suna de iesire. Ca întotdeauna, Banciu întârzie aproape toata recreatia pe catedra: nu-si gasise explicatia. Când iese, Marin se ridica alene în picioare si începu sa râda silit, ca nu cumva sa banuiasca

302

ceilalti ca "insuficientul" i-a lasat urme în suflet. Colegii de la modern asteptau cu ghiozdanele, afara. își facusera într-o sala de jos ora de latina si acum erau grabiti sa între în clasa, pentru ca aveau chimia.

- Ce dracu v-a tinut atâta?

- Noi facem carte, ba; ce, ca voi?!

începura vesnicele riposte la care nu se lua seama si care aveau numai menirea de a fi glumete.

- "Ante, apud, ad, atversus..."

- Ai gresit: "adversus". *

- Pai ce: eu învat ca voi sase ore la latina pe saptamâna?

- Te tâmpesti tu destul cu matematica... -Realisti!!!... insulte!

Câtiva din fund se repezira peste banci, râzatori.

- Aaaa... aoo... care e ala?

- Care e nemernicul?

- Sariti, modernul1...

Doi baieti se strecurara zgomotosi pe deasupra bancilor, urmariti de razbunatorii realisti.

- Tine-l, "babo"!

- Baa...a... Ei! nu fii "scârbos"!

- Da-i!

- Astâmpara-te, Costandake...

- A insultat menirea sfânta a realului. Sa-l crucificam!

- ...'re dreptate.

- Sa-l crucificam. Sa... -Baa... Sariti!

- ...spalam insulta cu sânge!

Marin era printre cei mai aprigi. Se învârtea, apuca de picioare, sarea în spatele modernistilor, palmaia glumet, cânta, se suia pe catedra predicând. Rasufla pripit, cu ochelarii alunecati de-a lungul nasului, micso-rându-si ochii din pricina prafului. Broboane sarate de sudoare i se prelingeau pe fata. Cu reputatia lui de cel mai "zapacit" si nervos baiat de clasa, nu parea însa prea bizar. Numai un modernist marunt, Bana-teanu, cu nasul mare si cu cosii pe frunte, facându-si loc prin multime cu un ghiozdan frumos de piele, îl întreba:

- Ce te-a apucat, doctore?

- L-a pârlit Vanciu.

Banateanu întreba, pocind dintr-adins numele:

- Vanciu, Vanciu?... Condoleante!

- Pai nu-mi pasa...

Se întoarse în loc, trânti doi colegi care se "întrebau" reciproc la chimie si se vârî între multimea galagioasa de lângă catedra. îl rastig-

303

neau pe unul mic, gras, bondoc, - Galimir -, si el urla cât îl tineă gura. Doi realisti îl trageau de picioare si doi de mâini. Marin începu sa-l gâdile pe sub vesta. Bondocul se zvârcolea între răs si raget, iar ceilalti hohoteau si faceau glume pe care le tipau ca sa se auda. Modernistii, dupa ce se adunara în numar mare, se repezira la rastignit si încercara sa-l scape. Cu îmbrâncituri, trânta, chiar cu ghionturi, izbutira sa libreze un picior si o mâna. Lupta era în toi, peste banci, în jurul rastignitului, când de jos se auzi sunând vag clopotelul anuntând profesorii. Morariu, cestorul de la real, ceru tacere.

- Domnilor, va rog... treceti în banci. Poate mergem în laborator, si domnul Voitinovici are sa gaseasca zgomotul asta...

Nici silueta mândra a cestorului, - pe care în adevar îl necajea onoarea ce i se facuse -, nici glasul cestorului Bratasanu de la modern nu potolira lupta. Galimir izbutise sa scape si alerga acum peste banci ca sa se ascunda în mijlocul modernistilor. Cestorul îl ameninta.

- Galimir, te dau pe lista!

- Ce stric eu, ma Bratasanule.

- Peni, astâmpara-te!

- Ce faci gura acolo?

- Ia vezi, c-acum te rastignim.

Câtiva realisti râsera si se împartira pe la locuri. Multi își adusera aminte ca nu stiu nimic la chimie si ca sunt neascultati.

- Ce avem, ma?

- Aldehida formica, cetonele si chinonele...

- Si chinonele?

- Alea nu le-a explicat, dar trebuia sa citim noi...

Trei baieti lucrau de zor la tabla formule simetrice si le comparau cu cele din carte. Atomii de carbon se asezau pripiti lângă cei de hidrogen si oxigen, între liniute ce se departau de la nucleu ca niste raze. Numiri prelungite si greu de pronuntat se memorizau cu glas tare, împreuna cu formulele substantelor si însusirile lor chimice. Mai ramasera putini afara din banci; ceilalti rasfoiau înfrigurati caietele de note si consultau prevazatori si stiinta vecinilor.

- Numai de nu ne-ar da extemporal. Banateanu se ridica revoltat, dintr-o banca din fund.

- Cine a spus extemporal? Ce extemporal? Nu ne-a anuntat.

- Pai ce, ma, extemporalul se anunta?

- Ce are a face... Voitinovici anunta întotdeauna mai dinainte: "O sa dam o mica extemporală".

Când auzi stravechea si mult repetata propozitie a profesorului de chimie, Marin răsese cu pofta. Era linistit: ora aceasta era una din putinele la care nu-i era teama.

Fu neatent pâna la sfârșitul cursurilor. Dupa chinuitoarea ora de chimie, urma una de istorie si una de franceza. Marin visa tot timpul. Spre sfârșitul orei de franceza începu sa-l doara capul: aerul stricat si caldura îl înabusera. Își privi colegii: toti palizi, cu ochii dusi pe fereastra. Nu mai era nimeni atent: obositi, dormitau molatec în banci, aproape tacuti, oftând la rastimpuri. Profesorul

înțelegea ca rezervele s-au sfârșit și, cuprins el însuși de oboseală, se resemnase să vorbească, pentru că nu putea face altfel. În fundul clasei, cestorul Bratanu lua notițe și nu-l privea nimeni cu uimire, apucăturile-i de bucher fiind de multă vreme cunoscute.

Prin fereastra larg deschisă venea la răstimpuri răcoarea relativă a unui aer mai puțin viciat. Marin își aduse aminte de mansarda lui, unde căldurile începeau să ajungă de nesuferit și unde "laboratorul" îl stîngherea. Pentru întâia dată încerca o senzație de oboseală, de plictiseală scârbită pentru chimie. Fura câteva clipe în timpul cărora nu reușea să înțeleagă bucuria ce i se putea aduce multimea ceea ce de borcamse desperecheate. Simți un gol în suflet; o deziluzie care i se lamurea cu cât tîntea mai mult nemarginirea albastră de deasupra casei vecine. Îi lipsea parca ceva, și se gîndea cu teama că în după-amiază aceea va fi liber să citească orice carte ar vrea. Nu mai simțea nevoia experiențelor, i se părea chiar că e dezgustat de ele. Era dezorientat. Nu-i părea rău de despartirea această bruscă, dar n-ar fi dorit să se întîmple. Lucrul, de fapt, nu era nou pentru el: se știa nestatornic și cu patimă. Suferise pînă atunci nenumărate alte dragoste: cea a marșilor postale, a plantelor, a pietrelor, a bibliotecii și a insectelor. Fără să vrea, îi trecu repede prin minte toate aceste tovarășii vechi. Unde îl va duce acum dragostea? Nu știa, și aceasta îi neliniștea, căci acum nu se dezgustase de o știință ca să se apuce de alta, ci și-o parasise brusc pe cea de pînă acum ca să rămîna singur...

Își scutura capul. Nu, mersese prea departe: nu era încă dezgustat de chimie. Îi plăcea încă să se gîndească la ceasurile de după-amiază, cînd va isprăvi, cu manualul lui Minovici în față, analiza manganului. Își spunea: "Ce de precipitate minunate și nestatornice în culorile lor aprinse sau tulburi..." Zîmbea: ce prost era să creadă că nu-i mai place chimia!... Cu toate acestea, entuziasmul îi pierise.

Cînd suna, coborî scarile încet, încet, ca niciodată.

- Te-a molesit căldura, Herr Doktor. Se mulțumi să răspundă:

- Salutare!...

Și sfârșind treptele, porni spre casă, fără să aștepte pe Dinu. Ca și ieri, dar din alte pricini, se simțea mai bine singur. De ce să fie nevoit să rădă și să spună glume? Înțelese că-i e teama că să nu i se dezlipească

304

305

masca. Și zîmbi la gîndul că era un prefacut. Apoi, încruntat, grabi pasul. Un profesor trecu. Îl salută, dar nu fu văzut. Își îndesa șapca cu neșă pe cap și începu să bolborosească. Tîrziu numai, își aduse aminte că se întoarce și astăzi cu un "insuficient".

În odaita din mansarda, Marin citea pagini dintr-un caiet gros. Scrisul era pe alocuri necitit, și baiatul își supăra ochii, apropiindu-i micșorati de caiet. Fața îi era nemulțumită și, nervos, sarea din timp în timp pagini întregi. Lectura îl plictisea. Era un manuscris vechi de doi ani, un proiect magnific de roman, intitulat Jurnalul unui om suferitor. Marin își amintea melancolic serile din toamna din clasa ? . patra, cînd compunea inspirat frazele acelea lungi și nemestecugite, pătrunse de un suflu romantic și scrise numai pe jumătate. Un presupus elev își însemna zilnic impresiile. Acel elev nu era altul decît el, Marin Popana, a cărui sensibilitate fără margini alcatuia pe aceea a "omului suferitor".

Nu mai citise de mult Jurnalul", și se simți acum decepționat. Îl deschisese cu gîndul să-l continue, să-l sfârșească și să-l publice, ca să arate celor de la liceu cine e el și cât a suferit. Și înțelegea acum cu tristete cât de falsă era suferința lui și cât de mincinoase erau paginile, jurnalului", în care, pe ascuns, se

idolatriza, batjocorind pe cei care nu-l înțelegeau. Închise caietul și, zmângalind cu creionul coperta, se gândea. Prin ferestrele deschise, un vâiet învâit, departat, ajungea cu râuriri de vis până la el. Odaia începea să se înfierbânte. În adâncul sufletului, Marin era revoltat: împotriva scoalei, împotriva profesorului de germană, împotriva lui I. Banciu. Simtea crunt nevoia de a se manifesta, de a-și vadi darurile, de a se răzbuna de umilinte. Privi masuta cu sticlute; un precipitat galben se adunase în fundul unui pahar cu peretii subțiri, acoperit cu o foaie de hârtie albă. Fără voie se gândi: bicromat de plumb. Și i se pară atât de încet drumul lui în tovarășia bicromatului de plumb...

"Asta trebuie acum, acum, cât mai e timp... Are să vada ei!..."

Dar era sfârșitul lui mai: când să-l scrie, când să-l tiparească?... Abatut, Marin se rezema cu tot spatele pe scaun.

...Nu mai e timp... Și corigenta la matematică...

Chipul lui I. Banciu îi trecu prin fața ochilor, înfiorându-l... Dar poate nu va rămâne... La urma urmei, sunt atâți profesori care îl simpatizează... Au să-l sprijine când va fi conferința de fine de an. Are să

vorbească Nanul, profesor de limba română, are să-l susțină și Moiescu de la științele naturale, și Soloveanu, și Moșil... Dar ce are să facă? Matematica e "materie" principală la real. Și apoi, Banciu nu-l poate suferi... Nu scapă de corigenta... Nu poate să scape... Ei?! și ce?!... Cu atât mai mult... Cu atât mai mult?... Păi da, să-l umilească pe el mult, și apoi are să vada ei!

Separat de-a binelea, stăpânit de gândul tiran al corigentei, se ridică de pe scaun și se plimba prin odaie. Era lucru rar pentru el să se plimbe prin odaie: gândea mai bine în fața mesei lunguete din fața ferestrei. Dar acum nu putea sta locului. Începu să vorbească singur...

- Nu mai merge!

Și se trânti pe pat: un pat de lemn vopsit roșu, ce ocupa aproape tot peretele din fund.

- Am să scriu romanul! Trebuie să-l scriu la vară! Nu se poate!... Se vazu într-o vară de prin carti, într-o vacanță împletită cu grâu, cu nouri, cu nuci stufoși, scriind un roman Viziunea se sterse îndată. Amanunțele îi precizara în contururi și culori vacanța. Are să stea o lună în tabara cercetasească din Dumbrava Sibiului, și restul în București. Îl va scrie. Și hotărârea îl îmbucura într-atât, încât zâmbind, încruntându-se, fluierând, săgetând gesturi cu mâinile, coborî scarile și se duse, lucru rar pentru el, să vada pe cei de jos.

*

Spre seară, veni Dinu. Bătu în treacăt la ușă și intra, după ce-și zvârli o clipă ochii în oglinda rotundă din odaia alăturată.

- Salve, doctore!... Ce citești?

Marin îi arată coperta unui roman francez, apoi îl zvârli, îmbucurat - de venirea prietenului, la capatul mesei.

- Stai jos! Ai să suferi de căldură, dar trebuie să te resemnezi și ai să-ți scoti haina ca și mine...

- Nu vine cineva?

- Aa... nimeni!

Apoi, râzând, aducând scaunul din odaia alăturată:

- Cine poate rezista la căldurile astea caniculo-tropico-africane?... Și schimbând grabit vorba:

- Știi c-am recitat azi romanul? -Ei?!

Dinu se așeza mai bine pe scaun, așteptându-se să audă o conferință întreaga. Căci, încă din iarna trecută, Marin făgădui că-o să-l recitească și să-l completeze. Publicarea Jurnalului unui om sucit trebuia îndeplinită, după socoteala lui,

când Marin va împlini cincisprezece ani Ori, de atunci, nu numai ca Jurnalul nu se publicase, dar nici încai sfârșit nu era. Marin se arata nehotarât, nestatornic si nu lucra nimic. Se multumea

306

307

numai sa tipareasca în Ziarul stiintelor populare articole asupra insectelor si câteva fantezii tara greutate. Si de câte ori îl întreba Dinu, își motiva totul prin chimia si cartile care îi luau tot timpul. Crezuse un timp ca Marin lucreaza în ascuns, dar își daduse repede seama de neadevar. De data aceasta, curiozitatea îi era satisfacuta.

- E o prostie! -Ce?

- Jurnalul unui om sucit...

Celalalt nu pricepu dintr-o data schimbarea aceasta brusca de pareri. Stia ca Marin are o idee excelenta de Jurnal si era convins ca va pricinui zgomot îndeajuns la aparitia lui.

- Da, o prostie... Nimic adevarat, si stii... stânjenitor de fals... Si prea dulceag... si prost scris... s-apoi autorul prea se crede. Toata lumea e neghioaba, numai el e geniu, si geniu neînțeleș... Banal... la foc!...

Vorbea precipitat, batjocoritor si suparat. Se bâlbâia, cautând epitețe chinuitoare. Rastignirea ace?..sta P usura. Si dupa ce exdama, puțin teatral: "La foc!..." se simti mult mai liber. Era sigur ca nu va zvârli manuscrisul la foc, dar gândul acesta îi facea bine.

- Dar când ai vazut tu toate astea?

- Azi... Am vrut sa-l sfârșesc si am... Dar stai sa vezi... Stii ca ma las de chimie, de laborator?

Dinu îi strânse, comic, mâna. Râdea, dar bucuria îi era adevarata. Se simtea încurcat stiindu-si prietenul singur pe un drum pe care altadata îl batatoreau împreuna,

- Ei, ti-am spus eu? Nu face acum, la Universitate ..

- M-am plictisit, 41 spun drept...

- Târziu, dar în siarsit.

- Dar m-apuc iar de insecte.

- Pai romanul?...

- îl scriu si p-aia, dar altfel... Ma gândesc eu... nu-i mai fac jurnal. Un roman realist din viata elevilor. Stii, cu note. Cinstit. In fiecare zi însemn: dialoguri de ia scoala, portrete, stari sufletesti. Nu s-a mai scris pâna acum un roman de felul asta...

Dinu asculta multumit. întreaga schimbare a prietenului îl bucura. Observase si el, atunci când, entuziasmat, Marin îi citea zi cu zi paginile scrise în Jurnal, ca e ceva silit într-Insul, dar nu îndraznise sa-si spuna gândul, pentru ca nu voia sa-l supere, s-apoi, Marin era cunosctor în literatura iar ei prea puțin. Acum, când îi asculta vorbind, cu o repeziciune ametitoare, încâlcind cuvintele, simpiificându-le, gasind adjective inedite si vorbe ironice, începu sa aiba mai multa încredere în talentul iui. Era convins câ are talent si de aceea îl urmarea, curios sa vada ce-o sa produca.

Si Marin vorbea, iar vorbind, vedea noua configuratie a romanului, vedea personajele, le ghicea gândurile, le stia cuvintele. Apoi, deodata, tacu. îi trecu prin minte o îndoiala care îl dezarma. Se mira totusi ca nici

O schimbare nu i se ghicea pe fata si ca prietenul îl socoteste înca tot atât de entuziasmat.

Tacerea îl apasa pe Dinu.

- Si când te apuci sa-l scrii?

- Diseara...

- Stii cum sa-ncepi0
- Asta aflu atunci... Ce-i nevoie sa te mai gândesti?
- Vasazica, nu mai aduni fise.
- Ba adun... dar primul capitol din roman se petrece, stii, la tara, undeva. E în vacanta, si eroul e la munte...
- La munte?
- Da, la murite... cum am fost si eu anul trecut, la Sacele... Si acolo se îndragosteste de o fata...
- Pricep...
- Ce pricepi?

- Acum începe povestirea (ironic) cuceririlor tale... -Ei?berbantule!...
 Dinu socotea adevarate toate scrisorile trimise din Sacele si povestirile lui Marin asupra dragostelor sale cu domnisoarele frumoase din localitate. Se îndoise putin la început, stiindu-si prietenul prea putin aplecat asupra celor lumesti, dar închipuindu-si contrastul între Marin si tinerii din Sacele, îi explica, si numai asa, succesele erotice. Marin, traindu-le însa cu mintea atât de aprins, sfârsise prin a le darui un vestmânt de realitate si acum, când îl întrerupe Dinu, gândi: "Cum de nu pricepe el ca l-am mintit si î-am mintit pentru a avea si alti martori ai visurilor mele, afara de însasi imaginatia mea?" Dar raspunse fara codire:

- A... nu, nu toate. Numai cea din urma, cu Liliana...
- Asa o chema?
- Dar cum?
- Parca Maria...
- A... nu, aia e alta, aia a fost înainte... Cu Liliana a fost ce-a fost. P-aia am iubit-o.

Si suna atât de ciudat cuvântul "iubit" pe buzele baiatului adus din umeri, roscat, cu obrazii patrati si searbezi, cu ochii marunti, miopi... încât el însusi, dându-si seama de ridicol, rosi. Orisice alt cuvânt, afara de acesta: chimie, insecte, piatra, volum, volum... O umilinta dureroasa
 1 se strecura în suflet.

308

309

Se smulse din gândurile care-i surpau "subiectul" romanului si rasturna un suvoi de vorbe, în timp ce cu pulpele încolacea nervos picioarele scaunelor.

- Liliana, da... Ei, p-aia o exagerez, îi exagerez caracterul, stii, o fac zglobie, mai zglobie decât era... Aaa, am uitat sa-ti spun c-avea un par negru taiat strengareste, o frumusetete... Uu! ce par!... Pacat ca n-a vrut sa-mi dea o fotografie.

- Si de ce nu ti-a dat?
- N-a vrut ea... (naiv) zicea sa n-o calomniez... Fata, ce vrei?... Ei! din asta fac geniul rau al eroului meu, îl fac sa se îndragosteasca de ea, sa fie tinut în gheare s-apoi umilit. îti închipui ca ala, cum l-o chema, o sa sufere, o sa se zbata, sa tipe s-apoi sa alerge acasa, la Bucuresti. Si aci, dupa marea suferinta, se va arata acel "om sucit" pe care-l cunosti, îti place?
- Frumos.

- Si sa vezi mai înainte... Dar n-am fise... Apropo, pe eroina am s-o alatur cu firea verisoarei mele, stii, Anette. E data dracului.

Dinu tacea zâmbind. Nu-si mai înțelegea prietenul. Atâta elocventa pentru cauze straine preocuparilor lui...

Tacu deodata si Marin. Se întunecase. își zâmbira unul altuia, câtva timp. Marin se gândea: "Cât de mult îl iubesc!" apoi, repede: "Ce stânjenitor cuvânt iubesc. Iubire: ce se potriveste ea cu mine? Eu... adica... la urma urmei, îmi bat joc de

prostii care se lasa cuprinsi de pofta animalice (expresia îi placea). îi dispretuiesc, sunt deasupra lor..."

Aprinse lampa, închipuindu-si un Marin batrân, învatat, cu mâinile încrucisate, privind o multime fara ochi. Ochi si lampa... cum i se parea ca se aseamana. Dar de ce se aseamana?

- Ce-ai spus?

- N-ai auzit?

- Nu fusei atent...

- Cum o sa-l sfârsesti?

- Aa... Romanul? Tot asa cum stii. La urma, eroul - eu adica - fugi la Constanta, pentru ca ramasese repetent. Se face hamal în port, apoi ajunge pe un vas care trebuia sa plece din zi în zi. Dar într-o dimineata citeste în Universul anuntul dat de Dan, frate-sau, prin care îl roaga sa se întoarca, pentru ca mama e rau bolnava, iar ceilalti îngrijati. Acum, o situatie, stii, interesanta. Tipul e într-o lupta sufleteasca apriga; ori își urmeaza visul lui de libertate, de calatorii în Orient, - atunci cine stie ce se întâmpla maica-sii -, ori se întoarce, si atunci...

- Tu ce zici?

- E prea tânar si nestatornic ca sa se poata hotărî la sacrificiile pe care i le cerea libertatea. Se întoarce, dara, abatut, fara nici o încredere

în vointa sa, trist. Însa, cu cât se apropia de Bucuresti, parca o lumina i se lamurea în suflet. Simtea ca e las sa fuga, ca suferintele au fost în buna parte numai în capul lui, ca lupta e frumoasa. Într-un cuvânt, o lume noua. O idee noua... o revolutie în sufletul lui... Ce zici?

- Are sa fie greu.

- Sigur... Dar am tot timpul trei luni. Stii ca la toamna trebuie sa apara.

- Prea putin trei luni...

- Fugi, mai!... Când m-oi aterne pe scris. Unde mai pui ca sunt lucruri cunoscute. Doara eu sunt ala!... Dinu nu raspunde. Privi numai înspre rafturile cu carti si-l întreba:

- N-ai tu cumva Pere Goriot!

- Ba da, dar în românește...

- Ei, da-mi-l si asa.

Marin scoase cartea dintr-un raft de jos, colbait.

- Praful e culoarea locala, de biblioteca imensa. Dinu încerca un raspuns spiritual.

- Aci numai praful e imens.

- Asta asa e... Dar ce vrei? Trei ferestre: se face un curent de intra tot praful strazii... Canon întreg.

- Ce n-as da eu sa am o odaita ca a ta...

Dinu cuprinse cei patru pereti spoiti cu var, rafturile saracacioase pe care stau înghesuite carti, cu o privire zâmbitoare si dornica. își trase haina.

- Nu-i nevoie sa ma conduci. Cunosc bine scara. Poti ramâne la Jurnalul unui om sucit. Succes si inspiratie.

Marin se porni pe răs din capul întunecat al scarii.

- Ha, ha, ha... Mai ales inspiratie... Vezi sa nu cazi.

Când intra în odaita luminata prietenesc, grai: "La lucru!" Dar era numai un cuvânt, cum le spunea de atâtea ori, ca sa-si dea curaj. Relua romanul francez. Citi de câteva ori aceeasi fraza, fara s-o înțeleaga. Gândul capitolului întâi din Jurnal îl persecuta. *ŤJe la revetis pour la premiere...ť*, dar cum am sa-ncep? La o serbare populara?... *Ťfois une dimanche, connu...ť* prea banal... într-o casa din vecini, sa-l roage sa declame... *Ťcomme ilconvenait, puisque c 'etait un vtement neufť*>. Ce sa declame? *ŤOh! quandcejour-lâ...ť* Mai bine în padure, el si ea...*jour-laje parrus dans la cour du college pendant la recrea...ť* în padure, de

dimineata, în padure. Du-te dracului!"

Zvârli romanul pe masa si, deschizând înfiorat un caiet neînceptut, se asternu sa scrie, cu o slova rasfirata si de nepriceput:

3*1

Cap. I

UN BAIAT SI O FATA I

- Cititi mult?

- Câteodata mai mult, câteodata mai putin.

- Dar, asa în mijlociu...

- Hm! Cam opt, noua ore pe zi.

- Opt, noua ore pe zi? -Da.

Fata îl privi uimita, ca pe un lucru rar. Niciodata nu i-ar fi trecut prin minte ca sunt oameni care citesc pâna la zece ore pe fiecare zi. Credea ca povestile acestea nu se petrec decât prin romane. Era, de altfel, o observatoare foarte slaba si niciodata "i si-ar fi putut H? seama ce se petrece în afara de mediul ei. Baiatul pleca ochii în jos, înrosindu-se pâna în radacina urechilor. Apoi, ca sa se dezvinovateasca:

- Bine, dar nu citesc întruna. Mai scriu, mai lucrez la entomologie, mai traduc... Apoi, am colectie de pietre, ierbar... ma ocup si cu chimia.

Vorbea repede, neluându-si ochii din vârful sandalelor, ca si cum s-ar fi lepadat de o greseala faptuita în nestiinta.

Fata îi privea mereu, lunecându-si ochii pe fata arsa de soare si patata cu cosi stârpiti de nerabdarea aceea necajita caracteristica adolescentilor, care din orisice neam si-ar trage viata si în orisice mediu si-ar trai zilele, în fundul sufletelor lor, doresc întotdeauna sa placa.

Radu Giurgea era entomolog si, dupa cum marturisea el însusi, avea mare ciuda pe oamenii care își pierdeau timpul cu dragostele. Umbla întotdeauna cu nasturii tunicii descheietii, cu chipiul prafuit si ghetete nefacute, si aceasta numai din neglijenta si dispret pentru eleganta caraghioasa pe care o trâmbitau "aristocratii" clasei. Si dispretul acesta era departe de a fi fatarnicie. Era ceva involuntar, care-i napadea sufletul numai când privea fapta în sine, ceea ce se întâmpla foarte rar, caci Radu nu era mai niciodata cu gândul la lucrurile privite. Si cu toate acestea se necajea întotdeauna din pricina cosurilor acelea mici de pe barbie, care-i întunecau frumusetea în ochii fetelor.

Caci Radu Giurgea, ca orisice adolescent înclinat spre visare, se socotea frumos. Dar aceasta frumusetate era un drept al sau, de care numai închipuirea-i se putea servi, si niciodata nu-i trecuse baiatului prin minte ca acest dar dumnezeiesc l-ar putea întrebuinta, cu succes, în viata de toate zilele.

Înca, în rarele lui iesiri prin lume, i se parea ca, cu cât se apropie de pamânt, - pe unde nu-l duceau gândurile? —, cu atât îi scade minunata frumusetate.

O! si nu era frumos deloc baiatul!

Închipuiti-va un copilandru înalt si desirat, adus putin din umeri, cu capul mare si acoperit cu un par rar si galbejit, fruntea colturoasa, ochii mici si miopi, fata smeada si cu un nas lung si ascutit, care-i dadea un aer de paiata melancolica. Îmbracati acest trup schitat fugar cu o haina din acelea pe care burghezii le recomanda de purtat "la tara", cu niste pantaloni largi, plini de praful musuroaielor de furnici pe care sezuse entomologul la pânda, cu niste sandale iarasi bune de purtat "pe munte", puneti pe cap o sapca cu cozorocul reînnoit de patru ori, si aveti portretul în creion al tovarasului domnisoarei Aura. De-ar fi sa-l facem în culori, ar trebui sa scriem câteva pagini, caci Radu, ca un adevarat naturalist si visator ce era, nu stia niciodata cu ce era îmbracat. Poate în gândurile sale se creHea neîmbracat defH caci nu se sfia nio\nrlata sa se culce pe namolul malurilor ca sa "observe" cine stie ce gânGANIE ciudata care

plutea pe apa pârâului si iarasi îi venea foarte lesne sa se trântea pe toate gramezile de lut proaspat, pregatindu-se sa întârzie acolo ore întregi ca sa-si întregeasca cunostintele sale asupra industriei casnice la furnici. Din aceste cauze, vestmintele cercetatorului lasau mult de dorit, atât în privinta structurii subrede a tesaturilor, cât si esteticeii coloritului.

Dar fiti siguri ca Radu nu stia nimic.

- Orisicât, vorbi fata, jucându-se cu un fir de paius ce i se prinsese de rochie, e mult.

- ...De!

Apoi tacura. Tânarul naturalist era recunoscut ca fiind de o timiditate de care colegii sai se rusinau. Umblând tot timpul dupa insecte sau pierzându-si noptile în lectura unor carti tiparite parca anume ca sa înspaimânte pe amatorii de literatura usoara, - carti care, cu toata eruditia lor, nu-l învătau niciodata cum se vorbea cu fetele -, Radu avea foarte putine de spus în fata ochilor adumbriti sau uniformelor cu rochie scurta. Îl zapacea privirea lor ca fundul unei prapastii, iar corpurile lor zvelte aveau ceva necunoscut într-însele, de care el, cercetatorul faptelor celor mai cunoscute, se înspaimânta. E ciudat obiceiul acesta la oamenii savanti de a dispretul tot ceea ce nu intra în raza cunostintelor lor. Si pe el, Radu Giurgea, cât de mult îl atragea necunoscutul, cu toata groaza întunericului lui... Dar nu stia care necunoscut. Sunt mai multe, era sigur el ca sunt mai multe, si lui numai unul singur îi placea. Dar pe acela unde sa-l gaseasca? în insecte? Apoi le-au studiat savantii pâna în vârful aripilor, si n-a mai ramas mustata de tântar nereprodusa în cei putin o duzina de manuale. Ce o sa mai descopere si el?... Si era atât de

312

313

trist când se gândea la lucrul acesta... Dar de femei avea mereu teama, si mai ales de fete.

De altfel, Radu își însemnase pe hârtie schema întregii lui vietii, si, dupa cum era de asteptat, nici un rând nu era rezervat dragostelor cu urmari durabile. Neaplicând niciodata principiul conservarii speciei la viata pe care se pregatea s-o duca, pasemite pentru ca nu-i pricepea încă însemnatatea, numea cu un singur cuvânt pe toate reprezentantele sexului frumos, "femele". Si într-adevar ca, în ochii lui, femeia se facea vinovata de mari si nenumarate greseli. Asa cum o cunoscuse din romane, ea nu cerea decât bani si iar bani, si în cel mai bun caz ardea de pasiuni pe care liceanul nu le înțelegea, si ale caror urmari, sfâsietoare pentru altii, i se pareau ridicole. Si v-as putea aduce ca exemplu cele câteva zeci de romane frantuzesti citite numai pe jumătate si cu însemnari pe margine: "nu e adevarat!", "stupid", "minte" etc. si puzderia de semne de întrebare presarate mai la fiecare fraza.

TVprinzându-si apH>i mintea si obiceiurile, era foarte naturi ns nce-la care clasifica cu atâta usurinta toate speciile de himenoptere din Valea Larga sa ramâna completamente dezarmat în fata unei viespi tinere, careia nu-i crescuse încă acul. Si de aceea, mutra lui zapacita si ochii care parca tot cautau o cararui pe unde sa se piarda în tufis înfaptuiau mare bucurie în sufletul fetei.

Trebuie sa stiti ca nu se afla pe lume o mai nevinovata placere pentru fetele acelea pe care baietii le-au numit cu oarecare dreptate "de viata" decât o convorbire între patra ochi cu un baiat prostut, care se înroieste pâna la radacina parului. Si Radu era unul dintre aceia.

Vazându-l ca tace, fata întoarse discret ochii, apoi, parca aducându-si aminte de ceva, îl apuca de brat. Radu se îngalbeni.

- Uite, zise ea, luminându-se de zâmbet... am uitat sa ma recomand... Aura,

Aurora Onciu, si daca doriti si vârsta, clasa a sasea, faceti socoteala!
Si recomandatia aceasta avea darul sa stârneasca adevarat belsug de râs
asupra domnisoarei Aurora Onciu.

Radu zâmbea cu inima strânsa si tot întrebându-se:

- Ce tot are fata asta de râde?...

-Marin! Marin! ...\amasa!

Trânti vesel tocul, închise calimara si usca cerneala pe ultimele rânduri. Iar, în
credinta maiestriei capitolului Un baiat si o fata, coborârea scarilor a fost cea
mai fericita clipa din copilaria lui.

IV

Câteva zile în urma, Marin parasi Jurnalul unui om sucit. Nu-l mai tragea inima
spre foile acelea desperecheate si se simtea obosit, scârbit de câte ori se azeza
la masa cu gândul sa scrie. În odaita, caldura îl ametea, îi gonia atentia. Citea
cu greu, numai în camasa si cu pumnii apasati pe frunte. O adiere de somn îi
legana la rastimpuri trupul si arunci își lasa privirile pe ferestruica din fata,
dormitând. încerca sa se trezeasca afundându-si capul într-un lighean cu apa
proaspata. Ochii se odihneau în raceala, se înviorau, iar luminitele înnegurate
de miopie se aprindeau.

Se desparti de roman, linistit, asa cum se despartea întotdeauna de luciiuic
care nu-i mai piaucau. Pierduse nadejdea unei rehabilitari în u>ut profesorilor
prin volumul pe care l-ar fi putut publica. Si pentru ca, deocamdata, nu gasise
alt mijloc de a le vadi însusirile lui, se înciuda, se înrosi de necaz si îi urî cu
gândul.

Aduna atent foitele scrise, fara sa le citeasca, si le înghesui pe toate într-un plic
mare galben, pe care scrise: încercari pentru "Romanul unui om sucit". Credea
ca e mai nimerit noul titlu. Cum nu mai putea fi vorba de Jurnal", trebuia numit
Romanul unui om sucit. Iar când deschise ladita în care-si pastra hârutiile si
caietele lui, îl cuprinse un entuziasm neasteptat si vorbi: "Cât am scris, cât am
scris!..." Gândul acesta îi înfiora spinarea de placere. Se ridica deodata nervos,
desfacu bratele si ocoli de câteva ori odaita. O nemarginita încredere în sine îl
napadi si, încordându-si bratele, adaoga, amenintator, cu dintii strânsi: "Am sa
scriu, sa scriu!... ahhh!..." Tremura. Nu se putea linisti. Deschise ladita, lua
plicul si-l zvârli pe masa. Se pregati sa înmoaie tocul, dar se simti deodata rece,
nemiscat, trist, obosit, satul. Astupa cu luare-aminte calimara. Era atent si se
întreba: "Ce dracu mi-a venit?..."

Sfârsi prin râs, un râs silit, pe care l-ar fi vrut ironic. Dezamagit, își alese apoi
lectura.

*

Nostalgia celor din urma zile de scoala.

Bucuria vacantelor farâmitata de prea multa asteptare. Voluptatea libertatii
secatuita cu mintea în orele lungi, apasatoare, de la sfârșitul trimestrului.

Impresia de searbad si inutil ce se strecura în suflet: oboseala nemarginita,
simtamântul zadarniciei marei bucurii, care se apropia banal, îngrozitor de
banal...

314

315

Baietii veneau în diminetile limpezi cu tunicile descheiate, cu sepci de vara,
unii veseli, altii melancolici. Ochii unora sufereau de lipsa al-bastrului nesfârșit.
Erau suflete care visau nemarginirea, calatoriile prin locuri unde omul se
contopeste cu firea. Dar nu stiau prea bine care vis l-ar dori repede îndeplinit.
Caci lângă viziunea unui Orient îndumnezeit cu mintea, se alaturau, geloase,
tarine si catune prietenoase, prapastii, pâraie, paduri de brazii si valurile inedite
ale unei mari despre care credeau multe... Si sufletele sufereau în aceasta

împartire. Ele, care voiau sa se dea în întregime, sufereau nedreptatind unele visuri. Si nu stiau ce sa aleaga: când se hotarau pentru hoinaririle din cartile de calatorii, se înfiorau în fata apusului indian, se simteau deodata întristati. începeau sa înțeleaga cum sunt tintuiti de legaturile pamântului.

Pe unul dintre vizitatori, un armean focos, îl cheama Haig Bracterian. Era înalt, bine legat, avea o fata negricioasa si ochii adânci. Il iubeau toti si îl vorbeau de bine; era stiut ca cel mai "simpatic" din tot liceul. Marin îi era prWft1. dar nu se prea v^itan nu-si împrumutai p^iduu carti, nu-sî încredintau confidente. îi era drag si lui baiatul, sentimental, îndragostit de muzica, cititor patimas, dar stiinta, pe care o mângâia Marin, îi era indiferenta celuilalt. îl judeca si el, ca toti colegii, un viitor "savant". Dar Marin se îndoia; se bucura când visul îl ducea din clasa a treia, dar își dete seama cât de fals este, ce masca se nevoise sa poarte neîncetat, îl dureau notele rele, mediile proaste mai mult decât arata si înțelegea ca nu se poate dezlipi cu totul de "prejudecatile" vârstei si situatiei lui de scolar. Cu toate acestea, se arata nesimtitor fata de profesori, de lectii si pretindea ca dispretuieste pe cei supusi "maruntisurilor" acestora. Clipa aceea când sî-a dat seama cât de putin sincer îi este gândul, îi luase toate puterile. își ura fiinta si minciuna. își ura masca pe care, inconstient, o purta cu atâta seninatate. Dar clipa trecu mai repede decât ar fi crezut. Marin își spala voios mâinile la cismeaua din curte, trecu palmele racorite peste fata, apoi alerga spre clasa.

Aceiasi zapusala prafuita, aceleasi ferestre deschise prin care se strecura, înabusit, zgomotul bulevardului. Cei patruzeci si opt de colegi se ravaseau, ca întotdeauna, printre banci. Mai putin veseli, mai putin zgomotosi. Unii dormitau cu capul plecat pe brate, altii își dezmoreteau madularele schimonosindu-si obrazii, scotând sunete prelungi si lovind cu piciorul în podea. Era ora de româna, si multi dintr-însii nu aveau înca nota pe trimestrul al treilea. Rasfoiau cartile, oprîndu-si ochii pe vreun vers din Iliada sau recitind fara voie rânduri din Faclia de Pasti. Pe unii, asteptarea clipei decisive îi îngalbenise, pe altii dimpotriva, rascoliti atâta vreme de emotie, clipa suprema îi facuse nesimtitori. Marin se rezemase distrat de-a lungul bancii, ascultându-si la rastimpuri vecinii, care glasuiiau între ei.

- Cald "foarte"...

- Uuuuf... si ce caldura!... Când s-o mai sfârsi si asta...

- Rabda, neica, înca zece zile, cum ai mai rabdat...

- Doua sute douazeci si doua...

- ...pâna acum. Au trecut...

- Sa vad daca trec si eu.

- La ce ti-e frica?

- Chimia.

- Te trece conferinta.

- Parc-o sa vrea Voitinovici?...

- N-are ce face. Asa e regulamentul...

în spatele lui, Marin auzi pe Bratasanu, premiantul clasei, învatân-du-si "lectia".

- Gen epic, gen dramatic, gen liric; ... gen liric... gen liric... ce mai vine? Liric, dramatic, epic!... Elegia. Ce este, domnule, elegia? Elegia este atunci câu poetul vrea sa ue

Marin se trudea sa nu râda. Intr-un rând voi sa se scoale si sa-l întrebe de nazbâtiile ce le cuvânta cu cartea închisa. Se gândi ca ar fi o oboseala zadarnica: în minte îi veni nesfârșitele discutii între "intelectualii" clasei si Brâtasanu. Bataia aceea de joc. pe care premiantul nu o înțelegea, i se paru acum o vorbarie goala. Cu necaz, recunostea fericirea "tocilaaiiui", care va trece clasa cu cununa, si se gândea la corigenta aproape sigura, îa

matematica, care-l astepta pe el. El, Marin Popana, tocmai ei, corigent. Vechea imagine a urgisitului de soarta, a neînte lesi-lor de plebe, a eroilor de romane si a personajelor nuvelor lui Brates-cu-Voinesti îi rasari ruginita în minte. Pentru întâia data, imaginea aceasta îl înfurie împotriva-i. Masca pe care o purta; care era masca? Lasat în voia gândurilor, Marin simti ca-i lipseste ceva. Ce-i lipsea?...

-Hauuuu\L.

Sari în sus, speriat. Crezuse ca vine profesorul de româna. În teama de a nu fi surprins tolanit lenevos pe banca, vazuse chiar fata rotunda si ciupita de varsat a domnului Nanul, cu cioclul coliliu rasarind marunt în mijlocul barbiei, cu ochelarii prinsi în siret negru, calcând masurat spre catedra. Era însa cu totul altceva: profesorul telefonase la Directie ca, fiind bolnav, va lipsi de la ore doua zile. Iar vestea, soptita discret de profesorul de gimnastica, se raspândise zgomotos în clasa, trâmbitata de câtiva "neascultati". Înlaturarea pericolului risipise amorteala ce coplezise baietii. Aprinsi acum de bucuria celor cincizeci de minute libere, pe "teren", sareau peste banci, se plesneau pe spinarile pline, calcau ghioz-

316

317

dane, zvârleau râzând cocoloase de hârtie si-si strigau poreclele din cele patru colturi ale clasei.

- "Babo"!... "Babo", firi-al dracului!

- Pp... pf... feata... feeeata! pp... p...

- Baa...

- Care a dat?

- Marcala.

- Unde-i Marcala?

- "Cocos".

- Ai fost aseara Bracterian?... Bracterian!

- Ce-i, ma?

- Ai fost? -Noo... O prostie...

Ś* Nu te lua dupa ce scrie Rampa...

- Ba, pârlitul^\'

- Astâmpara-te, Marcala.

- A fugit al dracului.

- ... a dracului "Baba". Cineva îl ghionti pe Marin.

- Scoala, doctore.

- Matale ce poftesti?

- Aicea nu se doarme.

- Aicea se tipa.

- Al dracului "Herr Doktor". Ironic, hai? la pune mâna, ba Popri-sane. Mai zici? Mai zici?

Marin începu sa râda. Apoi schimba vorba.

- Ce ne facem ora asta, "Babo"?

"Baba" - vecinul lui de catalog, Perri Ermo Hanibal - se aseza pe marginea bancii si vorbi cu o fata întristata.

- Nu facem nimic, ba doctore.

- Nu ne da voie pe teren?

- Am încercat: nu ne lasa directorul. Te usuci aici si rabzi. Dar bine ca n-a venit si Nanul: ne omora.

Marin tacea. În clasa, zgomotul începuse sa se potoleasca; cartile se ivira pe pupitre, baietii se asezara mai toti prin banci. Interventia cesto-rului era de prisos.

- Va rog... Va rog, domnilor, nu faceti galagie, ca se aude jos la cancelarie... Morariu, cu gura mica, ochii mici, înalt, si cu tunica curata, lovea linistit cu creionul în catedra.
- Va rog... Tacere... Faceti tacere...
- Perri ramasese cu ochii pierduti în gol. Marin se tolanise de-a lungul bancii si privea tavanul.
- Tu mergi la vara în tabara? întreba cel dintâi.
- Tabara cercetasilor? Vasazica, e sigur ca se face?
- Sigur. O organizeaza Velcicu, Nae, Raducanu... sub comanda lui Georgescu de la Marea legiune. O sa fie trai o luna de zile în padurea Sibiului... Dar cum se face de nu esti informat mai bine?
- Nu prea ma duc pe la sediu.
- Adica nu te duci deloc.
- Ce vrei, mai, sa-ti spun? Nu le pot suferi papuseriile alora de la Marea legiune; costume baltate, drapele, ordine de zi, parca ar fi la cazarma.
- Perri vorbi fara convingere, molatec, ca ceva admis fara entuziasm.
- Ei... mai! Au si ei dreptate. Gândește-te ca nu esti numai tu si eu; sunt o multime de "pusti" d-aia, pe care nu-i poti tine altfel în frâu. Ce poti sa faci?
- ...In tabara, însa, am sa merg. în august zici ca e?
- De la 20 iulie, la 20 august.
- Tocmai bine.

318

//. PRIMUL DONJUAN

28 mai

M-am apucat serios de Romanul unui om sucit. Trebuie sa-l scriu. Am modificat mult vechiul plan. Nu mai îl scriu la persoana I; prefer sa fie un roman naturalist, cu descrieri multe si cu dialoguri. Am sa pun si analiza; mie mi-a placut întotdeauna sa ma analizez pe hârtie. Nu reusesc întotdeauna sa ma gasesc asa cum sunt, pentru ca ma înfierbânt la seri? si uit realitatea. De aceea petrec ore frumoase când citesc Jurnalele mele. Mai la fiecare pagina apar altul. Oare sa fiu asa în realitate? Sau toate marturisirile mele nu sunt decât produsul fanteziei? Eu stiu ca de cele mai multe ori sunt sincer când scriu, când scriu mai ales pentru mine. Daca nu-mi place, mp totul si zvârl în foc. Câte "memorii" de-ale mele n-am zvârlit eu în foc...

Un roman naturalist e mai greu de scris, dar pot pune mai mult într-însul. Pot pune analiza celorlalte personaje, care nu pot aparea într-un roman conceput sub forma de "jurnal", cum am facut pâna acum. Subiectul îl aveam pregatit în minte, iar cel dintâi capitol l-am si\` scris. Scena se petrece la Sacele, satul de munte unde am fost eu asta-vara. E ciudat cum am început sa cred si eu în realitatea acestui capitol; l-am spus de atâtea ori, încât trebuie sa ma gândesc câteva clipe ca sa-mi dau seama ca nu e decât o minciuna. Ma mândresc: învalui cu atâta verosimilitate toate aventurile mele, încât sunt crezute si de cei mai sceptici dintre prieteni.

Asta-vara, eu am petrecut o luna la Sacele si tot timpul am umblat dupa insecte, cu cartile lui Fabre sub brat. Trebuia sa scriu articolele de entomologie pentru Ziarul stiintelor, populare si ma vâram sub toate tufele si prin toate santurile. Daca voiam sa prind necrofori, ma apropiam, cu batista la gura, de cadavrele gainilor zvârlite de gospodine într-o curte parasita. Am fost, deci, tot timpul studios. Când ma duceam la Brasov, îmi compuneam o fata pedanta, ca sa inspir încredere orasenilor; iar când vizitam hora din Sacele, purtam totdeauna în mâna un binoclu, ca sa atrag atentia. E drept, gazda mea avea o fata cam de-o vârstă cu mine si îndestul de frumoasa, dar eu am ramas tot timpul peste masura de corect.

Când scriam însa prietenilor, procedam altfel. Pe fata gazdei o chema Ana, dar eu le-am comunicat ca o cheama Etta, o dragalasa prescurtare de la Violetta. Pe deasupra, am vestit ca mai are si o verisoara, îndracita, care se numea Otilia, precum si nenumarate prietene, care mai de care cu nume mai frumoase. întemeiat pe acest material, am închipuit mai întâi o dragoste cu Etta, apoi una cu Otilia, apoi înca una cu o fata al carei nume l-airfuitat si, în sfârșit, cu o minunata scolarita din Braila (de ce tocmai din Braila?) ce se chema Liliana. Am dat amanunte asupra plimbarilor mele nocturne cu tovarasele repede schimbate, asupra geloziei dintre cele doua verisoare, asupra lipsei mele de scrupule în privinta virginitatii celor doua fete, asupra petrecerilor câmpenesti în care eram tinta tuturor privirilor si asupra multor altor fantezii. Scriam toate acestea sincer, oprindu-ma la fiecare sfârșit de pagina sa se usuca cerneala si bucurându-ma când întâlneam vreo fraza reusita. Credeam si eu în ele, si-apoi întârziam ore întregi ca sa continui, numai pentru muie, scenele scrise prietenilor. Ma desfâiaim de minune.

Când am venit la Bucuresti, - cu un pachet întreg de "Convorbiri entomologice" în geanta -, prietenii mi-au cerut amanunte. Mai întâi, îmi spuneau ei, s-au minunat citindu-mi scrisorile, deoarece ma stiau prea putin aplecat asupra celor lumesti. Dar gândindu-se mai cu luare-a-minte, au crezut ca faptul nu e prea greu de lamurit, date fiind curiozitatea ce o stârneau eu în sat, chipul meu savant si cunostintele mele uimitoare pentru domnisoarele din Sacele. Eu regretam un singur lucru; ca scornisem atât de multe amanunte asupra tovaraselor mele din vara, încât nu le mai puteam tine minte si riscam oricând sa fiu dat de gol. Mai multa prudenta nu ar fi stricat.

Am povestit de atâtea ori evenimentele, încât pastram aceeasi ordine si aceleasi expresii. începusem chiar sa ma falesc fata de mine, ca si cum toate acele tovarase ar fi existat si-ar fi fost cucerite aievea. Din când în când încurcam unele date, unele numiri, fara ca însa - cred - sa se bage de seama. Poate ca Dinu banuieste ceva, dar nu gaseste un moment prielnic sa mi-o marturiseasca. Aceasta s-a petrecut ieri. I-am spus ca m-am apucat serios de roman. El s-a aratat vesel. Cred ca se îndoieste de talentul meu scriitoricesc, pentru ca nu-i dau sa citeasca decât articole entomologice sau niste amintiri searbade din cercetasie. E drept, acum doi ani, luasem obiceiul sa-i citesc Jurnalul, dar se întâmpla ca întâlneam pasaje atât de exagerate, încât roseam amândoi. Odata, mi-aduc aminte, i-am citit o pagina în care era vorba despre el si am fost atât de stânjeniti, încât am întrerupt lectura. L-am tinut mai întotdeauna la curent cu planurile mele literare, si el pretinde ca toate acestea îl intereseaza. Dar eu tot cred ca se îndoieste.

320

321

Ieri însa am întârziat mult de vorba asupra romanului. îi povesteam ordinea evenimentelor si schitam analiza personajelor. Când îmi cerea amanunte, le inventam pe loc, ramânând a socoti eu mai pe urma daca erau demne sau nu de a fi scrise. Am alunecat însa pe o cale primejdioasa când am început a vorbi despre eroina romanului.

- Am sa-i exagerez mult caracterul, i-am spus. Am s-o fac zburdalnica si rautacioasa fata de baieti. Eu am\ 'sa ma îndragostesc de ea în timpul unei plimbari în padure, dar n-am sa-i spun, pentru ca n-am sa îndraznesc. Ea însa va pricepe... E data naibii!

Aici am început sa încurc lucrurile. Am povestit cucerirea Lilianeii în amanuntele cu care povestisem pe cea a Otiliei.

- Ia asculta, frate, m-a întrebat Dinu banuitor. Pe care ai iubit-o întâi?

- Pe. Otilia, am raspuns eu sigur, pentru ca lucrurile acestea nu se uita

niciodată.

- Si pe carp Ț' n^oit-o din amânau?\'?

- Care amândoua?

- Otilia si Liliana.

- Si pe una si pe alta.

- Pâna acum îmi spuneai ca numai pe Otilia. Pe Liliana, fie ca o iubeai prea mult, fie ca nu te-au ajutat împrejurările...

- Asa, ai uitat tu!

Eu însa îmi adusesem foarte bine aminte ca lucrurile se întâmplasera asa cum sustinea Dinu, iar nu cum pretindeam eu.

- la asculta, doctore, relua Dinu, hotarându-se poate sa ma dea de gol. Nu mi-am spus tu mie ca te plimbai cu Liliana prin padure, ca ati întâlnit un izvor, ca tu ai vrut sa bei, si ea ti-a propus sa bei din pumnii ei? Ca atunci când ti-ai apropiat buzele, ea ti-a zvrilit apa în ochi si tu ai sarutat-o?

- Chiar asa s-a întâmplat.

- Cred. Si nu mi-ai spus tu apoi mie ca ea a fugit si tu ai urmarit-o ore întregi?...

- Nu ore întregi.

- Ma rog. Si ca ai prins-o, în sfârșit, si ca, tocmai când cedase, ai auzit pasi prin apropiere si te-ai multumit numai s-o saruti? Si ca apoi a plecat în saptamâna aceea?

- Ei, aici confunzi tu lucrurile. În realitate, nu a venit nimeni sa ne deranjeze.

Cele ce spui s-au întâmplat cu Paula.

- Care Paula?

- Prietena Otiliei.

- Parca o chema altfel...

- Asi, iar confunzi!

Dinu nu mai avea ce spune. Doar nu putea sti el mai bine decât mine cele ce s-au petrecut asta-vara la Sacele. Dar cele ce mi-a spus în urma m-au pus în grea încurcatura.

- Hm! ciudat! facu el, silindu-se sa-mi vorbeasca indiferent si cu o mirare putin naiva. Daca ti-as spune,- n-ai sa crezi.

- Spune, nu-ti fie teama.

- Foarte ciudat^ dar am citit o nuvela, de d'Annunzio, îmi pare, în care amanuntele unei dragoste se potrivesc uimitor cu cele întâmplare tie.

Eu trebuie ca m-am îngalbenit putin. De cum începuse vorba înțelesesem. Dinu citise si el nuvela din care, fara voie, adunasem si eu elemente pentru cuceririle mele de asta-vara. Simteam cum îmi fuge pamântul de sub picioare.

- ...Si acolo, o fata zvrile cu pumnii apa la un izvor si apoi fuge. Mie mi-a aparut ideea ca o mântuire. M-am aratat vesel.

- Acum înțeleg. A citit si Liliana nuvela si a imitat pe eroina. Ti-am spus ca e data naibii...

Mi s-a parut ca Dinu a regretat ca am gasit portita de scapare. În orice caz, cred ca nu l-am convins.

Ma stânjneau mult cuvintele de dragoste. Când pronunt "iubire" si "iubita" în fata unui prieten, si pronunt constient, nu în toiul unei avalanse de cuvinte din care nu se mai înțelege nimic, rosesc. Ma mira respectul acesta religios fata de un sentiment pe care nu l-am încercat niciodată. Am mintit întotdeauna si mi-am fagaduit sa mint înainte când se vorbește de dragoste. Toti trebuie sa creada ca eu, vara, devin dintr-o data un Don Juan. În realitate, însa, sunt foarte timid si ma pricep numai sa imaginez scene de dragoste.

Dar eu nu rosesc din timiditate. Rosesc, pentru ca atunci când rostesc cuvântul "iubire", eu ma vad într-o atitudine ridicola sau lângă o duduie prea frumoasa.

Nu poate sti nimeni ce vad eu când rostesc cuvântul "iubire" si nimeni nu poate

înțelege ridicolul acelei viziuni. Si câteodata sufăr de aceasta neînțelegere. Eu sunt un baiat urât, cu buze subtiri si vestede, cu sprâncene neestetice, cu parul rosu si cu nasul gros si acoperit de par. În fata unei dudui nu pot spune trei cuvinte fara sa ma bâlbâi si fara sa fac greseli de fonetica. Iar când ma vad în genunchi la picioarele unei fete peste masura de frumoase, care ma iubeste, eu roses. Mi-e ciuda ca nimeni nu poate vedea atât de exact scena aceasta. Si cu toate acestea, e atât de reala, atât de caraghioasa în realitatea ei...

322

323

Nu stiu de ce, dar ma vad întotdeauna cu ochelari lungueti, cu cozi de nichel dupa ureche. Eu nu pot pricepe de ce nu ma vad asa cum sunt, cu ochelari mari de baga, cu cozi groase, si cu lentile scumpe?... Acum, când am obosit si vreau sa ma culc, supararea tot nu mi-a trecut. Stiu ca am fost ridicol vorbind lui Dinu despre dragoste, eu, despre dragoste. De aceea m-am si batjocorit, ca sa ma linistesc. Nu vreau sa devin romantic ca ceilalti prieteni. Un baiat ca mine, care studiaza chimia si publica articole stiintifice, nu trebuie sa-si piarda timpul cu fleacuri. Dar eu sunt necajit, pentru ca nu pot înțelege de ce ma vad caraghios atunci când rostesc cuvântul "iubire".

2 iunie

Azi am parasit romanul.

Faptul ar merita poate mai multa însemnatate decât îi dau. Dar asta-seara sunt plictisit si abatut. N-am nici o tragere de inima la scris. Nici nu-mi dau seama ce covârsitoare însemnatate are pentru mine parasirea romanului. Asta înseamna ca si anul viitor voi fi socotit de profesori drept acelasi elev mediocru de pâna acum. Pentru clasa a saptea, eu aveam alte gânduri. M-as fi înscris la laboratorul de chimie de la "Casa Scoalelor" si as fi lucrat cu tragere de inima. Nu as mai fi avut teama de profesori: Romanul unui om sucit le-ar fi deschis ochii si m-ar fi pretuit asa cum trebuie.

Dar a trebuit sa-l parasesc. Se apropie sfârșitul anului si trebuie sa-mi îndrept nota la germana. Doua corigente odata m-ar doborâ. Am început de pe acum sa-i obisnuiesc pe cei din casa cu corigenta la matematica, dar daca as ramâne si la germana, ar fi un dezastru.

Trebuie sa învat ceva la germana. Trebuie apoi sa învat si la celelalte materii, caci au început tezele.

Poate am sa scriu romanul în vacanta.

X. CAPITOLUL ÎN CARE APAR FECIOARE, CASTELE SI BERETE SPANIOLE

Eu cred ca m-am înselat în toate paginile caietului acesta. Cred ca acum încep sa ma cunosc mai bine. Sunt eu ambitiosul care își sfârâma pumnii strângându-i si care ar vrea sâ-muste cu dintii din carnea pulpelor fierbinti ale femeilor de neam mare? As vrea eu sa-mi vad chipul în toate vitrinele si sa se vorbeasca de mine, si sa am patru fecioare pe luna, asa cum am auzit ca avea d'Annunzio?... Poate eram necajit si excitat când scriam toate acestea. Acum ma înțeleg altfel. Acum stau în padure si mi-e sila de acel eu din Bucuresti, rautacios, ascuns, mincinos si profitor de lucruri ce nu se pot capata. Aici, in Dumbrava, m-am schimbat, pentru ca in Bucuresti stateam în mansarda si respiram praf si dogoare, iar acum stau sub stejari...

Romantic? Nu, scriu foarte sincer. Dar ma întreb: am dorit eu întotdeauna pulpe fierbinti sau numai mi se parea ca doresc? Poate ca doream, poate ca nu doream. Dar trebuie sa aflu ceva sigur, si bag de seama ca n-am sa izbutesc niciodata sa ajung la aceasta. Pentru ca eu nu mai ma recunosc. Nu trebuie sa aflu nimeni aceasta, dar asa e. Nu ma recunosc nici în mansarda, nici la biblioteca, nici încruntat, nici scrâsnind din dinti. Nu sunt eu acela; o stiu sigur.

Dar atunci, care sunt eu? Acela care scriu acum? Dar la Bucuresti, cine era? Nu mi-e necaz ca nu pot dezlega problema aceasta. Nu ma intereseaza. Ma aflu foarte bine asa cum sunt, fara nici o ambitie si fara nici un gând ascuns. Acolo trebuia sa port cu grija o masca, pentru ca nu cumva sa-mi zareasca cineva, cât de cât, fata. Aici însa, nu-mi pasa de nimic. Spun ce gândesc si nu se supara nimeni.

Trebuie ca exagerez. Am recitit rândurile de mai sus si am înteles: încerc sa ma conving ca devin angelic. Oare ma schimb eu aici, în Dumbrava? Daca m-as schimba, ar baga de seama ceilalti, ar baga de seama Dinu, si s-ar mira, mi-ar pune întrebări. Dar vad ca toti ma socotesc cel dinainte; simpatic si "original". Atunci, ce e adevarat din toate acestea? Unde ma mint eu, acum? Poate m-am schimbat, dar port înca masca? însa ceea ce era caracteristic la mine pâna acum era masca, iar daca m-am schimbat, trebuie sa lepad masca. Si atunci, daca m-am schimbat, de ce cred ceilalti ca sunt acelasi, ca port deci masca? Cine ma sileste s-o port?

Dumneata pricepi ceva din toate astea?

325

Totusi, sunt convins ca m-am schimbat. M-am schimbat mult, deoarece idealul meu din Bucuresti mi se pare aici searbad si josnic. Acum as vrea altceva. Eu as marturisi ce vreau, dar mi-e teama ca am sa râd prea mult când mi-oi veni în fire. Pentru ca eu tot stiu ca nu m-am schimbat.

A doua zi

E ciudat. Devin din ce în ce mai melancolic. Caut sa ramân singur, sa ma gândesc la cele ce-mi plac mie. Mie îmi plac acum lucruri foarte curioase. Îmi plac fetele din Sibiu, care vin la noi în tabara si râd de toate nimicurile. Eu n-am cunoscut pe nici una, pentru ca mi-e teama de ele, si când vin, eu pornesc în padure. Mi-e teama ca nu cumva sa-mi placa vreuna si sa încep sa oftez, sa lacramez si sa scriu epistole amoroase. Ceilalti le cunosc aproape toti si se plimba cu ele, si le saruta. Îmi pare rau ca nu le pot saruta si eu, dar sunt prudent si mi-e groaza de ridicol.

Dar nu-mi plac numai fetele din Sibiu. Îmi mai place sa visez o prietena cu parul scurt, cu care sa pornesc dupa insecte prin padure. Eu stiu de ce îmi închipui prietena mea patimasa dupa entomologie, ca sa cred eu ca nu ma leaga de ea decât o tovarasie stiintifica. Dar nu e asa. Pe fata cu parul scurt o iubesc.

Ce?

Ei, parca ma aude cineva?! O iubesc, si pace. Nu e nevoie sa-mi mai reamintesti cosii si miopia, pentru ca ai început sa devii banal. Si-apoi n-ai avea nici un succes. Poti sa ma zugravesi ca o broasca purulenta, ca un motan bubos, ca un hoit de bivoli în care colcaie viermii, si tot am sa sustin ca-mi iubesc tovarasa cu parul scurt. Recunoaste-te de data aceasta învins. Daca vei putea mai târziu sa râzi, cu atât mai bine. Deocamdata, lasa-ma sa ma plimb cu tovarasa mea cautând insecte.

Am spus ca are parul taiat. E foarte frumoasa, foarte inteligenta, foarte culta si ma iubeste foarte mult. Mi-a spus-o, iar eu am fost fericit si am sarutat-o pe gura. Lucrurile s-au petrecut astfel. Gasisem amândoi un cuib de *Bombus terrestris* si ne asezaram pe jos, ca sa nu ne scape nici un exemplar. Când ea potrivea batista la gura cuibului, parul îi aluneca peste urechi si-i flutura obrazii. Are o ceafa foarte frumoasa. Am uitat sa spun ca are o ceafa foarte frumoasa. Eu i-am spus, fara sa rosesca:

- Te iubesc.

Iar ea mi-a raspuns înrosindu-se:

- Si eu te iubesc.

Si atunci am sarutat-o pe gura.

Ma întrebi daca nu s-a întâmplat si altceva? Nu, pentru ca pe aceasta o iubesc. Era în puterea mea, își lasase trupul pe bratele mele si închisese ochii. Mi se pare ca am auzit-o chiar soptind ceva. Dar, pentru ca o iubesc, nu s-a întâmplat nimic. Altminteri, cadea si ea victima poftelor mele, cum au cazut acum un an fetele din Sacele.

Si ceea ce e mai frumos, e ca sunt melancolic, încât nici nu pot mânca ca lumea. Am crezut la început ca e gluma; dar nu era. Nu mai mi-e foame. Ma simt stingher, simt ca-mi lipseste ceva. Nu râd, si-mi fixez ochii pe solnita în tot timpul prânzului. Dorm mult, dar nu se poate chema ca dorm, pentru ca ma trezesc de zeci de ori pe noapte, asteptând sa aud tipetele fetei pe care trebuie s-o salvez. Stiam de mult ca menirea mea e sa salvez fete, dar acum lucrul acesta ma împiedica sa dorm. Si când visez, visez castele cu parcuri imense, în care stapâneste o desavârsita melancolie. Perechi, perechi, îndragostitii se plimba pe malurile lacului. Eu fac parte, în acelasi timp, din fiecare pereche. Sunt uimitor de frumos si port un costum din vremea Renasterii. Nu mai am parul rosu, ci niste plete negre, cârliontate. Mai am o sabie lunga si o pelerina violeta. Ma cam încurca ochelarii, care nu prea s-ar potrivi cu bereta mea spaniola, dar ii îndepartez cu cea mai mare usurinta, cu toate ca sunt sase dioptrii. îmi plac mai ales ochii. Niste ochi mari, tristi, mai ales tristi, cu genele lungi si tremurânde, cu pleoapele negre ca la actorii de cinematograf, cu o expresie... Eu, aceasta ma bucura, ochii mei cei tristi mai pastreaza înca expresia ochilor din timpul zilei, pe care îi cunosc toti, dar nu-i admira nimeni. Nu ma întrebati cum se face aceasta; nu datoresc lamuriri.

Pe lac sunt si lebede, dar nu despre lebede vorbesc eu admiratoarelor mele. Le vorbesc despre lucruri abstracte, metafizice, care le fac multa placere. Vorbesc foarte frumos, si toate fetele din parcul imens se pierd de dorul meu; eu ramân de cele mai multe ori impasibil. Când, însa, una din admiratoarele mele are parul retezat si citeste pe Fabre, o sarut pe gura. Asa sunt eu.

Si nu ma intereseaza faptul ca parcul imens seamana cu codrul nostru de stejar, castelul cu tabara noastra, lacul cu lebede cu lacul din Dumbrava, iar fetele care ma admira cu fetele din Sibiu, care nu ma cunosc. Plimbarile cu prietena mea - de obicei, o cheama Milly - prin padure sunt delicioase. Ele îmi lasa în suflet o melancolie nesfârșita, care ma face sa cedez portia mea de varza cu carne lui Pake. Pake se mira de binefacerea mea; dar ce-mi pasa mie de Pake? Ar fi în stare, vreodata, sa aibe si Pake o Milly a lui? Nici nu ma întreb daca tovarasa mea l-ar putea place pe Pake. Pake = om cu carne si oase multe. Dar eu, - ah! eu - atât de subtil, atât de trist, atât de chinuit de problemele metafizice. Eu, fiinta adorabila, care cu adevarat pot iubi o fata cu parul scurt; eu, care ma multumesc sa sarut numai pe buze o fata ce-mi sopteste cuvinte placute în timp ce Pake... Eu, melancolic, ca un adevarat înțelept ce iubeste, eu, care singur din întreaga tinerime româna pot

326

327

procura fetelor acele clipe sublime de dragoste abstracta, eu... si Pake! Dar ce-mi pasa mie de Pake?...

Ma duc cu Aura - e mai frumos asa: Aura - si în Sibiu. Ea zâmbeste si ma soarbe din ochi. Zâmbesc si eu, si o tin de mâna. E atât de frumoasa Aura! Mergem si ne cumparam cutii pentru insecte, iar lemnarul ne priveste fericit. E fericit, pentru ca i-a fost dat si lui sa admire o pereche atât de potrivita.

Eu nu mai port costumul din Renastere; acela e rezervat cuceririlor din timpul noptii. Când ma duc în Sibiu, însa, îmi pun un costum de cercetas, care ma prinde de minune. Am un brâu rosu, care îmi încinge mijlocul si-mi vadeste o

talie, de-si sucesc fetele ochii ca sa ma vada. Am o bluza verde si niste pantaloni verzi.

Aura e în culmea bucuriei. O duc la cofetarie si o silesc sa manânce cât mai multe prajituri. îi dau sa duca si acasa; pentru ca, asta se stie: Aura locuieste în Sibiu si e singura la parinti. Mie ce-mi pasa? Am gasit geanta cu franci francezi si cheltuiesc cât ma îndeamna inima. Am de unde.

Dar nu, zau, prea sunt melancolic. îmi dau foarte bine seama ca sunt de o melancolie apasatoare, nitelus caraghioasa si direct romantica. Nu numai ca îmi dau seama, dar ma si distrez din pricina aceasta. Dar nu ma pot vindeca. Sunt trist, sunt foarte trist, si visez pe M.Ily (pentru ca asa o cheama).

Am voit sa iau notite pentru Romanul unui om sucit. Mi-a fost peste putinta; în loc sa însemn asa cum simt, eram ispitit sa batjocoresc putin. Si aceasta nu se poate, pentru ca Romanul unui om sucit va fi un roman obiectiv, unde faptele si starile sufletesti vor fi înregistrate fara suparare si fara batjocura.

Si de câte ori ma gândesc la Roman, ma conving ca ar fi foarte bine sa-l încep la toamna, imediat dupa corigenta. La Craciun va fi sfârșit, iar dupa Pasti va aparea.

Are sa fie atât de placut sa pot observa fetele domnilor profesori...

A treia zi Ș

Dar asta nu se mai sfârșeste! Dar am sa devin ridicol. Dar sunt. ridicol.

Visez ziua întreaga si tânjesc. Câteodata uit ca ma aflu în Dumbrava Sibiului si soptesc cu ochii pe jumatate închisi.

- Vîno, Milly! Te astept, Milly! Sunt atât de trist, Milly... Atât de trist, Milly!...

Ce te-a apucat baiete?

A patra zi Peste putinta sa-mi vin în fire. Au început sa observe si baietii.

- Ce-i cu tine, doctore? Nu mai prinzi nici o insecta?

- Nu mai prind. Ce am eu cu insectele?

Acum nu mai visez castele si fete cu parul tuns; acum cred în ele. Melancolia a început sa-mi zdruncine si principiile mele, absolute pâna deunazi. Stiintele si cartile mi se par searbade, iar munca si ambitia mea inutile. Inutile! Asta ma necajeste mai mult: cred în castele si nu mai cred în munca si ambitia mea.

Asta are sa se sfârșeasca rau. Ma simt lipsit de vointa. N-am sa pot lua nici o hotarâre. Si trebuie luata o hotarâre. Daca ramân luna întreaga în Dumbrava, nu stiu ce are sa se întâmple cu mine. Am sa devin altul. Si eu nu vreau sa devin altul, pentru ca am socoteli de regulat cu acela care sunt eu astazi si am de tras profit dupa urma necazurilor îndurate.

Dar parca mai pot voi eu ceva acum? Pot numai pe hârtie. în realitate, as vrea sa ma reixag în fundul unei paduri, sa leg o prieteni ou o fata de împarat, sa fiu un ascet temut, dar sa ma las ispitit de o fata cu parul tuns.

Ce vreau eu astazi?

Poate nu vreau nimic, ci numai doresc.

Peste trei zile

Azi s-a hotarât; trebuie sa ma mântuiesc. Pe mine ma asteapta alta viata. Eu n-am nevoie de idile. Trebuie sa înțeleg o data ca n-am nevoie de idile. Acestea sunt bune pentru oamenii simpli, burghezi, marginiti si supusi poftelor imediate. Eu sunt de esenta superioara. Eu vreau sa ajung într-o zi cineva. Eu am sa rup cu idilele si am sa parasesc fetele cu parul scurt.

Am spus comandantului ca plec, pentru ca trebuie sa învat pentru corigenta.

Am spus prietenilor ca nu mai pot ramâne, pentru ca nu mai am ce citi si ma doare capul daca nu citesc. I-am mintit pe toti; ca doara nu era sa le spun adevarul. Nu-mi intra în obicei.

Iar acum am sa plec. în mansarda mea am sa devin cel dinainte, omul care-mi trebuie. Cel de acum e trist; e trist, pentru ca are sa moara. Eu stiu ca are sa

moara. Cu atât mai bine; în mansarda mea nu primesc nici tineri cu bereta spaniola, nici fete cu parul tuns. Acolo sunt eu stapân. Acolo am sa ma asez la masa mea si, când voi obosi citind, am sa strâng pumnii si am sa ma mângâi gândindu-ma la carnea femeilor de neam nobil, din ale caror pulpe fierbinti voi musca odata si odata!...

SCRISOARE DIN TABARA

-I Fragment —

Pregateste-te de clipe amare, dragul meu, si afla ca sunt hotarât sa te informez, cât mai complet posibil, asupra starii sufletesti si sociale a-prietenilor tai din tabara. Chiar daca lucrul acesta te intereseaza prea putin, resemneaza-te ca porti în mâna teancul acesta de hârtii pe care gândesc a ti-l trimite. Pentru ca de citit, nu mai încape îndoiala ca nu vei îndrazni sa-l citesti, dat fiind pericolul mortal în care te poate aduce lectura acestei epistole prea putin voltairiene...

Stii foarte bine ca Sibiul e un oras în Transilvania si în acelasi timp capitala de judet. Ceea ce nu stii e ca acest Sibiu (în Transilvania, capitala de judet) pastreaza alaturi de el un minunat codru de stejari, care poarta pitorescul nume de "Dumbrava Sibiului". Aici am descălecat noi, cincizeci de cercetasi, plus comandantii respectivi, ne-am întins optsprezece corturi mici, doua corturi mari si doua corturi-magazii, si ne-am pregatit sa petrecem o luna de zile. Nici gând pe mine sa-ti zugrăvesc minunatiile naturii etc, etc. As izbuti sa fiu numai mai pedant si mai plictisitor ca de obicei. De aceea te anunt numai ca am fost primiti în gara de muzici si autoritati, de fete ungueroaice si de mesteri tipografi, de dascalii, de scolarite, de domni cu cioc si de un cârd de vaci. Am parcurs orasul cu fanfara în frunte, am dat de copaci si am început sa alergam. Am alergat pe o alee vreo jumătate de ceas, pâna ce daduram de un pod, de un luminis cu lumina electrica si cu niste corturi neîntinse. Tabara! Chiotele erau impuse; mai putin zvârlitul bonetelor în aer.

Entuziasm, orisice s-au spune, a fost din belsug. În a doua zi ne-am desteptat în ploaie, o ploaie mohorâta de toamna. Si asa a început viata de tabara pe care o duc de o saptamâna. Dimineata ne sculam (cum dormim, vezi mai la vale) la sase, în sunetul unei goarne ragusite. Tu nu trebuie sa te îndoiesti o clipa de reaua noastra dispozitie când ne desteapta goarna. Mai întâi ne ghiontim tovarasii de saltea (saltea, vorba vine), apoi blestemam oleaca în gând gornistul, cercetasia, tabara, comandantul, Sibiul, Dumbrava Sibiului, sfârșind a iesi înfuriati afara din cort. In ce ma priveste, operatia aceasta e întotdeauna întârziata la mine din pricina ochelarilor, pe care nu-i găsesc. În fiecare noapte, la culcare, eu îi pun la marginea cortului, pe iarba. Cum însa, datorita unui complex de cauze necunoscute, eu ca si, de altfel, ceilalti tovarasi, descriem în fiecă noapte o miscare curba de translatie (aa! tu esti modernist!), ochelarii mei întârzie întotdeauna sa-mi cada sub degetele care bâjbâie de-a lungul cortului... Pornim apoi la spalare, la o cismea afara din tabara. Acolo trebuie sa fac coada, pentru ca ceilalti tovarasi, neavând ochelari pe care sa nu-i gaseasca dimineata, sosesc cu mult mai devreme decât mine. Ma resemnez întotdeauna si astept cu stergarul sub brat, în timp ce aud de departe, tocmai de la corturile grupei întâia, unde sunt si eu, tipetele lui Pake. Te întrebi, desigur, caror pricini se datoaresc aceste tipete care ma distreaza în lungile clipe de asteptare. Afla, dragul meu, ca Pake e înzestrat cu o lene imensa, cum nici tu, nici un muritor, nu-ti poti face idee. Trebuie sa te sui cu picioarele pe el pâna sa-l faci atent la îngrozitoarea (pentru Pake) fraza

informativ-imperativa pe . care i-o spui: "A sunat gornistul! Scoala-te!". Dupa aceea, linistit, te scoli si-l dezvelesti de tot ce are pe el, ca sa-i risipesti aburii calzi ai somnului. Dupa cum te-ai asteptat însa, Pake ramâne nesimțitor si doarme vârandu-si capul în iarba. Atunci recurgi la o cana cu apa, apoi la un baston cercetasesc, apoi îl calci pe mâini (el si le baga sub pântec), îi pisezi picioarele cu o pereche de bocanci (el nu simte) si, la urma, exasperat ca se anunta ceaiul si tu nu esti spalat, ceri ajutorul lui Livbv-ski, al lui Oprisan si al altor Herculi din grupele vecine si, apucând câte doi la un picior si trei de cap, îl târâti afara din cort, gramadindu-va toti cu ciomege si satâre sa aparati intrarea acestei cazone locuinti. În pozitia aceasta, Pake se multumeste sa urle cât îl tine gura, câteva minute, facând deliciile celorlalti cercetasi si desteptând pe comandant, pe tiganul ajutor de bucatar, care doarme sub un car, si pe madama de la dugheana de peste drum de tabara, care cu totii îi seamana. Apoi se potoleste, cere sticla de eau de Cologne din colt (pe el nu-l mai lasa sa intre), scoate o batista si-si cerceteaza particica cu particica obrazii, barbia, fruntea, buzele, sprâncenele si, la urma, dintii. Apoi își ia o strachina imensa si alearga la cazanul cu ceai, strigând "ca ce fel de treaba e asta, ca el asteapta aici de o jumătate de ceas, ca asta nu e regula, ca de ce nu-si fac toti datoria cum si-o face el, ca ce e întârzierea aceasta, ca ne apuca amiaza" etc, si sfârseste întotdeauna bombanind. "Fir'ati ai dracului de somnorosi!". De aceea, dragul meu, pricepi acum cum eu -sarmanul de mine - care ma scol cu prea putina întârziere, îl gasesc întotdeauna pe Pake alimentându-se cu ceai, în timp ce tot eu trebuie sa fac coada la cazan. Când vin si eu bucuros de lichidul rosu, fierbinte, dulce si ma pregatesc a-l ironiza pe Pake, care ar trebui sa fie cu cana goala, îl gasesc - împotriva tuturor asteptarilor - cu ea plina.

- Supliment! - îmi striga el, strâmbându-se.

Si închipuieste-ti starea nervilor mei când, obtinând acel rarism supliment, îl vad pe el din nou cu cana plina, aburind. Atunci ma informeaza cu amanunte: - I-am spus: "O cana pentru domnul comandant Vulpe". Si mi-a dat. Acum manânc.

- Dar comandantul Vulpe?

- Pai el nici nu-i în tabara...

- Si daca te prinde?

- Daca m-o prinde, ma deznoada în bataie... si continua sa-si înmoaie statornic felii întregi de pâine neagra în cana smaltuita...

Acesta-i planul. Ceea ce urmeaza e atât de vast, atât de complet, încât ar trebui scrise anale întregi ca sa-i redea un palid chip. În fiecare zi, o grupa "de servicii": matura tabara, aduna lemne, curata cartofi, spala vasele, aprinde focul, târguiette din Sibiu, duce scrisori la posta si le aduce pe acelea pe care scrie Tabara Sibiu. Poste-Restante si, în sfârșit, sarcina cea mai grea, pregateste - pe lângă un foc strasnic - sezatoarea pentru seara. Când vine rândul gnipei mele, eu iau o cutie mare, încing curelele curiei de herborizat si ma prezint la Livovski:

- Plec dupa insecte si dupa plante!

- Pai bine, doctore, tocmai astazi, când avem atâta treaba?

- Azi e rarwre: se prind himeronterele de minune. îndeosebi xilo-phega violaceea nu apare decât pâna la amiazi si trebuie neaparat sa prind câteva exemplare.

îmi iau un aer savant si îmi potrivesc pedant ochelarii pe nas. Apoi:

- Daca însa spui ca ai treaba, ramân, cu toate ca te anunt ca nu ma pricep decât la adusul apei. Când ma va întreba comandantul cum stau cu fauna si cu flora taberei, eu am sa-i spun asa cum sunt lucrurile; ca nu-mi dai voie sa umblu dupa insecte si ca ma pui sa aduc apa la bucatarie. Vorbesc foarte

Eu privesc în ochi pe comandant, care râde.

- Ai văzut, Vulpe? Ai văzut copilul? Apoi către mine, tainic.

- Dar tot mai stie Vulpe botanica. Nu se lasa Vulpe, nu se lasa...

333

Apoi începem sa vorbim despre alte lucruri. Eu aduc discutia asupra entomologiei, cu care Vulpe nu s-a ocupat niciodata, si tin adevarate dizertatii. Se mai aduna si alti comandanti si câtiva cercetasi mai rasariti. Toti se minuneaza de stiinta mea si îmi cer amanunte.

- Pai viespile cum le prinzi?

- Viespile? Foarte simplu: pun mâna pe ele. Toti, admirativ, mirându-se:

- Pe viespi?

- Daaa... Eu stiu cum sa le apuc... Eu li-s tata lor.

- Si cum le apuci?

- De cap.

- De cap?! -

- Daa... Si când vor sa ma întepe, îsi înteapa capul si mor.

Aici ramân cu gura cascata. Nu se asteptau la întorsatura care a luat-o povestirea mea. Eu continui netulburat:

- Iar pe vipere le prind cu siretul de ghetete... _ 9

- Si pe sobolani în batista...

Nici unul nu mai vorbește. Eu las ierburile jos, ca sa pot gesticula mai în voie.

- Cu fluturii îi mai greu, pentru ca disting usor culoarea rosie (ce legatura are?...). Dar si pe ei îi prind. Prind si scorpioni, cu amoniac... Pe coropisnite le scot cu zahar ars.

Nu-ti poti închipui admiratia tuturor. Comandantul nostru e însa vanitos. M-a silit sa pregatesc o colectie a insectelor din tabara, pe care s-o arate vizitatorilor, mândrindu-se cu stiinta cercetaseasca. Eu i-am spus:

- Domnule comandant, o colectie nu se face cu una cu doua... Si îmi trebuie cutii mari...

- Las-ca faci tu si fara cutii... mi-a raspuns.

Si atunci m-am multumit sa înfig gănganiile în niste ciuperci uriase, pe care le taiam felii-felii, ca sa fac economie. Veneau vizitatorii, admirau -tabara, stateau de vorba cu comandantul, cu cercetasii. Când se pregateau sa plece, comandantul trimitea sa*ma cheme. Ma scoteau anevoie din cort.

- Hai, doctore, c-au venit vizitatorii...

Eu vin bombanind, dar îmi iau de departe o mutra severa de savant.

- Uite, domnii ar dori sa le arati colectia...

- Ah, fac indiferent, sunt numai niste biete himenoptere, coleoptere si lepidoptere prost conservate. Specii rare am eu acasa. Câteva exemplare din Nepa cinerare de toata frumusetea...

Domnii ma privesc, compatimindu-ma în gând. Comandantul priveste mândru domnii.

- Ati văzut?... cinerare! 7"

